

LITERE

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ A SOCIETĂȚII SCRITORILOR TÂRGOVIȘTENI

Anul XXVI, Nr. 4 (301) • aprilie 2025

Editată cu sprijinul Consiliului Local Municipal
și al Primăriei Municipiului Târgoviște

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

CAMIL PETRESCU
(9/21 aprilie 1894 – 14 mai 1957)
Văzut de Alexandru Coman

Patul lui Procust

Felie de noroi e ciclul meu,
Spre capătul carent răzbat cu greu,
Fuiorul tors al cretei mi-e povară,
Și de mă apără, mă și măsoară.

Triunghiul tău înscrie albatroșii,
Și doare mlaștina cu viermii roșii,
Dar cum, mirajul frumuseții nevalente,
Când ochiul meu spre cruguri, sus, atent?

Hrăniți cu putrezime de asemeni,
Se-ngrașă nuferrii suavi și gemeni,
Eu, plin de bale și vâscos, greu lupt
Alătura, din soare să mă-nfrupt.

Cu burtă flască, la urechi rubin,
Cu clopoței de slavă și venin,
Vecin cu mine e și se târăște, totuși
Împărătește balta, albiu lotuși.

Dar ochii mei în mine se întorc,
Să mă cuprind, alt fir încep să torc.
Mai mare sunt, decât cei mari, și mai
Frumos, decât un crin în miez de Mai.

Spre tine, Doamne, gândul îmi înalță...
Nici flori, nici aur, nu mi-ai pus în smalt,
Nici ghiare. Tu mi-ai dat în loc de ele
Doar conștiința mișeliei mele.

În ceasul dintâi...

Dar iezerele unul lângă altul sute,
Când rîd arhipelagurile lumii mute?
Geiserii lungi lumina descompun
Ca munții de cristal și alaun.

Iradiază sorii albi, de-odată patru,
Terasile de ape vii în amfiteatru...
Grădinile Semiramidei, lateral
Din răsărit pîn' la apus, în sus de val.

Azvărl orgile planetei jerbe grele
De imnuri spre spiralele de stele...
Când evantalii latescente trec domol
Ca reci comete dincolo de gol.

Fâșii de lumină caută gândind
Sfârșitul lumii. Rar se sting și se aprind...
Așa era... așa era întâiul ceas,
De nu m-ar fi chemat pe cruce-aș fi rămas.

Vis de anemic

În cupa verde-a văii,
Noaptea se topește rece și degrabă,
O boare răcoroasă, dar prea slabă,
M-a trezit prin ușa deschisă a odăii
Lumina limpezită-a zorilor

A început să piuie sfios și cristalin în luncă.
E timpul minunat de muncă.
Cu toate că șoseaua doarme încă
Sub plapuma greoaie de praf neînceput,
Pe sub stîncă
Au și pornit spre munte potecile înguste.
Se-ntinde-n mine proaspătă viața
Mi-s gândurile sprintene.
Ca mersul de lăcuste,
Și sângele înviorat mi-aleargă-n vine

Cum șerpuie, prin ierburile mărunte,
Apa de șuvoi.
Soarele se urcă poate dincolo de munte.
Nevasta cu carne voinică
Îmi întinde cana de lut cu lapte
Și brațul gol și plin.
Fii binecuvîntată, noapte.

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ A SOCIETĂȚII SCRITORILOR TÂRGOVIȘTENI

Publicație distinsă cu **ORDINUL ZIARIȘTILOR CLASA I AUR**
de către Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (31.03.2010)

Litere apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

REDACȚIA

DIRECTOR Mihail-Florin Stan	REDACTOR-ŞEF Mihai Stan	SECRETAR DE REDACȚIE Loredan Marcu
SENIORI EDITORI Mihai Cimpoi Marian Popa Nicolae Oprea George Coandă Theodor Codreanu Mircea Coloşenco Nicolae Georgescu Florentin Popescu Ioan Adam Iordan Datcu Honorius Moţoc	Ion Mărculescu Dan Gîju Mihai Miron Nicolae Ionel Agnes Terezia Erich Ecaterina P. Botoncea Marin Iancu Vasile Bardan Savian Mur Constanța Popescu Vali Nițu Mădălina Simionescu Emilia Motoranu Mariana Nicolae Amalia E. Constantinescu Cornel Mărculescu	CORECTURĂ Elena Stan-Bădulescu TIPAR DIGITAL Alexandru Ancuța GRAFICĂ Iulian Filip Alexandru Coman IN MEMORIAM: Mircea Horia Simionescu Mihai Gabriel Popescu Mircea Constantinescu Henri Zalis Gheorghe Buluță Radu Cârneci Manole Neagoe Tudor Cristea George Anca Liviu Grăsoiu Nicolae Dabija Grigore Grigore Barbu Cioculescu Mircea Lutic Vasile Tărăţeanu Corin Bianu George Toma Veseliu
REDACTORI ASOCIAȚI Victor Petrescu Petre Gheorghe Bârlea Daniela-Olguța Iordache Ana Dobre Magda Ursache Titi Damian Ionuț Cristache Dumitru Ungureanu Margareta Bineată Chiru Cătălin Cristea Nicolae Scurtu Emil Stănescu	SUBREDACȚIA CHIȘINĂU Iulian Filip Vasile Romanciuc Ianoș Turcanu Aurelian Silvestru SUBREDACȚIA CERNĂUȚI Marin Gherman Ștefan Hostiuc	

ÎN ATENȚIA COLABORATORILOR: Materialele trimise vor avea 2, maximum 4 pag. A4 cu literă de 12 o pagină: 3150 de caractere fără spații, 3800 cu spații, cu textele în word corectate și cu „ă”. **Materialele care depășesc spațiul acordat vor fi fragmentate.** Manuscrisele nepublicate nu se returnează. (Redacția)

Reproducerea parțială sau integrală a unor articole din revistă
fără aprobarea redactorului-șef intră sub incidența legii drepturilor de autor.

Potrivit art. 206 CP, responsabilitatea juridică
pentru conținutul articolelor revine exclusiv
semnatarilor acestora ca persoane individuale.

ISSN on-line 2284-600X
Revista poate fi citită și on-line la adresa
www.bibliotheca.ro/reviste/litere

CALENDAR DÂMBOVIȚEAN

4.IV.1915 – S-a născut Vasile Florescu (m.1982)	19.IV.1948 – S-a născut Olga Alexandra Diaconu
5.IV.1934 – S-a născut V. Fanache (m.2013)	20.IV.1946 – S-a născut Rodica Drăghici
6.IV.1924 – S-a născut Tina Ionescu-Demetrian (m. 2014)	22.IV.1897 – A murit Ion Ghica (n.1816)
6.IV.1930 – S-a născut Alexandru George (m. 2012)	22.IV.1919 – S-a născut Ecaterina Antonescu (m.2010)
6.IV.1973 – S-a născut Rhea Cristina	23.IV.1942 – S-a născut Elena Duță
9.IV.1877 – S-a născut N.O. Dalloclin (m.1943)	24.IV.1932 – S-a născut Florica Deftu (m.2016)
10.IV.1930 – S-a născut Gheorghe Duță-Micloșanu (m. 2008)	23.IV.1978 – S-a născut Florentina Raluca Tarbă
10.IV.1953 – S-a născut Corneliu Costache	27.IV.1872 – A murit Ion Heliade-Rădulescu (n.1802)
12.IV.1944 – S-a născut George Anca (m. 2020)	28.IV.1956 – S-a născut Vivi Anghel (m.2000)
12.IV.2004 – A murit Ilie R. Costache (n.1932)	30.IV.1906 – S-a născut Matei Alexandrescu (m.1979)
14.IV.1982 – A murit Vasile Florescu (n.1915)	
16.IV.1979 – S-a născut Florentina Buică	
17.IV.1847 – S-a născut Petru Verussi (m.1886)	
19.IV.1895 – A murit Raicu Ionescu-Rion (n.1872)	

Întocmit de Loredan Marcu

CUPRINS

VALENȚE LITERARE: Mihai Cimpoi – Eminescu: Esența artei/ artelor	4
POSTDECEMBRISM: Marian Popa – Globalizare	9
REPERE ISTORICO-LITERARE: Nicolae Oprea – Alexandru George – 95 – critic literar și prozator –	13
REVELAȚIILE LECTURII: Iordan Datcu – Șerban Cioculescu, „un critic eminent <i>și un spirit cordial</i> ”	17
ISTORIE LITERARĂ: Ioan Adam – Întoarcerea lui Ion Pillat	22
ISTORIE LITERARĂ: Victor Petrescu – Ion Heliade Rădulescu și biblioteca sa	25
EMINESCIENE: Nicolae Georgescu – Epopeea unei epigrame. Macedonski vs. Eminescu	27
REMEMORĂRI: Livia Ciupercă – „Generația miraculoasă” (2)	32
DIN JURNALUL UNUI EDITOR: Mihai Stan – Revista „Litere” la un sfert de secol (scurt istoric) (1)	34
ISTORIE LITERARĂ DĂMBOVIȚEANĂ: Cornel Mărculescu – Anton Pann (1794-1854) – protopsaltul isteț ca un proverb	37
CLASICII NOȘTRI: Jean Dumitrescu – Filosoful național. Aproximarea de Noica (3)	39
LECTURI CRITICE: Traian D. Lazăr – Istoricii ploieșteni de azi (2)	41
LECTURI: Aurelian Alin Vasile – Dragostea în „Gluma” și în „Cel mai iubit dintre pământeni” (1)	43
LA EST DE VEST: Nicolae Dabija – Stejarul Unirii	45
LA FIRUL IERBII: Doina Dabija – Dreptul de-a nu avea niciun drept	48
FUNDAMENTE: Titu Damian – Tudor Cristea. Porțile verii	50
ISTORIE LITERARĂ: Alexandru Nicolescu – Energie și tandrețe în opera lui Stendhal	55
NOTE DE LECTURĂ: Marin Iancu – Ion Cristofor. Un poet sub presiunea timpului	57
EU VĂ CITESC PE TOȚI: Florentin Popescu – Developări autobiografice și nu numai atât	60
LECTURI CRITICE: Nicolae Georgescu – Dioptrii ale unei oglinzi	62
<i>Victor Panduru. Tihna amintirilor</i>	63
REMEMORĂRI: Nicolae Ionel – Povestea frumoasei Zaraza	64
NOTE DE LECTURĂ: Florian Copcea – Retorica îngerilor	66
LECTURI CRITICE: Traian D. Lazăr – Gândirea literară a lui Abe	67
LECTURI CRITICE: Cristian Meleșteu – Labirint – o poetică a melancoliei lucid asumate	70
ACORDURI BOEME: Amalia Elena Constantinescu – Foșnetul cârților (1)	71
LECTURI: Persida Rugu – Pe urmele Athenei, Afroditei și Diane	74
LITERE ȘI SENSURI: Ana Dobrescu – În labirintul amintirilor	77
<i>În oglinda poeziei – chemările poetei</i>	78
ALGORITMI ȘI STELE: Mariana Nicolae – Nevoia cititului dincolo de ecrane	80
NOTE DE LECTURĂ: Passionaria Stoicescu – Întoarcerea la natură prin carte	84
LECTURI: Iulian Cătălău – Lucian Blaga – profesor și mentor	85
LECTURI: Constantin Stancu – Alpinisti între traseele din munți și Muntele Istoriei	88
LECTURI: Victoria Milescu – Sub fulgerul cuantic al poeziei	90
LECTURI CRITICE: Tudor Căciu – Fever dream în poezie, sau cum să visezi în întuneric	91
NOTE DE LECTURĂ: Otilia Ardeleanu – Apa, izvorul vieții	93
LECTURI: Corneliu Vasile – Reflecții originale ale istoriei literare	94
POEZIA ACASĂ: Iulian Filip – Victor Vasile (1987, Cuhnești, Glodeni) <i>Poet cu recomandări sigure</i>	96
POEZIE ÎN TRADUCERE: Paula Romanescu – Ion Pillat (1891-1945). Poeme într-un vers – <i>Poèmes d'un vers. Traduit par Paula Romanescu</i>	98
POEZIE ÎN TRADUCERE: Nicolae Mușă – Sunt spiritul adâncurilor	100
POEZIE: Ioana Ilieși – Mă întorc în mine	102
POEZIE: Laurențiu Drăgușin – Macii	103
POEZIE: Iosefina Schirger – Viță de vie	104
POEZIE: Gabriela Marin – Pe cuvânt de ursitoare! Poezii în minuscule	106
POEZIE: Marin Rada – Vitralii	108
POEZIE: Dan D. Gîrjoabă – Mi-e dor de Tine, Doamne	110
POEZIE: Marian Cioltan – Dor de lumea cea uitată	112
POEZIE: Benone Ion Pășărin – Femeia plămuită de noapte	113
PORTA-VOCEA PAMFLETULUI: Kir Papas – Prea multe	115
PROZĂ POEMATICALĂ: Vali Nițu – Cred în destin, totul este scris în Cartea Sfântă, filă cu filă, <i>cuvânt cu cuvânt, pas cu pas...</i>	117
SERTARUL CU AMINTIRI: Tudor Cristea aka George Buzinovski – Apa își caută vadul (roman) 28 decembrie 1973)	120
PROZĂ: Ion Mărculescu – Compoziție liberă	125
PROZĂ: Cristian M. Grigore – La Izmir... cu steaua	127
PROZĂ: Ana Andreescu – Bătuță-i calea	129
PROZĂ: Ion Dulgeac – Cu profesorul Ujică	132
CONEXIUNI LITERARE: Vasile Bardan – Jurnal de creație – 2005	136
JURNAL DE IDEI: Ecaterina Petrescu Botoncea – Medicină și tradiție în satul românesc	138
CALENDARUL CU PATIMI: Ionuț Cristache – Viața, un țipăt (un strigăt) între două tăceri?	140
PHILOSOFIAE IN CIVITATE: Pompiliu Alexandru – Metafora albinelor	141
ESEU: Savian Mur – Sub asediul Milei (2)	143
PUNCTE DE VEDERE: Florin Chivoci – Cui i-e frică de Sandra Brown?	146
SFATURI PE LUMINĂ: Mihai Miron – Plictisul (Foileton în rânduri strămbașii o situație la fel)	147
ADEVĂRURI DUREROASE: Șerban Dinger – Alte aspecte ale evoluției noastre (11)	148
INEDIT: Alexandru Coman – Macedonski la Sturzeni	151
GEOCIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ: George Coandă – Marii mitropoliți de la Târgoviște ai <i>Renașterii românești ortodoxe (2)</i>	153
ISTORIE: Marian Curculescu – Problema unității suflătești în Basarabia la începutul <i>perioadei interbelice (1918-1921)</i>	156
PATRIMONIUL RURAL: Gabriela Țopa – De la hrana trupului la hrana sufletului	159
ETERNUL FOTBAL: Gabriel Degeratu – Pandemie cu oameni de zăpadă	162
EXPOZIȚII: Ion Mărculescu – Cum să „citim” o pictură (3)	166

EMINESCU: ESENȚA ARTEI/ ARTELOR

Iată-l pe Eminescu slujindu-ne drept călăuză în a rediscuta ceea ce au frământat multe spirite *ce este* arta, care-i *esența* ei, *ce funcție* îi atribuim astăzi, cum *se prezintă* raportul existențial artist/artă și raportul cu cititorul/ spectatorul (consumatorul cu un termen din limbajul cotidian).

Heidegger ne atenționează că „Arta nu este altceva decât un cuvânt căruia nu-i mai corespunde nimic real. Acest cuvânt poate trece drept o reprezentare de ansamblu care cuprinde singurul lucru ce are realitate în artă și artiștii.” (Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, București, 2011, p. 18).

În postulările speculative ale filosofului german reîntâlnim unele opinii, convingeri, atitudini și formulări eminesciene: caracterul de lucru al operei de artă, (ceva de ordinul ființării, materia dotată ca formă), survenirea în operă a unei deschideri a ființării și a adevărului, existența unei relații mimetice între real și operă: opera de artă ca gândire a ființei ființării, rămânerea artistului în raport cu opera ca un element indiferent, impersonal, conceperea operei ca loc unde operează survenirea adevărului și a oricărei arte ca Poezie.

Nu putem rezista tentației de a ne referi imediat la ceea ce au devenit deja locuri comune ale exegezei eminescologice: căutarea cuvântului ce exprimă adevărul, înțelegerea artelor și literaturii frumoase ca „oglinzi de aur ale realității în care se mișcă popoarele”, ca o coardă nouă, originală, proprie pe bina (= scena) cea mare a lumii”; cerința ca „arta să se țină în marginea rațiunii”.

Raportul dintre filosofie și artă i-a preocupat pe mulți gânditori în cursul timpului, fiind, așa cum demonstrează Lucian Blaga într-un subcapitol al *Trilogiei cunoașterii*, un obiect special de dezbatere în cadrul filosofiilor care prin însuși felul lor recur la mijloacele artisticului. De varii sugestii ale artei s-a

condus Schopenhauer, unul din paternii lui Eminescu. Stăpânit de puternice înclinări artistice, este un gânditor care „caută să asimileze filosofiei cât mai multe din procedeele artei” (Lucian Blaga, *Trilogia cunoașterii*, București, 1983, p. 184).

Marii romantici găseau că filosofia trebuie să-și însușească pe cât cu putință *modul artei* ca să facă față problemelor esențiale. Dacă Schelling este oarecum rezervat în a folosi această soluție, care nu asigură „transpunerea spiritului în absolut”, Novalis crede că așa ceva e posibil datorită „imaginației”, în speță miraculosului „Duh al basmului”.

Eminescu găsește o complementaritate indiscutabilă între artă și filosofie, recunoscându-le amândurora o regalitate în procesul de cunoaștere a istoriei, privită ca o scenă de luptă, în care se pot contempla manifestările voinței „de-a-ntregul”: „Istoria este scena de luptă a mediocrului și obișnuitul — când [contempli] istorie, o auzi deopotrivă vorbind, o vezi gesticulând — aceste manifestări ale voinței și voință de-a-ntregul. Filosofia și arta sunt o sală regală izolată în care, din când în când, doar câte-o umbră sublimă, cu formele ei întunecate, sfințește palizii păreți de marmoră” (Mss. 2284).

În studiul filosofiei teoretice a lui Eminescu, Călinescu citează un lung program al filosofiei în care se regăsesc toate ideile schopenhaueriene. Filosofia este definită aici ca „așezarea ființei lumii în noțiuni, spre a căror stabilire judecata nu se servește de altă autoritate decât a sa proprie” (G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, II, ediție de Ileana Mihăilă, București, 2000, p. 3).

Tot aici dăm de concepția filosofiei ca fenomen cultural („Filosofia este oarecum rezumatul și formula generală a culturii unei epoci”, dar și de părerea conform căreia discursul metafizic care ca atare e abia în devenire (metafizica încă nu

există, notează poetul) are nevoie de o prezentare *atractivă* pentru elevi și pentru credincioși. În primul caz e recomandat recursul la filologi (care să cunoască sanscrita pentru imnurile vedice, grecește pentru filosofia antică și latina pentru filosofia Evului mediu și a Renașterii), iar în al doilea, utilizarea artelor: „Adevărații avocați ai bisericilor sunt artele: un dom gotic, o arie de Palestrina, un tablou de-al lui Rafael sau o statuie de-a lui Michelangelo, un orator bun, care se folosește de înclinările bune ale omului pentru a lăsa să-și secătuiască colțul, sau pe ateu [ateist] religios, îl fac să se simtă nemărginit de mic față cu nemărginitul timpului și al lanțului causal. Este tot astfel cu filosofia? Ea nu se mulțumește cu opera artistului sau cu motivarea (înclinarea pozitivă) – ei îi trebuie *ratio sufficiens* pentru aceasta (*ibidem*, p. 4).

Lucian Blaga va urmări punct cu punct disocierile lui Kayseling între lucrarea filosofului și cea a artistului, între viziunea abstractă a unuia, bazată pe metode cu logica și normele lor impersonale și lipsa de „metode” în cazul creatorului de artă, ce condiționează opera, și care poate fi doar bănuită din „realizare” (Blaga, *op. cit.*, p. 189-190).

Blaga se referă la o apropiere certă între filosofie și artă, demonstrată de „poezia de concepte” cultivată, de altfel și de Eminescu.

S-a discutat mult timp despre schopenhauerismul eminescian, identificat cu pesimismul.

Or, poetul nostru este fascinat de modul artistic de a filosofa al lui Schopenhauer, raporturile dintre cei doi se stabilesc mai degrabă ca între un model și un cititor-model, ca între un filosof-artist și un artist care filosofează fără „metode”.

Apropierea electivă se face printr-o gândire *aforistică*, materializate în forme concentrate de *fragment*, de *figurare metaforică* a ideii, de dictoane, apoftegme. Discursul, fie el prioritar reflexiv (la Schopenhauer), fie liric sau narativ (la Eminescu) obține caracter *eidetic*, bazat pe *imaginație*.

Demiurgia dantescă a Eului se manifestă în mod autoritar. *Aforismele asupra înțelepciunii în viață*, traduse de Maiorescu, care menționează, în prefață, că toate operele „izvorâte din puternică genialitate a filosofului” și care se disting „pun limpezime și frumusețe de stil”, abundă în citate din Homer, Horațiu, considerat „adevăratul poet al înțelepciunii”, Juvenal, Sofocle, Lessing, Goethe, Calderon, Shakespeare, Schiller, Petrarca, Sadi.

Cel de-al cincilea capitol intitulat *Parenese* (=discursuri care preamăresc virtutea) și *maxime* împarte sfaturile și opiniile „în generale, în cele ce privesc purtarea noastră către noi înșine, purtarea noastră cu alții și, în sfârșit, relațiile cu soarta și cu întâmplările lumii” (Arthur Schoenhauer, *Aforisme asupra înțelepciunii lumii*, București, traducere prefată de Titu Maiorescu, București, 2010, p. 102).

Filosoful are temerea că repetă și nu ordonează sistemic maximile „cele multe și eminente ce s-au spus de înțelepții tuturor timpurilor, de la Theognis și Pseudo-Solomon până la Rochefoucauld și multe „locuri comune” prea „întrebuintate de alții”.

Discursul său e structurat astfel încât postulatele să aibă ca pandant expresiile celebre aparținând înțelepților lumii: retori, filosofi, poeți, cele mai multe fiind ale acestora din urmă.

Unele din ele le regăsim la Eminescu sub formă de citat direct, de generalitate impersonală sau de adevăr *al său*, alimentat de propria experiență. Expresiei miniaturale, esențializată la maximum, semănând cu bijuteria bine polisată, la care, vorba lui Blaga, nu se poate adăuga nimic, fiind rotundă, canonică precum un verset biblic, precum o sentință stoică de glossă, îi ia locul discursul eidetic amplu faustizat, ca în *Andrei Mureșanu*, sau pus într-o partitură retorică hugoliană, ca în *Memento mori*.

Poetul deschide mereu Cartea Lumii, care e evident o Carte de înțelepciune expusă fragmentar-schopenhauerian, cu pandante și referindu-se la arte care îi *dezlănțuie personalitatea*, precum zice Keyserling citat de Blaga și îi oferă materialul de intuiție, de imaginație.

Imaginarul mitopo(i)etic eminescian este străbătut de o ferventă căutare a esenței artei, de trăiri culturale, pe care le înțelege, asemenea lui Goethe, ca *trăiri primare, organice* și, bineînțeles, de *trăiri artistice*, de trăiri – adică – generate de artă/ arte.

Venus Anadyomene este prima reprezentare arhetipală din arta antică a femeii „inocente”, „serafice” (zice Călinescu), precizând că nu e Afrodita uranică platoniciană, dar nici vulgară: „e o Veneră serafică, deși într-un chip demonică, fiindcă ține pe om în legea ei aspră și pentru că dă vieții, prin dragoste, un gust de divinitate” (Călinescu, *op. cit.*, p. 237).

Venere și Madonă ar fi, așadar, un punct gnoseologic prim de cunoaștere și

trăire a artei, iar articolul din *Fântâna Blanduziei*, publicat în anul 1888, e punctul epilogal, constând un elogiu făcut artei antice și celei latine din veacul de mijloc „lipsit de amărăciune și de dezgust”, și fiind „un remediu contra grijelor și durerilor”, precum și poeziei populare. („Literatura și artele, mai spune programatic poetul, sunt chemate să sanifice inteligențele de această boală psihologică a scepticismului”; se mai explică și de ce noua revistă i s-a pus numele de Fântâna Blanduziei, preluat de la Horațiu prin piesa lui Alecsandri, numele izvorului ce răsară de sub un stejar din vecinătatea orașului Tibur, izvor care întinerea și inspira).

Există în manuscrisele eminesciene un fragment de proză intitulat de edituri [Cugetări imposibile], relevabil prin modul în care își reprezintă poetul *opera de artă*. Esența acesteia ține de un miracol și anume de acela a facultății noastre de a pune în „sertare” timpul, spațiul și „cauzalitatea”, aceste trei elemente constituind *o lume*. Este invocat cazul Beethoven care a compus opera *Fidelio* când și-a pierdut auzul.

Datorită legilor ciudate din capul nostru care, transformă orice într-o posibilitate datorită reminescenței de memorie ca aceea al lui Beethoven pe care ar avea-o toți oamenii în ureche, *opera de artă* devine o reprezentare miraculoasă a Lumii – „toată opera se apropie vădit, ca și când ai privi cu stecă așezată normal în ochi – ba s-apropie așa încât toată scena și s-așază în cap s-auzi opera urlându-ți în craniul deșert, cu boschete, cu temnițe, cu actori și actrițe, cu tot. Cum va fi arătând capul unui om care are o operă sau o dramă, cu oamenii ei costumați, cu lumina de lampe, cu pânzările zugrăvite, cu totul tot, în capul lui... Un teatru întreg în care sufletul lui ghemuit într-un colț al salei e singurul spectator”.

Urmează un discurs extins într-un continuu delirant baroc, prin care Eminescu încearcă să definească esența operei care are efectul unui *vis*, al proiectării prin intermediul imaginarului, a unui om în altul, al unui om ciudat într-un om normal, al unui om ajuns la cota de sus al trăirii – la nebunie („în stare de nebunie toate ideile sunt de o cumplită realitate”) într-un om lucid, sănătos la minte („Suntem noi nebuni ori e el nebun, aceasta-i întrebarea”).

Întrebările privind această proiectare inversată, (vice versa, zice poetul) se extind euristic și eidetic, cuprinzând și ceea ce s-a întâmplat cu oamenii din alte

epoci: „Și ne gândim cât de altfel a fost privirea oamenilor din alți secoli, că ceea ce ni se pare nouă ciudat lor li se părea firesc, că în orice lucru nepriceput n-avem decât o formă sub care o altă frunte de om vedea un lucru foarte priceput atunci ne vine să ne întrebăm care-i criteriul minții sănătoase! În genere se zice că mintea sănătoasă să decidă... Dar ce-i această minte sănătoasă? O minte ce azi aprobă ce a disprobat ieri, care disprobă ce-a aprobat, o minte care vedem că se hrănește secol de secol din lucruri paradoxale...”

Opera de artă are darul de a ne transporta în *vis* și în acest joc infinit al aprobării/ disprobării, care e al reluării și al reactualizării paradoxelor, al incertitudinilor și relativității.

Mișcarea și starea pe loc a Pământului face parte din lanțul nuclear nesfârșit al acestor întrebări: „Care-i criteriul mișcării lui... Iar simțirile noastre, iar acest sensoriu vizionar încât mișcarea lui nu-i de cugetat fără să punem totodată ființa noastră. E ca și când unul ar păși pe un glob ce se învârtă cu el cu o repejune nevăzută... Desigur cum că el va sta pe loc... deși va păși caraghioz din picioare și deși se va pare că se mișcă”.

Deducem din acest val-vârtej interogativ al discursului că opera de artă rostește esențial ființa și că toate întrebările asupra timpului, spațiului, cauzalității implică sensorul nostru vizionar și că nu-i de cugetat nimic *fără să punem totodată ființa noastră*, fără să invite personalitate, așa cum postulează Keyserling, la dezlănțuire.

Urmărind definițiile pe care le dă *artei* și *operei de artă*, putem lesne observa că Eminescu le concepe ca având valoare de sinestătătoare, legi proprii, autarhice care nu țin de ceva din afară. Felul de a formula e unul apodictic, neadmițând vreun scop oarecare, ci unul care-i este canonic, „evangelic” (precum se referă la statutul dramei): „Arta nu se poate degrada până la mijloc, ea și-e șie însăși *scop* (subl. în text – *n. n.*). Scopul artei e arta, frumosul. Creațiunile artistice care sunt mijloc numai pentru un scop care nu e imanent artei se numesc tendențioase (Theorie des Nichtandersein Könens). Lucrurile care au astfel de fundamente încât ele nu pot [fi] și altfel decât sunt, acelea sunt nepieritoare, întrebuițând vorba „nepieritor” în sens relativ, uman” (M. Eminescu. *Opere. I. Articole politice. Fragmentarium*, ed. de D. Vatamaniuc, București, 2015, p. 1102).

Un atare caracter autarhic, immanent nu-l au imaginile tuturor popoarelor, „ci a

aceluia în care se sensibiliză”. „Tropii unei națiuni agricole, argumentează el, diferă de tropii, de imaginile unei națiuni de vânători ori de păstori. Sub ce imagini va îmbrăca unul simțământul etern al amorului și sub ce imagini celălalt decât numai prin acele pe care le posedă” (*ibidem*, p. 1103).

Concepând *opera de artă* ca pe o miraculoasă reprezentare teatrală cu o mișcare și o răsturnare caleidoscopică de figuri, scene, situații subsumate viziunii *lumii ca teatru*, ca pe un schimb magnetizat de priviri de proiecție stranie de *priviri în priviri* (încât și spectatorul din sală privește totul cu un binoclu întors), Eminescu crede că și creatorul *operei de artă* trebuie s-o construiască sub semnul unei *teatralități totale*, așa cum o înfățișa teoretic Roland Barthes – ca o reunire simbiotică de teme și elemente, de atitudini și afecte. Cuprins de o frică de a nu semnifica ceva greșit, frică asemănătoare celei pe care o are un actor care nu îndrăznește să intre pe scenă, temător să nu joace prea prost, autorul, „incapabil de a se face pe sine convingător”, „convingerea de care dau dovadă ceilalți îi transformă în ochii lui în ființe de teatru, ceea ce îl fascinează” (Roland Barthes, *Plăcerea textului. Roland Barthes despre Roland Barthes. Lecția*, Chișinău, 2006, p. 296).

Fascinat de arta teatrului, actor, sufleur, pornit romantic în turnee ale unor trupe, traducător al *Artei reprezentării dramatice* a lui Röttscher, Eminescu se scufundă cu voluptate în *teatralitate*, vedea Lumea ca un teatru (*theatrum mundi*), ca o bină (germanism însemnând scenă) uriașă, iar pe oamenii din jur, pe ceilalți ca niște *actori*.

De această *teatralitate vizionară* se leagă și modul de a și-l reprezenta pe Creatorul operei de artă.

Să vedem cum apare acesta în poemele și proiectele de tinerețe din *Dodecameronul dramatic*. Este înfățișat ca o figură mitologică, cea a poetului Rom, orb, deci din familia lui Homer, cu care „a învățat să cânte amorul de la filomelă – disperarea de la vijeliile înfiorătoare ale cerului – durerea din mirosul florilor mormântului de sfinți, își paște oile de aur ale gândurilor sale – dă aripi moi pe plaiurile cerului și într-o noapte luminoasă s-a întâmplat să viseze pământul” (*Genaia*).

Într-o lungă tiradă retorică, plină de proiecții imaginare angelice și demonice, luminoase și macabre, de un convoi de Mume, de o învălmășită „muzică

sombră”, sau „muzică a sferelor”, el apare ca o creatură a Ideii, enunțată în trei rânduri scrise în germană: *Und Wie die Welt bewegt sich der Gedanke Aus Gedanken besteht der Mensch Der Mensch ist slin Gedanke*.

(„Și Gândul meu mișcă lumea

Omul este alcătuit din gânduri

Omul este Gândul Lui”).

Într-un alt proiect dramatic de tinerețe *Minte și inimă* (1879) personajele discută aprig despre Odissea, povestind pe larg subiectul și vorbind despre un *Homer natural*: și elogiind spunerea „limpede, frumoasă, cu șir”. Poetul grec e amintit în cadrul unei discuții dintre Muți și Ana în care sunt invocați Achil și Agamemnon, grobieini probotiți de Nestor.

Arta senină e modelul pe care îl sfătuiește să-l urmeze zeul scandinav Odin pe bardul pe „tânărul venit cu ochi din ceruri, care se autodefineste și ca „un luceafăr [ce-a] trecut prin lume” și mărturisește, orgolios, că „De cântec este sufletul meu plin” și că e străbătut de un „fluviu de foc al gândurilor mele mari”: „ – Sărman copil – zice bătrânul zeu/ – De ce răscolești tu toată durerea/ Ce sufletul tău tânăr, a cuprins?/ Nu crede că-n furtună, în durere,/ În arderea unei păduri bătrâne,/ În arderea și amestecul hădos/ Al gândurilor unui neferice/ frumusețea. Nu – în seninul,/ În liniște adâncă sufletească,/ Acolo voi găsi adevărata/ Unica frumusețe”.

Avem și o expunere de program de esență romantică demiurgică în *Întunericul și Poetul*, în care, sfidând îndemnul neantizator al „geniului negru” de a-și sfărâma „nebuna liră” („Căci lumea este piatră și ea nu te admiră”). Poetul îi dă o replică plină de mândrie: „Și tu crezi, geniu negru că fără un scop și țintă/ A lunei und-amară mă-neacă, mă frământă?/ Tu crezi că eu degeaba m-am scoborât din stele/ Purtând pe frunte-mi raza a națiunii mele?/ Voi să ridic palatul la două dulci sorori,/ La Muzică și Dramă...”

Textul cu ecouri de teatru și prezentând monologic un program cultural (cf. Permessicus) este scris în 1869, tânărul poet crezându-se investit cu toate datele și darurile unei figuri ce are o menire providențială: scoborât din ceruri și purtând pe fruntea-i raza națiunii sale de a edifica „Palat la două dulci sorori: la Muzică și Dramă”, creatorul care vede „româna dramă”, „chemând din mormânt eroii istoriei” și a fi Cântărețul, Bardul emblematic care nu este un simplu trecător prin viață (insinuează el), ci

hărăzit să cânte „muzica română” și să găsească „colori destule” să-nveșmânte „a munților Carpatici idealuri”.

Creatorul *operei de artă* poartă pecetea unui destin aparte, care e chiar pecetea geniului, care este, afirmă eclatant Eminescu „a doua creațiune a lumii prin artă” (subl. noastră *n.n.*) sau cel puțin al talentului, care este ceva mai mult, „cu câteva centigrame de creieri” (spune ironic poetul) decât *simia communis* și ocupă o poziție intermediară între pseudotalent și geniu (Ms. 2225).

Din numeroasele definiții și formulări aforistice ale esenței artei și genurilor ei, ale unor cerințe statutare putea stabili și un catehism al creatorului de artă care:

- s-ar cuveni să aibă „un maț zeiesc” (precum pretinde Nichita Stănescu), să știe ce are la o chemare divină;

- să fie asemenea legendarului Orpheus, înzestrat și cu un instrument canonic: Lira (Arfa);

- să nu se manifeste tendențios pe scena literară, să nu caute în mod vădit („ca artist sau ca om de litere e bine ca persoana ta să rămâie necunoscută cititorilor tăi...”; să rămână om ca toți oamenii „cu toate defectele și slăbiciunile”: „Dacă-i putea să guști în taină și necunoscut laudele acelor oameni ce i-ai putut iubi – bine de nu, nu te arăta lor” (– ms. 2257);

- să se pătrundă de faptul că arta e un act de voință, „suprimat, trecut prin sita inteligenței, răcit prin precepte, de gust și echilibru – tradus în opera de artă” (Ms. 2275B);

- să aibă conștiința că, în calitate de artist, e „un inel dintr-un șir întreg de oameni ce l-au preces apoi că stă într-o societate”, că o arie, o operă este o *resumțiune* (= rezumațiune) „durerii acestor oameni” (cf. proiectului de nuvelă *Istoria unei lacrimi*; a se vedea *Opere, VI*, ed. Aureliu Rusu, București, 1982, p. 329);

- să fie convins că arta ține de domeniul organicului, organicismul fiind o condiție sine qua non a ei; stejarul care crește din ghindă este toposul întregii publicistici eminesciene, este și pandantul metaforic pentru „complexul de cugetări” al unui popor: „Este ascuns în fiecare secol din viața unui popor complexul de cugetări, care formează idealul lui cum în sămburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg” (*Scrisoare D-lui Dumitru Brătianu* în vol. M. Eminescu, *Opera etico-socială*, I, Freiburg, 1989, p. 43);

- să considere intuiția („intuițiunea nemijlocită”) ca factor constitutiv esențial

al artei; în siajul acestei cerințe va veni mai târziu Blaga că „arta, în plenitudinea firii sale, este conversiunea a misterelor în metafore concrete, prin mijloacele cari țin de intuiție, de intuiție pusă în slujba unor categorii stilistice. Planul autonom al artei este cel al intuiției captate stilistic” (Lucian Blaga, *Trilogia valorilor*, București, 1987, p. 551);

- să urmeze un program mitopo(i)etic esențial romantic de artă cu caracter național, fiindcă „numai arta națională are rațiune de a fi, numai ea naște în inimile indivizilor întărirea și intensitatea aceluși simțământ subiectiv care-i face ca toți să se numere de membri aceluiași corp” (Ms. 2085).

Am lăsat, pentru a servi drept încheiere studiului nostru, elogiul pe o notă majoră, profund imnică, pe care o face poetul artelor în Icoane vechi și icoane nouă: „Citim azi cu plăcere versurile bătrânului Omer, cu care petreceau odată neamurile de ciobani din Grecia și imnurile din Rio-Veda, pe care păstorii Indiei le îndreptau luminei și puterilor naturii, pentru a le lăuda și a cere de la dănele iarbă și turme de vite. Tot așa privim cu plăcere plâsmuirile celui mai mare poet pe care l-au purtat pământul nostru, plâsmuirile lui Shakespeare, și ne bucurăm de frumusețea lor atâta, ba poate mai mult decât contemporanii lui, și tot astfel privind statuile lui Fidias ș-ale lui Praxiteles, icoanele lui Rafael, și ascultăm muzica lui Palestrina. Tot astfel ne bucură portretul pe care-l face Grigore Ureche Vornicul lui Ștefan Voievod cel Mare, încât simțim și azi plăcerea citind ce vrednic și cu virtute român a fost Măria Sa” (M. Eminescu. Articole politice. Fragmentarium, ed. de D. Vatamaniuc, București, 2015, p. 19).

Acest encomion desfășurat într-o frazare involtă barocă conține și o notă polemică, prin care Eminescu demonstrează că într-o vreme când sortile omenești și ideile suie și coboară pe roata unei lumi dominată de instabilitate, relativitate și afectată de războaie artele au datoria sfântă de a impune armonia și civilizațiunea și a demonstra că armele spiritului sunt egale ba chiar superioare armelor războiului. Afirmăția e făcută în articolul [„Votul Camerei și al Senatului”] din 13 mai 1877, deci în legătură cu declararea Independenței, vizând parcă starea de lucruri de azi.

Încă o dovadă a perenității sale, de care a vorbit, în deschiderea Congresului nostru, Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române.

GLOBALIZARE

Ecocid

În 7-19.12.09, la Copenhaga, Conferința Climei, prima adunare monștră specifică din istoria omenirii – 30.000 participanți din 194 state, țări și țărișoare, de la importanți șefi de stat la experți în domeniu. Se vorbesc discuții, se spun expuneri, se cuvântă cuvântări, se opintesc opinii. Poluatorii mari controversează, noul poluator China cere Occidentului să-și recunoască greșelile istorice de peste un secol de poluare pentru suprematizarea civilizației lor prin înapoierea altora, e criticată India pentru că vacile sfinte se balebă și balega produce metan, dar se tace asupra zecilor de mii de avioane care otrăvesc zilnic atmosfera și asupra distrugerilor naturale din Indonezia, Brazilia și Africa explicabile prin politica celor civilizații care, de altfel, nu diferențiază pădurile Indoneziei de ale României. Conferința nu e capabilă nici măcar să emită o declarație de principii, limitându-se la una de intenții, redactată într-o adunare secretă a două duzini de state. Ceea ce provoacă frustrarea altor duzini. Eșuează și conferința din decembrie 2011 de la Durban, în urma căreia marea producătoare de gaze nocive Canada se retrage din acorduri. ONU decide constituirea unei comisii ecologice compuse din oameni de știință, dar conducerea e decisă de forțe și interese globalizatoare. Uneori e ostentativ factorul politic. În 2008, Condolezza Rice uzează de tot ce trebuie pentru a nu fi ales co-președinte un savant iranian, pentru ca nu cumva acesta să fie în tandem cu unul american. Încă o conferință mondială în 2014, cu aceleași rezultate. Oî se tot organizează întâlniri pentru salvarea climei. După o săptămână, la Madrid se termină la 15.12.19 altă cea mai mare adunare în acest scop: nicio măsură luată.

Starea naturii și a relației ei cu omul devine subiect global și de controverse. Germania, țară cu pretenții ecologice interne și externe, este teatrul unui scandal la începutul lui 2011: sute de mii de tone de furaje pentru păsări și porci

livrate fermelor conțin grăsimi cu de 78 ori mai multă dioxină decât e tolerabil pentru om, procedura fiind ascunsă mai bine de un an. China modifică insulele Spratly, Occidentul condamnă distrugerea ecosistemului de corali, dar nu-și mai aduce aminte de distrugerile provocate de experimentele sale nucleare pe arhipelaguri și atoluri din Pacific.

Se vorbește despre poluarea atmosferei cu gazele automobilelor și bălegarul vitelor, dar foarte puțin despre cea militară, deopotrivă impozantă în timp de război și pace. Cercetători au aproximat că avioanele de luptă de pe baza Hill Air Force din Utah consumă zilnic 43 milioane litri cherozină. De asemenea, consumă transportoarele, blindatele, vasele. Neta Crawford a calculat că trupele sale au produs în intervențiile din Afganistan și Siria între 2001-17 peste 400 milioane tone bioxid de carbon. Un tanc Leopard consumă circa 530 litri diesel la 100 km. (Der Spiegel, 38, 18.9.21). După calcule britanice, armata germană emite anual cel puțin 4,5 milioane tone bioxid de carbon.

Se apropie de dispariție specii animale care nu mai au condiții de viață normale, dinspre vestul spre estul Europei. În zona oceanică a Uruguayului mor pinguinii, de foame, din cauza pescuitului comis excesiv.

Probleme centrate prin numitorul comun global „Supraviețuirea colectivă” sunt alimentația și apa. Procesul de epuizare a resurselor planetei se accelerează, Terra are mai mulți locuitori decât poate suporta, pentru care motiv accentul global n-ar mai trebui să cadă pe libertate, democrație și drepturile omului. Se discută despre cantitatea de apă utilizată de om, despre diverse gaze toxice, substanțe nocive și microplastice din oceane, mări, lacuri, fluvii, cursuri subterane, despre degradarea solului la suprafață și la adâncime prin fracking, despre creșterea toxicității generale, între timp luptându-se verbal pentru scăderea lor. Strategii consideră că nu se mai pune problema eliminării, ci a limitării. Globalizarea, care ar trebui să ducă la

creșterea mediei vieții colective decente, aduce doar creșterea inegalității în domeniul acurateții existenței. 1.200 de oameni dispun de 3% din averea lumii, mai mult de jumătate, 2%. În 2011, statisticile indică un miliard de oameni subnutriți, două miliarde nu au îngrijire medicală, un miliard n-are acces la apă curată, peste 200 milioane copii sunt soldați, ființe pentru prostituție și muncitori. În aceste condiții apar opiniile radicale. De fapt, „... asigurarea privilegiilor este unicul conținut al politicului. Aceasta poate fi numită Dictatura prezentului pe seama viitorului. Sau contrariul inteligenței. În niciun caz ca drept al omului.” (Harald Welzer, **Empört euch – über euch selbst!** id, 28, 2011). Un politician liberal german critică faptul că nu oamenii cu bună stare materială fac copii, ci cei săraci. Christine Lagarde, șefa IMF, deploră înmulțirea globală a bătrânilor, atacați fără scrupule de la izbucnirea pandemiei coronavirus.

Globalizatorii duc aerul, solul și subsolul în sensul degradării contextului de viață către ecocid și-și impun rezolvarea problemelor ecologice ivite. În această fază, modul de producție capitalist e pe cale de a distruge planeta. Capitalismul a făcut din inestimabila „Mama Terra” o marfă (Hugo Chavez). „Asasinii economici și șacalii s-au extins uriaș, inclusiv în Statele Unite și Europa... Cancerul imperiului corporatist a dat metastazele a ceea ce pot numi economia globală a morții.” (Claudiu Iordache, **Românul frumos**, 2017). Avertismente, acuze, critici vane.

La începutul lui noiembrie 2021 alte conferințe la Roma, din 1.11.21, UN Climate Change Conference Glasgow: angajamente privind nivelul temperaturii planetei și scăderii cantității de CO₂. Vin cu avioane proprii prințul Charles, Jeff Bezos, sau de serviciu. Ursula von der Leyen, care folosea air taxi și pentru 50 km. între Austria și Slovacia, apelează patetic la reducerea poluării aerului: „ipocrizie climatică”, se acuză, „demagogie mesianică”, se zice (Cristian Unteanu). Mediile au nominalizat bogați și vedete care fac călătorii de 9 sau 18 minute cu avioanele proprii. Cercetări ale unor institute australiene și americane relevă în noiembrie 2021 relevă că poluarea afectează capacitatea cognitivă a omului.

La amploare procesul distrucției prin ceea ce ar trebui să fie contrariul ei: progresul tehnologiei în mai toate domeniile. La începutul secolului 21 se vorbește insistent despre ravagiile climatice provocate de industrializarea poluantă și așa se ajunge la un paradox: principala misiune a progresului tehnic viitor va fi repararea măcar în parte a

dezastrelor provocate de progresul tehnic depășit. Modificările climatice sunt atât de grave încât devin motivații pentru migrații și cereri de azil angajând Drepturile Omului.

În fine, măsurile corsesi e ricorsi. Germania e una din țările care decid închiderea centralelor de obținere a energiei în baza cărbunelui: începe conflictul din Ucraina, globalizatorii vestici iau măsuri severe contra Rusiei care decide închiderea conductelor de gaze, cancelarul Scholz redeschide centralele cu cărbune, ultrapoluante ale atmosferei.

În fine, o cauză a deteriorării planetei este inegalitatea materială. Un grup condus de Thomas Piketty a cercetat problema pentru și a constatat că 1% din emițătorii globali sunt responsabili pentru 25% din poluarea anilor 1990-2018.

Alte măști, același Covid

Primul pacient: o rezervistă militară care a adus virusul din Fort Detrick-Maryland la Wuhan, în contextul concursului sportiv Military World Games, în octombrie 2019 (George Webb, martie 2020). Peste 15 luni, grupul de detectivi DRASTICA /Decentralized Radical Autonomous Search Team anunță că APacienta Su”, prima infectată, are locuință lângă laboratorul din Wuhan și o stație de metro (The Mirror, 1.6.21). Pacientul zero a fost un contabil cu locuință pe malul fluviului Yang Tse, care intrase într-un supermarket și nu călătorise niciodată în străinătate. Radu Golban: **Cine a fost „pacientul zero”?** (Cotidianul, 11.1.22). Alții, în urmă, în baza „virusului lent”, a relațiilor între epidemiile cu efecte neuropatologice, de la gripa spaniolă la corona, cercetători fiind Daniel Carlton Gajdusek, Gerald Creutzfeldt, ginerele lui Werner Sombart. Armata a creat SARS-Cov-2 în laboratorul din Fort Detrick, închis misterios în iulie 2019 (23.1.20). China are virusul dintr-un laborator din Carolina de Nord, afirmă Francis Boyle, pentru care și pesta porcină, ebola și altele vin din laboratoare americane în care se combină gripa cu proteine HIV. Dar China a ascuns inițial date despre virusul care a scăpat din laboratoarele de inginerie genetică din Wuhan. Un laureat Nobel japonez: covid-19 nu e natural, pentru că s-a extins deopotrivă în zone calde și reci, el poate dovedi că a fost creat la Wuhan, unde el a lucrat: și-a căutat telefonic colegii și niciunul nu i-a răspuns, toți fiind morți. Tot așa, pornind de la încetarea prezenței unui număr de telefoane mobile în China s-a apreciat că numărul morților ar fost de 21 milioane,

O echipă OMS e acceptată la Wuhan, chinezii cer ca același lucru să facă americanii cu Fort Detrick și cu celelalte 200 de laboratoare biologice de care dispune pe glob. China cere Statelor Unite rigoare și transparență, nu afirmații calomnioase lipsite de argumente și probe, Ministrul chinez de externe: „*Să muncim din greu pentru pământul-mamă!*” 11.3.20: extinderea Covid e declarată de Organizația Mondială a Sănătății drept Pandemia-19. O rezoluție ONU cu privire la pandemie și perspectivele ei e aprobată de statele membre cu două voturi contra – SUA și Israel – și două abțineri – Ucraina și Ungaria (13.9.20). Economistul Michel Chossudovsky, șeful Centrului de cercetare a globalizării de la Montreal: rușii au insinuat informații false despre epidemie. Dany Shoham, ex-ofițer în Serviciile militare israeliene: virusul a fost găsit în plămânii unui saudit, a fost trimis în laboratoare din Olanda și Canada de unde a fost furat de chinezi. Chinezii au dispus de virus în niște ferme pentru creșterea animalelor, lilieci fiind mediul purtător, contextul de extindere o piață alimentară care a favorizat multiplicarea, dar cercetările inițiale clasice au fost inadecvate: pe bolnavi spitalizați și morți.

Președintele american Trump: Boala covid-19 e provocată de noul coronavirus.

22.1.20: Avem totul sub control. E vorba de o persoană care a venit din China.

19.2.20: Totul va merge bine. Cred că, dacă ajungem în aprilie, vremea mai caldă va avea un efect foarte negativ asupra virusului.

26.2.20: Dacă avem 15 cazuri și 15 cazuri în câteva zile scad la aproape zero, atunci vom realiza o treabă destul de bună.

28.2.20: Democrații fac acum politică cu virusul. Asta-i aiurirea lor mai nouă.

15.3.20: E un virus foarte contaminant, e incredibil. Dar e ceva pe care noi îl avem strașnic sub control.

16.3.20: Dacă vă referiți la virus, nu, el nu se află în nicio țară de pe glob sub control.

17.3.20: Am avut sentimentul că va fi o pandemie, cu mult înainte ca ea să se numească așa.

24.3.20: Aș deschide cu plăcere țara de Paște. N-ar fi frumos dacă bisericile vor fi pline?

29.3.20: Dacă putem limita numărul cazurilor mortale la 100.000, asta e o cifră groaznică,... atunci am făcut toți împreună un bun job.

Preș. Biden însărcinează Serviciile Secrete ale țării sale să caute originea virusului (27.5.21) Președintele iranian Ali Khamenei: SUA a dat pandemia covid drept gripă curentă, a răspândit contaminarea, inclusiv ajutoarele.

Departamentul de stat SUA: un „Fact Sheet” (15.1.21). Consilierul Anthony Fauci e responsabil pentru pandemie: a finanțat experimente „go-in-of-function” la Wuhan, virusul scăpând din laborator (mai 2021). Qanon: Fauci s-a ocupat de crearea virusului pentru reducerea populației globului. Un mongol e arestat pentru clipul *Virusul este o armă biologică a SUA*. La 7.2.20 moare medicul L Wenliang care își exprimase ideile asupra unei viitoare epidemii.

Virusul a apărut pentru a facilita noi idei geostrategice globale. La începutul lui 2020 apar știrile privind laboratorul militar de securitate maximă din Wuhan din care totuși la mijlocul lui octombrie 2019 a evadat sau a fost scos printr-un accident, pentru un experiment epidemic apoi pandemic.. Wuhan: oraș la 1200 km. de orice graniță a țării. Dar chinezii se pregăteau din 2015 pentru un război mondial chimic și bacteriologic. Președintele Iranului apreciază că starea de urgență va fi prelungită până în 2021, ministrul german al Economiei Altmayer urmărește cu grijă creșterea numărului de infectați iranieni (9.8.20). Institutul de virusologie din Wuhan și cercetători americani au depus propuneri de eliberare a unor nanoparticule penetrante la nivelul pielii și aerosoli conținând „proteine spike -himere-noi” modificate de coronavirus în populații de lilieci din peșteri din provincia Yunnan, pentru a le inocula contra unor boli ce puteau face saltul la oameni (documente solicitate în 2018) se anunță în 22.9.21. De asemenea, interesau și posibile suprainfecții asupra oamenilor comandate de Agenția pentru Proiecte Avansate de Cercetare în domeniul Apărării.

Pandemia fiind omologată, încep să se prezinte formele ei de manifestare, explicațiile și propunerile de contracarare ale experților și, grație lor sau, indiferent de ele, măsurile guvernanților.

O măsură oficială generală: absolutizarea importanței maladiei, plasată pe primul loc în problematica globului. Spitale sunt restructurate și repartizate exclusiv infectaților cu covid, triaje de pacienți, menajându-se cel mai puțin bătrânii. În Bayern sunt lăsați să moară bolnavi fiindcă nu sunt pentru ei locuri în spitalele restructurate. Dar multe paturi rămân în realitate goale. Întrebat de ce acest comportament, un șef de spital a explicat: sunt goale acum, dar dacă vin infectați cu covid? (dec. 2021). Dar în unele spitale, paturile sunt declarate ocupate fără să fi fost și astfel au fost sustrase sume imense de la stat. Spitalul Colentina e reprogramat exclusiv pentru Covid19: „*Am avut pacienți care voiau să se infecteze cu Covid, ca să-i pot opera.*” (șeful Secției Urologie, 11.10.20).

Ôefia domeniului medical german avertizează că nu vor mai putea fi plătite salariile personalului clinicilor în urma concentrării pe pandemie, nemaifiind posibile alte consultații tehnice și operații. Aproape 1,8 miliarde locuitori, un sfert din populația globului are tuberculoză, ignorată pentru tratarea Covid19. Studii coreene la nivel național prezintă morți subite prin miocardită și pericardită la o săptămână după vaccinare drept efect advers al vaccinului anti-covid, în timp ce studiile din SUA și Israel atestă numai miocardite ușoare inofensive. Truc: pacienții cu miocardită post-vaccin au fost externati după 2 zile astfel că n-au mai fost decese, reinternări și autopsii.

O situație similară are cancerul. Un caz odios în propria familie: fiicei mele mai mari, profesoară la Universiteit Medisch Centrum Groningen, i se ignoră un cancer până ajunge la metastază, operată, tratată apoi cu chimioterapie și radiologie, apoi alte medicamente extrem de dure, e supusă unui examen MRT în ianuarie 2020: așteaptă rezultatele care întârzie, complexul spitalicesc fiind reorganizat pentru Covid; după 6 luni i se comunică: metastaza a evoluat către plămâni, coloana vertebrală, ficat. Alte tratamente mai degrabă experimentale cu medicamente noi, cu care viața devine o continuă tortură. Abia mai poate merge, e uitată de cei pe care i-a ajutat de-a lungul anilor universitari, i se montează plăci de metal pentru susținerea spatelui. Nu mai poate mânca, vomită. Din toamna lui 2021 începe să se sufoce. Solicită un aparat respirator, dar e refuzată: aparatele existente se dau exclusiv celor cu covid19. Netratată adecvat, e avertizată că trebuie să facă cele două vaccinuri plus boosterul, fără de care i se interzice intrarea în spital.

Trierea bolnavilor: unii acceptați pentru internare, alții nu. Bătrânii trebuie primiți pentru a muri, se interpretează reflex, pentru ca societatea să scape de plata pensiilor și a altor dificultăți provocate de această categorie civilă. Despre care se va spune, iarăși interpretare reflexă, că n-au murit nici din cauza virusului, nici a vaccinului antiviral, ci ca rezultat al unor maladii anterioare. Unii medici nu-și vor asuma misiunea aprobării sau a respingerii. Triajul bătrânilor e respins de o Curte Constituțională (dec. 2021).

În spitale, tratamentul e superficial din cauza personalului nepregătit și în orice moment gata să dispară pentru a nu se contamina, a penuriei de aparatură adecvată și a medicației. La Spitalul Colțea, fiica moare de Covid pe patul de terapie intensivă, mama ei, asistentă, moare și ea, soțul și tatăl nu poate participa la înmormântare fiind covidat. (7.11.21).

Mor jumătate din pacienții internați la secția ATI-Covid19 din Tg. Jiu (17.11.21).

Urmează problema copiilor, divers rezolvată. Se pune în prim plan vaccinarea lor, mai ales a celor cu afecțiuni anterioare. N-au copii nici mici, nici mari, unii guvernanți ca Merkel, Macron, Iohannis și obiectiv, LGBT-iștii. În România, sute de copii stau acasă bolnavi, 400 în spitale pentru că premierul Cîțu și preș. Iohannis refuză închiderea școlilor. „*Când Klaus Iohannis și Florin Cîțu au declanșat criza politică, oamenii mureau deja pe capete. Dar lor nu le pasă. Sicriele de mici dimensiuni nu -l mișcă pe președinte. Klaus Iohannis nu sBa dus la niciuna dintre înmormântările acestea care deprimă o țară întreagă. Nici nu a trimis un mesaj de părere de rău. Nici el, nici primul ministru. Nu-i atinge tragedia, fiindcă ei continuă să se concentreze asupra propriilor interese și jocuri politice.*” (Petre Iancu, **Ucidere din culpă?** DW, 18.10.2). Pe de altă parte, soluția învățământului online: la primăria din Suceava protestează părinți contra soluției școlii online: „*Vă invităm să vedeți cum se poate asta cu opt copii în casă!*”

Se dictează măsuri drastice în viața civică și profesională. Majoritatea instituțiilor, fabricilor și întreprinderilor se închid în lipsă de materiale și cereri, unde e posibil se trece la munca home office.

Pentru viața obișnuită rămân accesibile farmaciile, drogheriile și magazinele alimentare. Se avertizează asupra spațiilor ce trebuie evitate, ca fiind favorabile contaminărilor: restaurante, teatre, concerte, discoteci, bordeluri, tribunele incintelor sportive acoperite sau în aer liber, închisorile și bisericile, mijloacele de transport în comun, întrunirile de familie și cu cunoștințe, cele științifice, de afaceri. Desigur, cu variații. Din 3.10.21, în contextul depășirii incidenței de 7,5 la mie, în Capitală se închid pentru 14 zile sălile de sport, de spectacole, restaurantele cinematografe care mai funcționează, se interzic târguri, bălciuri, talciocuri, se decid restricții de circulație, între orele 20 și 5 nevaccinații n-au ce căuta în locuri publice. La Cluj se limitează masa la restaurante, dar se permite maselor la Untold, Electric Castle. Nu există informații despre întâlnirile oculte.

Dar sunt posibile și contaminări în spații deschise. Pentru evitarea lor se ordonă *păstrarea distanței* de 1,5 metri între un om și un altul, aflat în spate, lateral sau în față, în așteptare și în mers. Pentru facilitarea distanței se reduc distribuțiile de participanți, de la adunările parlamentare la cele din trenuri și autobuze.

ALEXANDRU GEORGE – 95 – CRITIC LITERAR ȘI PROZATOR –

Față de corifeii *Școlii de la Târgoviște* – Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu – bucureșteanul Alexandru George (6 aprilie 1930 – 28 septembrie 2012) suportă handicapul timpului și al spațiului de manifestare literară. Atașat cu întârziere grupării de prozatori, prin culegerile de gen epic publicate în anii '80 (*Simple întâmplări în gând și spații, Caiet pentru...ș.a.*), s-a consacrat mai întâi în sfera criticii literare și a eseisticii în jurul vârstei de 41 de ani. În conformitate cu propria

convingere că precocitatea este (aproape) exclusă în critică: „arareori un critic dându-și măsura înainte de a împlini vârsta de 40 de ani”. Anii 1970/1971 pot fi considerați ani de explozie editorială a funcționarului izolat în lumea cărților de la Biblioteca Academiei unde lucra, fiindcă publică atunci nu mai puțin de patru cărți, dintre care două culegeri de proză. Prima însumare a contribuțiilor sale publicistice datează din 1971, în *Semne și repere*, volum premiat de Uniunea Scriitorilor (totuși, un premiu de consacrare pe vremea aceea). Încă de atunci, într-o *Prefață* arhi-explicativă, Alexandru George mărturisea că nu se consideră propriu-zis critic literar, ceea ce nu-l oprea să clarifice câteva principii temeinice ale genului pe care și le asumă fără rezerve. Punctele „de bun simț” ale axei structuratoare a actului critic în sine erau: *adecvarea, interpretarea* decurgând din *lectura fidelă* și, în fine, *judecata de valoare* (fiindcă „obiectul e judecarea” ce presupune „un sistem de argumentații, de relații, de stabilire de criterii”). Reamintesc acum aceste criterii de bun-simț estetic, întrucât delimitau cu precizie

demersul autorului, aflat în opoziție față de impresionismul sau, dimpotrivă, scientizarea criticii literare din acea vreme prin metoda structuralismului.

În 1973, Alexandru George deschide seria încheiată a textelor critice, să le spunem, *de atitudine neconvențională*, sub titlul inspirat *La sfârșitul lecturii*. Peste două decenii va încheia – fie și provizoriu – acest ciclu omogen al lecturilor fidele cu volumul al IV-lea (la aceeași editură condusă de Marin Preda, „Cartea Românească”), cum aflăm din

Epilog provizoriu. Cele patru dense volume, de 3/400 pagini fiecare, însumează „aproape 200 de luări de poziție, observații critice, dări de seamă, cronici și chiar studii”, cum spune cu modestie trucată. Subiectele (sau aria de aplicație) nu sunt deloc întâmplătoare, însă. Se întrevede și din al patrulea volum că autorul *dărilor de seamă*, cum le numește, are câțiva scriitori favoriți:

începând cu Titu Maiorescu și I. L. Caragiale, apoi Camil Petrescu, Tudor Arghezi, E. Lovinescu, Mateiu I. Caragiale. Scriitorii din urmă, interbelici, au făcut și obiectul unor eseuri sau studii ample publicate în cărți separate: *Marele Alpha* (1970), *În jurul lui Lovinescu* (1975) și monografia *Mateiu I. Caragiale* (1981). Orientarea tematică predilectă, ca să nu spun programul subînțeles, conferă coerență seriei de texte adunate în *La sfârșitul lecturii*. Cele din volumul IV sunt publicate (și concepute) în ultimul deceniu comunist; mai precis, dacă urmărim datarea ce fixează apariția în reviste, în anii 1984-'86.

Oarecari discrepante există, totuși, în coerența volumului – publicat abia în 1993

-, întrucât unele articole sunt cu totul ocazionale, fără deosebite contribuții în ordinea interpretării. Unul se leagă de centenarul nașterii lui Mateiu I. Caragiale, altul, pare să fie un necrolog despre un exponent al Școlii târgoviștene (*Despărțirea de Radu Petrescu*) sau, cu un ultim exemplu, o cronică teatrală deghizată (*După un spectacol cu „Suflete tari”*). Surprinde neplăcut prezența unei recenzii descriptive despre *Muzeul de ceară* al lui Dumitru Popescu (zis și „Dumnezeu” sub comunism!) care nu știe prin ce împrejurare a ajuns în orizontul de interes al unui critic care nu agreează cronică literară curentă. Cu atât mai mult cu cât mărturisește a nu fi scris niciodată despre „nomenclatura” literară în „climatul sufocant, de cenzură politică și ideologică” al regimului totalitar. Dintre contribuțiile „marginale”, reduse proporțional, mai substanțiale sunt cele ocazionate de reeditări. Cum ar fi interpretarea *Prințul-ui*, romanul de excepție al publicistului Tudor Teodorescu-Braniște, apărut inițial în 1944, ca „o carte de *sfârșit* din punct de vedere al tipologiei și memoriei stilistice” în literatura română.

Nu orice carte, desigur, intră în raza de preocupări a – să-l numim, complet – istoricului și criticului literar. Lecturile lui sunt provocate îndeobște, pe lângă orientarea tematică, de opinii divergente (de cele mai multe ori) sau convergente demonstrativ cu ale sale. Altfel spus, Alexandru George apare incitat de citarea sau omiterea, fie și involuntară, a propriilor păreri „în chestiune”. Autoarea cărții *Junimea în Transilvania*, de pildă, care „pare a nu ne cunoaște stăruitoarele strădanii în această privință, sau (și) regretul nostru e cu atât mai mare) le trece cu vederea, ne oferă acum o confirmare strălucită a inducțiunilor noastre...”. În cazul unei priorități de interpretare adusă în discuție de Ion Vartic, reacția este și mai aspră, chiar dacă protocolară. Punerile la punct sunt ferme și strâns argumentate, erorile sunt țintuite cu acidă inclemență („e vorba de o gravă și grosolană confuzie” – se spune despre M. N. Rusu). Altădată, răspunsul „vehement și lipsit de urbanitate” al lui Liviu Rusu îi prilejuiește un contra-răspuns la fel de răspicat, dar cu umorile deviate în ironie subțire.

Adept al criticii raționale, în descendență maioreșciană, cu „simț istoric”, bazată pe intuiții fecunde, Alexandru George apără, în fond, prin tot ceea ce scrie, specificul literaturii și, în ultimă instanță, statutul criticii literare. Pe

bună dreptate, speculațiile lui Vasile Lovinescu din *Al patrulea hagiatic* – altfel, un eseu captivant -, care „a ignorat *Craii (de Curtea Veche)* în ceea ce avea mai literar și mai specific”, determină întâmpinarea polemică a raționalistului matein. Dar cazurile cele mai elocvente de protecție asigurată specificului literar împotriva neaveniților sunt două – Solomon Marcus și Marin Sorescu, situate la polii opuși. Primul, matematician de profesie, păcătuiește prin *specialismul extrem* care conduce la încălcarea domeniilor. La fel este admonestat cel deal doilea, numai că Sorescu este sancționat în ipostaza poetului care își revendică orgolios statutul criticului literar. Prin exemplu său, Alexandru George se dovedește un lector incomod și nonconformist care *la sfârșitul lecturii* desfășoară profitabile investigații în domeniu. Dincolo de modestia definiției, *darea de seamă* desemnează – în al doilea sens al expresiei – denumirea exactă a opiniilor sale: prezentarea critică a unei scrieri literare, atât și nimic mai mult (dar nici mai puțin). Opinii obiective, argumentate cu arguție, împărtășite cititorului prezumtiv cu onestitate dar și un abia perceptibil orgoliu hermeneutic.

*

În diverse studii sau, după 1989, în articole de atitudine social-politică, Alexandru George și-a creat imaginea de polemist redutabil, cu înclinație către pamflet. În genere, s-a dovedit spirit sagace, recunoscut pentru judecățile exacte, atunci când se aplică mai ales textelor literare canonice, recitindu-le printr-o grilă prioritar estetică. Uneori, însă, reacția inflamată a polemistului contravine acestor calități. Astfel, într-o izbucnire polemică nejustificată, fără argumente plauzibile, autorul culegerii de eseuri *Semne și repere* din 1971 – în plin comunism - vede în prozatorul Vasile Voiculescu (din postumitatea operei) „un caz bizar al literaturii noastre” și nu șovăie defel să sancționeze – generalizând fără scrupule – „defectul de concepție”, „lipsa de spirit critic”, „spiritul didactic și explicativ”, absența „înțelepciunii sceptice a maturității”, temperamentul „nesupravegheat” al prozatorului. Și toate acestea într-un eseu derutant – ca să nu-i spunem, prolix –, *V. Voiculescu și povestirile sale*, dezvoltând opinii care se bat cap în cap, în urma unei analize atente, dar contradictorie în concluzii.

Studiul lui Alexandru George începe, paradoxal, cu o recunoaștere tranșantă a *forței de povestitor* a acestui *prozator de rasă*: „*Povestirile* lui V. Voiculescu au un îndestulător material de creație pentru a face din autorul lor un povestitor de mare clasă, cu o disponibilitate inventivă variată și naturală, cu un simț cert al desfășurării acțiunii, prin episoade logic prezentate, culminând cel mai adesea cu o întorsătură dramatică sau numai surprinzătoare” Dar afirmația este contrazisă în cadrul demonstrației polemice, condusă după o logică aparte, al cărei sens îmi scapă. Chiar înaintea acestei aprecieri elogioase, era fixată teza polemică comentariului. Apoi, criticul distinge în deznodământul povestirii *Pescarul Amin* nici mai mult nici mai puțin decât o soluție sămănătoristă. Cu aceeași lipsă de perspicacitate, comentatorul intransigent revine asupra „inadecvării la subiect”, afirmând că povestirile lui Voiculescu, *în genere*, „sunt debitate (*horribile dictu!*) de un erou care a trăit împrejurările descrise și care le evocă pentru a da mai multă tărie unor susțineri teoretice”. Toate aceste negări – am demonstrat cât sunt de nedrepte în studiul meu *Magicul în proza lui V. Voiculescu* din 2003 – ar putea fi însă anulate printr-o altă afirmație a lui Alexandru George, concludivă.

*

În 1984, Alexandru George publică primul său roman, *Caiet pentru...* (republicat în ediția a II-a la Editura Bibliotheca în 2000), cu acțiunea plasată în zona de referință a Târgoviștei, unde viitorul autor și-a petrecut un timp scurt: anii 1946-1947. Romanul este conceput la persoana întâi, în dublă confesiune prin contopirea a două jurnale (unul găsit) ce oglindesc epoci diferite, interbelică și postbelic-comunistă, reprezentând textul și intertextul romanului. Primul – este jurnalul unui personaj feminin Natalia Herescu, descendenta unei vechi familii boierești. Care își notează scrupulos mai bine de un an întâmplările tinereții într-un caiet de uz didactic, intitulat *Souvenirs*, de unde și scrisorile în franceză transcrise în el și integrate ca atare în roman. Al doilea jurnal este al naratorului însuși, dar un *jurnal de creație* – fiind vorba de un prozator în formare –, care îl încorporează organic pe celălalt, alcătuind cartea ce suprapune timpurile, cum mărturisește autorul în *Epilog*.

Împărțirea romanului în cinci capitole, cu titluri tradiționale, dar și cu ironie de substrat – *Prolog*, *Text și intertext*, *Post scriptum*, *Epilog* și *Anexă* – constituie semnul unei arhitecturi narative ce va fi riguros respectată. În *Prolog* se prefigurează refacerea unui cuplu erotic după doisprezece ani de „nevedere” între parteneri. Ea (balerină retrasă din activitate) și el (prin convenție, scriitor), *alter ego* auctorial, pornesc împreună spre Târgoviște, mobilizați într-o acțiune culturală, folosită ca prilej pentru a reînoda firele iubirii trecute în decorul unui străvechi conac boieresc din Herești, „la doi pași de Târgoviște”. Demersul narativ nu este nici pe departe proustian, întrucât nu timpul pierdut, ci prezentul palpabil este avut în vedere de pragmatica Gina. În fostul conac al Hereștilor, folosit acum de protipendada comunistă, personajul-narator (vom afla în final că se numește Mihai) găsește caietul de însemnări al Nataliei, reprezentanta ultimei generații de proprietari ai moșiei. Pe fondul unei iubiri camaraderești, el procedează asemenea eroului camil-petrescian Fred Vasilescu în privința scrisorilor lui Ladima (din *Patul lui Procust*), adică citește cu neascuns interes consemnările intime ale adolescenței de odinioară, integrate ca atare în roman. Acesta ar fi conținutul *Textului și intertextului*. Iar *Post scriptum*-ul conține notele naratorului cu rol de scriitor, aparent fără legătură cu impresiile Nataliei Herescu. În fine, *Epilogul* înmănușează concluziile naratorului-creator, convins că poate să unească într-un tot expresiv părțile despărțite de timp și prin condiția existențială.

Cum se vede, prozatorul care dublează criticul se manifestă ca un abil constructor de roman. Tehnica la care apelează prioritar este *contrapunctul*, sugerând interferența dintre muzică și literatură existentă și în proza celorlalți membri ai Școlii de la Târgoviște; mai cu seamă la Mircea Horia Simionescu. Subiectul compoziției sale romanești ar fi renașterea iubirii mature dintre Gina și Mihai, iar contratema – înfripirea iubirii adolescente dintre Natalia și (tot un) Mihai. Nu întâmplător ambele femei dovedesc o „catastrofală (...) lipsă de memorie”. Altfel spus, se mulțumesc cu trăirea intensă a prezentului, fără să simtă nevoia rătăcirii printre amintiri. Pentru personaje, acesta este un mod de conservare a inocenței și de protejare a misterului. Tipologia feminină este

configurată, la prima vedere, prin contrast. În realitate, cele două femei se aseamănă temperamental. Trec peste faptul că și una și alta întrețin nostalgia *răpirii* romantice. Dar amândouă sunt ființe active, nedispuse să fie alese la întâmplare, ci provocând alegerea, atunci când se încredințează că au descoperit partenerul ideal. Cucerirea, integritatea cuplului se realizează, în proiectul comun, prin *călătorie*: autoarea jurnalului va pleca în Elveția cu Mihai, iar eroina modernă călătorește doar până la Târgoviște (trecând peste ruinele iubirii!). Cu semnificativa deosebire impregnată de umor că Natalia nu dispune, ca mijloc itinerant, decât de iapa Frou-Frou, pe când Gina călătorește cu incomparabilul autoturism „Porsche”.

Între cele două planuri narative funcționează un sistem secret de vase comunicante, în registrul narativ al lui Marcel Proust, care influențează crezul artistic al prozatorului Alexandru George. Natalia se taie la un deget cu muchea unei file și accidentul se repetă aidoma în cazul curiosului cititor al caietului. Un medalion de argint, înfățișând-o pe zeița Pallas-Atena, este dăruit de Natalia slujnicei sale, Ana. În prezentul acțiunii romanului, Sanda, un fel de custode la conacului Hereștilor ajuns casă de oaspeți pentru „tovarăși” (cum le spune naratorul), re-dăruiește medalionul Ginei. În afara acestor ecouri sau corespondențe interioare ale narațiunii este inserat în *Text* un episod accidental cu rostul de a umple interstițiile dintre cele două părți distincte. Scena relatată se petrece în 1953 („se anunțase moartea tovarășului Stalin”, spune textul), cu alte cuvinte, într-un timp intermediar, oarecum de tranziție între două epoci complet diferite. Dealtfel, prozatorul, îndeobște indiferent la raportarea istorică, imprimă romanului o amplă dimensiune temporală. Jurnalul descoperit datează din climatul primului război mondial, iar călătoria spre Târgoviște se poate fixa în 1973 (după douăzeci de ani de la insertul amintit). Mai mult decât atât, naratorul care își amintește scene izolate din anii premergători celui de-al doilea război mondial, va evoca veridic figura unei curtezane din veacul trecut, Barbara Banicka, o străbunică de-a Nataliei menționată în caietul său. Cel puțin în asemenea privințe, Alexandru George nu comite eroarea prozatorului analist român, încriminată de el însuși în comentariile critice, întrucât, dacă nu valorifică pe

îndelete „dimensiunea temporală a lucrurilor”, o evocă ori de câte ori are prilejul. Incursiunea în timp se exprimă, în proiecția romancierului, și sub forma metempsihozei, prin reîncarnările succesive ale acestei femei cu nume simbolic, Ana (precum Eva lui Liviu Rebreanu). Până și fiica minoră a Ginei poartă același nume.

Dacă protagonistul camilpetrescian din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* va da curs curiozității iubitei inițiind-o în filosofie sub faldurile baldachinului, personajul lui Alexandru George consimte să răspundă la întrebarea la fel de candidă a Ginei („Pentru ce scrii?”) printr-o inițiere în literatură. Opțiunea sa pentru proză este explicată în astfel de termeni: „Leagă lucrurile între ele, dă coerență disparatului, ba chiar dezvăluie o legătură necesară între cele mai neașteptate elemente...” Este miza pe care se întemeiază, în fapt, acest *Caiet pentru...* Modalitatea punerii în scenă a evenimentelor, oricât de disparate, este hotărâtoare, pare să afirme romancierul. O și spune prin intermediul naratorului. Prozatorul susține în această secțiune eseistică a romanului – *Post scriptum* – teza cezurii necesare, a pauzei semnificative determinată de golul întâmplător care intervine în desfășurarea evenimentelor. Chiar *Caietul* Nataliei apare completat numai la mijloc, textul fiind flancat de o parte și alta de pagini albe care semnifică „așteptare, promisiune, neant”. Funcționează aici principiul formulat de Umberto Eco al *operei deschise*, întrucât creatorul se deține de demiurgie și aprobă orice demers similar, inclusiv al cititorului-creator de text.

Proza satisface, în acest fel, nevoia de confesiune a criticului literar – aceasta fiind prioritatea scriitorului Alexandru George – care privește ficțiunea artistică din interiorul propriei ficțiuni românești. Astfel, *Caiet pentru...* prinde contururi originale, în descendența prozei interbelice, situându-se la confluența jurnalului intim (Mircea Eliade, Anton Holban ș.a.) cu proza autenticității sau a documentului (Camil Petrescu, G. Călinescu din *Scrinul negru*). În acord cu poetica jurnalului și literatura fragmentului promovate principial de inițiatorii *Școlii de la Târgoviște* – Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Tudos Topa -, Alexandru George a creat un roman singular dar complex, impregnat de livresc, cu accente ludice și ironice, înclinând pe alocuri către formula meta-romanului.

ȘERBAN CIOCULESCU, „UN CRITIC EMINENT ȘI UN SPIRIT CORDIAL”

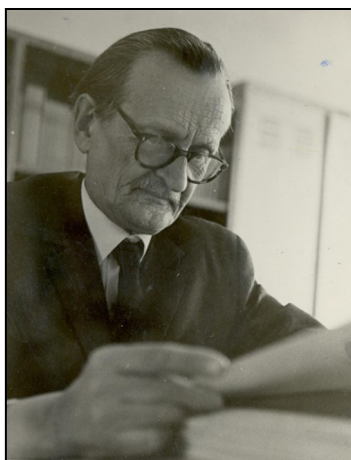
Între criticii și istoricii literari din a treia generație postmaioresciană editați în celebra colecție „Opere fundamentale”, coordonată de Eugen Simion, un loc deplin meritat și-a găsit opera lui Șerban Cioculescu, apărută până acum în cinci volume. Ediția critică debutează – se precizează în nota asupra ediției – „cu opera publicată de autor în volume, îmbinând însă criteriul cronologic cu unul care ține seama de logica internă a întregii opere, așa cum a gândit-o în cele din urmă longevivul autor.” Volumul I (2019), îngrijit, cu tabel cronologic și note de Bianca Burța-Cernat și cu introducere de Eugen Simion, conține volumul *Aspecte literare contemporane*. Cel de al doilea volum (2019) conține partea a doua a volumului *Aspecte literare contemporane, Viața lui I.L. Caragiale și I.L. Caragiale* și este îngrijit de Bianca Burța-Cernat, Ștefan Fircă și Alexandru Farcaș. Cel de al treilea volum, *Caragialiana* (2020) este îngrijit de Alexandru Farcaș și Ștefan Fircă. Cel de al patrulea volum (2022) conține *Introducere în opera lui Dimitrie Anghel și Arghezia* și este îngrijit de cei doi amintiți mai sus, iar ultimul volum, al cincilea (2022) conține *Varietăți critice și Medalioane franceze* și este îngrijit de aceiași, tustrei fiind cercetători la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”.

Eugen Simion, autorul amplului studiu introductiv (55 de pagini), a avut colaborarea cea mai bună, dintre criticii și istoricii literari din cea de a treia generație postmaioresciană și, totodată, prima generație postlovinesciană, cu Șerban Cioculescu. Înainte de a examina cum și-au apreciat paginile scrise de unul și de celălalt, menționăm că lucrarea de doctorat a lui Eugen Simion, *Eugen Lovinescu. Contemporanul nostru*, susținută, în vara anului 1969, la

Facultatea de Limba și Literatura Română din București, a fost pregătită sub îndrumarea lui Șerban Cioculescu.

În anul 1976, când volumul al doilea din *Scriitori români de azi* era amenințat să fie trimis la topit de Comitetul pentru Cultură, a doua zi după apariție, pentru că în sumarul său avea și capitole despre Mircea Eliade, Constantin Noica, V. Voiculescu și Petre Pandrea, i-au venit în sprijin Șerban Cioculescu și Nichita Stănescu.

Când i-a apărut primul volum din *Scriitori români de azi* (1974), Șerban Cioculescu, în recenzie inclusă în *Itinerar critic II* (Editura Eminescu, 1976, p. 351-355), a făcut aprecieri elogioase privind metoda de lectură a autorului, „atât simpatetică, generoasă, așadar, cât și lucidă și ironică, la nevoie”, „darul formulărilor preg-nante și al pătrunderii în miezul fenomenului literar, într-un cuvânt, al intuiției critice lucide și elegante, de o aleasă urbanitate”, darul portretistic (este citat în întregime portretul făcut lui Geo Bogza). În fine, dar nu în ultimul rând, este subliniată pecetea pe care

a lăsat-o scrisul lui E. Lovinescu asupra urmașului Simion, membru al celei de a doua generații postlovinesciene: „Lovinescu ar fi citit cu pasiune *Scriitori români de azi* și ar fi văzut în Eugen Simion un al doilea urmaș al său, numai cronologic vorbind, după Pompiliu Constantinescu. Este supremul elogiu ce i se poate aduce într-o viziune panatheneică, de succesiune a generațiilor și de cei mai aleși lampadofori” [...] Citindu-l, E. Lovinescu l-ar fi, cum spunea Perpessicius, «miruns» pe acela în care și-ar fi recunoscut un autentic succesor (în a doua generație!). Șerban Cioculescu l-a felicitat și în alt mod pe Eugen Simion, care, în *Convorbirile mele...*, vol. II, 2021, scrie: „Șerban Cioculescu este un critic eminent și un

spirit cordial. Am colaborat cu el bine, în sensul că m-a lăsat să lucrez și, când am terminat teza, m-a citit în câteva zile. Era pe atunci director al Bibliotecii Academiei și îmi amintesc, când m-am prezentat în anticamera (secretariatul) cabinetului său, a venit numaidecât și fără să-mi spună un cuvânt, m-a îmbrățișat. «Șerban cel Rău» era, repet, un spirit drept și un om plin de afecțiune.”

Șerban Cioculescu a scris și despre cea de a doua ediție, revăzută și completată, a volumului I din *Scriitori români de azi* (1978), de data aceasta nu într-o recenzie, ci într-un dialog purtat de Eudoxiu cu Învățăcelul, intitulat *O veritabilă frescă a literaturii contemporane* și inclus în *Dialoguri literare* (Editura Minerva, 1987, p. 33-36). Admiră și acum la Eugen Simion „formulările sintetice și darul portretizării”, metafora, cultivată „cu inteligență și farmec”, însă nu-i acceptă „gradul temperaturii, la el mereu febricitantă” în ceea ce a scris despre Nichita Stănescu. Nu-i acceptă, de asemenea, definiția dată comicului: „Comicul fiind o intuiție a absurdului – spune un scriitor contemporan – mi se pare mai disperant ca tragicul.” Nu subscie nici definiției inefabilului: „...inefabilul este un atribut al clarității”.

Scriind despre o altă carte a lui Eugen Simion, *Dimineața poezilor, Eșeu despre începuturile poeziei române* (1980), Șerban Cioculescu i-a reproșat că folosește – scrie Simion – „în mod abuziv teoriile și metodele lui Barthes și Jean-Pierre Richard și, în genere, noua critică, pentru a analiza poezia lui Conachi sau Bolintineanu. Nu prea s-ar potrivi autorul *jalobelor* amoroase cu tematismul richardian sau cu semiotica sofisticată a lui Barthes – zice, malițios, criticul. Sau se potrivesc ca nuca-n perete...” Eugen Simion nu i-a împărtășit opinia, și a „păstrat relații cordiale cu acest mare critic”. La altă pagină, tot din *Fragmente critice*, VII (2021), își repetă părerea despre metodă: „...orice metodă este de acceptat, în critică, dacă ea poate revela o calitate a operei literare pe care critica tradițională n-o poate revela. Și orice metodă depinde de talentul celui care o folosește.”

După ce i-a prezentat unele cărți, precum Șerban Cioculescu. *Aspecte literare contemporane* (1932-1947), 1972 în recenzia *Semeția și umiliința criticului*, în „România literară”, nr. 37, 7 sept. 1972, p. 9, 10 și Șerban Cioculescu „Viața lui I.L. Caragiale”, în „Scânțiea” (25 mai 1977, p. 4), *Critica biografică*, în „România literară” (nr. 36, 4 septembrie 1980, p. 11), Șerban Cioculescu, *memorialist*, în „România literară” (nr. 48, 26 noiembrie 1981, p. 11), Șerban Cioculescu, „*Dialoguri literare*”, în „România literară” (nr. 25,

18 iunie 1987, p. 11), Șerban Cioculescu sau despre critica raționalistă, în „Academica” nr. 8 (145), noiembrie 2002, p. 49-51, după ce i-a consacrat capitole în *Scriitori români de azi*, vol. I, 1974, p. 448-495 și în ediția a doua, 1978, p. 690-697, și în *Genurile biograficului*, vol. I, 2008, p. 294-302, după ce a scris articolul despre el în *Dicționarul general al literaturii române*, ediția I, vol. C/D, 2004, p. 244-250 și a II-a, vol. C, 2016, p. 383-390, și în *Dicționarul literaturii române*, vol. I, 2012, p. 339-345, după toate acestea a publicat în volumul I din Șerban Cioculescu, *Opere*, 2019, ampla *Introducere* (p. V-LX), reluare, cu mici modificări, a articolului despre cel amintit din dicționarele amintite.

Ampla introducere debutează cu definirea demersului critic al lui Șerban Cioculescu, caracterizat de abordarea literaturii de pe o poziție intelectualistă și estetică, de obiectivitate și precizie, de judecată lucidă, de stringență logică, de rectitudine morală. Sintetizând câteva articole ale marelui critic și istoric literar, pe care i le-a inclus în antologia *De la Titu Maiorescu la G. Călinescu* (Editura Eminescu, 1971, vol. II, p. 359-425), Eugen Simion sintetizează: „O atitudine, mai întâi, obiectivă, incoruptibil obiectivă în analiză, ceea ce presupune frânarea și, de este posibil, eliminarea subiectivității. O altă idee privește limitele actului critic. Analiza critică aproximează, nu epuizează niciodată frumosul. Acest relaționism asigură, de altfel, valabilitatea unei discipline care, în alte condiții, s-ar epuiza repede.”

Sunt amintite apoi câteva forme de manifestare ale criticii pe care Șerban Cioculescu le-a respins: impresionismul, critica literară văzută ca gen literar, critica științifică. N-a subscris ideii lui E. Lovinescu privind mutația valorilor estetice. Dându-i dreptate în respingerea teoriei criticii creatoare, Eugen Simion vine cu o replică: „Și, totuși, el nu are totdeauna dreptate. Critica nu trebuie să dubleze literatura, adevărat, dar nici nu poate rămâne străină cu totul de mijloacele și puterea ei de seducție (citește: creație). Ea poate deveni, prin sine și în sine, o formă de creație (o creație de idei), nu pastişând literatura, ci prin altceva, ceva ce îi este la îndemână celui care valorifică estetic opera: prin imaginația de idei, prin «epicismul interior» (Eugen Ionescu), prin organizarea ideilor și limbajul ei creator. Dovadă că îi citim azi pe Maiorescu, Lovinescu sau G. Călinescu pentru creația din interiorul analizei critice, după ce adevărurile spuse de ei s-au datat (au devenit, cum se zice adesea, bunuri de manual).”

O altă componentă a criticii lui Șerban Cioculescu a fost respingerea dogmatismului lui Mihail Dragomirescu

și al lui E. Lovinescu, acesta evoluând de la impresionism la „cel mai excesiv dogmatism din câți a avut scrisul românesc”. Și aici are Eugen Simion o replică: „Acuzație nedreaptă prin excesul ei. Este adevărat că E. Lovinescu a părăsit gradual relativismul și libertatea de imaginație a impresionistilor și a creat o doctrină a modernismului, dar că autorul *Istoriei literaturii române contemporane este cel mai excesiv dogmatic* dintre criticii români este, cum să spunem, o exagerațiune profund injustă. Șerban Cioculescu se arată, din nou, *contraversist* în exces. Caută, cum se zice în limbajul străzii, ceartă cu lumânarea.” „Dogmatismul său – dacă există – adaugă Eugen Simion – este un mod de a pune limite improvizăției, relativismului și lipsei de rigoare în critică și de a împiedica, pe de altă parte, critica să devină o publicistică facilă și iresponsabilă.”

Alte trăsături contribuie la conturarea profilului criticului Șerban Cioculescu: apărarea autonomiei esteticului, continuitatea demersului său, onestitatea, consecvența, cultura, conștiința *neșovăitoare*, respingerea dogmatismului, a subiectivității, denunțarea tradiționalismului mistic, a sămănătorismului, a iraționalismelor, a misticismelor, a tracomanilor, a bogomililor, a nietzscheenilor, a filosofilor existențialiști. Între bogomili l-a plasat, într-un dur pamflet, și pe Emil Cioran, acuzat că a fost „Bogomil apologet al regimurilor imperialiste tot mai falimentare”. Afirmatie pe care Eugen Simion o respinge: „Cioran, apologet, în 1956, al regimurilor imperialiste? Cine citește cu atenție scrierile moralistice, din această vreme, ale «filosofului privat» existențialist din Cartierul Latin, descoperă altceva: un spirit total sceptic, un doctor în dezastre, un apologet al neantului. Ca răspuns la această campanie de respingere brutală a ideilor sale (participă la ea și Blaga, G. Călinescu, D.D. Roșca), Cioran notează undeva: «De ce nu încercați să vedeți în ceea ce scriu contra țării mele o iubire care nu îndrăznește să se mărturisească? Agresivitatea n-a fost niciodată un semn de indiferență și nici de ură [...] Multiple sunt căile iubirii, mai ales aceea care pedepsește; dar, pedepsind originile mele și pe ai mei, n- am făcut decât să mă pedepsesc pe mine însumi.»”

Eugen Simion expune poziția lui Șerban Cioculescu în chestiuni precum critica gen literar?, dogmatismul lui Eugen Lovinescu, autoritatea criticului literar, autonomia esteticului, scriitorii pe care mizează Cioculescu în *Aspecte literare contemporane* 1932-1947, relațiile acestuia cu criticii din generația sa, modul cum este văzut de aceștia, poziția sa față de lirica generației tinere, tipul de critică pe care l-a practicat în

Itinerar critic (I 1973, II 1976, III 1979, IV 1984, V 1989) și în *Dialoguri literare* (1987).

În chestiunea dacă este critica un gen literar, răspunsul său a fost categoric: „Obiectul criticii este fixarea adevărului estetic, care este frumosul. Obiectul criticii nu poate fi crearea unui alt frumos, ci identificarea frumosului în masa de cărți care apar, relevarea lui, explicarea lui, dacă nu dovedirea lui, pentru că demonstrația nu are putere decât în domeniul logicii și al științelor matematice. Esența criticii este înțelegerea operelor literare.”

Legată de rostul criticii este și teoria mutației valorilor estetice a lui E. Lovinescu, pe care Cioculescu a respins-o spunând, între altele, că „Ceea ce se schimbă e numai gustul public, iar din faptul că din *Iliada* se citește astăzi mai puțin decât se citea acum trei sau patru secole nu e permis să se deducă și să se legifereze că *Iliada* are altă valoare azi decât ieri.” Cu toate repetatele declarații ale lui Cioculescu că nu este lovinescian, Eugen Simion crede că: „Sunt, totuși, motive serioase care îndreptățesc fixarea criticului în direcția estetică a lui Lovinescu. Am amintit deja o parte din ele. Iată alte câteva: apărarea autonomiei esteticului, acceptarea, în esență, a ideii de sincronism și diferențiere, opțiunea pentru valorile modernității (în frunte cu Arghezi și Barbu), atitudine consecvent ostilă față de tracomanie și față de alte fenomene iraționale din cultură.”

Dintre prozatori, Cioculescu a mizat pe Liviu Rebreanu, autor al romanelor *Ion*, *Pădurea spânzuraților*, dar și al romanului *Crăișorul*, față de care criticul se arată prea concesiv punându-l alături de cele două capodopere, pe I.L. Caragiale și Mircea Eliade, cel din *Maitrey* și *Nuntă în cer*. A comentat cărți ale poezilor Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Bacovia, Al. Philippide, Ion Pillat și V. Voiculescu. Despre Bacovia a semnat aprecieri importante, dar, scrie Eugen Simion, în comentariul despre acesta „Lipsește însă și aici - cum lipsește la toți criticii din epocă - credința că Bacovia este un mare poet.” Criticul literar n-a fost întotdeauna norocos în alegerea scriitorilor pe care i-a comentat, el scriind și despre scriitori precum Mihail Celarianu, G. Talaz și Eugen Crăciun.

O altă secvență a introducerii lui Eugen Simion privește modul cum a fost receptată critica practică de Cioculescu de către criticii literari contemporani. Crede că „Definiția dată de E. Lovinescu criticii cioculesciene (raționalism, intelectualism, spirit polemic, stil exact, voit sec...) a fost preluată de toți cei care au scris și scriu și azi despre opera criticului, fără să observe că stilul nu-i atât de sec și că, în genere nu-i lipsește criticului «darul scrisului artistic», cum

zice Octav Șuluțiu. Frumusețea stilului critic vine – am spus și eu și alții de mai multe ori – din exactitatea lui. Stilul criticii lui Șerban Cioculescu este stilul gândirii sale rapide, precise, neîmbătăta de metafore”. Sunt amintite și opiniile, în aceeași chestiune, ale lui G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu.

Din secvența despre relațiile lui Cioculescu cu criticii din generația sa, partea cea mai importantă ne apare aceea despre G. Călinescu și *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941), în care, scrie Eugen Simion, „cronicarul toacă mărunț *Istoria*, n-o contestă, dar laudele sunt măsurate și evazive («impresionalitate deosebită», «simțul deosebit al naturii romantice», «poet al peisajului», «excelent portretist» etc., dar «G. Călinescu nu este un estetician, G. Călinescu ar fi, apoi, un critic abuziv subiectiv, nu evită anacronismele etc. Și, după ce înșiră aproximațiile, erorile de informație, cronicarul, tot malițios se întreabă: «Unde -s însă calitățile istoricului literar?»” Continuă expunerea aspectelor nereușite în celebra carte, după care Eugen Simion încheia astfel: „Cred doar că, în meticuloasa lui prezentare, n-a spus că imperfectul de multe ori excesiv în subiectivitatea sa G. Călinescu este, dincolo de posibile scăderi, un spirit critic superior și că nu este o exagerare a recunoaște falfăitul de aripi al geniului în acest mare roman (cum i-a zis E. Lovinescu într-o propoziție cvasi-elogiașă)... Un geniu incomod, uneori nedrept, dar un geniu...”

Din cele cinci volume ale *Itinerarului critic* (1973-1989), Eugen Simion decupează caracteristici ale criticii celui care se îndrepta spre bătrânețe: „El nu cunoaște, se pare, acea maladie curioasă, pe care o cunosc cei care trăiesc multă vreme printre cărți: greața de literatură. E, dimpotrivă, mai curios, mai hotărât decât oricând să lămurească și să corecteze erorile de interpretare: vigilență santinelă la postul de observație! Sporul de ani l-a făcut mai înțelegător, judecățile sunt, parcă, mai binevoitoare decât în trecut, însă, din când în când, binevoiența este dată de-o parte și maliția (celebră!) a criticului se manifestă fără opreliști. Spiritul critic se arată neîndurător îndeosebi în două situații: față de limbajul sofisticat al criticii moderne și față de manifestările de obscurantism în literatură.” Neîndurător a fost Cioculescu față de generația lirică șaizecistă, față de poezia lui Nichita Stănescu. Atacul fiind îndreptat, implicit, și împotriva lui Eugen Simion, probabil cel mai mare admirator al autorului volumelor *11 Elegii*, *Epica magna*, *Noduri și semne*, *În dulcele stil clasic*, nu se raliază vehemenței cu care este denunțată poezia lui Nichita: „Caut

azi, să înțeleg această rezistență față de noul val liric și, trebuie să recunosc, exigența lui Șerban Cioculescu nu este totdeauna justificată. Este o chestiune de sensibilitate, de educație estetică, desigur, este însă și o legitimă intoleranță la prolixitate, la beția de cuvinte din producția literară curentă în epocă. Referința la poemele lui Nichita Stănescu nu-i însă cea mai potrivită.” Și altă latură a criticului o remarcă Eugen Simion, o remarcă și o laudă: pozitivismul critic, „erudita critică de tip biografic”, care nu și-a făcut pe deplin datoria. O critică ce examinează și biografia și opera: „De la text ajunge repede la om, fixat, de regulă, într-un portret moral. Plăcerea criticului de a descoperi un *caracter* într-o pagină literară este vizibilă.” Eugen Simion laudă, totodată, modul cum ironizează Cioculescu o serie de termeni, precum *scriitură*, în loc de *stil*: „Astfel de anchete filologice sunt însoțite în comentariile lui Șerban Cioculescu de un savuros repertoriu de anecdote, de vorbe de spirit, întâmplări care înveselesc pagina. Criticul are darul neîntrecut de a descoperi în texte asemenea formule. Iar când textul e mai apropiat de epoca noastră, intervine memoria criticului. Exegeza se transformă atunci într-o memorialistică spumoasă, inteligentă, pe alocuri [cine ar fi crezut?] lirică.”

La finalul subcapitolului „*Itinerar critic*” la vârsta unei *senectuți laborioase*, subliniază iarăși necesitatea criticii biografice: „Încă o dată: *critica biografică* mai are ceva de spus în literatură. Erudiția și spiritul moralistic merg bine împreună. Mai ales când sunt luminate de ironie, arma spiritelor inteligente și libere.”

În *Dialogurile literare* (1987), Eugen Simion admiră „plăcerea pentru conversare a autorului lor, harurile *ironistului incurabil*, dar află, totodată, o serie de mărturisiri ale acestuia despre felul de a fi scriitor, de a citi, despre plăcerea lecturii, pe care n-a socotit-o o corvoadă, despre calitatea de a apăra, în genere, cauze juste”. Ca și în alte chestiuni, nu-i aprobă unele opinii, ca aceea despre ereditatea paternă și maternă a lui Mircea Eliade. „De unde știm – se întreabă Eugen Simion – că energiile paterne (moldovenești) au determinat sensibilitatea, imaginația lui Mircea Eliade prozatorul, iar cele materne (oltenești) au încurajat pe omul de știință? Nu avem nicio certitudine în privința acestor cauzalități obscure și de multe ori avem mari surprize în privința arhetipurilor.”

Eugen Simion și Șerban Cioculescu au și corespondat. Când acesta i-a recenzat, sub titlul *Dioptrii critice*, în revista „Flacăra” (5 martie 1981, p. 16), volumul *Dimineața poezilor. Eseu despre începuturile poeziei române* (1980), autorul cărții i-a trimis o scrisoare de

mulțumire. Când Eugen Simion a publicat, în „România literară” (XIV, nr. 48, 26 nov. 1981), articolul *Șerban Cioculescu memorialist*, despre cartea *Amintiri*, acesta i-a transmis mulțumiri pentru „prea frumosul articol”, după care s-a explicat de ce nu-și iubește secolul, caracterizat, între altele, de fanatism.

În scrisoarea lui, datată 5 decembrie 1981, Ș. Cioculescu dă un exemplu de fanatism chiar dintr-o secție a Academiei Române: „Am să-ți dau un exemplu academic. La secția noastră, a XII-a, de Științe filologice, literatură și artă, într-o ședință publică, doi lingvisti - folcloriști au fost programați și au făcut elogiul lui D. Caracostea cu ocazia centenarului lui (1979). Către sfârșit intră și Al. Rosetti. La redeschiderea ședinței, cu caracter intim, după retragerea publicului, *cher ami* se ridică și protestează că a fost sărbătorită memoria unui «criminal de război». Îți dai seama că n-am nici un motiv să-l iubesc pe Caracostea (Caracostea al lui N. Iorga, care l-a adus însă la catedră și l-a făcut academician!). Am luat totuși cuvântul și am cerut voie să încep cu un cuvânt al lui Napoleon, când l-a primit pe Goethe. L-a întrebat atunci:

– De ce nu se mai scriu tragedii?

– Pentru că, Sire, noi nu mai credem în fatalitate.

– Cum se poate? Fatalitatea timpurilor noastre este politica. (*Il ne croyait pas si bien dire!*)” Comentariul lui Ș. Cioculescu este mai lung.

Dăm doar încheierea scrisorii cu un P.S.: „P.S. Am uitat să-ți dau epilogul ședinței academice.

După ce am povestit scena cu răspunsul lui Napoleon, am adăugat:

Ce crimă a comis Caracostea? A fost ministru în cabinetul Gîgurtu. N-a făcut parte din niciun cabinet de război. Te-a înlocuit pe d-ta, scumpe coleg Rosetti, la direcția Fundațiilor Regale. Pe mine și pe colegii mei critici, cu excepția lui Perpessicius, ne-a «suspendat». Astea-s crime? Și chiar «crime de război?».

Rosetti nu m-a onorat cu niciun răspuns. Era și acesta un mod de recunoaștere că greșise.

Lui *cher ami* nu-i șade bine în postură de fanatic...

5 decembrie 1981.”

Cioculescu se referă la aceeași evocare a lui D. Caracostea la care am participat și eu, ce a avut loc într-o mică sală, la parter, în partea din stînga a clădirii Academiei Române. Acad. Alexandru Graur a condus ședința. Atunci Adrian Fochi și Ovidiu Papadima au ținut comunicări, cea a celui dintâi numindu-se *Contribuția prof. D. Caracostea la dezvoltarea folcloristicii românești*, al cărei text a apărut ulterior în *Analele Academiei*, an 113 (1979), seria a IV-a, vol. XXIX, 1980, p. 165-172. Printre asistenți s-au aflat Ovidiu Bârlea și

Andrei Caracostea, fiul celui evocat.

Din scrisoarea lui Ș. Cioculescu către Al. Rosetti se desprinde cu vigoare rectitudinea morală a celui dintâi. Cel care a publicat împotriva lui D. Caracostea viguroasele articole *Pedelul și poetul* și *O comunicare academică* n-a conceput să se spună despre acesta un enorm neadevăr.

Există în volumul I un număr de greșeli. Punem între paranteze rotunde formele corecte: IX preexistentă (pre existența); XXII datori (datoria); LV mitralierea (mitraliera); LVI așteaptă „sughițul” (subitul), debutonante (debutonate); LXIII au dar (dat); LXIV se ve de (vede); LXXVIII spășit (spăsit); LXXXVIII noastră (noastră); XC prezent (prezent); XCI aceiași (aceeași), directorul (directorul); XCVII cratorilor (creatorilor); CI explicare lui (explicarea), sunte (sunt); CII a una (e una), cultuă (cultură); CVIII evocatie (evocație); CIX simFula (simula); CXII polemică purtată (polemica); CXIII cometează (comentează), ceaeră (ceară); CXXXIV Sarafim (Safirim); CXXXVI Coriolan (Colorian); CXXXVIII Zottovideanu (Zottoviceanu); CXLIII Palologu (Paleolog); CXLVI Paul Mihail Sadoveanu (Paul-Mihu); CLV cooptati (cooptați); CLVI ce ea (era); CLXI ale [căror?] cărți, sfărâm[(sfărâmă); CLXII tutuor (tuturor); CLXXI Tița (Tita); CLXXXI Reberanu (Rebreanu); CLXXXIII critic flatantă (critică); CLXXXII teztului (textului); 5 paralele (paralel); 9 modeme (moderne); 16 reabilitate (reabilitare); 344 in zare (în); amenhițare (amenințare); originalui (originalului); ne scapa (scapă); 356 mină (mână); 346 Crește (Creste); 367 uniei (nebuniei); 368 distanța (distanță); 370 învațat (învățat); 372 Mirabeau (Mirbeau); 377 dvut (avut); 378 Și-uri (Și -un); 392 satui (sătui); 394 Ma-zeppa (Mazeppa), adinc (adânc), in orbite (în); 624 propriu-ti (propriu-ți); 625 ce ce (ce se); 629 de rășina (rășină); 642 sila (silă), galanta (galantă); 643 în imn (inimi), lacrima (lacrimă); 645 particulara (particulară); 652 natala (natală); 657 maj (mai), privita (privită); 667 dm (din); 669 ai măsurii (al), barbaților (bărbaților); 695 ca aceasta (că); 706 Mariei-tale (Măriei); 707 Roman (Român); 711 sa conceapă (să); 722 Miron il (il); 780 si să (și); 879 bacovia (Bacovia), De-a lungul a cinci de ani; 884 care esete (este); 891 sramaturg (dramaturg); 900 deșeul (?) individului; 901 încai natura își arată fața negativă, împrumut [poemei, schitată (schitată); 902 perdonalități (personalități); 904 puerizeze (pulverizeze?); 906 vointa (voința); 909 emotia (emoția), ce au (ce are), fiinta (ființa); 910 ce departe (e departe), productia (producția); 911 dou [a (doua);

(continuare la pagina 24)

ÎNTOARCEREA LUI ION PILLAT

Două volume de poezie^{*} recent apărute vor marca neîndoiebnic destinul postum al lui Ion Pillat. Se credea că după monumentală serie de *Opere* publicată de Cornelia Pillat la editura Eminescu între anii 1983–1998, în care primele trei volume erau rezervate poetului, nu mai era loc de surprize. Totul părea clasificat, ordonat, sistematizat din perspectiva unui demers etanș și exhaustiv. Poetul însuși, mare iubitor de rigoare și claritate, lăsase un plan de editare definitiv în detaliu, planul fusese respectat cu scrupulozitate, dar duhul lui vagant, refractar la constrângeri, fie ele și autoimpuse, da semne de răzvrătire. Cine îl (re)citea atent putea distinge în chihlimbarul estet zbaterea ființei mirabile ce voia să iasă la lumină, împinsă de cauzalități mai mult sau mai puțin misterioase. Să fie o întâmplare că Ion Pillat își încheia trecerea prin lume cu *Menire*, un poem testamentar și polemic cu imaginea pe care el însuși o acreditase: „Au spus că-i rece și n-au bănuț / Ce patimă îi clocotea în vine, / Au spus că nu-i adânc și n-au simțit / Genunile ce dorm sub limpezime”?

Cu Ion Pillat, și nu numai cu el, se pune o problemă generală a scriitorului român. Corpusul literaturii noastre are încă pete albe și frontiere indecise. Prezumtivul nostru întreg nu este întreg. De integrala operelor unui autor, de o bibliografie analitică consacrată acestuia nu se vorbește decât de puțină vreme. Iar de lucrat efectiv pentru materializarea acestui obiectiv, avem dovezi și mai puține. Caragiale visa încă

din 1908 la o ediție de *Opere complete* și a avut parte de ea peste o sută de ani. Miracolul s-a întâmplat abia după ce a existat *Bibliografia I. L. Caragiale în periodice*, un instrument de lucru în două volume elaborat de cercetători meticuloși ca Mioara Apolzan, Marin Bucur, Georgeta Ene, Dorina Grăsoiu, Rodica Florea, Stancu Ilin și Dan C. Mihăilescu. *Rara avis...*

De ce sunt atât de rare astfel de lucrări? Răspunsul vine repede. Elita criticii preferă eseul, detestă demersul informativ, cercetarea aplicată și minuțioasă. Un cercetător dedicat toată viața acestei munci istovitoare și fără glorie imediată, Gabriela Omăt, lăsa câteva rânduri testamentare a căror valabilitate e mai presus de orice îndoială: „Revin cu insistență la ideea necesarei priorități a aportului informativ față de obiceiul speculației narcisice a eseului, care se prelungește hazardat într-un timp când arhivele explodează, memoriile ies de sub pecetea tainei, tabuurile cenzurii, cele mai multe, s-au năruit”.

E ceea ce a făcut discret, eficient, cu stil, Carmen Brăgaru, în două elegante volume publicate la editura Spandugino: *Ion Pillat, Primele versuri. Poezii inedite și variante timpurii (1905–1912)* și *Familia din vers*. Autoarea lor nu e un novice în materie. A debutat în anul 2000 cu studiul *Dinu Pillat, un destin împlinit*, de fapt teza sa de doctorat, apoi a extins raza cercetării de la fiu spre tată în *Ion Pillat–european în țara sa, român în Europa* (2014). Erudită fără ostentație, Carmen Brăgaru e adepta discursului critic metodic, progresiv, refuzat speculației hazardate. Și totuși, întâmplarea, arhitectul neobosit al vieții tuturor, inclusiv a istoricilor literari, a intervenit spectaculos în existența sa.

^{*} Ion Pillat, *Primele versuri. Poezii inedite și variante timpurii (1905–1912)*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, variante și schiță cronologică de Carmen Brăgaru, Editura Spandugino, București, 2024; Ion Pillat, *Familia din vers*. Antologie de Monica Pillat și Carmen Brăgaru, Editura Spandugino, București, 2025

„Din pură întâmplare”, susține ea în *Pillat înainte de Pillat*, prefața volumului *Ion Pillat, Primele versuri*, a fost descoperit în primăvara anului 2021 un manuscris pus la vânzare de un anticariat de artă din București. Manuscrisul conținea versuri de Ion Pillat, o treime din ele fiind inedite. Norocul căutătorului de aur liric? Eu cred că întotdeauna întâmplarea ascunde o cauzalitate mai adâncă. Găsește numai cel ce caută! Vergiliu spunea în *Eneida* că norocul îi ajută pe cei îndrăzneți. Iată că îi ajută și pe cei perseverenți! Carmen Brăgaru trăiește de zeci de ani în universul operei lui Ion Pillat, cunoaște în detaliu istoria familiei Pillat. Ca orice istoric și critic literar care se respectă, știe că profesia presupune continue căutări, fler detectivistic, capacitatea de a stabili conexiuni între domenii aparent autonome, chiar autarhice. Și chiar asta face în substanțialul studiu pe care-l menționez mai înainte! Sunt în el investigații grafologice și genealogice, incursiuni cu substrat istoric privind o categorie socială cândva privilegiată, apoi minimizată și condamnată în bloc, povești de dragoste cu final nefericit, confluente literare între grupări în principiu antagonice, schițe cronologice ce surprind, ca în tabelul lui Mendeleev, dinamica dimineții poetului; pe scurt, cititorului i se oferă o narațiune critică à tiroirs, cu episoade imbricate cu umorul subtil și ironia fină rezervată lucrurilor care au fost și nu vor mai fi...

Notez câteva dintre ele, exprimându-mi regretul de a nu le putea trece în revistă pe toate. Filolog versat, Carmen Brăgaru respectă imperativele meseriei: restituie *in integrum* textul, stabilește și corectează lecțiuni, coroborează versiuni, inventariază variante și le dispune cronologic, depistează influențe, amendează sau confirmă verdicte critice anterioare. Ce rezultă la finalul acestei „îndelungi și migăloase cercetări”, cum o califică autoarea însăși? Cele 90 de poezii, editate și inedite, incluse în ediția de azi, pun capăt unei vechi dispute. Sub „tencuiala străină” simbolistă (și cumva împotriva ei) e de aflat tot poetul spațiului natal celebrat în *Pe Argeș în sus*. Avea dreptate Tudor Vianu, înțelegem bine azi, când nega „surpările de teren” și reliefa „firul unei continuități”, dar se înșela Dumitru Micu văzând în el „un autor

aproape fără biografie”, un „artificial”, tentat să scrie „piese arheologic-exotice”.

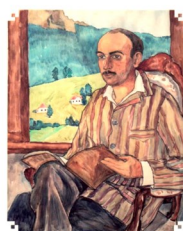
„Clasicul” Pillat din anii maturității coboară firesc din „eclecticul” Pillat al vârstei dintâi. Grijuliu cu patrimoniul său liric, Ion Pillat și-a antologat, sistematizat, propria poezie, fără a uita vreodată „mieii primi”. Aproape jumătate din poemele timpurii sunt stampe *di maniera* legate de orizontul originar. E modalitatea lui de a opri timpul, de „a-l încremeni acolo unde se află”, ca să folosesc termenii lui Jean Burgos din *Pentru o poetică a imaginarului*. În *Caietul Florică Rosetti*, piesa de căpătâi a actualei ediții restitutive, vagantul spre „alte orizonturi” (Brussa, Medina, Fuji Yama, Turkestan) cedează pasul drumetului ce urcă alene „poteca-n deal” la vie, surprinde coșbucian baciul ce „zice din caval”, aude cum „zbârnâie cobza” și „glasuri de fete, în chiot” care „coboară la crama din vale”, se pierde eminescian prin „codrii arâmii”. Toate aceste stampe

policrome sunt *întoarceri*, pașii dintâi din aventura memoriei pe care o va trăi până la sfârșitul vieții.

Tânărului Pillat îi place eufonia (cred că-și citea cu voce tare versurile și le cerca sonoritatea), asta se vede și, mai ales, *se aude* și la lectura stanțelor de început. Un peisaj autumnal e pictat sonor din aliterații: „Lin frunzele cad,/ Plâng apele-n vad,/ Lung buciulm toamnei în noapte răsună” (*Toamnă*). Susurul consoanelor lichide răzbate într-un *Cântec* eminescian, până azi inedit: „Luna și cu stelele,/ Plaiul și vâlcelele,/ Codrul și cu frunzele,/ Brazii și izvoarele”, dar și într-o altă poemă de astă dată în decor oriental: „Auzit-am numai glasul/ Râsul, plânsul îmbinându-l...” [*În orașul sfânt, la Brussa*].

Când scria aceste versuri tânărul Pillat trăia o iubire, nefericită, pentru Florica Rosetti – ea e muza care-i consemnează poemele și suspinele în caietul amintit mai înainte! – dar nenorocul în dragoste nu-l zguduie, nu-l duce „pe culmile disperării”, ci pe calea melancoliei horatiene devenite filozofie existențială. Leacul, de timpuriu găsit, e întoarcerea *acasă*, mai degrabă la Florica, unde-l cheamă familia, decât la Miorcani. E un muntean iubitor de statornicie, cu sentimentul timpului „mineralizat în amintire” în care „nu-i astăzi și nu-i ieri”, ci o eternitate, fie ea și de o clipă.

ION PILLAT FAMILIA DIN VERS

Spandugino

Remarcam mai devreme incursiunile cu substrat istoric pe care le operează Carmen Brăgaru în densul studiu introductiv al cărții. Epoca de formație a tânărului Ion Pillat coincide cu o schimbare de gust sesizabilă la nivelul întregii societăți, protipendada fiind un revelator. Notațiile și dedicațiile din caietul Floricăi Rosetti, corespondența poetului cu muza lui, din păcate indiferentă, căci era îndrăgostită de cineva mai sus pus, amintirile amicilor și amicelor, inteligent puse în pagină de Carmen Brăgaru, ne arată ce se citea în stratul de sus, ce alegea ramura tânără a aristocrației. Trecuse de mult gustul pentru „romanul poporan”, boierimea gentry pierduse lustrul oriental, iar descendenții ei erau sensibili la autori în vogă la Paris ca Jammes, D’Annunzio, ba chiar la „decadenți” ca Barbey d’Aurevilly. Cu un amendament: junii din „lumea bună” erau *europeni* și *naționaliști* concomitent, aveau ceea ce Constantin Noica va numi „sentimentul românesc al ființei”, iar în epocă i se zicea „duhul național”. Examenul ineditelor din caietul Floricăi Rosetti arată că debutantul Ion Pillat împăca lyric fără dificultate cele două tendințe, cum a făcut-o și omul. În toamna lui 1909 a părăsit studiile pariziene pentru un stagiu militar de un an la Regimentul 2 Artilerie de Câmp, prin care trecuseră cândva Brătienii, iar în vara lui 1913 a participat, ca sublocotenent, la campania din Bulgaria. În efectivele trupelor trimise peste Dunăre de Titu Maiorescu figura și un căpitan rezervist bătrâior, avea 48 de

ani, care între 4 martie 1909 și 28 decembrie 1910 fusese prim-ministrul României – Ion I. C. Brătianu, zis *Ionel*. Familia mică își recunoștea apartenența la familia cea mare...

*

Falsa legendă a poetului „aproape fără biografie” e infirmată de *Familia din vers*, antologie de Monica Pillat și Carmen Brăgaru, apărută (în condiții grafice excepționale) tot la editura Spandugino. Ion Pillat avea un acut sentiment al continuității generațiilor. În 28 martie 1911, când se pregătea să împlinească 20 de ani, scria aceste versuri premonitorii: „Urmăm cărarea noastră în liniștea mai mare.../ Acei ce ne lăsară doar dorul lor în piept./ Mai mor a doua oară cu noi în înserare / Sau ne măresc trecutul cu ochiul înțelept?” Răspunsul l-a oferit tot el, marcând poetic istoria unei familii de elită în două „antologii personalizate” pentru cei doi copii ai săi, Pia și Dinu, reunite într-o singură carte cu valoare testamentară. Nimeni nu putea face mai bine această operație delicată decât Monica Pillat, nepoata poetului, și Carmen Brăgaru, care lucrează de mulți ani la un celebru Institut, unde se păstrează arhiva familiei, achiziționată de G. Călinescu de la rafinatul și nefericitul Dinu Pillat. Acum, când comemorăm în 17 aprilie 80 de ani de când Ion Pillat a plecat Dincolo, urmat peste trei decenii de soția, fiul și fratele său, constatăm adevărul spuselor poetului: „Ca timpul și ca moartea e mai tare/ Doar versul”.

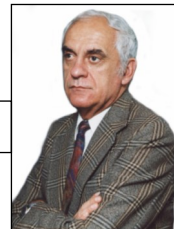
(continuare de la pagina 21)

Șerban Cioculescu, „un critic eminent și un spirit cordial”

912 poeți temperati (temperați); 917 cititorului (cititorului), gtransmite (transmite); 918 graționase (grațioase); 924 timpul nostri (nostru); 929 e gramatică (de gramatică); 931 un scanda (scandal); 935 curentuș (curentul); 965 aștin (puțin), din acest anul (an), panait Istrati (Panait); 1101 Barnovschi (Barnoschi).

Ediția Șerban Cioculescu, *Opere* (I-V), apărută sub egida Academiei Române și a Fundației Naționale pentru Știință și Artă este, prin îngrijirea atentă a textelor (cu excepția celor semnalate de noi), prin pătrunzătorul studiu introductiv al lui Eugen Simion, prin amplul tabel cronologic, prin capitolul de note,

comentarii și variante (patru sute de pagini) și prin cel de repere critice, una de referință. Pentru a sublinia importanța acestui din urmă capitol, al receptării scrierilor lui Șerban Cioculescu, remarcăm, spre exemplu, bogăția recenziilor privind *Aspecte literare contemporane* (1932-1947), despre care au scris: Al. George, Edgar Papu, Mircea Iorgulescu, Valeriu Râpeanu, Eugen Simion, George Muntean, Mihai Gafița, Al. Dima, Nicolae Balotă, Florin Mihăilescu, Demostene Botez, Ieronim Șerbu, Alexandru Balaci, Al. Oprea, Constantin Ciopraga, Romul Munteanu, Leon Baconsky, Al. Piru, Al. Dobrescu, Serafim Duicu, Ion Vlad, Cornel Ungureanu, Al. George, Gheorghe Grigurcu, Adriana Iliescu, Cornel Regman, Al. Protopopescu, Mihai Ungheanu, Nicolae Ciobanu, Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Marcoș, Dumitru Micu, Nicolae Manolescu.

ION HELIADE RĂDULESCU ȘI BIBLIOTECA SA

„Părintele literaturii române”, cum îl numea George Călinescu, este o complexă personalitate a vieții noastre culturale din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Trăind în epoca începuturilor de ascensiune a burgheziei, a contactului economic și cultural din ce în ce mai strâns cu apusul Europei, care va impulsiona dezvoltarea societății românești Heliade este unul din reprezentanții de seamă ai „mișcării de europenizare a țării, prin introducerea instituțiilor constituționale occidentale și a unor reforme înfăptuite cu prudență” (Paul Cornea. Studii de literatură română modernă. București: Editura pentru Literatură, 1967, p. 159).

Cine era de fapt viitorul enciclopedist român?

Născut la 6 ianuarie 1802, în Târgoviște, tatăl său Ilie Rădulescu era neguțator, pentru ca mai târziu să îmbrățișeze cariera armelor, fiind între 1806-1812, colonel de dorobanți, iar prin 1810, căpitan de poteră. Mama, Eufrosina, născută Danielopol, grecoaică cu posibilități materiale apreciabile. Studiază mai întâi cu un dascăl grec, apoi descifrează slova chirilică, prin 1811 citind în fața bisericii târgoviștene „Crețulescu”, din „Alexandria”.

În 1812, datorită epidemiei de ciumă, se afla la moșia familiei de la Grindu, unde pe lângă jocurile specifice copilăriei, va citi mult, după propria-i mărturisire „în timpul acela dar învățai multă carte românească”. Îl atrăgea cu deosebire cărțile populare: Epistolia, Avestița, Istoria lui Anghir. Familia se mută la București, unde, din 1815, intră la Școala de la Măgureanu. Studiile sale sistematice iau sfârșit în anul 1820. Își va construi în continuare temeinice cunoștințe, în varii domenii, ca autodidact, citind enorm. De acum începe să-și constituie o bibliotecă care să răspundă multiplelor sale preocupări.

Cu idei filantropice, adept încă din anii tinereții ai unui luminism moderat, este conștient de faptul că doar prin

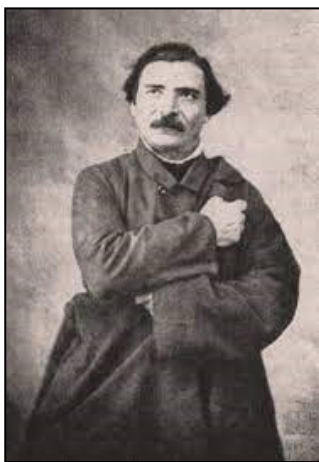
trezirea conștiinței naționale societatea românească poate progresa, se poate alinia la marile valori europene. Pentru aceasta era necesar un perseverent și îndelungat proces de educare și instruire.

Ca discipol al lui Gheorghe Lazăr se implică hotărât în punerea bazelor învățământului românesc de la Sf. Sava. între 1822-1827 tânărul profesor începe lecțiile „de la gramatică până când am sfârșit cu dânsii, un curs de matematică și de filozofie în limba națională” cum afirma într-o scrisoare către Negruzzi (1836). Va preda singur: gramatica, geografie politică și economică, aritmetică, algebră, geometrie, trigonometrie, istorie, botanică, logică, stilistică.

Se pune întrebarea: cum putea să facă acest efort trecând de la științe exacte, la gramatică, logică sau stilistică? Aceasta a fost posibil prin lecturarea unor lucrări în domeniu, apărute în străinătate, pe care mai mult ca sigur și le-a procurat mai târziu, fiind semnalate ca făcând parte din biblioteca sa. Istoricul N.I. Simache, în articolul „Biblioteca lui Ion Heliade Rădulescu”, semnalează câteva dintre ele (Revista

bibliotecilor, an XXI, nr. 6, 1968, p. 361): lucrări de gramatică, de metodică, istorie, economie politică, filozofie, geografie ș.a.

Conștient de rolul său, sintetiza greutățile întâmpinate: „...la formarea școalelor românești, când împrejurările nu ierta nici vorba a fi despre scoale, am fost eu începătorul ce puse cele dentăi pietre de temelie și opt ani (pana a nu se erige edificiul din Sf. Sava) am suferit cu primii elevi gerurile iernilor și crivețele ce spulberă zăpada pe o fereastră și o scoate pe alta, într-o singură sală ce fusese făurărie; cu acei elevi făcui primele lecțiuni de gramatică română, începui a forma termenii tehnici ai științelor, făcui un curs de aritmetică și raționată (Francoeur), de algebră, de geometrie și trigonometrie, de geografie matematică sau astronomică și preparai din acești

elevi o parte din profesorii publici. Această limbă cum se scrie astăzi de cei ce știu românește este a mea” (Curierul românesc, 1840).

Alcătuiește și traduce numeroase manuale școlare, îl aflăm mai târziu profesor și director al Școlii Filarmonice, unde va preda literatura și mitologia. De altfel, în cursul despre literatură trebuie să vorbească „despre frumos, despre gust, despre proză și poezie” făcând totodată „o prescurta istorie a literaturii, națiunilor celor mai însemnate”.

În lista pieselor traduse, „Gazeta Teatrului Național” din 1836, includea și pe cele ale lui Heliade: „Fanatismul” lui Voltaire, „Amfitrion” de Moliere, alături de alte nume precum Iancu Văcărescu, D.I. Ruset, D.I. Ghica, Ion Voinescu II.

De altfel, în octombrie 1830 va cumpăra, în asociere cu unchiul său N. Rădulescu, tipografia doctorului C. Caracș, pe care o instalează la Târgul din Afară. Pe lângă traduceri, apar și opere originale: Meditații poetice, dintr-ale lui A de la Martin” (1830); „Regulile sau gramatica poeziei”, după Boileau și Marmontel; „Fanatismul” de Voltaire; „Bărbatul bun și femeia bună”, de Marmontel; „Din scrierile lui Lord Byron”, vol. I (1834), vol. II (1839); „Amfitrionul” lui Moliere (1835); „Noua Eloiză” a lui Jean Jacques Rousseau.

Mai târziu, având ca model pe Ayme Martin, proiectează o „Bibliotecă universală” în care dorea să traducă și să editeze opere filozofice, literare și istorice din Antichitate și până în epoca modernă, în „Curierul românesc” din 1846 apare „Chemarea”, precum și lista autorilor propuși.

În acest an va călătoria pe Dunăre, la Viena, apoi la Praga și Lipsea pentru „a aduce cele trebuincioase, teascuri, litere și hârtie” pentru acest îndrăzneț proiect.

În contextul respectiv trebuie înscris îndemnul scriitorului pe care-l adresează tuturor pentru a scrie cât mai mult. Lucrările pe care le publică în „Curierul românesc”, au contribuit la educarea cititorilor. „Aceste lucrări însă au de cuget să înlănțuie obiceiturile, să derapene prejudețele, să învețe pe om a trăi în pace cu ceilalți, și în liniște cu sine, să arate fiecăruia datoriile sale și prin drumul lor să-l aducă în treapta cea înaltă a vredniciei omului, pentru care este și făcut” (Curierul de ambe sexe, 1837, p. 238 - articolul „Critica literară”).

Heliade este cel care a contribuit substanțial la tipărirea repertoriului național. El cerea printre altele editarea tragediilor: „în scopul de a trezi și în români sentimentul de jertfire pentru patrie”. Se urmărea astfel ca „prin ținuta literară a traducerilor să ajute la dezvoltarea limbii naționale, a limbii

literar-artistică, și prin conținut să contribuie la trezirea conștiinței naționale, la progresul social. (Istoria teatrului în România, vol. I, București, Editura Academiei Române, 1965, p. 158)

Totodată, Heliade este unul din pionierii publicisticii românești. În 1829 apare „Curierul românesc”, ce avea rol informativ, ajutând pe cititori să afle „un șir de întâmplările lumii”, apelând la reproducerea din ziare străine privind viața politică a Europei; își continuă eforturile apărând „Adaosul literar” (1830), „Gazeta Teatrului Național” (1835) cu doar 13 numere, „Curierul de ambe sexe” (1837) cu o apariție până în 1847. În acesta vor publica printre alții: C. Negruzzi, Dimitrie Bolintineanu. „Acest jurnal (Curierul românesc, n.n.), primul ce apărut în România, s-a susținut atâția ani fără nici un ajutor, numai cu veghierile și spezele mele, susținând onoarea compatrioților mei, acest jurnal este al meu, în timp ce douăzeci de ani (pe atunci), ușa mea a fost deschisă la toți junii ce avea a mă consulta din spre ocupațiunile lor studioase, tipografia mea a fost a lor” (Curierul românesc, 1840).

Acest efort uriaș a fost susținut prin numeroasele sale lecturi, multe prin cărțile consultate aparținându-i. De altfel, în articolul sus menționat „N.I. Simache, ca și alți cercetători, presupune că biblioteca sa era „una din cele mai complete”, aflându-se alături de tipografie în „Câmpul Moșilor” (distrusă în 1848). După deceniul de exil (1849 - 1859), depune noi eforturi pentru reînființarea tipografiei și a bibliotecii. Aceasta „însuma circa 4000 volume, în cea mai mare parte legate în

*Mormântul lui Ion Heliade Rădulescu
de la biserica Mavrogheni*

carton și în piele neagră sau roșie purtând pe cotor, în partea inferioară, literele I.H.R. Frumoase decorațiuni geometrice acoperă restul spațiului, în care artistul legător imprimă, în chenare aurite, numele autorilor și titlurile lucrărilor” (N.I. Simache. Biblioteca lui Ion Heliade Rădulescu. În: „Revista bibliotecilor”, an XXI, nr. 6, 1968, p. 359). Din această descriere ne dăm seama de calitatea bibliofilului Heliade.

(continuare la pagina 31)

EPOPEEA UNEI EPIGRAME MACEDONSKI VS. EMINESCU

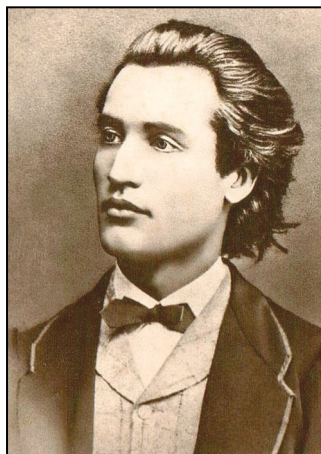
Discutând despre cunoscuta epigramă din 1883 prin care Macedonski dezvăluia lumii că Eminescu este nebun, prietenul Mihai Stan îmi atrage atenția că este vorba, totuși, doar de o epigramă, specie literară pe care un G. Călinescu, de pildă, o compara cu un... strănut. Ce să răspund, cum să ies din clenci? Printr-o butadă de tipul „strănutul vieții lui Eminescu” sau „cu un strănut a început nebunia poetului”, ori „ce mai gripă literară a declanșat acest strănut”?! Rețin provocarea Redactorului șef al revistei noastre, și-mi reordonez fișele pentru desfășurarea acestei relații atât de îndelung urmărite (era să zic băjbăită, cu un regionalism) în istoria literaturii române, care urmărire pe mine m-a dus în alte locuri, spre alte ținte și înțelesuri decât cele îndeobște știute.

1. CLIMATE LITERARE ȘI POLITICE 1882

Chipuri ascunse în scrisori

„Povestea” ar putea începe de prin 1880, când Eminescu demască în ziarul „Timpul” fuga de poliție a unui tânăr funcționar al statului ce furase la propriu banii contribuabililor, funcționar pe care-l cheamă Alexandru Macedonski, iar scena petrecându-se undeva la Cernavodă. Nu toate ziarele au curajul „Timpului”, pentru că suntem sub regim liberal, Macedonski era cu liberalii și presa vremii, de asemenea, astfel că știrea (cu largile ei dezvoltări) se găsește numai în relatarea lui Eminescu. Povestea s-ar putea, apoi, continua cu manuscrisele poetului, unde foarte des Macedonski este

încondeiat ca urmaș (nepot) al generalului Macedonski, „trădătorul lui Tudor” cum scrie apăsător și repetat Eminescu. Toate aceste fire de poveste duc, însă, spre un climat, spre o atmosferă generală – de aceea noi preferăm să punem începutul fix în anul 1882, după polemicile publice, răsunătoare, cu Nicolae Xenopol, iscate de studiul maiorescian „Literatura română și străinătatea”, urmat de recenzia eminesciană a volumului „Novele din popor” de Ioan Slavici care confirmă tezele criticului (literatura română valoroasă trebuie să se inspire din viața rurală, etc.), aspru criticat de Nicolae Xenopol (care în esență cere ca literatura să se inspire din viața mai complicată psihologic a orașelor, care-l ironizează pe Slavici pentru țărăniile sale, stilul greoi etc.), asupra căruie revine Eminescu, apoi iarăși Xenopol, iarăși poetul... A fost o bătălie aici, nu glumă, iar Macedonski intră voios în horă (luptă, mă rog...), efectele ei teoretice prelungindu-se, nu este așa, până în perioada interbelică atunci când Camil Petrescu cerea nuvela ca specie de bază potrivită spiritului românesc și viața citadină în detrimentul celei rurale atât de intens cultivate de către sămănătoriști, gândiriști etc. Or, relația Nicolae Xenopol – Eminescu neputându-se ancora în literatură (nu discutăm aici cauzele; viața politică a primului, apoi funcția lui de ambasador în

Japonia, continua antipatie față de Eminescu – chiar și în 1911 vorbindu-l de rău, toate acestea fac să se șteargă orice egalitate de poziție între cei doi membri ai relației, deci să se piardă / să se uite ce-a fost) – iată că acest cap de serie în istoria ideilor literare de la noi a fost marcat de cealaltă relație, cu o oarecare egalitate între membri, de relația Macedonski – Eminescu vorbesc.

Anul de bază rămâne, însă, 1882. Și începem acest „a fost o dată”.

Una dintre prejudecățile pe care le spulberă corespondența inedită publicată de D-na Christina Zarifopol-Illias (ne referim la cartea „*Dulcea mea doamnă / Eminul meu iubit, Corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle. Scrisori din arhiva familiei Graziella și Vasile Grigorcea. Ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de Christina Zarifopol-Illias*”, Ed. Polirom, 2000) este și aceea după care Eminescu n-ar fi văzut niciodată Marea Neagră. Chiar în cuprinsul numărului din *Dilema* de acum câțiva ani, într-un articol în care se încerca ridiculizarea statuilor lui Eminescu, cea de la Constanța era desconsiderată și pentru acest motiv: că ar celebra mai degrabă poemul *Mai am un singur dor* decât vreo privire reală a poetului, cândva, peste valuri. Colecția actuală permite, în fine, și datarea și stabilirea împrejurărilor în care poetul a fost la Constanța: nu mai puțin de cinci scrisori ale sale către Veronica Micle se referă la acest drum la mare din vara anului 1882. „*Dacă nu ți-oi scrie câteva zile, atunci să știi c-am plecat. Nu știu încă bine unde plec, la Pucioasa, la Strunga, la Balta Albă, la Lacul Sărat, dar destul că de plecat, trebuie să plec căci picioarele mele au nevoie, fie de băi sărate, fie de băi alcaline, dar în sfârșit de băi care au un efect determinant asupra pielii. Tratamentul intern e stabilit deja: Fier, fier și iar fier, în formă lichidă și în formă de pilule*”. Această scrisoare din 6 iunie 1882 (nr. 62 în colecție, p. 287-290) îl arată nehotărât, dar, în același timp, avizat asupra a patru locuri unde poate face băi: cine și-l imaginează pe Eminescu un sedentar între cărți și ziarul *Timpul* ar trebui să citească mai des asemenea mărturii care presupun, în viața poetului, și multe drumuri. Interesantă este, între stațiunile enumerate, Balta Albă, din Basarabia, la vărsarea Nistrului în Marea Neagră. La 17 aprilie 1882 el îi scrisese Veronicăi Micle: „*Tare te-aș săruta, Momot, și sărut vânt pentru că nu ești aici. Și te-aș legăna încet să adormi, ceea ce nu poți, pentru că tu nu știi dormi cum știu eu câte*

douăzeci de ceasuri în șir. Numai afurisitele astea de picioare nu-mi dau pace, drăguța mea, și întruna trebuie să le câmpesc sănătatea cu petece de bumbac. C'est à desesperer. Dar în sfârșit, bun e Dumnezeu și meșteră-i Balta Albă. Frate-meu mă cheamă la el lângă Baltă, unde cred că vor dispărea pe de-a pururea urmele (?) acestea care-mi încurcă zilele.” (nr. 57. p. 269; în ediția mică, ce se vede a fi ediția a doua a cărții și unde s-au corectat tacit numeroase lecțiuni după sugestiile din presă, cuvântul cu semnul întrebării este redat *ramele*. Trebuie citit *ranele*, iar pentru comparația grafiilor vezi ediția de față, p. 368: „mă tem ca ranele acestea să nu-mi devie incurabile”).

Matei Eminovici s-a stabilit pentru un timp, după căsătoria cu institutoarea Matilda Iosifescu (în 1880; Veronica o cunoștea, fiind amândouă colege la o școală, probabil la cea de institutoare din Iași), la Brăila, în regimentul de dorobanți (vezi scrisoarea nr. 23. p. 107) și avea, probabil, misiuni pe graniță, de unde Balta Albă i se părea aproape. Cert este că Eminescu va călători în această vară și în stânga Prutului, scriind chiar la *Timpul* despre românii din această parte. Mai târziu, în 1885, își va găsi alinarea în privința „acestor rane” care-i „încurcă zilele”, lângă Odessa, tot pe malul Mării Negre: tratamentele sunt mai ieftine în est – și mai aproape de casă.

Sunt mărturii că, în anii târzii, a fost și la Lipova, tot pentru băi (găzduit de fosta soție a lui Ioan Slavici).

În fine, de plecat trebuie să plece, și iată de ce: „*Am fost de marți seara până astăzi la Giurgiu. Costinescu a promis că mă împrumută cu 600 fr. din care mi-a și dat 200. Cred că tot la Lacu Sărat o să mă duc*” (nr. 61. din 4 iunie 1882).

Intră, astfel, în scenă enigmaticul domn Costinescu din Giurgiu, personaj numit de 15-20 de ori în această corespondență, om cu bani, prieten mai degrabă cu Veronica Micle (cu familia ei, mă rog), dar căruia nu i se dă nicăieri prenumele. Dacă zăbovim asupra sa, este pentru că întregeste, într-un fel, modelul unui Eminescu ajutând cu scrisul său pe alții. Iată, într-adevăr, scrisoarea către Veronica Micle din 14 martie 1882: „*Ieri a fost Costinescu pe la mine și pentru el am lucrat - gratis - un răspuns la niște articole din Binele public. A plecat cu răspunsul la Giurgiu să-l mai umple de socoteli și cred că mâni se va întoarce. Îți trimit salutări de la el: sincere fără îndoială*” (nr. 48. p. 229; tot aici, ciudata lecțiune: „Mie nu-mi e permis de-a fi bolnav, nu de-a mă lenevi; sunt condamnat ca noierii (?) apusului la

munca silnică pe viață", corectată tacit în ediția a doua, după observațiile de presă: *ca uvrierii apusului*; vom trage, cândva, și o concluzie filologică asupra acestor îndreptări tacite de lecțiune: în mod normal, cititorul trebuie atenționat, iar preluarea contribuției științifice a cuiva trebuie menționată în notă. Iată că acest tip de ediție „americânească” fotografică permite ieșirea din știința tradițională a bibliologiei, nu mai știi ce e o corectură, o revenire, acceptarea altei lecturi decât cea inițială etc. - totul se face tacit ca o autocritică asumată. Umil, prea umil: nu se poate vorbi, cumva, de plagiat și în aceste cazuri?).

Iată-l pe Eminescu scriind – de data aceasta gratis, cum subliniază el în text – un răspuns pentru altcineva la niște articole polemice din ziarul *Binele public*. Nu intrăm, aici, în amănunte; reținem, doar, că alături de Samson Bodnărescu, Veronica Micle, Nicolae Făgărășanu etc. – printre cei cărora poetul le-a dăruit din prisosul penei sale se numără și acest Costinescu din Giurgiu, care-i sponsorizează acum o excursie la mare – și care, în viitor, îi va trimite constant bani pentru Veronica Micle. În ianuarie 1882, de pildă: „*Costinescu m-a autorizat să-ți trimit din niște bani ce-i dătoresc eu, la o lună sau la câte două, 30 sau 60 de franci pentru scopul pe care-l știi. Cette femme. Astfel – chiar dacă n-ai vrè tu în împrejurările cari aud că te încunjură (T.), totuși voi fi silit să-ți scriu din când în când.*” (nr. 38. p. 179; edițiile, și cea mare și cea mică, citesc, aici, senin: *chiar dacă n-ai fi tu în împrejurările cari*, dar grafia se vede la p. 182: *n-ai vrè sau n-ai voi*).

Pasajul rămâne, totuși, obscur: cine este *T.* din paranteză, dar *cette femme*? Ar putea fi vorba de o obligație a numitului Costinescu din Giurgiu către o femeie din anturajul Veronicăi - dar de ce să dea Eminescu acești bani?! Să fie o obligație a poetului? În ultimul bilet din această serie, datat 14 ianuarie 1883 (în ajunul zilei sale simbolice de naștere), poetul îi scrie: „*Din datoria ce o am către d. Costinescu vă trimit încă 40 fr. pentru scopul cunoscut. Sunt în spitalul Brâncovenesc de unde și scriu, deci vei binevoi a mă scuza că nu pot scrie mai mult.*” (nr. 87. p. 383; pe 12 ianuarie 1883 *T.* Maiorescu notează că în ședința Junimii s-a citit *Luceafărul* lui Eminescu în traducerea germană a Mitei Kremnitz, poetul fiind în spital; amintim că și I. Creangă se interna în Spitalul Brâncovenesc din când în când, adunând, de acolo, de la bolnavi, chiar anecdote și versuri populare cam deșuchiate).

Pentru ca lucrurile să fie și mai încurcate, biletul din octombrie 1882 sună astfel: „*Conform înțelegerii avute cu amicul nostru Costinescu, vă trimit prin mandat poștal 60 l.n. cu scopul pe care-l știți, adică pentru persoana pe care D. Costinescu o ajutorează. Chitanță despre acestea veți trimite amicului nostru, Costinescu. În caz că însărcinarea aceasta v-ar fi prea supărătoare, îmi veți da a înțelege prin câteva șiruri pentru ca amicul nostru să poată găsi o altă cale pentru transmiterea banilor. Deși din tăcerea Dvoastră cred a nu putea deduce vro nemulțumire în privire-mi, totuși sper că veți binevoi a îndeplini și acum ca și alte dați cererea amicului nostru și rămân cu toată stimă, Al Dvoastră supus M. Eminescu.*” (Nr. 85. p. 377).

Deci: Costinescu o ajutorează, nu încapă nici o îndoială, poetul dădea din banii pe care i-i datora lui Costinescu. Nu putem exclama decât: *Cette femme!* - ca în scrisoarea anterioară - înțelegând, totuși, că este vorba despre o femeie din Iași (probabil, din anturajul ardelenesc al familiei Micle, numele Costin, Costinescu fiind de sorginte ardeleană). Vom înțelege, însă, o dată în plus câte amănunte nedezlegate - și de nedezlegat, probabil - conține biografia lui Eminescu. Peste multe altele se trece senin (de către unii biografi) - în virtutea faptului că există acestea, identificate și categorisite ca imposibil de descifrat.

Dacă e să emitem, și noi, o ipoteză de lucru, poate fi vorba de Cleopatra Lecca Poenaru, care-și internase fetele la pensionul D-nei Emilia Humpel, dar uita să le plătească întreținerea. (Vezi mai pe larg articolul nostru „Noi ipoteze despre moartea lui Eminescu”, în *România literară*, Nr. 9/ 2021.)

Secrete știute, secrete neștiute încă

Revenind la drumul spre mare, pe 11 iunie 1882 (datarea ne aparține, vezi mai jos) poetul îi scrie iarăși Veronicăi Micle: „*Astăzi plec din nou la Giurgiu și de-aici la destinație, adică la băi. De aceea, de la primirea scrisorii acesteia încolo, să nu mi mai scrii la București, ci să aștepți scrisori de pe unde-oi poposi. Iartă-mă, Momoți, că nu-ți scriu mai mult, dar mă folosesc de cele din urmă șferturi de ceas înaintea plecării mele și mai am încă să-mi leg piciorul. Trebuie să știi că abia azi, după 10 zile, bag de seamă că mi-am uitat pardesiul în tren.*” (nr. 68. p. 311, datată de Veronica: „*sfârșitul lui iunie 1882*”)

Reținem expresia „*de pe unde voi poposi*”, și anticipăm rezultatul acestei

investigații documentare: se plimbă foarte mult Eminescu în această vacanță din vara lui 1882, ajunge nu numai la Balta Albă, dar și în mai multe locuri din Dobrogea, și peste Dunăre, la Rusciuc.

Așadar, la 4 iunie scria că a fost la Giurgiu de marți seara până astăzi (4 iunie cade într-o vineri, deci a stat miercuri și joi acolo). La 6 iunie scrie că trebuie să plece la băi - iar acum, în scrisoarea nr. 68 datată de Veronica Miele „sfârșitul lui iunie 1882”, o anunță că așteaptă trenul și că acum 10 zile a pierdut pardesiul. Am putea data aritmetic această scrisoare, după afirmațiile de mai sus, 14 iunie; dar vom vedea că este vorba de 11. Următoarea scrisoare din colecție, cea cu nr. 63, este datată de poet Constanța 20 iunie, iar Veronica Miele adnotează: 24 iunie 1882 (probabil, data primirii – deși e greu de presupus că o scrisoare de la Constanța la Iași face 4 zile). Ea începe astfel: „Scrisoarea mea din 17 vei fi primit-o cred”. Întrebare firească: ce este cu scrisoarea din 17? – Lipsește din volum.

Dar de această scrisoare se leagă un lung șir de evenimente, culturale și nu numai. Dintr-o „precizare” a directorului Editurii Polirom, d. Silviu Lupescu, publicată în *Adevărul literar și artistic* din 4 iulie 2000 (în chip de replică indirectă la o alocuțiune a noastră din 15 iunie același an, de la Muzeul Literaturii Române, în care ceream dreptul de a vedea pe viu documentele editate și ne întrebam tocmai despre scrisoarea lui Eminescu din 17 iunie 1882 către Veronica Miele) – înțelegem că, deși se află în pachetul doamnei Christina Zarifopol-Illias, această scrisoare nu a fost publicată în carte pentru că nu era inedită, subtitlul cărții fiind exact acesta: „Corespondență inedită”. „Precizarea” n-a făcut decât să neliniștească, pentru că nu este de imaginat că editoarea de azi, sau așa-zișii consilieri ai dănei, cunoaște (cunosc) toate scrisorile publicate până acum din acest „epistolar”, ca să știe sigur ce este inedit și ce este editat. Dacă a avut ca singur ghid volumul al XVI-lea din ediția academică, de pildă, dânsa poate fi sigură că și acesta este incomplet – sau, lucru mult mai important, recopiază adesea scrisori tipărite fără a se ști unde a rămas originalul lor. Or, întrebarea care se pune iarăși de la sine este dacă o scrisoare tipărită este sau nu o scrisoare inedită?! Iată, de pildă, cazul acesteia, din 17 iunie (datată de poet Constanța, 16 iunie 188). Ea a fost publicată, împreună cu facsimilul, de către Augustin Z. N. Pop mai întâi în revista *Tomis*, din Constanța, septembrie

1969, apoi în cărțile sale dedicate lui Eminescu. În aceeași revistă, ianuarie 1971, Augustin Z. N. Pop publică, tot cu facsimil, o scrisoare a Veronicăi Miele către Eminescu, pe care, reluând-o în ediția sa *Corespondență Veronica Miele* (Editura Dacia, 1979), o adnotează prompt: „Originalul în Arhiva Ambasador Grigorcea (Italia)”. Așadar, două scrisori din această arhivă, despre care doamna Cristina Zarifopol-Illias scrie negru pe alb că „a fost depozitată într-un loc sigur” și sugerează că în discuție intră o bancă din Elveția cu seifuri, se știe, inexpugnabile – au fost văzute, fotografiate, publicate de către Augustin Z. N. Pop în 1969 și 1971. Ciudat este că nici una dintre ele nu este corect datată. Tocmai de aceea ar fi fost necesar originalul – chiar dacă proprietarii de azi nu pot să explice prin ce împrejurări a ajuns la neobositul eminescolog Augustin Z. N. Pop. Se știe bine că G. T. Kirileanu cunoștea aceste scrisori, că în anii '40 ele au fost înmânate ambasadorului în România, la Iași, de către deținătoarea lor din România. Este posibil ca în timpul acestui transfer către occident, sau înainte de a fi fost sigilat plicul cu panglică albastră, sau imediat ce s-a desigilat pentru a se vedea ce conține – ambasadorul și consilierii săi (diplomați, cei mai mulți) să fi permis accesul, să fi avut chiar intenția de a face public darul.

Nu insistăm, dar revenirea la scrisoarea lui Eminescu de la mare se impune, tocmai pentru că Augustin Z. N. Pop o datează cu un an mai devreme, 16 iunie 1881, și susține, în toate locurile unde o republică, acest an pentru vizita lui Eminescu la Constanța. Au fost câteva polemici pe această temă, scepticii mergând până acolo încât nu au mai crezut în document. Evident că astăzi lucrurile s-au clarificat, prin publicarea unei serii întregi de scrisori pe aceeași temă. Până acum, însă, lucrurile sunt istorie – și istoria are dreptul ei la existență prin documente sau prin raționament. Domnul D. Vatamaniuc, editorul ziaristicii lui Eminescu, a constatat că în 1881, la 16 iunie, poetul nu putea lipsi din redacția *Timpului*, fiind antrenat în polemici personale foarte importante – și a dedus, deci, că anul mării trebuie să fie 1882, când, iarăși prin deducție logică, editorul a concluzionat că redactorul de la *Timpul* putea să lipsească pentru că foaia conservatoare se zbătea cam placid în căldura verii. Iarăși „scepticii” au revenit, iarăși s-a interogât ziarul *Timpul*: proba materială nu s-a făcut nici până azi. Facsimilul publicat de

Augustin Z. N. Pop are ultima cifră a anului lipsă, la început apărând, în revista *Tomis*, 16 iunie 188 – iar apoi, în cărți, anul fiind întregit: 1881 (fără a se putea ști, dintr-o fotografie, cum s-a făcut întregirea). Redactorul șef al revistei constănțene a intervenit, și el, în discuție depunând mărturie că anul a fost 1881 iar în tipografie nu s-a imprimat ultima cifră. Iată de ce ajutor ar fi fost editarea, în albumul de față, în culorile atât de atrăgătoare, a textului original a acestei atât de mult discutate scrisori eminesciene, care pusese la îndoială, la un moment dat, flerul de editor al ziaristicii eminesciene în ceea ce-l privește pe domnul D. Vatamaniuc – și care, acum, îl validează atât de sigur: doar prin deducție, însă, pentru că material scris nu există.

Ar merita să cităm mai amplu din această scrisoare a lui Eminescu, dar ne împiedică, poftim, tot lipsa documentului original. Avem această frază: „O să mă întrebi ce efect mi-a făcut marea pe care o văd pentru întâia oară?” Știm noi dacă aici este sau nu este o virgulă după marea? Dacă este virgulă, rezultă că el vede pentru prima oară această mare, Marea Neagră. E firesc să fi văzut alte mări cât a fost în Germania. De aceea, bine ar fi ca Editura Polirom să se îndure de noi și să publice într-un facsimil corect și această scrisoare, chiar dacă susține că nu e inedită. Iată ce lucruri frumoase îi mai spune poetul Veronicăi Miele: „De abia de două zile aici, n-am văzut-o în toate fețele, căci ea e schimbăcioasă la culoare și în mișcări, de unde unii autori o comportă cu o femeie (...) O terasă pe țărmul înalt dă o frumoasă priveliște pe

toată întinderea mării și când luna e deasupra apei, ea aruncă un plin de lucire slabă care plutește pe-o parte a apei. Restul rămâne în întuneric, și noaptea marea își merită numele ei de neagră” (pare-se, totuși, că are în vedere numai Marea Neagră pe care o vede prima dată).

Cu toate că a fost publicată în facsimil de atâtea și atâtea ori, această scrisoare nu a fost argument suficient pentru a convinge că Eminescu a fost la Constanța. Neîncrederea a însoțit, repetăm, și flerul de editor al domnului D. Vatamaniuc – deci, implicit, a pus la îndoială paternitatea eminesciană a textelor selectate pentru ediția academică, într-un timp s-a vorbit chiar de „minarism” – și încurcătura s-ar rezolva repede odată cu apariția documentului. Statuia poetului, ridicată de Oscar Han la Constanța, a iscat încă de la inaugurare întrebări pe la colțuri dacă omagiază prezența poetului aici, sau numai marea din opera sa. Încă o dată, s-a dovedit că tradiția, care păstra în amintire un drum al lui Eminescu la mare, a avut dreptate: când documentele scrise lipsesc, se pot suplini fie prin raționament – cu condiția să fie foarte strâns – fie prin tradiția orală, acolo unde există. Augustin Z. N. Pop n-a știut data exactă, dar a avut în principiu dreptate: „împăratul poeziei românești a cunoscut astfel marea noastră, s-a cufundat în valurile ei a trăit în Constanța șirag de zile – și pașii lui, pe urmele sciților, călcând tăcut urma tălpilor lui Ovidiu, pe-ale negustorilor genovezi și ostașilor lui Mircea Voievod, i-au sanctificat ulițele, malurile.” (Pe urmele lui Eminescu, p. 259).

(continuare de la pagina 26)

Ion Heliade Rădulescu și biblioteca sa

Destinul bibliotecii după moartea sa (1872) se încheie în timpul celui de-al doilea război mondial, când este risipită.

Mai este de remarcat faptul că dragostea față de carte a tatălui este îmbrățișată de Ioan, fiul său, care între 1889 și 1893 este bibliotecar la Biblioteca Centrală a Statului, unde revine din 9 octombrie 1899 și până la 26 iulie 1901.

În articolul amintit, N.I. Simache depistează un număr de 283 volume ce s-ar afla la Muzeul Scriitorilor din Târgoviște inaugurat în mai 1967 [azi Complexul Muzeal „Curtea Domnească” din Târgoviște, n.n.], pe care le analizează după criteriul conținutului: gramatici, scrieri de literatură, beletristică străină, în original și traduceri, istorice, lucrări de educație și

morală, economie politică, științele naturii, filozofie, geografie, artă ș.a.

Investigațiile făcute de noi la Complexul Muzeal „Curtea Domnească” din Târgoviște, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița, Biblioteca „Nicolae Iorga” Ploiești, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, au reliefat existența a numeroase volume din opera lui Heliade sau apărute în tipografia sa, dar niciuna nu are caracteristicile semnalate în articolul lui N.I. Simache. Credem că o analiză profundă în marile biblioteci și muzee din țară se impune, pentru reconstituirea a ceea ce a mai rămas din biblioteca celui pe care George Călinescu îl numea, pe bună dreptate, „după Dimitrie Cantemir, a doua mare personalitate a literaturii române” (Călinescu George. Istoria literaturii române de la origini până în prezent. București: Editura Fundațiilor Regale, 1941).

„GENERAȚIA MIRACULOASĂ” (2)

În evocările foștilor absolvenți ai ȘLCL, domină emoția, în general, trăiri nostalgice, precum acelea formulate de Rusalin Mureșan (1932-2001): „Școala de literatură era o lume aparte, o lume cu nebunie, dar cu nebunie sinceră, nedisimulată”. La vârsta primelor iubiri, tinerii recitau din Esenin sau chiar din Maiakovski (firește, poezii studiate la cursuri). Și-n acest mod își cucereau iubitele, viitoarele soții. La petrecerile lor, mulți conversau în jurul unei „damigene cu vin molan de prin părțile Buzăului”, doar Gheorghe D. Vasile avea altă preferință. La „miezul nopții sărea în lacul Herăstrău și înota până la insulă, ori păstrând datinile sale oltenesti, umbla desculț pe bulevardul 6 Martie... cu bocancii nou-nouți atârnați pe umăr. Zicea că nu vrea să-i strice”. Seara se adunau într-o cameră de la etaj și ascultau muzică simfonică. Atunci, Doina Sălăjan cerea să se stingă lumina. Ei îi plăcea să asculte muzica pe întuneric, dar stând și cu ochii închiși (semn că era îndrăgostită). Când ascultau jazz, începeau să cânte cu toții, în cor, improvizând versuri: „Hoajă, Hoajă, Hoajă / Petre Iosif, / Hoajă, Hoajă, Hoajă / Petre Iosif” (preamărindu-și șefii, care, pare-se, nu se vor fi supărat, dar le-au luat gramofonul)! Doar în perioada examenelor „redeveneau serioși”. „Învățau zi și noapte”. E drept, lecturau și cărți interzise, procurate de la anticari. Volumele semnate de Octavian Goga, Lucian Blaga sau Tudor Arghezi... erau ținute sub pernă (să-i inspire?!). Uneori îi „vizita” și Dimitrie Stelaru, despre care Rusalin Mureșan scrie că „avea o voce catifelată, dulce”. De neuitat pare să fi fost și vacanța de iarnă a anului 1953, petrecută la Mălini, la invitația lui Nicolae Labiș.

Cât despre liderul promoției 1952-1954, se știe prea bine, rămâne figură centrală între toți absolvenții ȘLCL, prezent în inimile și-n conștiința tuturor. A fost o ființă sociabilă, dăruind și dăruindu-se, remarcându-se fie la întruniri colegiale, fie în situații speciale. Și ce dar mai emoționant, decât o urare în versuri, la nunta colegilor Atanasie Toma și Ioana Zamfir: „Să vă palpitate viața ca-n zbor pe

cer colunii, / Sub toga unui soare blajin și ideal; / Nicicând să nu vă sune în ceasurile lumii / A hohot stins de plâns set ciocnirea de pocal” („Logodna”)!

De altfel, amintirea lui Nicolae Labiș s-a dorit mereu alimentată cu detalii. Și rămânem recunoscători foștilor săi colegi: Gheorghe Tomozei – pentru cele trei volume: *Moartea unui poet* (1972), *Albumul memorial* (1979) și *Urmele poetului Labiș* (1985); Lucian Raicu – cu monografia *Nicolae Labiș* (1977), Irime Străuț, Portik Imré (gândind la recente lor volume) și mulți-mulți alții.

Dacă o parte dintre foștii absolvenți ai Școlii de Literatură de pe Kiseleff 10, vorbesc despre experiența acumulată în perioada respectivei școlarități, alții ignoră acest moment din viața lor. Așa este cazul lui Mircea Dragnea. În volumul *Am fost cândva niște monștri sacri* (1999) prezintă, cu exuberanță, amintiri din activitatea sa de instructor cultural, la Slobozia, sau din viața de student la universitatea bucureșteană, dar sărind etapele. Nimic despre ȘLCL și ai săi colegi, neuitând să se umfle în pene cu propriile performanțe. Doar el, vioara-ntâi!

Și câte amintiri au rămas nedezevăluite! Împliniri și dezamăgiri, deopotrivă. În confesiunile pline de năduf ale Eugeniei Tudor Anton, aflăm însă, că soțului ei, Costache Anton i s-au impus condiții care l-au afectat psihic, – cu trimitere, expres, la schița „O lacrimă” (1957) și la volumul *Seri albastre* (1960).

În perioada celor mai aprinși ani, când unii scriitori nu-și puteau apăra scrierile de termeni impuși, alții, dimpotrivă, insistă să fie publicați. Un exemplu ar putea fi Iulian Vesper / Teodor Grosu (1908-1986). După o „tăcere” impusă de câțiva ani, acesta dorește să se integrezeze în rândul scriitorimii active. Și, la intervenția lui Pavel Țugui, i se va publica romanul *Glasul* (1957), în 10.000 de exemplare. Acest detaliu îl aflăm în *Memoriile* sale (1999). Și dacă vom lectura romanul, vom realiza că avea dreptate să insiste. Acțiunea se petrece înainte și după primul război mondial, într-un sat românesc din Galiția. Impresionează sărăcia populației

românești, obligația de cătană și de luptă sub steag imperial, asprimea țăranului care, împovărat de o familie numeroasă, se comportă aspru cu pruncii, supunându-i la munci grele, fără putința de a-i lăsa la școală. În fapt, romanul este o confesiune a Aspasiiei, copila obligată de un tată autoritar să se căsătorească la vârsta de 14 ani. Deși împovărată cu grijile familiale mult prea de timpuriu, este blândă și iubitoare cu proprii copii, purtându-i la școli înalte. Suferințele se țin lanț, dar moartea fiului ei Gheorghiță, avocat cunoscut, implicat în politica de despovărare a românilor din Bucovina de Nord, nu o doboară. Ci, dimpotrivă, o întăresc moralicește. „Glasul” lui Gheorghiță înfloresc optimist în inima țăranicii crezând că „toate aveau să se-nnoiască odată”, conștientizând că „lucrurile de temei” cer „osteneală” și răbdare.

Cu vădită emoție, se cuvine să-l evocăm și pe Florin Legrel Mugur (1934-1991), din „generația miraculoasă” Nicolae Labiș. Debutază în 1948, cu poezia „Brigadierul” și atrage atenția, în 1950, cu poemul „Femeile în lupta pentru pace și socialism”. Placheta de versuri, *Cântecul lui Philipp Müller* (1953), va fi elogiată de G. Călinescu. Deși în perioada 1953-1965, publică volume cu tentă proletcultistă, după evenimentele din 1956, va fi exclus din UTM. „Replierea” în aria insurecției, începe din 1967. Despre activitatea sa de profesor, putem lectura un superb text, semnat de un fost elev al său, Dan Andrei Constantinescu (pe site-ul „La Punkt”). Despre poetul Florin Mugur rămân plauzibile judecățile criticului literar Eugen Simion. Dacă în primele sale creații lirice pulsează un „romantism brav și retoric”, scriind în „umbra” lui Nicolae Labiș și uzitând „toate temele și toate clișeele proletcultismului”, după 1967, își schimbă stilul, influențat fiind de „noul lider al generației”, Nichita Stănescu. „Din romanticul euforic iese un poet al interogațiilor, neliniștit și sarcastic”. A scris poezie, un roman, eseuri, cronici literare. Despre drama vieții sale personale scrie Marin Ioniță, reținând că a fost un om sensibil și generos, doar singurătatea poate deveni un munte greu de escaladat. „Pentru el, literatura era mai mult decât o religie: era o profesie” (Alex. Ștefănescu). Prietenii (care l-au sprijinit moralicește, până la un punct) au simțit nevoia unui gest *in memoriam*. O ediție „par avion”. Gest superb, dar economicos (imaginile foto sunt invizibile, dureros de invizibile)!

Scrisori de la capătul zilelor (2002). Protagonistul este și nu este un „martor obosit”, ci imaginea unei ființe care se luptă cu un personaj sinistru, Singurătatea, boală cumplită, „lanțuri viciene de-arginți / atârnate de lobul urechii” („Poveste”, din volumul *Roman*, 1975). Din nefericire,

durerilor sufletești i se alătură și cele fizice (un set de accidente, la fel de dureroase). Și-avea nevoie de un umăr. I s-a auzit strigătul?! „Situția mea? Nu mai am pentru cine” (1.02.1989). Ar fi fost loc în inima sa atât de îndurerată... și de speranță, și de optimism. Pare un trunchi matur (și suficient de maturizat) care înțelege că nu se merită să se încline (ianuarie 1990) – „lunatic veneam / spre brândușile fumegătoare / sub norul provinciei leneșe înmărmurit” („Mai înalt”). În scrisorile sale desprindem câteva frazări care (culmea!) sunt dureros de actuale: „După era ticăloșilor am intrat în era trăncănelii și a lichelelor. Nu trăncănesc toți. Nu sunt toți lichele. Deci mai există o speranță” (13.03.1990). Sau: „Ce s-a chiulit în România înainte e un fleac față de ce se chiulește acum...” (6.04.1990). Și ce mai rămâne din această nefericită stare? Doar autoironia: „Vă sărută, copii, babalăcu cu nume de grădină botanică: Mugur!” (16.03.1990). Dar cel mai dureros cuvânt, care, din nefericire, se repetă, ostentativ, nu alarmează pe nimeni?! „Bravo și minunatului gând la sinucidere care m-a părăsit și care se întoarce cu pași lenți și siguri, îl simt tot mai aproape și-i zâmbesc” (16.03.1990) – sau – „Una [dintre căi], pe care merg vajnic, este sinuciderea spirituală prin somn provocat de droguri și prin lecturi ieftine...” (23.03.1990). Dar și decepțiile, după zece ani de „libertate”, cântăresc greu. „TOTUL STĂ. Sunt lipsit până și de curajul de a mă sinucide” (ianuarie 1991). Apucă, totuși, să -și sărbătorească cele 57 de primăveri! „Fără tine / decade capul meu regal, cobor”. „Fără tine / totul e tremur stins” („Fără tine”). „Vă îmbrățișează, cu dragoste, al vostru, Mugur!”

Un frumos dar postum, pentru iubitorii poeziei lui Florin Bucur, de la adevărații prieteni, Adam J. Sorkin și Ioana Ieronim, îl reprezintă recenta antologie *Viața obligatorie/Compulsory Life*, ediție bilingvă (2023). Un buchet de versuri de o noblete aparte, „un op minunat” care ne invită la nostalgică reflecție, prin câteva frazări extrase din cronicile care au însoțit, în timp, volumele sale de versuri: „Poezia lui Florin Mugur ajunge la naturalețe prin artificial și la natură prin artă” (Mircea Iorgulescu); „Jocul între patetism și ironie are o tensiune remarcabilă” (Ion Bogdan Lefter); „Creator al unui spațiu existențial distinct și original, străbătut de mari tensiuni, Florin Mugur s-a constituit din ce în ce mai limpede ca o personalitate proeminentă a poeziei române contemporane” (Lucian Raicu). În această antologie postum, reținem întrebarea (firească din punct de vedere omenesc) care-l frământă pe poet până-n cea finală clipă... „ce rămâne după tine”? Posibil, o „umbră”, sau poate o „rană”, în mod cert, „munca unei dureri prelungite”!

REVISTA „LITERE” LA UN SFERT DE SECOL (scurt istoric) (1)

Am mai afirmat că un cunoscut critic remarca faptul că, rostind numele orașului Târgoviște, automat îi vin în minte trei instituții (sic!) culturale care sunt emblematice pentru vechea Cetate de Scaun.

Într-adevăr, sunt trei entități culturale care și-au pus amprenta pe creșterea literaturii (mai ales) și culturii târgoviștene, în general: Editura Bibliotheca (1997), Litere. Revistă lunară de cultură (2000) și Societatea Scriitorilor Târgovișteni (2005). Cele peste 2500 de titluri, apărute la Bibliotheca în cei peste 25 de ani de existență, cele mai multe de poezie și proză originală, de istorie și critică literară, nelucrative, nerentabile – au ambiționat să acopere din petele albe ale culturii târgoviștene (până în 1990, la Târgoviște nu a funcționat nicio editură). Pe trunchiul Bibliothecii a crescut și revista „Litere”.

Pentru început în formatul „Bilete de papagal”, opțiune care – se va vedea – a avut la bază un criteriu economic dar și o sugestie subliminală. Economic fiindcă revista a apărut și s-a finanțat drept o inițiativă privată a celor doi amici directorul revistei, istoricul și criticul literar Tudor Cristea, poet și prozator care își asigura veniturile în acele vremuri ca profesor de limba și literatura română la Colegiul Național „Vladimir Streinu” din Găești și redactorul-șef, prof. Mihai Stan, scriitorul care înființase – ce curaj! – o editură. O a doua opțiune – să o numim așa – a fost o șiretenie de marketing („știința și arta de a convinge clienții să cumpere” – DEX), apropierea de revista lui Argezi fiind cel puțin onorantă pentru începuturile „Litere”-lor.

Acum se stabilește colegiul de redacție restrâns oarecum în acord cu formatul liliputan: Tudor Cristea – omul cu ideea – director, Mihai Stan, omul cu transpunerea ideii în concret, secretar general (sic!) de redacție, urmat de Mihail-Florin Stan, Dumitru Ungureanu, Daniela Olguța Iordache, redactori, Daniel Dumitru Stan, dr. IT, fiul cel mic al directorului Editurii

„Bibliotheca”, tehnoredactor. Se va dovedi, o echipă redutabilă.

Când printre seniorii-editori și redactorii asociați ai „Litere”-lor se numărau scriitori de înălțime: Mircea Horia Simionescu, Alexandru George, Barbu Cioculescu – reprezentanți redutabili ai Școlii de la Târgoviște –, Henri Zalis, Mihai Cimpoi – în acel timp, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova –, ceva mai târziu, Marian Popa, Nicolae Oprea, George Coandă, Theodor Codreanu, Mircea Coloșenco, Nicolae Georgescu, Florentin Popescu, Ioan Adam, Iordan Datcu, Honorius Moțoc, Victor Petrescu, Petre Gheorghe Bârlea, Daniela-Olguța Iordache, Ana Dobre, Magda Ursache, Titi Damian, Ionuț Cristache, Dumitru Ungureanu, Margareta Bineată, Chiru Cătălin Cristea, Nicolae Scurtu, Emil Stănescu, Ion Mărculescu, Dan Gîju, Mihai Miron, Niculae Ionel, Agnes Terezia Erich, Ecaterina P. Botoncea, Marin Iancu, Vasile Bardan, Savian Mur, Constanța Popescu, Vali Nițu, Mădălina Simionescu, Emilia Motoranu, Mariana Nicolae, Amalia E. Constantinescu, Cornel Mărculescu, Iulian Filip, Vasile Romanciuc, Ianoș Țurcanu, Aurelian Silvestru, Marin Gherman, Ștefan Hostiuc, Mihai Gabriel Popescu, Mircea Constantinescu, Gheorghe Buluță, Radu Cârnci, Manole Neagoe, George Anca, Liviu Grăsoiu, Nicolae Dabija, Grigore Grigore, Mircea Lutic, Vasile Tărățeanu, Corin Bianu, George Toma Veseliu acest deziderat s-a dovedit a fi deplin împlinit. Atragerea acestora în proiectul „Litere” s-a desfășurat în timp, persuasiv, cei doi editori reușind începuturile faste ale proiectului.

Editura Bibliotheca, „Societatea Scriitorilor Târgoviște” și revista „Litere”, au creat o nouă entitate literară pe care criticul George Toma Veseliu a numit-o fericit „Continuatorii Școlii literare și artistice de la Târgoviște”. O dovedește acad. Mihai Cimpoi în „Anatomia ființei. Promoția de azi a Școlii literare și artistice de la Târgoviște. Medalioane în evantai”.

Cele 27 de „medalioane” critice conturează imaginea grupării „Litere”, dovedindu-se că Școala de la Târgoviște nu și-a încetat niciun moment existența. Este suficient să amintim că trei dintre corifeii (seniorii) Școlii au publicat eseuri critice, memorialistică, pagini de jurnal, lunar timp de peste un deceniu în rubricile lor lunare din „Litere”: „Literatură dus-întors” (Mircea Horia Simionescu), „Accente” (Alexandru George”) și „Breviar” (Barbu Cioculescu).

În cuvântul-înainte al lui Eugen Negrici la extinsul studiu al lui George Toma Veseliu *Continuatorii Școlii literare și artistice de la Târgoviște* este menționată o dispunere cronologică a maeștrilor dinlăuntru și dinafară: „Școala, așa cum voi arăta, datorează enorm lui Caragiale dâmbovițeanul, lui Ioan Alexandru Brătescu-Voinești – și, nu numai, așa cum, la rândul lui, Eugen Ionescu îi datorează lui I. L. Caragiale. Apoi, parte dintre continuatori au fost contemporani cu aceștia și chiar prieteni. Unii, din capul locului, au avut propriile lor direcții, așa cum și cei din Școală le-au avut. A vedea lucrurile doar din această îngustare a percepției genului proxim și a diferențelor specifice e o gravă eroare prin înghesuirea continuatorilor, cu orice preț în patul procustian. Studiul nu are nicidecum sentimentul inferiorității ce decurge din acel Statut al literaturii de la Centru, provincialismul fiind o maladie care conturbă judecata critică molipsită de capacitate” (Toma George Veseliu, *Continuatorii Școlii literare și artistice de la Târgoviște*, ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2015, p. 5). Scriitorii târgovișteni de ieri și de azi (fără nicio excepție colaboratori la „Litere”) au conștiința solidă că aparțin unui Centru de Cultură important, cu o identitate valorică bine conturată în scrierile lor. Școala literară și artistică de la Târgoviște a impus – s-a scris despre acest lucru – și un *model deontologic* al scriitorului/ scriiturii, atitudine-proiect devenită realitate numai prin apariția revistei „Litere” ce conține implicit noul program al Continuatorilor (G.T. Veseliu).

Datoria față de *tradiție* care o include, firește, pe cea față de sine și ceilalți a fost respectată în relațiile dintre Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Tudor Țopa, Petru Creția, Alexandru George și Barbu Cioculescu, în atitudinea față de actul creativ. Cel dintâi formulează magistral Legea Morală, echivalentă cu „o datorie perfectă” pe care trebuie să o respecte scriitorul în condițiile „contingenței” presante, într-un dialog cu Mihai Stan: „Da, revin la momentele întezării metodei și a stilului ce mi-au permis să

rămân liber, să nu tac, să nu omit ticurile și aberațiile vremii. Prin împănarea textelor cu „șopârle”? ar putea întreba un răutăcios care m-a citit în sala de așteptare a gării Slobozia. Răspunsul meu ar răsună așa: urmărește-mă bine, nu cu pușca, ci cu atenția culegătorului de înțelesuri, și-ai să vezi că satirele mele se îmbină, cooperante, pe largi spații, ca roțile unui orologiu. Am ținut, cu consecvență, sistemul. Scrisul, singura mea armă”. Ținta prozelor esopice era, evident, însuși Leviathanul, infernala mașină statală: „Atunci când furcile puterii vânătoarești s-au îndesit, am creat cu instrumentele gramaticale și figurative o oglindă textuală în argintul căreia să se poată contura fidel viciile, neajunsurile, agresiunile, crimele. Incizate, ermetice, stările țării, ale individului au tentat ecranele și interdicțiile. Pretind că am căutat – și am realizat – o bună vedere literară a lucrurilor. Cineva a observat: «Ai înșelat cenzura chiar în lămpile ei iscoditoare. Da»”. (*Școala Prozatorilor Târgovișteni, receptare critică*, ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2014, p. 250).

Din nou trebuie remarcat faptul că toate aceste caracteristici ale Școlii și ale Continuatorilor au fost amânunțite lună de lună timp de mai bine de un deceniu în rubrica sa lunară „Literatură dus-întors” întregind astfel un program implicit al Școlii.

A confirma tradițiile *Școlii de la Târgoviște* și, practic, ale „Litere”-lor, ale Societății Scriitorilor Târgovișteni înseamnă, așadar, a perpetua principiile unei Legi Morale universalizate: a face „din datorie” o literatură de calitate cu stilul, metoda și instrumentarul propriu (în sens profund strategic și tehnic al Școlii).

Întrebarea finală pe care *trebuie* să ne-o punem într-un asemenea studiu este cea privitoare la existența unei promoții *de azi* a *Școlii de la Târgoviște*, numită de regretatul George Toma Veseliu prin vocabula „*Continuatorii*”. Privitoare – adică – la păstrarea unui spirit al tradiției, al canonicității în sensul lui Harold Bloom. Este, bineînțeles, cazul să vedem nu dacă scriu *ca/ à la* înaintașii lor, ci dacă scriu, fără vreo notă de epigonism, *în spiritul modelului*, reactualizându-l și punându-l în slujba – așa cum cerea Lovinescu membrilor *Sburătorului* – „individualismului și respectului individualității”.

Sunt chemați evident să fie ei înșiși, prin urmare *alții*, dar oricum *alți târgovișteni*. Ei se vor înălța, altfel spus, nu pe „ruinurile” unei Târgoviște literare, ci pe niște temeiuri solide, edificate de promoția marilor începători (Văcăreștii, Alexandrescu, Heliade Rădulescu,

Cârlova) și de promoția celor care au fost exponenții *măreției epice* demonstrate tocmai într-un timp când „ruinurile” își trimiteau insistent spectrul.

Continuitatea Școlii de la Târgoviște (prin Societatea Scriitorilor Târgovișteni de astăzi, dar și prin lucrările Simpozionului național „Școala de la Târgoviște – tradiție și continuitate” ajuns în 2025 la a 12-a ediție) este o realitate pe care critica actuală a statuat-o, fapt demonstrat cu prisosință de componenții de acum ai acestei mișcări literare numită fie „Promoția actuală a Școlii literare și artistice de la Târgoviște” (acad. Mihai Cimpoi), „Noua Școală” (Nicolae Oprea), „Continuatorii Școlii de la Târgoviște” (George Toma Veseliu), „Actuala Școală de la Târgoviște” (Theodor Codreanu) sau „Promoția de azi a Școlii de la Târgoviște” (Jean Dumitrașcu). Prin „Litere”, prin volumele de critică și istorie literară, prin scrierile lor (poezie, proză, istorie și critică literară, jurnal, monografie, memorialistică) „târgoviștenii” de azi dovedesc cu prisosință afilierea lor permanentă, originală la Școală ce tinde spre epitetul tradițională.

Însă fără „Litere, devenită în 2005 prin inițiativa lui Mihai Stan, revistă lunară a Societății Scriitorilor Târgovișteni”, fenomenul târgoviștean contemporan ar fi rămas doar o generoasă utopie. „Litere” a prilejuit pentru zecile de poeți, prozatori, critici și istorici literari aderenți la Școală, rampa de lansare. Precum și concretizarea conștiinței apartenenței la această activă grupare literară ce duce mai departe blazonul Școlii – triada jurnal-eseu-roman. Dar și a poeziei Continuatorilor pe care Mihai Cimpoi îi numește în cartea sa: George Coandă, Corin Bianu, Ion Mărculescu, Florea Turiac, Emil Stănescu, George Toma Veseliu, Ion Iancu Vale, Dan Gîju, Ion Sorin Ivașcu, Vali Nițu, Savian Mur, Constantin Voicu, George D. Piteș, Grigore Grigore, Daniela Olguța Iordache. De la Mircea Horia Simionescu („Versete de unică folosință”, ed. Bibliotheca, 2010), până la poeții enumerați mai sus primează originalitatea – fiecare „târgoviștean” cu stilul său particular (Victor Atanasiu) nenumăratele volume de versuri semnate de aceștia și antologiile demonstrând faptul că relația maestru-continuator există. Sugerată de acad. Mihai Cimpoi în amintitul studiu: „Colaborarea cu înaintașii nu se pune pe temeiul idolatrizării sau al iconoclastiei, ci pe unul al confreriei, asigurate de conștiința apartenenței la aceeași Școală care le oferă un Text constituit într-o complexă, dar unitară, intertextualitate”.

Școala de la Târgoviște a demonstrat, în fond, principiul blagian al valorificării răului în pozitiv, păstrând

sub mormanele uriașe de moloz, ridicate de prezentul ostil, rădăcinile vânoase, sub formă rizomică, ale tradiției. Noii târgovișteni ne conving, în primul rând, că dau dovadă de aceeași vocație a *construcției*, excelând în adunarea fărâmelor, fragmentelor, fractalilor, firelor creațiilor lor. Într-un cuvânt, noii târgovișteni se vor, ca și predecesorii lor, *caligrafi* benedictini ai Literelor (de unde și titlul revistei pe care o editează de peste 23 de ani Societatea Scriitorilor Târgovișteni).

Din actuala grupare literară a târgoviștenilor, a Continuatorilor Școlii de la Târgoviște fac parte câțiva cronicari și istorici literari, caracterizați prin erudiție, intuiție valorică sigură și har analitic: Barbu Cioculescu, Mihai Cimpoi, Simona Cioculescu, Henri Zalis, Emil Vasilescu, Tudor Cristea, Mihai Stan, Marian Popa, Nicolae Oprea, George Toma Veseliu, Marin Iancu, Mircea Coloșenco, Victor Petrescu, George Coandă, Iordan Datcu, Florentin Popescu, George Anca, Liviu Grăsoiu, Petre Gheorghe Bârlea, Mădălina Simionescu-Cojocar, Nicolae Scurtu, Agnes Erich, Alexandru Pompiliu, Ana Dobre, Nicolae Georgescu, Magda Ursache, Emil Stănescu, Alexandru Bulandra, Margareta Bineată, Dumitru Copilu-Copillin, Gheorghe Buluță, Daniela-Olguța Iordache, Nicolae Ionel, Corin Bianu, Vasile Bardan, Emilia Motoranu, Titi Damian ș.a.

Spiritul tradiției îl putem surprinde în intersectarea de planuri, în mixarea procedeeelor, în explorarea universului rural, orășenesc, concentraționar, în coborârea introspectivă în forul interior și în lumea concretă, în folosirea documentarului, a intrigii polițiste, demonstrate de Ioan Vișan, Dumitru Ungureanu, George D. Piteș, Savian Mur, Aurelian Silvestru, Iulian Moreanu.

„Școala literară și artistică de la Târgoviște, ca fenomen absolut neîncadrabil în ceva tipic, într-un irelevant déjà vu, ilustrează nu o rațiune ce ține de o dialectică searbădă a *schimbării*, ci un principiu al continuității organiciste, de atâtea ori afirmat în «Litere». Ține, ca atare, de *canon*, de o voință formativă ce se impune ca o *causa sui*, ca o valoare intrinsecă. Ea își este, dincolo de anumite influențe exterioare, *sieși* model. Firele de mătase se țes din propria crisalidă. Târgoviștenii de ieri și de azi au conștiința lucidă că participă la scrierea unui Text al lumii (homerice, îi zice Radu Petrescu) și că au datoria sfântă să scrie bine, să râvnească la o scriitură perfectă.” (Mihai Cimpoi)

ANTON PANN (1794-1854) – PROTOPSALTUL ISTEȚ CA UN PROVERB

„Cântă măi frate române,/ Pe graiul și limba ta/ Și lasă pe cele străine,/ Ei de a și-le cântă./ Cântă să înțelegi tu însuși/ Și câți la tine ascult/ Cinstește ca pe fieșcare/ Limba și neamul-s mai mult”. (Anton Pann)

De-a lungul timpului, oameni de cultură au avut în centrul preocupărilor lor, personalitatea lui Anton Pann și rolul pe care acesta l-a avut (jucat) în dezvoltarea literaturii române, precum și evidențierea meritelor deosebite în crearea și înnoirea muzicii bisericești, introducând pentru prima oară în această – ARTĂ SACRĂ -, termenul de - ROMÂNIREA – cântărilor bisericești. În acest sens, merită amintite cuvintele lui George Enescu exprimate în anul 1928, cu privire la muzica bisericească pe care Anton Pann a introdus-o și implementat-o prin scrierile sale în teritoriile locuite de români la începutul secolului al XIX-lea: „Activitatea cea mai grea, cea mai necesară și cea mai urgent utilă în domeniul muzicii românești este reclamată de Muzica Bisericească. Opera de purificare începută de Anton Pann trebuie dusă la bun sfârșit. Eu m-am gândit serios la acest lucru și în puținul spațiu în care mă pot opri asupra acestei chestiuni, te rog să scrii gândul meu ca un apel de alarmă”.

Anton Pann s-a născut în Sliven (Bulgaria), în anul 1794, în familia căldărarului Pantoleon Petroveanu, de origine română, și a Tomaidei, de origine greacă, Anton fiind cel mai mic dintre cei trei frați ai săi. Moartea tatălui său, survenită în același timp cu izbucnirea războiului ruso-otoman din 1806-1812, o determină pe Tomaida să ia calea pribegiei în Basarabia, împreună cu cei trei copii ai săi. Din nefericire, cei doi frați mai mari au murit în acest război la asediul Brăilei în 1809, în timp ce Anton, deși era foarte tânăr, a reușit să intre în corul bisericii din Chișinău. De teamă să nu-și piardă și unicul fiu rămas în viață, Tomaida ia din nou drumul pribegiei, ajungând la București în iarna anului dintre 1811-1812, unde a găsit un oraș pribegit și cuprins de epidemia ciumei.

Totuși, la București a fost remarcat de un învățat compozitor grec, Dionisie Fotino, care i-a devenit un adevărat protector și datorită căruia Anton a fost numit paracliser la Biserica Olari, iar ulterior la Biserica Sfinților. Timp de doi ani a urmat cursurile școlii lui Dionisie Fotino, iar începând din anul 1819, a devenit elevul lui Petre Efesiul, cel care a adus pentru prima dată o nouă metodă a transcrierii psaltice. Acest profesor a înființat și o tipografie, unde elevul său Anton Pann a devenit la început tipograf, iar ulterior director al acesteia, unde în anul 1819 a publicat prima cântare religioasă. Remarcând calitățile incontestabile ale lui Anton, mitropolitul de atunci, Dionisie Lupu, l-a chemat și i-a încredințat nobila misiune de a traduce în limba națională cântările bisericești, iar în același timp, să se ocupe și de înființarea unei tiparnițe pentru tipărirea lor alături de Macarie Ieromonahul și Pangrație Monahul.

În anul 1820, se deschide un nou capitol în viața sa, căsătoria cu prima soție, Zamfira Agurezean, alături de care a conviețuit timp de șapte ani, în urma mariajului rezultând un băiat pe nume Lazăr, soție care din nefericire îl părăsește în 1827, luându-l cu ea și pe fiul său „a cărui purtare fu multă vreme pricină de mari necazuri pentru părinte”. În acest context, rămas singur, Anton Pann a fost numit dascăl la Râmnicu Vâlcea, de unde, la solicitarea maicii Platonida de la Mănăstirea Dintru-Lemn, a fost adus în 1827 la mănăstire, având drept sarcină de a pregăti pe cele 62 de maici și surori ale așezământului monahal în muzica psaltică. În plus, la cererea maicii Platonida, a realizat șase manuscrise psaltice, creațiile sale și ale altor autori, Dionisie Fotino, Macarie Ieromonahul și Grigore Lampadari, precum și o carte bisericească despre rânduiala slujbelor

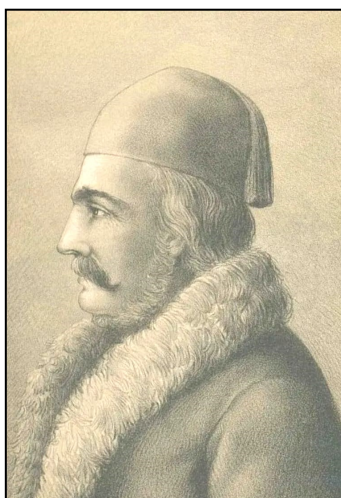
între Paște și prima duminică după Rusalii (Penticostar, Doxastar). Pe această ultimă scriere închinată maicii starețe, Anton Pann i-a dedicat acesteia 11 strofe, dintre care amintim aici trei dintre ele:

„Iată, dar maică dorită
Supusul Sfinției tale,
Îți aduc carte gătită
Cu toate slovele sale

Fie-ți te rog primită
Și te bucură de dânsa,
Că o să fii pomenită
De câți vor cânta într-însa.

Zicând toată Valahia
Dea Dumnezeu să trăiască,
Platonida monahia
Ca să o și tipărească”.

Un aspect mai puțin cunoscut, este faptul că pe lângă activitatea sa prodigioasă de instruire a maicilor, în cadrul orelor de muzică, Anton Pann s-a îndrăgostit de nepoata maicii starețe Platonida, pe care o cere în căsătorie, dar este elegant refuzat. Pe acest fond al dezamăgirii refuzului, tânărul Anton a răpit-o pe Anica, îmbrăcând-o în haine de bărbat, după care se stabilește la Brașov, unde a reușit să intre în anul 1826, cantor la Biserica Sfântul Nicolae din Scheii Brașovului, unde l-a cunoscut pe Ion Barac, scriitor și folclorist ardelean, de la care Anton Pann „a primit un impuls în direcția preocupării de literatură populară”. În anul 1829, s-a reîntors la București alături de tânăra sa soție Anica (după despărțirea de Anton Pann în 1837, s-a căsătorit cu Nae Milcoveanu din Râmnicu Vâlcea. A murit la 11 mai 1881, fiind înmormântată la Biserica Toți Sfinții din Râmnicu Vâlcea), conviețuind împreună cu aceasta timp de zece ani, și având împreună doi copii: pe Gheorghită, mort la o vârstă fragedă (3 ani, fiind înmormântat în cimitirul bisericii Staicu-Brad), și pe Ecaterina, alintată în casă cu numele de Tinca (a fost căsătorită prima dată cu Fotache Radovici din Râmnicu Vâlcea, cu care a avut șapte copii, iar a doua oară, cu un anume Stătescu. A murit la 23 octombrie 1873). Toată această perioadă este una dintre cele mai rodnice din viața lui Anton Pann, compunând și scriind numeroase opere muzicale și literare.

La vârsta de 38 de ani, se înscrie în 1832 la Școala Centrală din București, unde este cel mai vârstă elev, iar doi ani mai târziu, Anton Pann surprinde cu scrierea „Hristoitie” sau Școala Moralului, un tratat de bună purtare, versificat. În anul 1835, este numit profesor și cântăreț la Biserica Buna Vestire din Râmnicu Vâlcea, unde a compus muzică psaltică pentru toate sărbătorile de peste an, iar la Sibiu, i-a apărut lucrarea „Noul Erotocrit”, o tălmăcire a unui poem medieval, după prelucrarea lui Dionisie Fotino, a operei lui Vicențiu Kornaros (1837). Însă, deși pe plan profesional era pe un curs ascendent, totuși, succesul i-a fost umbrat de două evenimente majore din viața sa: soția Anica l-a părăsit, iar mama sa s-a stins din viață.

După aceste momente nefericite din viața sa, Anton Pann s-a retras în singurătate, iar compozițiile sale literare și bisericești au fost tot mai rare, până în momentul în care s-a hotărât să se căsătorească din nou la 11 februarie 1840, cu Ecaterina (tatăl se numea Asanache Oprescu, fost vinicer în casa boierului Grădișteanu, iar mama, Nița), o fată orfană de părinți și săracă (fiind orfană, în actele oficiale de căsătorie de la Biserica Bradului din mahalaua Staicu, este trecută ca fiică alui Simion Stoica, vărul care avusese grijă de ea), alături de care și-a petrecut tot restul vieții, iar drept mulțumire, în testamentul său, Anton Pann i-a lăsat moștenire soției toată agoniseala sa de-o viață. În perioada 1840-1854, adică în ultimii săi ani de viață, activitatea lui Anton Pann a fost una deosebit de prolifică în domeniul literar, al muzicii bisericești, dar și al tipografiei. Astfel, în această perioadă a publicat principalele sale opere: „Noul Doxastar”, în două tomuri, la Sibiu, în 1840, a publicat la București în opt limbi, „Evanghelia Sfântului Ioan”, care se citește în perioada sfintelor sărbători de Paște; în 1843, din îndemnul Mitropolitului Neofit (cel care l-a numit în 1842, profesor la Seminarul din București), a întocmit în românește „Irmologhion” sau „Catavasierul”; în 1845, a scris „Basul teoretic și practic al muzicii bisericești” sau „Gramatica melodică”; în anul 1846, a scris „Privegherul” sau „Prohodul”, iar în 1847, a scris „Teoreticon”, sau memoriul focului de Paști.

(continuare la pagina 40)

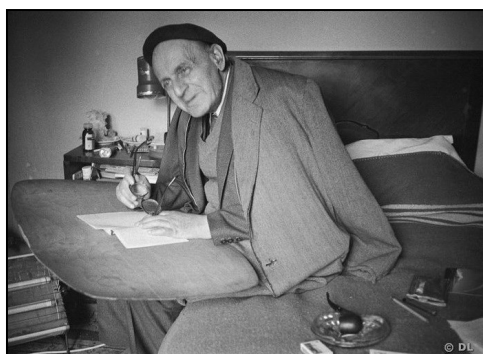
FILOSOFUL NAȚIONAL APROPIEREA DE NOICA (3)

La ieșirea din pușcărie, filosoful intenționa să se stabilească la Pitești

Pentru filosoful nostru național Constantin Noica (născut la Grosu-Vitânești, Teleorman, la 12/25 iulie 1909, și decedat la Păltiniș, Sibiu, la 4 decembrie 1997), Argeșul - în speță, Câmpulung și Pitești - reprezintă o tristă pagină din biografia sa, când omul s-a aflat sub teroarea istoriei. Putea să plece din țară, atunci când era clar pentru oricine ce avea să urmeze după 1944, dar a preferat să rămână, asumându-și nobila sarcină de a „ține trează conștiința națională”.

Deși este exilat la Câmpulung în 1949, în domiciliu obligatoriu, după ce i se confiscase moșia din Teleorman, deci chiabur sadea, Noica, și în acele grele condiții existențiale grele, își continuă cu tenacitate opera, scriind și adâncindu-se în problematica lui „întru”. Mai multe titluri datează din acea perioadă – definitivarea studiului *Lysis (sau despre înțelesul grec al filosofiei)*, *Cercul metafizic*, *Fire și Ființă. Introducere la o filosofie sistematică*, *Devenirea întru ființă*, *Anti-Goethe*, *Povestiri din Hegel*, *Pentru o teorie a câmpurilor în logică*. Dar și „Manuscrisele de la Câmpulung. Reflecții despre țărânie și burghezie”, din perioada 1951-1953”. Ceva straniu în opera sa, 15 caiete conținând studii socio-economice despre țărânie și burghezie, note de lectură din Dilthey, Simmel, Croce, Weber, Sombart, alături de 19 scrisori adresate primei sale gazdei sale din Câmpulung, economistul Gheorghe Staicu, apărute postum. Aceste manuscrise acoperă cele 9 caiete de reflecții din perioada 1944-1958, confiscate de Securitate în 1958. Probabil, Securitatea nu a pierdut nimic, cine știe, într-o bună zi, vom afla și caietele așa-zis pierdute, de maximă importanță pentru ceea ce gândea filosoful la trecerea sa de la libertate la recluziune.

Mulți s-au mirat de vivacitatea filosofului, care aproape an de an publica un volum în anii '70-'80. Dar, ce nu se știe, aceste lucruri erau deja scrise de la Câmpulung, în anii '50. Când l-a vizitat, în 1969, Ion Popovici, redactor-șef al

revistei „Argeș”, la sfârșit de an 1968, cerându-i inedite, filosoful s-a întors către bibliotecă: „Ce doriți?” Și era un raft de dactilograme inedite...

Jurnalul de idei, publicat în 1990, începe cu însemnări din 1958, de la Câmpulung. Tot din capitala fostului județ Muscel, Noica îi scrie lui Emil Cioran, în urma articolului publicat de marele său prieten la Paris, scrisoare (**Răspuns al unui prieten îndepărtat**) ce va atârna greu la procesul de mai târziu. Într-o altă scrisoare, adresată unui amic bucureștean, din 28 mai 1957, mărturisirea că nu ține decât să fie *lăsat în pace, până la aerisirea marxismului românesc*. Regimul comunist se considera, deja, „aerisit”, dorind să-l atragă de partea sa. Un exemplu grăitor: prin iulie 1957, filosoful face o vizită clandestină la București, la Editura Științifică, în urma ofertei logicianului Florea Țuțugan de a i se reedita traducerea sa din 1935, din Descartes, **Regulae ad directionem ingenii**. H. Wald insista să accepte propunerea, acest prim pas dându-i posibilitatea academicianului Athanase Joja să obțină ridicarea domiciliului forțat. Noica a răspuns de la Câmpulung: „De ce crezi că a trăi viața înseamnă neapărat a fi într-un local public, cum e Bucureștiul d-tale? Acțiune și viață am găsit mult mai mult în singurătate întotdeauna. Și mai e ceva: nici vorbă să mă consider victimă. De aceea va trebui - de vreme ce ești atât de bun încât să-mi dai o mână de ajutor (se adresa lui Alexandru Singer, cel care intermediase întâlnirea - n.m.) - să privești cazul meu

ca o problemă a altora, mai mult decât a mea". A mulțumit de ofertă, dar a pus condiția ca, dacă i se republică traducerea, să scrie și o prefață în care să dialogheze cu...marxiștii pe marginea interpretării lui Descartes! A preferat să scrie pentru sertar sau să trimită peste graniță unele manuscrise spre publicare în Occident.

La 11 decembrie 1958, Securitatea din Pitești emitea o „Ordonanță de pornire a procesului penal”, semnată de lt. major Micutelu Constantin, anchetator penal de securitate. Motive? Destule: „având în vedere materialele de urmărire penală, din care rezultă că Noica Constantin, întreținând legături cu legionarii Cioran Emil, Eliade Mircea și alții, a primit de la aceștia material cu caracter ostil la adresa regimului democrat-popular din R.P.R., materiale cărora le-a făcut o intensă propagandă în rândul prietenilor și cunoscuților săi din Câmpulung și București, cu ocazia unor întâlniri organizate în secret la locuința acestuia. Sus-numitul a scris lucrări cu conținut dușmănos la adresa regimului, pe care le-a dat spre citire prietenilor...și pe care apoi, pe căi ilegale, le-a trimis spre publicare legionarilor fugiți în Franța. A organizat cu prietenii săi ședințe în cadrul cărora au purtat discuții dușmănoase și s-au pregătit în vederea răsturnării prin violență a regimului democrat-popular din R.P.R.” (subl.n.).

Așa a început calvarul. Arestat în noaptea de 12 decembrie 1958, dus încâtușat de la Câmpulung la sediul Securității Pitești. Interogatoriile,

nemiloase, durau și câte o jumătate de zi. *Auzeam urletele lui Noica în timp ce era bătut*, a mărturisit, peste ani, o cunoștință, aflată și ea într-o celulă de la Pitești. Abia în vara lui 1959, Noica este mutat la București, în seama căpitanului anchetator Mircea Onea. E condamnat la 25 de ani de închisoare. La 8 august 1964 e pus în libertate. Întrebat ce are de gând să facă după eliberare, răspunde patetic: „*Nu mai am nici patrie! Sunt desprins de toate!*”. Totuși, în declarația de punere în libertate, menționează că intenționează să se stabilească la Pitești! Nu se ...desprinsese încă de suferințelor îndurate aici?! E de regretat că nu a putut veni la Pitești, întrucât mai avea de suferit, fiind determinat să publice în *Glasul patriei*, înainte de a fi angajat de Athanase Joja la Centrul de logică al Academiei, în 1965.

...Peste numai câțiva ani însă, Noica ajunge indirect la Pitești, grație redactorului-șef adjunct al revistei *Argeș*, regretatul Ion Popovici, care reușește să-i ia un interviu (publicat în numărul revistei pe luna martie a anului 1968, la pag. 14). Este unul dintre, vai, prea puținele interviuri acordate de către Constantin Noica în timpul vieții, interviu ce merită să reintre în circuitul cultural actual, mai ales că nu este menționat în *Bibliografia* (ce-i drept, selectivă) întocmită de către Mircea Handoca, după cum lipsește, din aceasta, și consemnarea colaborării la revista *Argeș*, din 1969, cu textul: *Marginalii la un vers eminescian* (nr. 11, noiembrie, 1969), reluat și-n nr. 6, iunie, 1986. Dar, deocamdată, atât ...despre relațiile filosofului cu *Argeșul*!

(continuare de la pagina 38)

Anton Pann (1794-1854)

În domeniul literaturii a scris „Spitalul amorului”, a întocmit prima antologie de poezii de dragoste, „Fabule și istorioare versificate”, „Povestea vorbei” (scrisă în 1847 și retipărită în trei tomuri între anii 1851-1853), „O șezătoare la țară” sau „Povestea lui Moș Albu”, iar în 1853, a scris „Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogeia”. În vârstă de 60 de ani, pe când se întorcea de la târgul de la Răureni, unde fusese pentru a-și vinde cărțile, fiind o zi ploioasă, s-a îmbolnăvit și a murit la București, în ziua de 2 noiembrie 1854.

La catafalcul său, profund îndurerate, s-au aflat cele două soții, Zamfira și Catinca, dar și Anica cu fiica Tinca, împreună cu băiatul din prima căsătorie, preotul Lazăr de la Biserica Visarion. După ceremonia funebră, preotul Lazăr s-a declarat nemulțumit, deoarece nu a fost cuprins în testament alături de Ecaterina ultima sa soție. Cu toate acestea, la o lună după decesul lui Anton Pann, ultima soție

Ecaterina, a donat Bisericii Lucaci din București, imobilul din strada Anton Pann, împreună cu două rânduri de cărți de muzică bisericească, iar drept urmare, în semn de mulțumire și apreciere, Epitropia Bisericii Lucaci a trecut-o pe Ecaterina alături de Anton Pann, printre ctitorii bisericii.

Anton Pann a fost înmormântat cu mare jale la 4 noiembrie 1854, în partea stângă a Bisericii Lucaci din București, acolo unde, în curtea interioară a fost ridicat în 1930 un monument cu bustul turnat în bronz al cântărețului, pe care pot fi citite și astăzi versurile unui pătrunzător epitaf:

„Aici s-a mutat cu jale
În cel mai din urmă an,
Care în cărțile sale
Se citește Anton Pann.
Acum mâna-i încetează
Ce la scris mereu ședea,
Nopti întregi nu mai lucrează,
La lumină cărți să dea.
Împlinindu-și datoria
Și talentul ne-ngropând,
Și-a făcut călătoria
Dând în lume altor rând”.

ISTORICI PLOIEȘTENI DE AZI (2)

Istoricul Octavian Onea a publicat articole și pe **tema rezistenței anticomuniste**.

În revista „Memoria”, Nr. 72-73 (3-4/2010), pp. 159-179, a publicat articolul *Închisoare fără condamnare: caruselul pușcărilor. Convorbiri cu Profesorul Ion Mihăescu*. Este relatată biografia interlocutorului cu precizarea motivului condamnării (translator de Franceză la Președinția Consiliului de Miniștri) perioada detenției (1951-1956), locurile unde și-a executat pedeapsa (Ghencea, Canal, Jilava, Mărgineni, Făgăraș) și anchetele la care a fost supus și condițiile de detenție.

În aceeași revistă, nr. 82-83 (1-2/2013), pp. 120-131, i-a apărut articolul *Iadul cărților în comunism. Fenomenul Scăeni*. Regimul politic a folosit drept pretext reforma ortografică din 1953 pentru a epura din biblioteci cărțile care contraveneau ideologiei marxiste. a Academiei Române, majoritatea bibliotecilor din România au fost rase. De fondul de carte tipărită până în anul 1952 inclusiv. Printre victime s-a numărat și biblioteca înființată, în 1906, de dr C Istrati și Marioara Rațiu în orașul Câmpina. Biblioteca avea „un fond de carte de 4200 de volume, provenite din donații ale domniei sale și ale prietenilor”: Bogdan Petriceicu Hasdeu (2000 volume), Nicolae Grigorescu, Marioara Rațiu, sora lui Ciprian Porumbescu și de la alți binevoitori. Biblioteca a fost arsă în curtea Castelului Hașdeu. Fondul de carte veche al altor biblioteci a fost transportat la fabrica de carton din Scăeni și topite, folosite ca materie primă.

Tema a fost reluată și dezvoltată în articolul *Efectul Scăeni asupra bibliotecilor publice din România*, publicat în „Memoria”, nr. 94 (1/2016), pp. 108-123. Fabrica de hârtie de la Scăeni a fost naționalizată în 1945 și folosită intens pentru topirea cărților colectate din toate bibliotecile publice în care s-au găsit cărți înscrise în lista cărților interzise de regimul politic. Autorul precizează că la Scăeni a existat Falansterul lui Teodor

Diamant, o aplicație a socialismului utopic, iar topirea cărților la fabrica de hârtie închidea „în mod sinistru cercul, de la teoria utopică și ademenitoare, la practica concretă și cutremurătoare.

Tematica incluzând **diversele aspecte ale istoriei locale** s-a aflat și ea în atenția istoricului Octavian Onea.

În revista Magazin istoric, Anul IX, nr. 2 (95), Februarie 1975, p.6, articolul său, *La 16 ani – comisar al revoluției pașoptiste*, relatează cazul lui Iancu Chirișopol din Ploiești devenit comisar în revoluția de la 1848. Fratele său mai mare, Costache Chirișopol, era pomojnic („ajutor”) la subcârmuirea plășii Filipești.

Calitățile de arheolog ale lui Octavian Onea au fost bine evidențiate în redactarea articolului, *Ploiești 1599. Curtea lui Mihai*, în „Magazin istoric”, Anul XX, nr.7 (232), Iulie 1986, pp.6-7.

În colaborare cu soția, Doina Onea, Octavian Onea a publicat articolul *Preliminarii la o Istorie a Muzeului Național al Petrolului din Ploiești*, în „Arhivele Prahovei”, Scrisul Prahovean, Cerașu, 2001. Muzeul Republican al Petrolului a fost înființat prin HCM nr. 1387, din 9 Septembrie 1957, completată cu HCM nr. 1341/16 Septembrie 1959, ca unitate a Ministerului Industriei Petrolului și Chimiei, în urma sărbătoririi centenarului industriei petroliere românești, din 1957. Personalul Muzeului Regional de Istorie din Ploiești, între care se aflau și autorii textului, a jucat un rol însemnat în realizarea noului muzeu numit ulterior Muzeul Național al Petrolului.

Rădăcinile ereditare și noul context istoric de după 1989, când unitatea etnică de limbă și istorie dintre România și Basarabia nu mai e negată, s-au estompantă, i-au permis istoricului Octavian Onea **să publice în presa de dincolo de Prut** (Chișinău): în „Țara”, „Revista de lingvistică și știință literară”, „Cugetul – Revistă de istorie și științe umaniste”, „Literatură și Artă”, „Destin românesc”, „BiblioPolis”, „Limba română”, „Viața Basarabiei” ș.a.

Istoricul ploieștean a participat la *Congresul al XVIII-lea al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte din Republica Moldova-iulie 1993*. Tema Congresului era: *Moldova: deschideri științifice și culturale spre Vest*. Comunicarea prezentată de Octavian Onea era intitulată *O falsă dilemă – Basarabia între Est și Vest* și a fost publicată în „Cugetul – Revistă de istorie și științe umaniste” din Chișinău.

*

Unele dintre scrierile istoricului Octavian Onea au fost **incluse și publicate în volume colective**, cuprinzând textele mai multor autori tratând aceeași temă.

În volumul „Materiale și cercetări arheologice”, vol. X, Editura Academiei R.S.R., București, 1973, pp. 125-140 cu ilustrații, este inclus studiul lui Constantin C. Petolescu și Oct. Onea, *Cercetări în necropola Sucidavei, jud. Olt (1968)*.

Volumul Muzeul Câmpulung Muscel, „Studii și comunicări”, I, Câmpulung Muscel, 1981, pp.183-189 cuprinde și comunicarea lui Octavian Onea, *Un raport al lui Grigore G. Tocilescu privitor la înființarea Muzeului din Câmpulung-Muscel*. Autorul arată că, la 26 iunie 1889, arheologul Grigore G. Tocilescu, profesor de Istorie antică și Epigrafie la Facultatea de Litere a Universității București, director al Muzeului de Antichități din București, a primit, în scris, de la C. Boerescu, ministrul Cultelor și Instrucțiunii publice, însărcinarea „de a lua măsurile trebuincioase pentru înființarea în Câmpulung a unui muzeu local”. În aceeași zi, Tocilescu pleca și ajungea la Pitești, iar a doua zi, la Râmnicu Vâlcea. Câmpulungului i-a consacrat 5 zile de cercetări (9 – 13 iulie 1889), cunoscând ruinele romane din zonă, lăcașurile religioase medievale inclusiv cele din oraș, fiind în măsură să propună elementele ce urmau a intra în dotarea Muzeului.

Organizarea Muzeului a început chiar din zilele Câmpulungene ale lui Tocilescu. După Raportul către Ministru, înregistrat la 28 Iulie 1889 și publicat apoi în „Monitorul Oficial”, Muzeul a primit bani publici și a început să funcționeze.

În „Memoriile Secției de Științe istorice”, Seria IV, tomul XI, 1986, Editura Academiei R.S. România, București, 1989, pp.43-55, Octavian Onea a publicat studiul, *Alexandru Hasdeu între contemporanii săi români*. Portretul și biografia lui *Alessandru Petriceicu Hasdeu* au fost publicate de Iosif Vulcan în revista Familia-1868 și apoi în cartea sa

Panteonul român. Portretele și biografiile celebrităților române, Pesta, 1869. La moartea lui Alexandru, B.P.Hasdeu a publicat în revista „Columna lui Traian” următorul ferpar: „La 9 Noembrie 1872, în urbea Hotin, a reposat în etate de 61 ani, sdrobot de suferințe morale și fizice... Alessandru Th. P. Hasdeu, al căruia discurs despre antica gloriă a românilor, rostit la 1837 abia în vârstă de 26 ani, resunând din inimă în inimă în întreaga Daciă, espuse pe autor în nefericita-i patriă înstrăinată la un șir de goane în tot cursul vieței, ducând cu sine în mormînt durezza de a fi fost *oprit* să respire măcar o dată și măcar în treacăt aerul României libere. Fie-i țărâna ușoară, precum îi va fi eternă memoria!”

Articolul *Vechi încercări de constituire a Muzeului Hasdeu* a fost publicat de Octavian Onea în „Anuarul Muzeului de Istorie și Arheologie Prahova”, Serie nouă, I (9), Ploiești 1991, pp. 109-128; cu 16 documente. Se relatează că, Bogdan Petriceicu Hasdeu însuși a avut intuiția – dealtfel pe deplin îndreptățită – a realizării, după moartea sa, a unui muzeu în Castelul „Iulia Hasdeu” construit de el la Câmpina. Sarcina înfăptuirii acestui gând o încredința, testamentar, prietenilor săi Emil Costinescu, fost ministru, C.M. Ciocazan, avocat, Barbu Delavrancea, avocat, Tudor P. Rădulescu, directorul Regiei Monopolurilor Statului, G. Ștefănescu, profesor la Conservator, și Iuliu Dragomirescu, publicist (și avocat).

În *Genealogia familiei Hasdeu alcătuită de Tadeu Petriceicu Hasdeu* din „Arhiva Genealogică”, I (VI), 1994, 3-4, Iași, Editura Academiei Române, pp.83-101, Octavian Onea scrie că prima genealogie a familiei Hașdeu a fost alcătuită de Tadeu. Studii genealogice asupra familiei Hașdeu a făcut și Aron Pumnul. Despre acestea, Octavian Onea a publicat în „Arhiva genealogică”, V (X), 1998, 1-2, Iași, Editura Academiei Române, pp. 29-45.

La al XVI-lea Congres Internațional de Dacologie, Deceneu și Dacii, Buzău, 9 – 12 Iulie 2015), Octavian Onea a prezentat comunicarea, *Zamolxe – întemeetorul primei Școli de Filosofie și Matematică din Dacia*, inclusă în volumul „Origini”, Seria I, anul 3, nr. 7 (24), Buzău, Iulie 2015. Referindu-se la importanța comunicării, autorul spune: « De la Herodot până azi, mitul lui Zamolxe a adunat o bibliografie impresionantă... Totuși, despre Zamolxe ca întemeetor al Școlii de Filosofie și Matematică din Dacia, n-a vorbit nimeni până acum. Absolut nimeni. Nimeni”.

DRAGOSTEA ÎN „GLUMA” ȘI ÎN „CEL MAI IUBIT DINTRE PĂMÂNTENI” (1)

Marin Preda spunea în *Imposibila întoarcere* că „omul e o ființă însetată de iubire și nemurire” (Marin Preda, *Imposibila întoarcere*, Curtea Veche Publishing, București, 2010, p. 219). Dar această căutare a omului după iubire este în același timp și cea mai grea misiune a omului pe pământ pentru că iubirea adevărată nu înseamnă o îmbogățire de sine, ci mai degrabă, o renunțare la sine. Să iubești înseamnă să uiți de tine. Totuși, de aici provine și cea mai importantă cauză pentru care oamenii doar rareori ajung să iubească cu adevărat, pentru că iubirea presupune pierderea de sine, iar acest lucru devine îngrozitor de greu pentru oameni care, în general, nu suportă, refuză, să piardă. Cel mai greu lucru în viață e să înveți să pierzi, dar odată ce înveți acest lucru și începi să renunți încet, încet la tine, atunci, de abia, începi și să iubești cu adevărat.

Cu toate acestea cei mai mulți oameni nici măcar nu caută să ajungă să iubească cu adevărat. Cel mai adesea idealurile lor rămân concentrate asupra unor lucruri mult mai puțin importante decât dragostea sau cuprind doar o mică parte, un fragment din ea. Oamenii nu ar trebui să caute lucruri precum nemurirea, cunoașterea sau prosperitatea, ci iubirea, pentru că iubirea le cuprinde pe toate acestea și multe altele. Prin iubire, omul este chemat la desăvârșire.

Dragostea ocupă, de asemenea, și tema centrală din cele două romane de care ne ocupăm în acest studiu. Atât Petrini în *Cel mai iubit dintre pământeni*, cât și Ludvik sau Helena în *Gluma* caută dragostea, dar nu dragostea adevărată ci un surrogat al ei, o iluzie, pentru că la adevărata dragoste ei nu sunt capabili să ajungă, tocmai din neputința de a renunța la ei înșiși.

În *Cel mai iubit dintre pământeni* regăsim această neputință de a renunța la sine în toate relațiile lui Petrini. El refuză în adolescență să meargă pe acea „stradă laterală, rău pavată, fără trotuar” pe care Nineta voia să meargă, și la fel în cazul Căprioarei, refuză să o mai accepte după ce l-a trădat, fiind însărcinată: „Eu îi cerusem Căprioarei să scape de sarcină,

altfel nu mă puteam căsători cu ea, nu i-o spuseseam nici direct nici indirect, dar ea înțelesese, iar eu nu-i spuseseam: păstrează copilul...”. În ceea ce le privește pe Matilda și Suzy, acestea îi reproșează lui Petrini în mod direct acest orgoliu, această neputință de a renunța la el însuși și de a le iubi cu adevărat: „Te-ai gândit vreodată, continuă fără să mă slăbească din ochi, și fără să clipească, să te uiți la tine, așa, ca dinafară, și să te vezi așa cum ești? (...) Da, îmi spuse, n-au însemnat nimic! Au însemnat pentru tine! Dar, eu, eu cu ce m-am ales din partea ta!? Ai contemplat vreodată această întrebare!?”.

Consecința cea mai gravă a nerenunțării la sine în momentul în care vorbim de căutarea dragostei nu este doar aceea a negăsirii ei, ci mai mult decât atât, se creează iluzia în sufletul omului că o poate găsi prin făurirea unei imagini ideale a ființei iubite și îmbogățirea ei constantă prin imaginație. Se poate vorbi de o încercare de „seducere a sinelui prin sine”. În acest fel ființa iubită devine enigmatică, fascinantă, iar cel ce o iubește încearcă în mod continuu să-i dezlege misterul. Astfel dragostea nu mai e renunțare la sine ci fascinație, vrajă. Problema cea mare în acest fel de a iubi constă în caracterul perisabil pe care această dragoste îl are. Iubim pe cineva doar atât timp cât ne poate fascina. Când acest lucru nu se mai întâmplă însă și vraja se destramă, atunci și dragostea dispare.

Acesta este și cazul lui Petrini care nu știe să iubească cu adevărat, dar asta nu-l împiedică cu nimic să se autoiluzioneze că iubește, să se lase fascinat de femeia „iubită” și să caute mereu și mereu „enigma” acesteia: „Continuai, fiindcă, îmi spuneam, dacă nici după ce prin nesinceritatea ei și-a trimis iubitul la pușcărie, nu înțelege că numai sinceritatea mai poate salva ceea ce a fost frumos între noi și să putem astfel să ne construim un viitor, înseamnă că ea va continua să-și ascundă sufletul în care nu vrea să intru și să dorească să inventez eu altul mai departe, iar dinspre al ei să-mi vină mereu noi surprize, desigur nu atât de catastrofice ca pierderea civică a libertății,

dar pierderea afectivă a libertății mele ca bărbat, născut nu doar pantru a o inventa pe ea la nesfârșit”.

Și în *Gluma* întâlnim tot așa dragostea atât sub forma fascinației, cât și sub diverse alte forme, menite toate să scoată în relief, prin persiflare, nimicnicia și iluzia a ceea ce oamenii numesc în genere ca fiind dragoste, deși în realitate ea nu este altceva decât autoamăgire: „Da, acum încep să-mi dau seama că tocmai această încetineală neobișnuită a Luciei a avut, probabil, darul să mă atragă atât de mult”. De asemenea dragostea e confundată și împletită în mod împardonabil de către Ludvik atât cu o instinctualitate dezlănțuită: „Depart de a mă înduioșa, rezistența ei mi se părea absurdă, nedreaptă, inechitabilă; mă tortura, nu eram capabil să o înțeleg”, cât și cu o nevoie viscerală de a se autoiluziona: „Și iar m-am liniștit și, deodată, am avut impresia că știu de ce mă respinge: Dumnezeu, cum de nu mi-am dat seama de acest lucru imediat? În definitiv Lucia e un copil, probabil că dragostea o sperie, e fecioară și se teme”.

Cel mai adesea, oamenii văd dragostea ca pe o relație de reciprocitate ce nu de puține ori, prin degradare, ajunge să capete iz de târg. Primul simptom al dragostei reale constă în necunoaștere, în a nu ști de ce iubești pe cineva. Dacă poți să aduci orice argument „justificator” pentru dragostea ta, înseamnă că nu iubești cu adevărat. Indiferent că vorbim de calități fizice, morale sau materiale, ele nu își au locul, nu pot fi citate ca surse sau argumente pentru propagarea dragostei. Dacă cineva poate adăuga ceva la acel „te iubesc”, înseamnă că în realitate nu iubește ci doar se autoiluzionează. „Te iubesc pentru că”, înseamnă, de fapt, „nu te iubesc deloc”. Căci adevărata dragoste nu poate fi înțeleasă prin rațiune și nici descrisă prin cuvinte.

Această dragoste cu iz de târg o întâlnim în ambele romane. În *Gluma*, Ludvik exprimă destul de clar această nevoie de reciprocitate când spune: „De fapt, dacă e s-o luăm ca atare, eram de acord cu tot ce susținea Marketa, chiar și cu apropiata revoluție în Europa occidentală; cu un singur lucru nu eram de acord: că era mulțumită și fericită, în timp ce eu mă perpeleam de dorul ei”.

La fel și în *Cel mai iubit dintre pământeni* întâlnim aceeași nevoie de reciprocitate în dragoste exprimată aici prin curiozitate, interogație și verificare: „Deci nu te-am iubit? Zisei cu o sfâșietoare și în același timp simulată părere de rău. Ai iubit, ți-am spus, ceea ce ai crezut că sunt eu! Și tu la fel? Sunt extrem de curios să știu ce-ai iubit tu, de-ai mers atât de departe! Ți-am spus, n-o să afli niciodată”.

Acest refuz al Matildei de a dezvălui cauza sau motivul iubirii ei pentru Petrini, ne poate sugera că, de fapt, în spatele

acestui refuz nu se află în realitate niciun motiv, nici o cauză ce i-au determinat sau condiționat dragostea, ci pur și simplu faptul că ea îl iubea pe Petrini fără să știe precis de ce anume și că astfel dragostea ei față de el era una reală.

Cu toate acestea chiar și Petrini, pe parcurs, pare să-și de-a seama și să critice această relație de reciprocitate a dragostei ce adesea se degradează într-un fel de calcul bine stabilit dinainte: „Avea dreptate, pentru a fi siguri dorim totdeauna să se îndrăgostească celălalt. Pe urmă mai vedem noi ce-o să fie. Dacă se îndrăgostește și dacă ne place (fiindcă s-ar putea abia atunci să nu ne mai placă) venim și noi din urmă cu aerul că suntem la unison – și dacă nu, bine am făcut că nu ne-am înșelat”.

Diferența dintre dragostea divină și cea profană nu este una chiar atât de mare, ba chiar din contră, ele sunt destul de apropiate. De altfel pentru a ajunge la dragostea divină, este în primul rând nevoie să-ți iubești aproapele, adică pe oameni în general. Dar în același fel și dragostea pentru o singură persoană te poate înălța la fel de mult, pentru că atunci când iubești, când ai dragostea în tine și faptele tale nu pot să fie decât bune. Tot astfel și Petrini trece de-a lungul romanului *Cel mai iubit dintre pământeni* de la o percepere asupra dragostei, dăunătoare chiar: „Dragostea pentru o femeie nu ne fortifică, ci aliată cu timpul, ne mănâncă viața”, la una în care dragostea devine singurul lucru cu adevărat important în viață: „Da, îmi șoptea gândul, iubirea poate să fie oricum, numai să fie! Poți să arăți ca un chimval răsunător, dar dacă dragoste nu e... spune evangelistul. E vorba, desigur, de dragostea divină, dar a noastră, cea profană, are vreo limită care să o împiedice să atingă granița divinului? Lăcașul ei nu e tot inima umană?”.

Toate sentimentele omului provin dintr-unul singur, și anume din iubire. Toate celelalte sentimente ce apar în sufletul omului sunt ipostaze degradate ale iubirii. De altfel înainte de căderea sa din paradis, iubirea era probabil singurul sentiment ce-l stăpânea pe om. După căderea sa din paradis, ce i-a cauzat omului cunoașterea binelui și a răului ca un prim element al degradării dragostei sale, apar rând pe rând toate celelalte sentimente de care omul este capabil până în prezent. S-a spus adesea, spre exemplu, că dragostea și ura deși sunt sentimente antagonice sunt totuși legate în mod indisolubil între ele, că ar fi fața și reversul aceleiași monede; dar mai probabil este ca dragostea să fie moneda reală, iar ura, moneda calpă. În definitiv, ura nu este altceva decât dragoste egoistă.

(continuare la pagina 59)

STEJARUL UNIRII

27 martie 1918...

Era și atunci primăvară... înmugureau pomii, de pretutindeni își făcea loc iarba cea victorioasă, păsările soseau în stoluri frumos caligrafiate pe cer din țările sudului...

După un veac de iobăgie sufletească și politică, Basarabia se trezea și ea la viață.

Își amintea de graiul străbunilor, de propria identitate.

Multe din clădirile Chișinăului, multe din pietrele acestuia, mulți din arborii lui bătrâni mai țin minte cuvintele, pașii, respirația celor care atunci, în perioada 1917-1918, cu jertfa lor, au câpătat dreptul de a se numi înaintași: Alexei Mateevici, Simion Murafa, Andrei Hodorogea, Constantin Stere, Gurie Grosu, Ion Pelivan, Pan Halippa, Onisifor Ghibu, Ion Inculeț, Pantelimon Erhan, Ștefan Holban, Anton Crihan, Gheorghe Marc, Daniel Ciugureanu, Ștefan Ciobanu, Elena Alistar, Grigore Cazaciu, Nicolae Codreanu, Profirie Fală, Gheorghe Tudor, Vladimir Cristi, Ion Păscăluță, T. Cojocar, Nicolae Alexandri, Ion Buzdugan, Constantin Bivol, Ion Codreanu, Andrei Scobioală, Emanoil Catelli, Ion Costin și mulți alții – mari bărbați ai neamului, făuritori de istorie.

Atunci, la 1918, nu s-au unit două țări, atunci, la 1918, s-a unit aceeași limbă: despărțită vreme de 106 ani de granițe și vămi împărătești, limba română, de-o parte și de alta a Prutului, redevenea una și aceeași, adică ea însăși.

Câteodată îmi vine să cred că Alexei Mateevici nu se putuse naște decât în Basarabia, că el s-a născut să scrie o singură poezie: „Limba noastră” – manifestul Unirii de la 1918.

La primul Congres al Învățătorilor din Basarabia, deschis la 25 mai 1917, un învățător din Isacova – Orhei, Gavril Buciușcan, membru al Partidului Socialist, susținut de un alt moldovean – Dumitru, propun ca termenii care lipsesc în limba moldovenească să fie împrumutați din limba rusă, și nu din limba română, fiindcă limba română „e prea săracă și n-are toate cuvintele”.

Alexei Mateevici, care era de față, a fost atât de revoltat, încât poezia „Limba noastră”, pe care a scris-o imediat, a venit ca o replică la cele susținute de Buciușcan și alții.

Poezia a fost recitată de poet în ziua deschiderii Cursurilor învățătorilor basarabeni la 17 iunie 1917, având un succes deosebit.

Același G. Buciușcan a participat și la ședința Sfatului Țării de la 27 martie 1918, care a votat Unirea Basarabiei cu Țara, dar s-a abținut de la vot. A trecut mai apoi în RASSM, unde a fost ales comisar al poporului și unde a aplicat în practică „teoria” sa despre îmbogățirea „limbii moldovenești” cu cuvinte rusești. Drept recompensă pentru „zelul” de care a dat dovadă, a fost împușcat în 1937 la ordinul lui I.V. Stalin. Ca și un alt membru al Sfatului Țării, Ivan Crivorukov (care s-a abținut și el de la vot), ales comisar la Balta, apoi împușcat, cu întregul guvern al RASSM, din același ordin, în același an de grație 1937.

Multă apă s-a scurs de atunci pe Bâc. Multe s-au schimbat. Multe au rămas aceleași (inclusiv ideea îmbogățirii „limbii moldovenești” cu cuvinte rusești).

Semnificația actului istoric de la 1918 însă va rămâne neștearsă în memoria veacurilor.

Imediat după ce a avut loc votarea din Palatul Unirii (azi clădirea Institutului de Arte de pe strada Mateevici colț cu strada Sfatul Țării), inginerul hotarnic Alexandru Botezatu împreună cu câțiva din cei care au participat la actul istoric au sădit la 27 martie 1918 un stejar în curtea acestuia, pe care l-au botezat „Stejarul Unirii”.

În 1940 stejarul avea 22 de ani, la 28 iunie niște soldați sovietici au încercat să treacă cu tancul peste el, apoi l-au tăiat cu topoarele – care o fi fost vina arborelui? – și i-au dat foc chiar acolo în curte, în prezența unor copii curioși și vecini speriați. Cum Alexandru Botezatu murise încă în 1925, i-au devastat casa, iar cărțile găsite, cele mai multe de specialitate, au fost puse și ele pe rugul aprins.

În primăvara următoare însă, alți lăstari își făcuseră loc pe lângă trunchiul stejarului. Noii proprietari ai casei inginerului hotarnic – niște activiști sovietici, cărora le plăceau mai mult mestecenii – îi rupseră cu ură, dar când lăstarii se încăpățânară să răsără și în primăvara următoare, noii stăpâni ai curții și ai Basarabiei turnară, derutați, deasupra trunchiului un strat gros de asfalt; lăstarii însă își făcuseră loc și prin asfalt, provocându-i crăpături, apoi dându-l la o parte.

Și-abia după ce proprietarul reteză trunchiul stejarului de tot și așează peste locul acestuia, pe o rază de câteva zeci de metri, mai multe tone de beton, mlădițele nu mai răsăriră, în schimb – povesteau martorii oculari și bătrânii orașului –, în primăvara următoare, lăstarii plâpânzi de stejar răsăriră în toate curțile și grădinile vecine, creșcuți din rădăcinile pe care stejarul și le întinsese pe sub case și garduri către alte ogrăzi, ca de aici, de la un an la altul, să plece către alte părți ale orașului, astfel că mulți dintre stejarii mândri și falnici de azi ai Chișinăului s-ar putea să fie creșcuți anume din acele mlădițe care se trag din stejarul sădit de Alexandru Botezatu și prietenii săi din Sfatul Țării și pe care aceștia, atunci, în anul 1918, îl botezaseră cu multă dragoste și sfințenie – „Stejarul Unirii”.

Ion Inculeț, nașul Unirii...

La începutul anului 1918, un ofițer din comandamentul armatei germane i-a transmis lui Ion Inculeț, președintele Sfatului Țării de la Chișinău:

– Să nu vă uniți cu România, pentru că ea va pierde războiul.

În acele zile România era cu mai mult de jumătate de teritoriu ocupată de trupele germane.

Răspunsul lui Ion Inculeț a fost următorul:

– Noi nu ne unim cu o țară care va pierde sau va câștiga războiul, noi ne unim cu neamul nostru!

Acest răspuns e o lecție pentru mulți dintre demagogii de azi, care afirmă:

– Iată, dacă România ar fi bogată ca Germania și românii ar fi nemți, atunci ne-am uni.

Adică – dacă țara noastră de dincolo de Prut, unde pensiile și salariile sunt de 5-6 și, respectiv, de 6-7 ori mai mari ca ale noastre, ar fi la fel de puternică și bogată ca Germania Federală (cu salarii de 20-30 de ori mai mari ca cele de la noi), atunci ne-am uni cu ea.

Există, cu adevărat, țări mai puternice (care câștigă toate războaiele), mai întinse

(cu Siberii, Pol Nord, oceane care s-o scalde din toate părțile), mai frumoase (cu Aurore Boreale, furtuni purtătoare de granule de aur), mai bogate etc., dar una este Țara pe care ți-a dat-o Cel de Sus să fie a ta, pentru că ea e Țara moșilor și strămoșilor tăi, țara limbii tale și țara speranțelor copiilor tăi.

Pentru noi această țară se numește România.

Cei care cer Reunirea cu România nu cer întregirea cu un stat străin, ci chiar cu țara lor.

E o crimă să te vrei cu Neamul tău, cu Țara ta, cu patria moșilor și strămoșilor tăi?

Numai neștiutorii, naivii, cozile de topor și handicapații morali îți vor răspunde afirmativ.

În 1918 satul meu mic Codreni (pe atunci Bișcotari) făcea parte din comuna Răzeni, care a dat pentru Sfatul Țării trei membri: pe Ion Inculeț, președintele Sfatului Țării, pe Ion Pelivan, ideologul Unirii de la 1918, care – din motive tactice, pentru că nu era agreat de reprezentanții minorităților naționale din forul legislativ al Basarabiei – i-a cedat funcția de președinte consăteanului său, și pe Elena Alistar, unica femeie din Sfatul Țării.

Mult timp consătenii mei se temeau să rostească aceste nume.

Abia la începutul anului 1990, nanul meu și verișorul tatălui meu, Gheorghe Cotu din Căinari, mi-a vorbit ca de o mare taină că nanul lui se numește Ion Inculeț.

– Care Ion Inculeț? am întrebat.

– Acela.

A spus ca și cum eu trebuia să știu că nu putea fi vorba decât de președintele Sfatului Țării.

Candidam pe atunci pentru Parlamentul Republicii Moldova din partea circumscripției Căinari.

– M-am născut în 1925, iar el era pe atunci ministru în Guvernul României, mi-a spus nanu' Gheorghe.

Bucuros de ceea ce aflasem, că eram fin al finului lui Ion Inculeț, la întâlnirea pe care am avut-o a doua zi cu consătenii mei le-am vorbit de Ion Inculeț.

Tata, care era prezent în sala căminului cultural, s-a speriat. După întâlnire mi-a spus:

– Să nu mai rostești niciodată acest nume.

– De ce?

Cele pe care mi le-a povestit părintele meu m-au șocat: în 1940 localitatea Căinari era plină cu lume care purta numele Inculeț. Cei mai mulți erau rude între ei. După sosirea sovieticilor aproape toți aceștia au fost arestați, împușcați, deportați. Unica lor vină era aceea că purtau numele Inculeț.

Ion Inculeț se refugiase dincolo de

Prut la moșiile lui de la Bârnova de lângă Iași, unde s-a sinucis (a fost sinucis?) la 18 noiembrie 1940.

Cu vreo zece ani în urmă, în casa lui de la Bârnova, unde se afla primăria, a fost inaugurată o cameră-muzeu care-i era dedicată.

Acolo am aflat că în 1944, când trupele sovietice au ajuns la Bârnova, mormântul lui Ion Inculeț a fost deschis de către o comisie special formată pentru identificarea lui Inculeț, și un ucrainean adus de la Chișinău a fost întrebat dacă cel din sicriu e Inculeț sau altcineva. Când omul de încredere al sovieticilor a răspuns afirmativ, deși soldații care-i însoțeau erau pregătiți să-și descarce automatele lor în cel care fusese președintele Sfatului Țării, sicriul i-a fost coborât înapoi în groapă și cripta grea așezată deasupra.

La inaugurarea primei sesiuni a Parlamentului din 1990, am propus, în semn de omagiu adus luptătorilor de la 1918, inclusiv consăteanului meu de la Răzeni Ion Inculeț, ca Sovietul Suprem să fie denumit Sfatul Țării.

Timp de câteva zile s-a discutat fierbinte acest subiect, membrii Sfatului Țării fiind declarați, pe rând, eroi sau trădători, martiri sau profitori, ca până la urmă, cu o diferență de câteva voturi, să câștige adepții denumirii sovietice de soviet suprem.

Ion Inculeț și camarazii săi mai pierduseră o bătălie, Uniunea Sovietică nu murise încă.

În 2007-2008, împreună cu Andrei Vartic, la inițiativa Forului Democrat al Românilor din Republica Moldova s-a decis ca la Ialoveni, de unde fuseseră 12 membri în Sfatul Țării, să fie inaugurată Alea Membriilor Sfatului Țării (ulterior, după moartea lui Andrei Vartic, am propus ca ea să fie redenumită și să i se spună Alea Marilor Români Ialoveneni, ca alături de votanții de la 1918 ai Unirii să-și aibă locurile lor Petre Ștefănuță în 1940, marele folclorist împușcat de sovietici, unchiul lui Andrei Vartic, distinsul patriot și om de cultură Andrei Vartic ș.a.).

A fost amenajat Parcul Sfatul Țării, în care se află și o biserică cu hramul Sfinții Martiri Brâncoveni, ce ține de Mitropolia Basarabiei, Muzeul Membriilor Sfatului Țării – inaugurat temporar în Casa de Cultură din centrul raional, iar Pieței Centrale i s-a acordat numele de Piața Unirii, unde a fost instalată o placă comemorativă, care spune că „aici va fi înălțat Monumentul Unirii”. Meritul cel mare în realizarea acestor obiective a fost al lui Andrei Vartic.

Tot atunci, la rugămintea noastră, a fost convocat Consiliul Raional Ialoveni, în frunte cu președintele Mihai Silistraru, în deplasare: în comuna Răzeni.

La sugestia lui Andrei Vartic am pregătit un raport cu propunerea ca Liceul Teoretic din această localitate, care pe atunci nu avea nume, să-l poarte pe cel al lui Ion Inculeț. I-am studiat biografia, am adunat argumente, am formulat motivații. Dar s-a întâmplat un lucru neprevăzut pe care încă nu pot să mi-l explic: atunci când directoarea școlii, doamna Natalia Răileanu, mi-a dat cuvântul, prima mea frază a fost:

– Liceul Dumneavoastră nu are nume, venim deci cu propunerea ca el să poarte numele lui...

Aici se vede că inconștientul mi-a jucat o festă și, în loc să rostesc numele lui Ion Inculeț, gura mea a rostit, fără de mine, un cu totul alt nume:

– ...Ion Pelivan.

Sala a reacționat pe dată, aplaudând furtunos.

Imediat m-am rectificat:

– Dar și mai potrivit ar fi ca el să se numească Ion Inculeț...

În continuare am reprodus toată biografia președintelui Sfatului Țării, sala însă n-a reacționat în niciun fel.

Ulterior am aflat că jumătate dintre elevii de la Răzeni poartă numele de Pelivan, pe când lui Ion Inculeț nu-i mai rămăsese nici măcar o singură rudă în localitate.

După ce am vorbit vreo 10-15 minute despre marile merite ale lui Ion Inculeț, directoarea școlii, dna Natalia Răileanu, a rostit în concluzie:

– Dragi elevi, profesori și părinți! Supun votului Dumneavoastră propunerea făcută de scriitorul Nicolae Dabija ca Liceul nostru Teoretic să poarte numele consăteanului Ion Pelivan.

Și toți cei prezenți, inclusiv conducerea raionului, au votat unanim.

Liceul căpătase un nume, numele lui Ion Pelivan.

Andrei Vartic mi-a spus, zâmbind, după întâlnire:

– Las’că-i bine. Nu a fost o greșală, ci, sunt convins, o revelație. Așa trebuia să fie.

Mă bucur că în acest an Ion Inculeț a ajuns la Răzeni. Bustul lui urmează să fie dezvelit în aceste zile în fața Căminului Cultural, ridicat în perioada interbelică cu sprijinul lui Ion Inculeț.

Pe domnul Ion Rusu, primar al localității Răzeni, una dintre cele 150 de localități care au semnat Declarația de Unire cu România, l-am întrebat ce crede despre ceea ce le-a răspuns consăteanul nostru în 1918 celora din comandamentul german referitor la faptul ca Basarabia să se unească sau ba cu România în zilele când ea urma să piardă un război. Primarul mi-a răspuns în felul următor:

– Noi trebuie să fim cu Neamul și la bine, și la greu, că dacă nu ești cu Neamul tău, atunci te bate Dumnezeu!

DREPTUL DE A NU AVEA NICIUN DREPT

Pe 12 martie curent, deputații PAS Natalia Davidovici și Eugeniu Sinchevici au propus crearea unui nou post de televiziune în limba rusă, Moldova 3, susținând că acest proiect vine din necesitatea de-ai informa corect pe cetățenii ruși din țara noastră, fiindcă mulți dintre ei nu înțeleg limba română și sunt nevoiți să apeleze la sursele media controlate de Kremlin.

Numai că această inițiativă a creat în societatea noastră numeroase reacții negative, pentru că în timp ce presa românească din Basarabia e pe cale de dispariție, iar emisiunile de cultură sunt din ce în ce mai puține, iată că ne-a apucat dragostea față de ruși, cei care ne-au furat limba, istoria și identitatea și care continuă să ne facă ordine pe pământul nostru. Și-n loc să ne gândim la mai multe emisiuni de istorie care să vorbească despre durerea acestui neam, despre faptul că noi cei din Basarabia suntem aceiași cu cei din România, că vorbim aceeași limbă și Prutul n-a fost niciodată graniță, noi le deschidem televiziuni! Lor, celor care ne-au inventat limba moldovenească, o amestecătură de limbă dintre cea română și rusească. Celor care „mor” de grija identității noastre în fiecare zi și visează să alipească R. Moldova Rusiei și-i așteaptă pe cei de la Moscova să vină călare pe tancurile rusești și să-i „elibereze”? Lor vreți să le deschideți televiziuni? Că-s, săracii, manipulați? Dar de ce nu combateți aceste dezinformări mai întâi pentru cetățenii noștri! Cei care tot din aceleași surse se informează? Oare nu e destul că se vorbește în țara asta rusește peste tot? Și-n instituții, și pe străzi, troleibuz, parcuri, școli? Până și dna Davidovici, când a venit cu propunerea acestui proiect, a vorbit tot în limba rusă!

Dar de ce, domnilor, nu deschide și Federația Rusă vreo televiziune pentru noi? Doar avem atâtea basarabeni pe teritoriul lor! Sau poate și eu, atunci când am primit în redacție un articol în limba rusă, trebuia să-l public? Să fac din „Literatura și arta” și-o revistă rusească? Că, na, trebuie să ne respectăm toți

cetățenii. Dar de ce aceștia nu ne respectă? De ce, trăind de-o viață pe teritoriul acestei țări, n-au învățat nicio buche în limba română ori își permit și astăzi să ne înjosească spunându-ne: „Govorite po celoveceski” (Vorbiți omeneste!).

Acești ruși care tot insistă să ne „lumineze” pe noi „rătăciții”, impunându-ne ideile lor, vrând o Basarabie fără basarabeni?

Păi, domnilor, dacă vreți să le împliniți hatârul și să faceți din Țara asta una rusească, deschideți-le televiziuni! Numai că această decizie rușinoasă nu va fi iertată de moșii și strămoșii voștri, fiindcă în timp ce ei au luptat pentru identitatea și pământul lor, voi le dăruiti rușilor drepturi, în timp ce ei vor să ne răpească dreptul de-a nu mai avea niciun drept!

P.S.: Recensământul din 2024 a constatat că pe teritoriul Republicii Moldova locuiesc doar 3,2% ruși. (D.D.)

Critica atotștiitoare

Într-o zi, stând pe-o bancă în curtea blocului unde locuiam, am auzit o discuție între trei femei care, uitându-se în direcția vecinului lor, au început să-l discute: „Uite ce supărat e! Cred că are probleme acasă!”, a zis una dintre ele. „Nu, nu cred. Probabil că i-a zgâriat cineva mașina”, a spus alta. Iar când a încercat și a treia să zică ceva, omul s-a ridicat și le-a reproșat: „Da’ nu-s supărat, doamnelor! Ce-aveți?”

Mi-am amintit de această întâmplare zilele trecute, când am citit pe rețelele de socializare mai multe comentarii răutăcioase la adresa soților Cuciuc, care și-au pierdut unicul lor copil.

Unii semeni de-ai noștri considerând că durerea acestora nu se prea observă, fiindcă în toate pozele și videoclipurile lor zâmbesc. Acești atotștiutori vrând să ne de-a de înțeles că adevărata suferință arată altfel, adică plină de bocete și lacrimi.

Numai că, citind aceste afirmații absurde, n-am putut să nu mă gândesc la această categorie de oameni care, iată, par

să le știe pe toate și le pasă atât de mult de nenorocirea altuia încât nu pot nici să doarmă, nici să mănânce ori să respire. Indivizi care, dacă plângi, te văd vesel. Dacă ești trist, ei te văd dansând, interpretând mereu comportamentul tău după bunul lor plac. Și, ca ei să fie fericiți, tu trebuie să te prezinți întotdeauna posomorât și cu vaiete. Numai așa te vor crede că suferi. În caz contrar, îs pregătiți să te atace, să te sfășie și să te arunce în groapa cu lei.

În acest sens, mi-a plăcut o discuție între doi soți. Unul dintre ei îl întreabă pe celălalt:

– Măi, cum se face că avem atâta ură între noi, iar vecinii noștri se înțeleg așa de bine? La care celălalt îi zice:

– Păi, draga mea, în familia lor e mereu armonie pentru că, după orice neînțelegeri, ei își cer iertare unul de la celălalt. Dar în casa noastră nu se întâmplă acest lucru și amândoi avem întotdeauna dreptate.

Prin urmare, această discuție nu e doar despre acești doi soți, ci și despre întreaga noastră societate, unde fiecare poartă adevărul lui drept ori chior.

E și despre lumea aceea care nu știe să -și ceară iertare, să nu judece, să nu clevească, dar care dă impresia tot timpul că-i pasă de durerea cuiva, când, de fapt, n-o interesează nimic.

Iar, ca să diminueăm această răutate din noi, nu ne rămâne decât să ne amintim din ce în ce mai des să scoatem mai întâi bârna din ochiul nostru și apoi paiul din ochiul fratelui, fiindcă nu se știe niciodată în care zi și-n care clipă durerea îți va bate la ușă și ție.

Mereu lângă mine

Acum doi ani când am avut accidentul de mașină și urma să trec printr-o perioadă grea de recuperare, pentru că suferisem atunci o fractură cervicală și alta toracică, una dintre cele mai frumoase clipe pe care le-am trăit a fost prezența mamei, care a venit să mă mângâie cu mâinile ei mici și să mă îngrijească de parcă eram un ostaș căzut pe câmpul de bătălie.

Iar ca să nu-i observ lacrimile, ea îmi povestea câte ceva din copilăria mea, amintindu-mi de câte ori am căzut, dar m-am ridicat. De câte ori am înfruntat dureri, dezamăgiri și tristeți, dar le-am învins. Apoi, îmi vorbea despre tata și despre faptul că e convinsă că de acolo de Sus continuă să mă apere și acum. Iar eu o priveam cu admirație și o vedeam cu ochii minții cum mă lua cândva în brațe, cum mă alinta și mă învelea seara înainte de culcare, ori, cum îi țineam de mână și pe ea, și pe tata când ne întorceam seara târziu de la vreun

concert și cântam cât să ne audă toată strada: „Și așa îmi vine câteodată să dau cu cuțitu-n piatră...”

Conștientizând că atâta timp cât încă îmi va mai spune „Doinița” voi rămâne același copil de altădată. Fiindcă nu este pe lumea asta bucurie mai mare decât să ai cui spune mamă.

La mulți ani, draga mea!

Darea de seamă

Fiecare redacție are programul ei. Acesta se desfășoară în funcție de avalanșele de articole care vin pe mail, de felul în care se machetează, se corectează textele și altele.

Dar, efortul nostru de-a edita o revistă bună se depune și în afara orelor de lucru. Cei care au activat în presa scrisă știu despre ce vorbesc. Mulți însă dintre cititorii noștri sunt nedumeriți de ce nu ne găsim la serviciu tocmai atunci când își doresc ei. De aceea, în unele dimineți telefonul meu începe să sune încă de la ora șase.

– Alo, bună dimineța!

– Bună dimineța!

– Da’ de ce nu sunteți la redacție? mă întreabă vocea revoltătoare.

– ...

Ei, și aici rămân fără replică, fiindcă nu m-am gândit până acum că trebuie să-i dau cuiva darea de seamă. Se vede însă că m-am înșelat, pentru că pe lângă această cucoană, am fost întrebată și de-un alt „cititor fidel”, care mi-a trimis următorul mesaj: „Doamnă, de ce joi și vineri nu lucrați? Am fost *pi digeaba* la Chișinău. Dar poate și luni și marți redacția e închisă?”

Of, și abia acum m-am dumerit! Raportul activității mele trebuie să-l fac public. Așa că mă simt obligată să fac imediat o înștiințare: „Dragi necititori, acei care nu cunoașteți nici măcar când apare revista noastră, vă rog să nu mai veniți *pi digeaba* duminica la redacție, fiindcă în această zi ar trebui să fiți mai întâi la biserică. Apoi, atunci când ne trimiteți un e-mail, ne-am bucura dacă în loc de: „Bună. E de dorit de publicat în numărul de joi!” ați începe cu tradiționalul: „Bună ziua”, pentru că așa totuși e frumos. Iar dorințele, pentru că-s multe, ar mai trebui selectate, pentru că acestea uneori „dăunează grav sănătății”. Și întrucât vă interesează ce-au visat colegii mei aseară și de ce nu sunt la o anumită oră la redacție, nu ezitați să solicitați aceste explicații în scris. Doar că, lăsați-ne și-un număr de telefon, iar noi vă vom contacta în fiecare dimineață la orele cinci și vă vom raporta. În speranța că de acum înainte viața voastră, dar și a noastră, va deveni mai liniștită. Una în care să cunoaștem totul unul despre altul.

TUDOR CRISTEA

Porțile verii

Debutul unui roman stă sub semnul primelor propoziții, care cuprind și comprimă până la esență conținutul, conferind, de cele mai multe ori, și simetrie textului. Acest element stilistic se observă și în romanul semnat de **Tudor Cristea, *Porțile verii*** (ediția a II-a, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2017, 324 p.), când romanul este deschis de un narator obiectiv (persoana a III-a), surprinzând un personaj ce meditează la condiția umană, singulară, a individului: „Omul stă în fața soarelui și privește. De la un capăt la altul al lumii, poate că nu este decât această imagine simplificată, repetată, multiplicată: un om care stă în fața soarelui și privește marea fremătătoare, pustiul arzător, aerul verii tremurând, pasărea care se ridică, pasărea care cade...” (p. 5) Un ins în ipostază meditativă, cu gândurile și priveliștile sale interioare, suprapuse peste cealaltă priveliște, odihnitoare, a mării. Este foarte limpede că autorul, prin această imagine statică, trimite la atitudinea unui individ care-și lasă în libertate deplină gândurile, odată cu derularea automată a filmului peisajului sub privirile absente.

Citind romanul, cititorul va descoperi această tehnică, unică, folosită de autorul romanului acestuia, lăsându-și personajele (bărbați) sub avalanșa amintirilor și a obsesiilor, în timp ce trebuie să elucideze adevărul în jurul unor infidelități ori accidente, aflate sub presiunea propriilor neliniști. Așadar, un roman psihologic și, după cum se va mai observa, autorul imaginează mai multe registre narative, pe mai multe voci, fiecare cu biografiile, trăirile, neliniștile și frustrările sale.

Urmează intenția naratorului de a intra în contact cu cititorul, prin trecerea la persoana I singular și prin adresarea directă, adică narațiune homodiegetică:

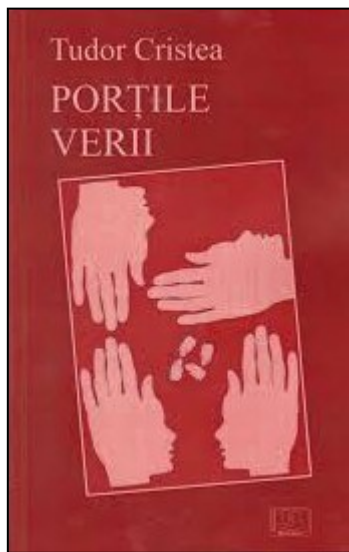
„Eu scriu. Măine soarele va răsări peste lume, bețișorul copilului zgârie cuvinte pe nisip: viață, moarte, ură, iubire, teamă, curaj, lașitate, speranță, început și sfârșit.”

În privința tehnicii narative, autorul nu se oprește aici. Va da glas celor doi naratori-personaje (procurorul Traian Bota și profesorul Dan Pădureanu), iar în timpul derulării evenimentelor, se vor face auzite și vocile interioare ale acestora. Este vizibil faptul că cititorul are de-a face cu o structură polifonică, iar dacă mai observă că scriitorul alternează sau chiar întrerupe brusc evenimentele, spre a le relua din altă perspectivă, și

dacă mai provoacă și răsturnări de timp, avem în față un roman modern în structură, dar și în problematică, una psihologică.

Mai este ceva de precizat: Femeia - personaj generic -, căci până la urmă tot ce se întâmplă în roman se întâmplă în jurul acestei zeități pe care autorul pare c-o mitizează, fie că o numește Maria, Dora, Caty, Fana sau Anca, căutând eternul, căutând paradoxul feminin, femeia în afara Timpului: „Marea fremătă lin. Femeia va ridica, femeia va ridica părul, el

urmărește mișcările somnolente, soarele se va înălța peste ei. Se înalță. Vorbirea înseamnă timp. Eu spun te iubesc și până sfârșesc soarele se umple de riduri. Eu spun te îmbrățișez și înseamnă timp. Timp înseamnă timp. Tu taci. Tu privești. Cu curgi. Eu vorbesc. Ea întinde piciorul, lasă apa să-i umezească degetele, unghiile sifidii, articulațiile mărunte, mecanismele delicate ale piciorului gol.”(p. 5) A apărut acest TU, un TU impersonal care provoacă vorbirea interioară, punându-și personajul narator în acord cu cititorul, conectându-l la realitatea evenimentelor povestite și considerate ca reale: „Este cartea ei, a femeii. O carte uriașă. Semne și semne și semne. Gesturi de tandrețe, priviri furișate

în săli de cinematograf. Priviri pe care nu le-ai simțit. Palimpsest. Carte cu scrisul nou suprapus peste literele vieții tale pe care ai încercat să le ștergi și n-ai reușit. Literele de sânge ieșind la suprafață, pătând albul ochilor, mirosul fad și sărat se sânge vâcos. Carte care se scrie atât de greu. Imposibil.” (p. 6) Sunt amintiri, sunt secvențe de real amestecate cu amintiri: „Nu-i adevărat. Ea trăiește. Cuvintele scrisului vechi ies la iveală ca niște pete de sânge, scot capul prin plasa tare a rațiunii, scot capul ca niște vietăți care ies din mare. Din cotloanele timpului”.

După două pagini de astfel de reflecții amestecate cu amintiri, este introdus în scenă unul dintre personaje, profesorul de geografie, Daniel Pădureanu, pe scurt Dan, - iar unii pronunță Den -, așezat la o măsuță izolată la cofetăria din colț, citind ziarul, sorbind din cafea, având ca fundal zgomotul străzii. Lângă masa lui, fata fără nume, de fapt amintire, ce se va numi mai târziu Dora. Lui Daniel îi ținea tovărășie în această dimineață Ioanide, responsabilul. Cei doi se gândesc la un al treilea, procurorul Traian Bota, care acum se află la biroul său. El primise sarcina să instrumenteze cazul care făcea vâlvă în oraș, și anume moartea într-un accident de mașină condusă de inginerul Zaharia Danciu a ingineriei stagiare Ecaterina Berceanu.

Este momentul ca scriitorul să-și prevină cititorul în privința modernității stilului romanului: „Dumneavoastră sunteți cititori de romane tradiționale, dar aici veți constata cu surprindere că gândurile trec din când în când de la un personaj la altul.” De fapt este un alt element de modernitate pe care scriitorul îl aduce în structura interioară a romanului, din cauza căruia cititorul este derutat de trecerea pe nesimțite a gândurilor și a amintirilor și a imaginilor femeii de la un personaj la altul: „Ea acolo, privind marea de apă, de aer. În trecut. O singură bucată însângărată de materie și atât.” Este clar că amintirile unei femei îl vremuiesc. Iată și portretul insului care meditează, Dan Pădureanu, care avea pseudonimul Aristide Leonte, dar adevăratul său nume sonor era Alexandru Brumaru: „Bărbat cu păr bogat și înspicat de firele albe, cu bărbia ușor voluntară și cu o mare cută adâncită pe obrazul stâng. Den, patruzeci de ani, singurătate bine suportată, eleganță vestimentară ca formă de rezistență morală. Spirit zeflemist, ca formă de supraviețuire.” Scriitorul se insinuează el însuși în ipostaza unui personaj martor, personaj narator: „Cine știe, iată-mă și pe mine în acest carusel, între fantomele lor, în orașul lor imaginar ori poate real, unde asemănarea cu persoane și situații din viață e pur neîntâmplătoare, încercând să suprapun peste aceste chipuri altele, tot

mereu altele. Cum vei face și tu. Tu, care citești.” (p. 14)

Într-o primă secvență este introdus în scenă procurorul Traian Bota, care primește sarcina de la șeful său, fost coleg de facultate, Ștef, să instrumenteze cazul. Așadar, Zaharia Danciu venea dinspre București, împreună cu ingenera stagiară Ecaterina Berceanu, probabil de la un hotel. O mașină cu farurile din față i-a orbit și au intrat în plină viteză într-un camion staționat, nesemnălizat, fără lumini. Femeia a murit pe loc, iar Zaharia Danciu a dispărut de la locul faptei, predându-se a doua zi, fără să vrea să dea vreo explicație. Bineînțeles că Traian Bota, procuror recunoscut ca onest, cu renume, îl cercetează aducându-l la birou pe șoferul mașinii staționate, fără semnălizare, Stamate Marin. În timp ce-l interoga, gândurile îi scapă spre soția sa, Maria, pe care o suspectează pe ascuns, într-un fel culpabilizându-se: „Și din ce motive ai venit? Mi-a fost dor, treceam prin fața clădirii. De fapt am venit să te verific. Și te-ai liniștit? Oarecum, cu voi, ăștia, nu știi niciodată”. Interogatoriul este pagină de mare rafinament psihologic. Urmărește chipul celui interogat: „Vorbește, asudă, se bâlbăie. Se încurcă, o ia de la capăt. Caută în ochii celui din față sa un sprijin, puțină înțelegere, dar acela nu vrea să-i dea nimic, nici nu poate. Îl privește sever, profesionist, profesional și distant. Ce cruzime!” Pe de altă parte, scriitorul scormonește gândurile procurorului, căutând circumstanțe: „În automobilul acela se întâmplase totuși ceva, chiar în absența cuvintelor, a gesturilor, a privirilor. Ceva care răspunde acum în pământ odată cu sângele, în aer odată cu viața. Cu sufletul. Cu fluidul acela misterios. Poate că adormise trudită. Trudită de dragoste, poate că bărbatul se gândea la întoarcere, imagina intrarea lui în casă, echivocul situației, privirea Matildei, rece, indiferentă, care nu acuza și nu aproba. Cel mult disprețuia în secret.” (p.15) Îl încurajează pe inculpat și se încurajează și pe sine: „Eu sunt pus aici ca să apăr dreptatea, de partea oricui ar fi ea. Dar au apăr aici viața omului mai presus de orice, înțelegi? N-o să pedepsim pe nimeni nevinovat.” În același timp, gândurile-i zboară la strașnica, cu amenințările sale, ingerul său păzitor, Maria: „Dar aici în casă să nu-mi faci pe anchetatorul că nu-ți merge, cu mine nu-ți merge, auzi?” Gândurile-i și scrisul alunecă spre un ideal feminin. Reproducem fragmente de gânduri: „Femeia merită mereu un poem.”; „O femeie care merge este de o mic de ori mai frumoasă decât una care vorbește”; „O îmbrățișare e întotdeauna mai adevărată decât o declarație de dragoste.”; „O femeie pe care n-ai avut-o și a doua

oară, a doua zi este ca și cum n-ai avut-o”. Chipul femeii dispărute, va afla cititorul tocmai spre final, alunecă prin gândurile lui Dan: „Ea era acolo. Ea Este. Cu părul revărsat pe umerii goi, cu umerii arămii, cu trup tânăr, zvelt, viguros, sub aparența de fragilitate, sub moliciunea secretă, toate acestea aveam să le știu, toate acelea se răsfrâng asupra acelei clipe care se repetă la nesfârșit, ca o imagine a începutului lumii, Dumnezeu desenându-se cu propriul deget în silueta aceasta de fum.” (p. 28) Scriitorul recurge la ambiguitate și la aluzie pentru a crea imaginea unei ființe dispărute, durere cu greu reținută de bărbat, trecând „prin viața lui fără să-și asume nimic, trecând neschimbată ca un astru, de la răsărit la apus.”

Capitolul I se încheie cu un citat din Pascal: „Omul nu este nici înger, nici jivină, iar nenorocirea face că cine vrea să zămislească îngerul, zămislește jivina.” (p. 32)

Capitolul al II-lea îl introduce pe cititor în viața orașului, a bălciului, dar mai ales niște pagini magistrale înnobilează romanul cu descrierea arhivei și a biografiei fabuloase a arhivarului Costache, al cărui ucenic, pe vremuri fusese Traian Bota, până să ajungă procuror.

Capitolul al III-lea al primei părți a romanului, intitulată simplu *UNU*, este un amestec eseistic de descriere și gânduri, după cum deja scriitorul și-a obișnuit cititorul acestui roman inedit. Mai întâi apare Dora urcând destul de sprintenă poteca, urmată îndeaproape de Dan: „Îi privesc silueta profilându-se pe cer, pe fondul verde al pădurilor, pe fondul alburii al norilor, îi văd mișcărilor, mi se pare că înțeleg armonia întreagă a trupului, acest mecanism complicat care-i duce ființa spre înălțimi.” Și numai peste câteva fraze cititorul descoperă un mic și concludent eseu despre literatură: „Literatura și viața se intersectează, uneori între cuvinte existența pare mai adevărată. Uneori în viață literatura se instalează definitiv, în dreapta drumului – prăpastia fără fund către care ar fi de-ajuns să faci un singur pas, către care faci pasul și intri nu în moarte, ci în literatură. Și? Nimic. Un trup însângerat, ceva mai puțin decât un animal jupuit într-un abator.” (p. 41) Gândurile-i alternează cu imaginea Dorei urcând: „Silueta ei tânără, sprintenă, urcând, coapsele înalte, pantalonii strânși pe fesele mici, pietroase, picioare lungi. Mamă, mamă, ce peisaj!” Apoi gânduri, rânduri, amintiri și din nou imaginea femeii: „Mersul ei prin natură. O privesc din spate și puțin dintr-o parte. Mai mult îi ghicesc fața-i colorată. Zâmbetul satisfăcut, dinții albi, strălucitori. Apoi buzele umede, ca înaintea unui sărut, mișcărilor, micul spectacol al ființei.” Cei

doi urcă spre cabană unde se vor întâlni cei patru prieteni, de fapt cele două perechi. La un moment dat, Fana și Dan trebuie să coboare în oraș, la aprovizionare. Numai că înainte de a pleca, Dora își luxează glezna, așa că perechile se despart. Rămân în cabană Dora cu Fred, iar Fana cu Dan coboară. De aici încolo, sentimente contradictorii. Pentru Dan, tentația Fanei, dar și gelozia pentru Dana, care rămâne cu Fred, rugbistul. Pe de o parte tentația, în același timp gelozia, remușcarea că a lăsat-o singură cu Fred. Viermele îndoiieli îl macină, dar și tentația femeii de lângă el este și mai mare: „Sus, un bărbat viguros și o femeie zveltă, frumoasă, femeia mea. Mă doare închipuirea, imaginea ei înspăimântată în fața bărbatului”. Fana îl tentează la un popas, este provocatoare, roade între dinți un fir de iarbă, ține ochii închiși, cu buzele roșii, cu trupul destins, umede și nu-i rezistă, în timp ce gândurile -i zboară la Dora și Fred. Ce era să se întâmple, acolo în poiană, la popas, s-a întâmplat: „Acolo, mai simțeam în ureche răsuflarea fierbinte a Fanei, mai auzeam vaierul său voluptuos. M-am liniștit imediat, spunându-mi că n-oi fi fost eu primul care-i face figura lui Fred.” Ajung la cabană: „Sus mă aștepta o adevărată surpriză. Dora, sprintenă, trebăluia ceva la mașina de gătit. Fred, așezat pe un scaun la masă, în mirosul de carne prăjită, bea afinată dintr-un pahar. Ea părea foarte veselă ochii îi râdeau ca în seara aia, când spunea că i s-a aprobat proiectul.” Așadar, tentație și suspiciune. Analiză psihologică rafinată. Totul avea să se rezolve între ei la coborâre: „Coboram de la cabană pe un drum îngust. Ea mergea înainte, o priveam suplă, pășea fără ezitare. Am mers mai bine de cinci km fără să ne spunem nimic. În dreapta noastră era un perete abrupt, ne țineam cu mâna de o frânghie spre a nu ne dezechilibra. Acolo am oprit-o. Ea s-a întors cu fața spre mine. A dat drumul frânghiei. M-a privit. Avea ochii albaștri, senini. Părul blond i-l flutura încet vântul ca pe o flacăra potolită. -Te-ai culcat cu el, am zis cu ură, cu îndârjire. -Nu fi prost, mi-a răspuns zâmbind cu indiferență. -De ce minți, ai făcut-o, te-ai prefăcut că ți-ai luxat glezna. -Ei, da, am făcut-o mi-a spus cu un calm desăvârșit, cu un calm de moarte. -De ce? De ce? -Pentru că așa am vrut. Și nu-mi pare rău. Pentru că Fred e un bărbat cum n -am întâlnit până azi. S-a întors. Am văzut -o rostogolindu-se, am auzit un țipăt mic, apoi și-a strâns buzele, a amuțit, am urmărit-o căzând printre pietre, lovindu-se de copaci, i-am văzând mâinile încercând cu disperare să se agațe de ceva, de un fir de iarbă, capul zdrobindu-se de o piatră, buzele, dinții, buzele, obraji, ea toată ajungând undeva în vale un trup inform și

însângerat.” (p. 274) De fapt Dora a ajuns la spital, dar înainte de a muri, recunoaște nu s-a întâmplat nimic între ea și Fred.

Folosind tehnica modernă a fragmentării discursului, care face lectura destul de antrenantă, în această micropovestire, cititorul va descoperi zeci de pagini de eseuri, considerații, reflecții, amintiri văzând combustia internă a personajelor, mai ales ale lui Traian Bota, care o va aduce în prim-plan pe Maria, soția sa, profesoară de engleză, care pentru cititor, există și nu există. Pe lângă toate acestea, frământările lui, ca om al legii, preocupat să nu greșească și să aplice legea, mai ales că i se i ivise un alt caz în care o tânără studentă provenită din mediul muncitoresc se sinucisese ori fusese aruncată pe fereastra casei. Bota, notează scriitorul, „pare un ins nepregătit pentru viață, un idealist, un ins care are în mână pâinea și cuțitul și nu știe ce să facă cu ele”. Concluzie superficială, întrucât este și el om, își trăiește, în timp ce urmărește să rezolve cazul, experiențele, gândurile și frământările proprii. El trebuie să gândească și să acționeze ca un legist, dar și ca om. Pare un idealist într-o lume de oameni practici, de inși versați. Are dialoguri imaginare cu Maria, soția sa: „-Tu ai o meserie ca oricare alta. Pentru ce vrei să duci lucrurile mai departe? -Tu ai legi, ești chemat să le aplici, trebuie să le aplici exact!” (p.54) Într-un alt dialog imaginar cu Maria, explică: „-Eu apăr viața primejduită de viață, apăr conștiința de orbirea conștiinței, lumina de întuneric. Maria, eu știu că locul unui tigru înfuriat e în cușcă, după gratii solide!” (p. 55) Există un laitmotiv care-l urmărește, chinându-l, devenind obsesie: „Fata mai privi un timp scara blocului în întunericul căruia dispăruse femeia. Se întoarse cu fața. Soarele o lumina, părul căneț cobora în valuri pe umerii goi. Poate își simțea întreg corpul, un mecanism fragil, ușor complicat. Lua cunoștință de el.” Bota în altă ipostază: „Apoi gândești, își spune, regândești toate acestea ieșind din oraș, mergând la întâlnirea cu Ștef, tu procurorul, Traian Bota, treizeci și șapte de ani neîmpliniți, nevastă frumoasă, profesoară de limba engleză, îndrăgostită de literatură, cenaclistă, admiratoare discret-ironică a scriitorului local Aristide Leonte, noroc că nu e mai tânăr, și așa mototol, fostă campioană județeană la tenis, o personalitate, și în același timp fragilă, amanta nu se știe cui...” (p.164) Este timpul să observăm că de câte ori are prilejul, scriitorul menține ambiguitatea prin discrete aluzii referitoare la fidelitatea sau infidelitatea femeii, lăsând în suspans, adică în seama cititorului, propriile-i suspiciuni, mai ales că apar

binevoitori să-l informeze: „Domnișoara, doamna Maria, vreau să vă spun, se plimba uneori cu inginerul, ale tinereții valuri, nu vă întâlnise pe dumneavoastră.” (p. 225). De fapt, soția lui fusese logodnica lui Zaharia Danciu. Cum să-l apere? Cum să-l condamne?

Cea de-a doua parte a volumului, intitulată **DOI**, cuprinde tot trei capitole și este formată dintr-o povestire diluată, având în centru tot pe Traian Bota, care este plasat față în față cu un actor nou, avocata Laura Pascu. De fapt, Aristide Leonte organizează o petrecere unde este invitată lumea bună a orașului, dat și avocata Laura Pascu, sosită de la București, mai târziu va afla Bota că sosise cu un scop precis, acela de a-l apăra la proces pe Zaharia Danciu, bărbatul pe care Bota îl întâlnește în propriul trecut, în propria-i dragoste.

Petrecerea se desfășoară într-un cadru somptuos: „O sufragerie enormă, scăldată în lumina celor șapte becuri ale candelabrului, care atârna în mijlocul tavanului deasupra mesei, farfuriile așezate deasupra fiecăruia, albe, cu chenar auriu și fin, aperitivele bogate, aranjate atrăgător, nările simt parfumul amestecat al mușchiului țigănesc tăiat în felii subțiri, al salamului de Sibiu, punctat de bobite de grăsimi, vezi ouăle umplute lăfându-se pe platouri și ascunzând sub galbenul maionezei amestecul picant de ficat și carne, apoi măslinile unsuroase și negre în boluri rotunde, pateurile calde cu carne, desigur piperate, ca să meargă la palincă și salata boeuf, icrele de crap, salata verde cu ceapă, pateu de gâscă...” și descrierea acestui festin mai durează pe încă vreo două pagini. Urmează festinul descris pe alte zeci de pagini, cu ciocniri de pahare și urări, discuții între și despre bărbați și femei, despre dragoste. La un moment dat, chiar Bota este atacat cu o astfel de întrebare venită din partea blondei discrete și distinse Laura Pascu: „În definitiv, ce este dragostea?” Întrebarea neașteptată îl derutează oarecum pe Bota, simțind că, de fapt, prin învăluire, este supus unui proces de seducție, mai întâi o seducție intelectuală. El are senzația că femeia îi vede gândurile, stările interioare, că citește în el ca într-o carte: „În sfârșit, mă mir că ai succese în profesiune, căci rupt de realitate cum ești, ești chemat să judeci fapte reale, foarte reale, dureros de reale, uneori viața și moartea.” (p. 221) Ceva mai încolo: „Tu, dragule, tu ai o structură de nefericit tu n-ai să poți să te bucura niciodată de ceva pe deplin, pentru că tu gândești, tu exagerezi în gândire. Ai devenit vicios.”

Sunt surprinși și în timp ce dansează: „Femeia se mișcă ușor, natural. Melodia pare fără sfârșit, alternează momentele de sentimentalism cu cele de sobrietate abia șoptită, murmurată. Un glas bărbătesc, baritonal rostește cuvinte englezești, ceva

despre dragoste și singurătate, speranță și așteptare. Apoi un grup vocal feminin îi dublează vocea spunând ceva despre o clipă a regăsirii. E o atmosferă destinsă, plăcută. Un mic rafinament provincial.” (p. 277) Schimb de replici dintre cei doi, femeia încercând să-l culpabilizeze: „De pildă, ești un individ absolut incoruptibil, și întrucâtva inabordabil ” Altădată: „Ești intransigent. Cred că ești foarte singur. Te superi?” Tot aici scriitorul mai amestecă și dialoguri dintre Dora și Den: „Dan, te-am iubit ca o proastă. Tu nu-mi spune nimic, eu știu totul. Voiam să te eliberez, nu mai vreau. Nu mai pot. Calc pactul cu mine. Acolo, sus nu s-a întâmplat nimic. Absolut nimic. Cum ai putut să crezi așa ceva despre Fred? Cred că m-ar fi bătut. Sunt o idioată, Dan, ai fost singurul.” (p. 287)

Laura, de-a lungul acelei minunate seri, caută să-l acapareze pe Traian Bota, să-l țină sub mrejele dragostei, prin discuții prelungi, fie alături, la masă, prin fine atingeri ale degetelor, fie prun lungi discuții de spre dragoste în separeu sau la dans, toți petrecăreții parcă înțelegi să-l lase cât mai singuri pe cei doi. Numai că scriitorul, ca să ambiguizeze și mai adânc mesajul, introduce, prin metoda răsturnărilor de timp, și segmente din povestirea anterioară, cea referitoare la situația de la cabană, ajungând la întrebarea chinuitoare: „Este sau nu gelozia o formă de dragoste?” Senzația trăită de el este că Laura îl anchetează.

Dintr-o dată, parcă trezit dintr-un somn adânc, Bota are o izbucnire interioară, un laitmotiv dureros, chinuitor, pentru el: „Ce caut eu aici? De ce am venit? De ce fac asta?” De fapt, întregul capitol merge într-un singur sens, acela de a o opune pe prezenta Laura Pascu, soției sale, absente, fizic, dar prezente prin toate fibrele ființei lui: „Încercă să-i scoată chipul din amintire și nu apar decât detalii. Ele nu spun nimic, pentru că chipul femeii, care nu încetează să-l obsedeze, este rodul unei armonizări de linii și curbe.” (p. 137)

Finalul romanului este unul neașteptat. Traian Bota trăiește un vis halucinant: „Deodată se stârnește un vânt și cade peste el o ploaie de petale, îl îngroapă în alb. Adorme din nou, apoi se trezește. Se zbate prin ceața petalelor așezat peste ochi, se ridică cu greu, aude cuvintele clare, vocea metalică. Vocea îi repetă metalic în ureche: Zaharia a murit azi-noapte, atac de cord sau otravă, mai degrabă otravă.” Comentează: „-Va să zică a murit azi-noapte: Laș, încă o dată laș. Ți-a scăpat. Tu vei fi vinovatul, el a fost mai puternic. Nu. A fugit. Și-a adormit conștiința din nou. La urma urmei, ce voiai?” Și răspunsul iscat dintre cețuri: adevărul. Se simte dintr-o dată gol de sânge, de sine. Moartea nu rezolvă nimic, nu clasează dosarele, faptele, dragostea. Trebuie mers mai departe.

Un final deschis, simetric: „Ridicându-se, omul văzu prin perdele soarele care se înalță din nou peste lume. Făcu primul pas.” (p. 320)

Un aspect încă neclarificat: titlul. Desigur, o metaforă bine încifrată a cărei dezlegare cititorul o descoperă tocmai spre sfârșitul romanului, într-un monolog interior și într-un dialog cu Laura Pascu:

„Aș fi vrut să-și spun toate astea, să ți le scriu, aș fi vrut s-o fac atunci, timpul curge, tu ești poate mai fericită, ești veșnic tânără, eu voi îmbătrâni, am îmbătrânit, orașul o să se așeze, parcurile or să crească, frunzele pe aleile toamnelor vor fi duse de vânt, tu vei sta mereu acolo, la porțile verii vei privi în zare de pe țărmul, de pe promontoriul acela, marea nemărginită, cerul albastru, pasărea care se ridică pasărea care cade. Eu, nu.” (p. 250)

„-Suntem într-o seră. Aici anotimpurile nu există. - Ți se pare, făcu ea continuând să curețe lujerul de foițele galbene. Pentru floarea aceasta, e toamnă acum. Ea se află la porțile verii. Va ieși din ele, va îngălbeni, se va usca împăcată. Noroc că nu știe.” (p. 262)

Porțile verii este un roman psihologic de factură camilpetresciană sau chiar holbaniană, având o structură polifonică în care vocile interioare ale personajelor alternează, se împletesc, în registre narative distincte și răsturnări de timp și de planuri, cu accente scăzute ori mai înalte, toate devenind suferință, pornind de la unul și același motiv: gelozia, căreia -i vor cădea pradă bărbații din cele două cupluri: Dan și Dora, Maria și Traian. Cei doi bărbați devin, unul având ca fundament legea, iar celălalt literatura, devin niște pseudovoci, al căror discurs se contopește într-unul și același monolog, tinzând spre ceea ce francezii spun „mis en abyme”, adică o multiplicare a frământărilor duse la infinit.

Ceea ce aduce nou în narațiune Tudor Cristea este tehnica narativă modernă, împletirea vocilor interioare, a fragmentărilor și a răsturnărilor de timp în care trăirile sunt înveșmântate într-un lirism în care descoperim personalitatea autorului, care și el insistă să devină vizibil din când în când, amestecându-se, prin descrieri (vezi bălciul, vezi arhiva, vezi orașul), eseuri scilpitoare și chiar izbutite reflecții, printre frământările celorlalte personaje, cu trimitere lungă, tocmai spre cititor, căruia, cu certitudine, i-a răscolit conștiința cu o întrebare-dilemă: „Este gelozia o formă de dragoste?”

„Porțile verii”, un roman modern prin structură și problematică, de mare profunzime și acuratețe, de fină analiză psihologică, scris cu talent și inteligență, ce poate sta alături de marile capodopere ale genului.

ENERGIE ȘI TANDREȚE ÎN OPERA LUI STENDHAL

Henriu Beyle (1783-1842) s-a născut la Grenoble în ziua de 23 ianuarie 1783. Scriitorul a rămas pentru posteritate sub pseudonimul „Stendhal” de la numele unei mici localități. Stendhal este un mare admirator al elanului activ, un om de acțiune. Intră în armata lui Napoleon și participă la campaniile din Italia, Germania, Austria și Rusia. Odată cu Restaurarea, Stendhal se stabilește la Milano. Va funcționa doisprezece ani în calitate de consul pe lângă statul papal, iar la moarte i se gravează pe piatra de mormânt inscripția compusă de el: „Arrigo Beyle, Milanese”. O parte a criticii l-a prezentat pe Stendhal ca având un cult al „**energiei**” concepută ca o valoare în sine. El este un om al timpului său, timp căruia operele lui caută să-i dea un răspuns.

Stendhal rămâne în literatura universală autorul romanelor „*Roșu și Negru*” (1831), „*Mănăstirea din Parma*” (1839), „*Lucien Leuwen*” precum și al unor povestiri cu titlul „*Cronici italiene*”.

Romanul „*Roșu și Negru*” este istoria lui **Julien Sorel**, fiu de țăran, ajuns preceptor în casa domnului de **renal**. Umiliința îndurată în casa părintească și poziția de subaltern din cauza originii sociale îi declanșează toate resorturile ambiției, imaginației și dorinței de a parveni cu orice preț. O determină pe doamna de Renal să se îndrăgostească de el, apoi, după ce va fi nevoit să părăsească locuința și va deveni secretarul **marchizului de La Mole**, va proceda la fel și cu fiica marchizului, **Marhilde de la Mole**. Când intervine doamna de Renal, stricându-i toate planurile, o împușcă. Condamnat la moarte, Julien Sorel urcă pe eșafod, curajos.

„*Roșu și Negru*” este romanul unei **energii**, al cărei cult este caracteristic

pentru concepția de viață a lui Stendhal. Romancierul scrie: „A trăi înseamnă a simți că trăiești, înseamnă a încerca **senzații puternice**”. Nimic nu este mai de plâns pentru individ și pentru societate decât stagnarea, inerția, vegetarea. De aceea, scriitorul se simțea atât de atras de Italia, deoarece temperamentul meridional se manifestă mai spontan, mai tumultuos, mai pasional. De asemenea, s-a simțit atras Stendhal de oamenii Renașterii, de acele pasionate exemplare de **energie**, care devin eroii „*Cronicilor italiene*”.

În Franța, viața modernă și mentalitatea aristocratică distrug acest esențial resort al ființei umane, care este **energia**. Stendhal spunea: pasiunile

desfășoară o **energie teribilă** în mica burghezie, printre tinerii... pe care lipsa oricărei averi îi obligă să muncească și îi fac să lupte cu adevăratele nevoi. Ei păstrează **energia** voinței”. Un asemenea om care „desfășoară o **energie teribilă**” este și fiul de țăran, **Julien Sorel**.

El nu este un arivist obișnuit, ci un om ambițios, frumos, dotat cu multă voință și inteligență. „*Roșu și negru*” devine un tablou al Franței Restaurării. Julien Sorel ar fi putut parveni îmbrăcând **uniforma roșie** a armatei, dar sub Restaurare, nu se poate parveni decât prin Biserică, de aceea el îmbracă **sutana neagră**. Aceasta este explicația clasică dată **titlului** cărții. Un critic a dat o altă interpretare: „**roșu**” este simbolul eroismului revoluționar, al sentimentelor puternice, al elanurilor înalte, al pasiunii; „**negru**” este simbolul reacțiunii, care a triumfat în epoca Restaurării”.

Așadar, preocuparea romancierului este studiul **energiei**, concepută ca o pasiune a voinței și a acțiunii.

„*Mănăstirea din Parma*” (1939) reia în forme diferite tema din „*Roșu și*

Negru”, dar în mediul Italia. Stendhal zugrăvește în acest roman o Italie pasionată, trăind sub despotismul austriac. Imaginea este vizibil creată pentru a fi opusă platitudinii și ipocriziei moravurilor franceze din timpul Restaurăției.

Acțiunea se petrece la curtea din **Parma**, în mijlocul intrigilor a două partide. **Ducesa de Sanseverina** îl susține pe nepotul său, **Fabricio del Dongo**, care a participat la bătălia de la Waterloo și care a candidat la postul de arhiepiscop. Partidul advers însă reușește să facă să fie arestat, și în timp ce ducesa se zbate să-l salveze, **Fabricio** se îndrăgostește de **Clélia**, fiica guvernatorului închisorii. Acesta evadează, e pe cale de a fi otrăvit, dar este salvat de Clélia, care e nevoită să se mărite cu un altul. După ce Clélia moare, Fabricio se retrage în mănăstirea din Parma.

Romanul „*Mănăstirea din Parma*” a fost cartea la care Stendhal a lucrat cu mai multă pasiune. Există aici un tablou de multă precizie și finețe al Italiei de după căderea lui Napoleon, cu intrigile, cu patimile specifice curților din micile principate. Acest climat solicită eroului mai multă abilitate și **energiei** spre a-și putea realiza visul.

Fabricio este un **Julie** mai potolit și mai puțin interesat. Romancier al energiei și al voinței pasionale, Stendhal consideră că pasiunea nu exclude luciditatea și nu este în contradicție cu rațiunea. Stendhal își va îndrepta eroii pe calea **tandreței** prin muzică. Depart de a se opune tandreței, **veselia** ar fi prelungirea ei de ordin temporal. „*Mănăstirea din Parma*” este o admirabilă **simfonie de dragoste și de tandrețe**. Pe lângă **energie** și **tandrețe**, Stendhal a fost preocupat de **matematică** și de **gramatică**.

Cel care a folosit ca pseudonim literar numele de Stendhal, de la numele orașului natal al lui Winkelman, a făcut o adevărată pasiune pentru studiul matematicii.

Devenit elev al **Școlii centrale**, **Henri** este **pasionat de studiul matematicilor**, cărora le atribuie valori morale. „Mi-au plăcut și-mi plac încă matematicile ca unele care nu admit **ipocrizia** și **vagul**, mes deux bêtes d'aversion”. Diligența sa matematică îi aduce succese școlare și formarea planului de a se prezenta la concursul de admitere în Școala politehnică.

Cu acest proiect pleacă Stendhal la Paris, către finele anului 1799. La Paris, se mută în apropiere de **Școala politehnică** și se întâlnește cu vechii camarazi de la Grenoble. Dar examenul de admitere are loc, fără ca Beyle să se prezinte. Hotărât să guste din plin viața capitalei, matematicile subit uitate curând.

Stendhal își inventează un **vocabular** și o **gramatică**. Oricât de precisă s-a voit această nouă retorică în definițiile și regulile ei, îi mai lipsea totuși să-și fixeze și să-și rezume rezultatele în niște semne absolut imuabile: în **măsuri** și **cifre**. O semnificație poate varia, dar o **formulă** rămâne invariabilă. Dacă Stendhal a iubit atât de mult **matematicile**, aceasta s-a datorat faptului că încă de timpuriu a descoperit în ele o forță imobilizantă, o pasiune pentru exactitate care le situează pe **scara rigorii** mult deasupra celorlalte creații omenești. Le-a iubit nu atât pentru forța lor de deducție și de înlănțuire, pentru mișcarea lor inexorabilă, ci tocmai dimpotrivă, pentru fixitatea pe care **formulele** și **teoremele matematicii** le impun realităților instabile prin natură. Într-adevăr, definită matematic, **linia** nu mai poate să se curbeze, să se deschidă, să trădeze. Pe certitudinea ei eternă ne putem odihni – afirmă Stendhal.

Matematicile sunt, așadar, calea regală a spiritului și, dacă le practicăm, suntem siguri că mergem totdeauna drept, că nu vom roși nicicând de ceea ce am făcut. Iată de ce matematicienii romanelor lui Stendhal cultivă cel mai adesea gândirea fermă și rigoarea morală. Ei nu sunt dotați cu acea flexibilitate a spiritului și a manevrelor care determină marile reușite moderne; ba chiar uneori intransigența lor poate apărea lipsită de eleganță și dură. Dar Stendhal nu încetează de a-i iubi și a-i admira. Chiar el se consideră unul dintre aceștia. De exemplu, el reclamă „o serie de **ecuații** pentru profilul lui Apollo” (Marginalia, I, p. 335); sau ajunge să vadă „într-un desen corect, savant imitat după antici, așa cum îl înțelege David, o știință exactă de aceeași natură ca și **aritmetica**, **geometria**, **trigonometria**,” („**Varietăți artistice**”, p. 42). Stendhal adoră notațiile cifrate, micile scheme care ilustrează viața sentimentelor, curbele și graficele care rezumă evoluția pasiunilor. **Matematicile** strălucesc pe cerul operei lui Stendhal ca un model pur, inegalabil. Pe lângă matematică, omul stendhalian se va adresa științei juridice, **dreptului**, pentru a-și satisface nevoie de rigoare. Așa cum **matematicile** definesc adevărul, dreptul se străduiește să promoveze ceea ce e just; dar efortul acesta e de multe ori zadarnic. **Geometria** nu poate să creeze niciodată eroarea, pe când legea acceptă să slujească și să consacre injustiția. Matematicile sunt totdeauna **apriori**. În „*Cronicle italiene*”, analizând operele de artă, Stendhal afirma: „**Linia** dreaptă, **geometrică** sau angulară care, la rigoare, se rezuma într-o formulă, cedează locul grațiilor mai puțin calculabile ale conturului sinuos”.

ION CRISTOFOR

Un poet sub presiunea timpului

De la *În odăile fulgerului* (1982) la *Peștele de sticlă* (2024) au trecut peste patru decenii, un periplu marcat de diverse alcătuiți și semne, pentru ca Ion Cristofor să evolueze în conceperea și practicarea poeziei cu treceri de la o stare de sensibilitate la o stare poetică, prin care a reușit cu adevărat să impună o modalitate suficient de personală, o stare care să-l integreze într-un sistem poetic mai larg. Privite din această perspectivă, versurile de față pot fi parcurse de la un prim repertoriu de semne utilizate pentru a servi unui șir de interogații existențiale până la un evantai de simboluri proprii unei poezii cu o percepție exultantă a miracolului cotidian: „În aceeași clipă cineva moare/ în aceeași clipă cineva învie./ În aceeași clipă cineva umblă pe ape/ Și cineva se îneacă./ Tu nu știi să umble pe valuri/ și din păcate/ nu te-ai străduit deloc să înveți/ în vremea copilăriei/ când credeai că poți să oprești curgerea/ fluviului/ doar închizând ochii./ Roșii se ivesc macii în crăpăturile zidurilor/ cu noroi rândunicile își repară cuiburile/ sub streșina

bisericii/ poeții astupă cu hârtiile lor/ gura infernului” (*Cineva umblă pe ape*). În asemenea viziuni halucinatorii există permanent un ochi, în același timp îndrăgostit și rece, care, în tentativa sa de a capta realul, comunică direct în semnele scriiturii. În formele sale concentrate, discursul declanșează prin natura imaginilor și a sintagmelor acea tensiune maximă, fără ambiguități în planul vieții, de o încărcătură afectivă ale cărei repere, deopotrivă reale și imaginare, se încheagă, până la urmă, în formele unei aventuri spirituale.

Poeziile din volumul *Peștele de sticlă* (Napoca Star, 2024) reprezintă o subtilă fenomenologie a realului. Ion Cristofor se complăce în a privi lumea, asumându-și jocul lingvistic ca posibilitate de înnoire a expresivității și nu ca scop în sine. Prin

insolitele asocieri de termeni, discursul poetic iese schimbat, preocuparea poetului concentrându-se asupra unei tehnici insolite de alcătuire a imaginilor. Poet al privirii, dinamica întâmplărilor și al elementelor pe care le înregistrează este susținută de o curiozitate tipică pentru un spirit lucid și rebel. Ajuns la o lirică directă a semnelor, poetul obligă cititorul să vadă dincolo de ele și să se înfioare de prezența ascunsă a tâlcurilor. Ion Cristofor scrie o poezie concentrată, caligrafiind, în realitate, diagrama interioară a unor câmpuri tensionale: „Cineva vrea să bată vântul în cuie/ după ce/ iată/ umbrele serii

tocmai au fost crucificate/ pe zidurile roșii ale orașului./ Doar bunul Dumnezeu știe de ce/ privighetoarea prin crânguri/ refuză să mai cânte” (*Privighetoarea*).

În paralel cu poemele în care enunțul apare în forma unui laconic monolog interior, asemenea unui aforism despre lume situat sub zodia eternității, din poezii de genul celei intitulată *Spinul* („E a celui sărac/ bucuria de a rămâne/ sub piele/ cu spinul trandafirului/ dăruit femeii iubite”), solitudinea și

neliniștea capătă în altă parte forme în care eul poetului pare să se risipească într-un spațiu unde evenimentul cotidian se intersectează cu existența sensurilor vieții și morții: „Un ev cu fața plină de bube/ s-a închis peste noapte/ ca magazinul de mărunțișuri din vecini./ Un altul mai vânat la față/ se-aude venind pe roțițe de vorbe bine / unse// Și iată cum valurile mecanice/ ale unei mări din tinerețile tale/ rostogolesc de-a valma pe plajă/ cranii de regi, oase, cărți și monede de aur./ Și brusc afacerile amicului tău, poetul,/ merg din rău în mai rău” (*Un pactol de cuvinte*). Și aici, starea de poezie devine o stare de așteptare, autorul simțind că unele versuri vin dintr-o presiune interioară, parcă ar fi gata făcute („M-au părăsit toate femeile / pe care le-am iubit în tinerețe./ În pragul toamnei/ Când pleacă lăstunii/ sunt ca un

arbore de camfor/ binemirositor./ în ramurile căruia cântă/ pasărea deșertăciunii” - *În pragul toamnei*), în vreme ce altele își extrag esența din presiunea evenimentelor exterioare, a zonei aproape de esența ființei umane: „Purtați de entuziasm/ în apalauzele noastre frenetice/ de la microfoane/ ne-au promis/ atât de convingător/ marea cu sarea./ Către seară/ am rămas doar cu câteva firimituri/ cu câteva zgârciuri retorice/ așteptând cu solnițele goale în mâini./ Vântul aducea dinspre mare/ doar lătratul mecanic de câini” (*La ospăț*).

Pe acest traseu existențial, poetul se examinează pe sine ca pe un *alter ego* plasat sub zodia timpului și filtrat prin biografia văzută și ea ca o imensă trecere, șirul de trăiri cuprinse în secvențe scurte făcând posibil unele forme ale dialogului poetului cu sine: „Să privești la versurile scrise de tine în/ tinerețe/ E ca și când ți-ai admira/ propriul cap/ ghilotinat/ și pus într-un borcan cu alcool/ pe masa de scris (*Versurile de tinerețe*). Enuțul devine direct, împrumutând semnele unui act de confesiune tot mai intens, invadat de neliniști și stări grele de dezamăgiri, cu impresii și senzații uluitoare: „Râul și străzile se sufocă de pești/ albaștri sau vineți de-a binelea/ devin copacii din curtea spitalului./ Seara îți numără mărunțișul din buzunar/ te pregătești să înnoptezi într-o pară./ Sub pod râul înghite pietrele pe/ nemestecate/ pe trotuar un copil cu o voce scăzută se/ plânge de foame” (*Seara*).

Capacitatea de a lumina aceste semnificații adânci e dată de virtutea eului liric de a se uimi și de a reflecta asupra raportului dintre om și lumea înconjurătoare, de a extrage adversități, contraste și corespondențe de o mare varietate: „Locuiești/ într-un oraș canibal/ în care străzile se înghit una pe alta/ în cimitirile sufocate de betoane/ morții se devoră-n tăcere unii pe ceilalți./ Iar banii din buzunarul tău/ sunt devorați de băncile/ ce se înmulțesc ca ciupercile după ploaie./ Doar negustorii prosperă în temple/ în timp ce Isus/ sângerează tăcut pe o cruce de lemn/ de la periferia orașului” (*Un oraș canibal*). Se remarcă imediat la nivelul scriiturii expresia simplă, aparent pur descriptivă, tăietura abruptă a frazei, din care nu lipsește ironia și umorul, ca în poezia *Toamnă*, unde eul liric suferă o ușoară trecere spre simplitate și o ascunsă stare de implicare emoțională: „Pe câmpul pustiu/ sufletele tinerilor soldați/ toamna/ foșnesc ca frunzele de tutun/ întinse pe o sârmă la uscat”. Mai mult, sub presiunea timpului, actele omului se îmbracă într-un fel atât de rarefiat, încât își pierde greutatea existențială, moartea însăși încetând de a mai fi teroare: „Ești liniștit./ Numeri banii de pensie/ puși deoparte/ pentru nunta băiatului cel mic/ sau pentru cheltuielile tale de/ înmormântare./ Ești liniștit./ noaptea-i senină/ și stelele foșnesc ca o

hârtie creponată/ în aerul nopții./ Se-aude doar în grădină/ moartea cum scutură perele coapte” (*Noate senină*). Confesiuni la mod direct, emise ca aserțiuni grefate pe un spațiu dătător de sensuri și de trăiri de o mare încărcătură afectivă, de ingenioase alcătuiuri, în poemele din *Peștele de sticlă* Ion Cristofor își cercetează stările provocate de trecerea vremii, solitudinea acestuia căpătând o intensitate din ce în ce mai mare, părănd, până la urmă, să se risipească într-un spațiu supus unor uriașe transformări prin sporirea acuității senzoriale, prin intensificarea percepției și a sensibilității: „Dacă pietrele ar lătra/ câinii nu și-ar mai primi porția de oase./ Dacă inima ta ar fi transparentă/ prin ea am putea zări un colț de paradis/ și pe tine, frumoasă femeie, cum îmi întinzi un măr./ O stea cu coadă face din noapte zi./ Iubito, acoperă-mă/ cu oceanul din valurile tale de păr” (*Dacă inima ta*). Printr-o asemenea poezie a senzației imediate, semn al renunțării la formele convenționale, reci și imobile, suprafața vizibilă a lumii devine ea însăși o ființă vie, care, în ultimă instanță, cristalizează speranța și revenirea la viață, umanizarea lucrurilor, personificarea lor, apropiindu-ne de universul material, ca în poezia ce dă titlul volumului de față: „În sufrageria mătușii/ pe o dantelă făcută de mâna ei/ un pește de sticlă roșie/ ascultă mereu/ aceleași știri de la televizor/ cu politicienii ce ne promet marea cu sarea./ Luată de val/ mătușa mea crede și ea că într-o zi/ peștele va începe să înoate” (*Peștele de sticlă*). Ceea ce există dincolo de „aparențe” nu este situat întotdeauna în afara oricăror semne de viață, fiind adeseori lumea însăși, cu reale șanse de a fi „reînnoită” prin cuvânt.

Scotocind prin toate ungherele lumii sale, Ion Cristofor se îndreaptă spre diagrama unui itinerar al spiritului, în fața unor stări și întâmplări care configurează, sincretic, o imagine a ființării printre experiențele diverse ale vieții: „Adevărul are o mie de guri/ o mie de chei/ o mie de uși/ o mie de case prin care suflă vântul/ prostiei” (*Adevărul are o mie de guri*), așa cum, în altă parte, precum în poeziile *Palimpsest* și *Turnul Babel*, din care cităm mai jos, poetul ia în derădere eternele minciuni și jocuri de scenă, o realitate „lustruită”, invadată de artificialitate și fals, de unde și manifestările verbale prețioase, cu versul adeseori direct, folosit cu virtuozitate în asocieri cu unele viziuni epurate, în genere, de sentimentalisme și excese formale: „Și iată că limbile pământului se amestecă/ încă o dată/ turnul Babel se ridică din ruina bisericilor/ zugrăvite de tine/ acum un mileniu./ Popor al trăncănelii obscure/ zeii umezelii s-au mutat cu chirie în casele/ tale/ și încă o dată Icar se prăbușește în mările/ grecilor/ iar femeia a devenit tot mai amară,/ înțelepciunea tot mai inutilă”.

Încorporat unei asemenea viziuni, plin de vervă și inteligent, Ion Cristofor reține atenția prin tonul grav și incisiv al unor intonații ostentativ-îndrăznețe, unele dintre ele luând forme nuanțat ironice față de banalitatea vieții: „Domnul prim-ministru ne spune la televizor/ că totul va fi bine/ pe câmp cade o zăpadă promițătoare/ iar cei șase porci din coteț,/ fericiți că abatoarele au dat faliment,/ îl văd pe Mesia sub chipul femeii/ Cu o găleată roșie de grăunțe în mână.// Crăciunul va veni încă o dată/ cu un potop de reclame comerciale/ și cu multe bomboane pentru copii/ în bradul verde” (*Așteptând Crăciunul*). Se observă aici instituirea unor stări de spirit exprimate direct, sub semnul identificării cu esența lumii de alături. Spirit emoțional fără stridente, poet al privirii și al faptului cotidian, Ion Cristofor observă și judecă, dezvăluind un adevăr de viață cu privire la nașterea conștiinței dureroase a alterității: „La marginea marelui oraș/ o ceată de îngeri rătăciți/ își aruncă aripile în foc// Ospătarii de la McDonald’s/ ar fi peste măsură de tulburați/ să-i vadă furișându-se/ printre ceilalți” (*Îngeri rătăciți*).

Dominat de un șir bogat de reprezentări și detalii emblematice după un ritual expresiv stăpânit cu măsură și decentă, calm, fără expresii care să ducă spre natura unui eu exagerat traumatizat de spectacolul unei lumi aplatizate, exercițiul poetic al lui

Ion Cristofor stăruie totuși sub aspect tematic asupra sensurile unor mai vechi obsesii generate de criza lăuntrică a omului supus angoaselor înstrăinării: „În baltă un cor de broaște isterice/ își intonează solemnă messă de/ împerechere.// Un cortegiu funerar în frunte cu preotul/ îmbrăcat în aurite odăjdii/ trece solemn pe drumul dintre mlaștini/ total nepăsător/ la ritmurile sacre ale naturii” (*Balta*). Așa se face că fluxul lucrurilor și al evenimentelor este perceput din interior, cu oarece teamă de ce ar putea descoperi în sine însuși, dar și din exterior, ca atitudine în față perisabilității realității din afară. Adeseori, versurile se interiorizează și enunțul liric se arată impregnat de culori vii, care, cu mult mai nuanțate și mai sentimentale, duc la definirea de adâncă sensibilitate a esenței umane: „Marea ce vine/ în urma tălpilor tale, iubito,/ ți le sărută/ sau își învață/ copiii, micile valuri,/ să umble/ cum umblu eu în urma ta/ orbit de dragoste” (*Orbit de dragoste*). Sau: „În cădere/ o frunză roșie/ vrea să-ți ia/ locul inimii.// Un bun început de/ noapte senină.// Licuricii pâlpaie/ în ritmul primelor stele/ palpită în făpturi și în lucruri/ aceași semnătură divină” (*Noiembrie*).

În ultimă analiză, Ion Cristofor ne propune imaginea unui poet care, în plină maturitate creatoare, sondează adâncimile greu accesibile pentru a atinge tărâmul din care izvorăște orice cântec.

(continuare de la pagina 44)

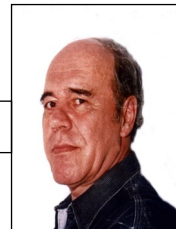
Dragostea în „Gluma” și în „Cel mai iubit dintre pământeni” (1)

Ura aceasta ca sentiment degradat al dragostei, este prezentă de asemenea în ambele romane. În *Gluma* ea apare atât în relația dintre Ludvik și Lucia: „O uram pe Lucia, o uram cu atât mai mult, cu cât știam că mă iubește, o uram fiindcă împotrivirea ei era cu atât mai aberantă, mai de neînțeles și mai zadarnică, aducându-mă într-o stare vecină cu nebunia”, cât și în aceea dintre Jaroslav și soția lui: „O uram, așa cum uram în clipa aceea toată bucatăria ei modernă-tipizată, cu bufetul modern, cu farfuriile moderne”. La fel și în *Cel mai iubit dintre pământeni* această alterare a dragostei sub forma urii se regăsește în special în relația lui Petrini cu Matilda: „Cum îndrăznești? șuierai. Cum îndrăznești? spusei iarăși și îi dădui drumul înspăimântat, căci simțeam în mine o astfel de ură și de violență încât instinctul îmi șopti că o puteam omorî în clipa aceea dacă nu mă stăpâneam”.

Dacă „Dumnezeu e iubire” (I Ioan 4:16) așa cum spune Sfântul Evanghelist Ioan, și Dumnezeu este mai presus de principiul binelui și al răului, asta

înseamnă, implicit, că dragostea e și ea mai presus de bine și rău. Tot astfel în momentul în care un om iubește cu adevărat, el se ridică deasupra a ceea ce e binele și răul, se desăvârșește și se îndumnezeiește în har, căci așa cum se spune și în Geneză, omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, iar dragostea ce-a fost sădită în el nu este nici ea străină de dragostea lui Dumnezeu. Dragostea unui om e ca o picătură de ploaie ce cade într-un ocean infinit care-i dragostea lui Dumnezeu.

Dar pentru a ajunge la dragostea adevărată și la desăvârșire, omul trebuie să-și depășească condiția limitată, pământească și să-și descopere infinitul din el. Cu toate acestea, de cele mai multe ori acest lucru nu este posibil. Oamenii refuză mai devreme sau mai târziu să iubească sau măcar să caute dragostea pentru că nu pot renunța la ei înșiși. Acest lucru îl găsim ilustrat și în *Gluma* unde Ludvik spune: „Mașinăria fiziologică și psihologică a dragostei e atât de complexă și de complicată încât, într-o anumită perioadă a vieții, tânărul e nevoit să se concentreze aproape exclusiv asupra simplei stăpâniri a amorului, scăpându-i astfel din vedere adevăratul conținut al dragostei – femeia pe care o iubește”.

DEVELOPĂRI AUTOBIOGRAFICE ȘI NU NUMAI ATÂT

«În tot ce am scris până acum este numai și numai adevăr. N-am exagerat nimic, n-am „cosmetizat” și n-am inventat nimic. Toate sunt întâmplări de viață reale, nepocite, cu bune și cu rele... Toate aceste întâmplări ale vieții mele îmi vin în minte de parcă ieri s-au petrecut și îmi dau seama câte au mai fost, pe care nu le-am evocat fiind banale».

Și încă: «A fost totuși o viață tumultuoasă, o pasiune atât de mare pentru „meseria” aleasă, cu sacrificii, cu lipsuri. Am trăit jumătate din viață (poate trei sferturi) în comunism și vrei 25 de ani până acum în așa-zisul „Capitalism”. Nu sunt nostalgică, dar multe lucruri bune din trecut au fost călcate în picioare. Este foarte adevărat: am trăit în frig, în lipsuri, la cozi imense la ulei, la zahăr, la o bucată de brânză. La televizor, în cele două-trei ore vedeam povestea cu Mihaela și pe Tovarășul. Dar și acum ce vedem? Fete despuiate, bârfe, prostituție, droguri și etnobotanice, violuri și violatorii în libertate... Am scris cu toată sinceritatea lucruri bune și rele, întâmplări care mi-au marcat viața, chiar dacă nu mă avantajează unele din ele – nimeni nu este perfect – Dumnezeu este, pe care îl rog să mă ierte dacă eu nu am fost chiar atât de credincioasă Lui.

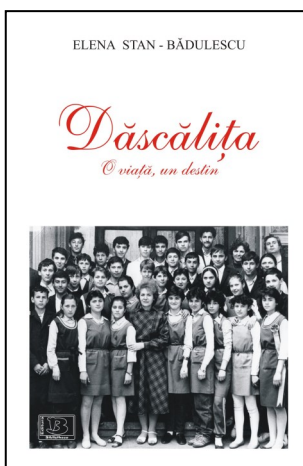
Sub semnul acestei sincere mărturisiri stă, de la început și până la sfârșit cuprinsul unei impresionante (și pe alocuri tulburătoare cărți (Elena Stan-Bădulescu, *Dăscălița. O viață, un destin*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2015) de amintiri, prin care autoarea urmărește cronologic propria-i biografie, derulată

începând din copilărie și până la anii pensionării. D-na Elena Stan-Bădulescu a fost ceea ce anunță și titlul volumului – o „dăscăliță”, profesoară de limba română și de limba franceză, destinul purtându-i pașii prin mai multe locuri și școli din țară, culminând cu municipiul Târgoviște, locul în care s-a stabilit și în care trăiește și azi cu familia (soțul și doi băieți).

Firește, o biografie (fie ea și a unui om de la catedră, căruia i-a fost dat să educe multe promoții de elevi) interesează nu numai fiind privită prin grila „meseriei” cu pricina, ci și pentru contextele, mediile, spațiile etc. străbătute de personajul povestitor – pentru a-i oferi cititorului o anume „ramă” în care s-au înscris toate cele încredințate tiparului.

Din acest punct de vedere autoarea cărții, deși mărturisește în mai multe rânduri că n-are vocație de scriitor și relatează totul ca pe un fel de mărturie despre propria-i familie, oferită descendenților, reușește să-și facă cititorul părtaş la fapte și evenimente ce oferă, pe lângă multe altele, o oglindă panoramică a împrejurărilor în care i s-a derulat destinul. De aici și interesul sporit pentru lectură, dar și o anume empatie auctorială stabilită, încet-încet, aproape pe nesimțite, între cei cărora autoarea li se destăinuie și persoana sa ca personaj și povestitor.

În ciuda mărturisitei lipse de talent literar, de care aminteam mai sus, d-na Elena Stan-Bădulescu reușește – cel puțin în prima parte a volumului – să ne dea emoționante și mișcătoare pagini despre anii copilăriei, petrecuți într-un sat argeșean. Sunt pagini care, fără a fi

suspectați că exagerăm, pot figura oricând într-o antologie a genului, oricât de severe ar fi criteriile ei de alcătuire. Aci autoarea se dovedește a fi o inspirată evocatoare, realizând cu har și talent descrieri ale casei natale – cadru în care se orânduiesc, ca-ntr-o simeză sentimentală, bunicii și părinții. «În familia noastră – citim într-un loc – principiul de bază era bunul simț. Ne-au educat frumos, în spirit creștin, să fim buni, cinstiți, să nu mințim, să nu furăm, să respectăm pe alții dacă vrem să fim respectați, să nu vorbim urât. La noi în casă nu se vorbea vulgar, nu se înjura, nu pronunța nimeni cuvântul „dracu”».

Pe acest fundal chipul mamei capătă aureolă aparte: «În copilărie mama mi se părea că e zeița noastră ocrotitoare, deși ea era responsabilă cu pedepsele corporale. O știam de frică, dar o și iubeam mult. Avea multă grijă de noi, ne îmbăia, ne primenea, ne hrănea și făcea în așa fel să nu ne lipsească nimic. Muncea mult în gospodăria casei, ducea tot greul, dar la colectiv nu s-a dus niciodată. Avea mândria ei. Aici se deosebea radical de mama ei, de Maica, bunica noastră, care ar fi fost mai îndreptățită să-și mențină rangul mării familii de preot. Oricum, mama n-ar fi avut timp să se desprindă de casă. Era o gospodină de mare clasă, dovedind că Școala de menaj urmată a avut o influență mare asupra ei. Știa să facă atâtea lucruri învățate acolo!... Făcea niște broderii superbe, de toate tipurile. Aveam atâtea lucruri frumoase, fețe de masă mari, lenjerii, șervețele brodate de ea cu un gust desăvârșit... Țesea covoare oltenești de orice mărime, carpete în culori naturale, asortate atât de frumos!... În sat nu mai țesea nimeni covoare oltenești. Femeile din sat țeseau la un „război” cu spată, cu suveică și niște pedale... Știa să prepare șerbaturi de toate felurile... Tot timpul mama s-a ocupat și cu creșterea viermilor de mătase... Muncă multă, bani puțini. Venea vara cu altele, toamna cu bulionul, magiunul, conservele și pregătirea pentru școală».

Acest „rai” al copilăriei a trebuit să fie părăsit o dată cu plecarea autoarei la școlile de la oraș (în București, la Găești), cu asprimea vieții de internat, cu condiția unei vieți semi-mizere de pe la gazde. Etc. Etc.

Fire ambițioasă (cum o au în genere cei născuți la munte sau în zonă de dealuri) și conștientizând nevoia acută de a se educa și de a nu crea necazuri părinților (îndeosebi tatălui, ins cam ursuz

și destul de „rece” cu copiii), eroina acestui remember autobiografic este o ființă corectă și cuminte, rezistând ispitelor orașului și devotându-se studiului cu o voință de nezdruccinat. Se consideră a fi fost mai peste tot, prin școlile prin care a trecut, o norocoasă, având învățători și profesori care i-au cultivat dragostea pentru literatură. Ca factori benefici, aceștia i-au deschis drumul către studiile umaniste, ajungând în cele din urmă o „dascăliță” model, apreciată ca atare de mai-marii învățământului (directori, inspectori) și iubită de multele promoții la care a predat timp de patru decenii.

Empatia profesoarei cu elevii ei a fost o permanentă a vieții „dascăliței” în toți anii în care a oficiat de la catedră, dar și mai târziu, după pensionare, fiindcă iată ce mărturisește d-na Elena Stan-Bădulescu: „A găsit vreun coleg o floare sau un boboc de floare pe catedră la fiecare oră, ani de zile?”

Nu știu, așa „rea” cum eram copiii mă iubeau, învățau de dragul meu. La o întâlnire pe care am avut-o ca dirigintă cu penultima mea serie după douăzeci de ani a fost ceva de vis. Eu eram regina mamă, toți erau căsătoriți, aveau copii, erau realizați, cu firme, cu câte două facultăți, aparate video, fotografii, laptop-uri la ei, a fost ceva de neuitat. Cum n-a putut veni, Silvia Pană a sunat din Canada și a vorbit cu fiecare din cei prezenți. O veselie de nedescris... Unde s-a dat examen la facultate și la română (filologie, sport, medicină, filosofie, drept, Academia de Poliție), unde era probă de limba română au luat cele mai mari note, fără nicio oră de meditație. Erau așa de bine pregătiți!”.

Doamna Elena Stan-Bădulescu, cum însăși mărturisește undeva, nu și-a „cosmetizat” în niciun fel biografia, mărturisirea e limpede și curată de la prima și până la ultima pagină. D-sa nu se sfiește, bunăoară, să scrie chiar și despre suferințele și bolile „vârstei a III-a”, considerând că chipul care trebuie să se imprime în memoria fiilor, a nepoților și a celorlalți urmași din viitor e musai să fie cât mai exact („cu bune și cu rele”, zice d-sa) pentru a fi credibil și, adăugăm noi după lectura cărții, pilduitor din multe puncte de vedere.

Pe lângă toate celelalte (sau, mai bine zis, laolaltă cu ele) mai avem aci și un bun exemplu de ceea ce înseamnă o viață de familie bine clădită și armonioasă – până la urmă pilonul principal al oricărei împliniri individuale, pe toate planurile.

DIOPTRIILE UNEI OGLINZI

Născut în 1956, Octav Lica vine în literatură după multă viață, nu toată trăită între cărți, lăsându-se absolvit de motoare, excursii de-a lungul și de-a latul țării și chiar al globului pământesc, și debutând editorial în 2019, după multe și fructuoase tatonări prin diverse reviste literare – dar mai ales după îndemnuri de a scrie care i-au completat câștigurile la mai multe concursuri literare de proză sau poezie. Actualmente este autorul volumelor de versuri *Călător în Timp* (2019), *Lupta cu Timpul* (2020) *Anatomia unei Clipe* (2022) și al volumelor de proză *Taxiul Amintirilor* (2021) și *Strada zorilor* (2024) – cea de față* echilibrând la trei tărâmurile proză-poezie.

Fără a putea spune că Octav Lica este un calofil – pentru că nu reia, nu prelucrează îndelung, lasă vorbele să se aștearnă pe hârtie în prima lor alcătuire – nu poți, totuși, să nu remarci ceea ce este constant în scrisul său: pasiunea (naturală) pentru frumusețea expunerii. Este ceva spontan și mă grăbesc să ilustrez cu un pasaj luat oarecum la întâmplare: „*Pornesc motorul (despre o motocicletă este vorba, n.n.). Toarce ca un motan mângâiat sub bărbie, vibrațiile sale guturale trezindu-mă-n simțiri. Uleiul începe să zburde prin conductele înșirate printre măruntaiele motorului, antrenând parcă circulația sângelui prin propriile-mi vene. Acum sunt gata de drum, adrenalina începe să pulseze împrăștiindu-se în tot corpul ca un drog al fericirii.*” La prima vedere, această simbioză între om și motocicletă (după modelul simbiozei dintre cal și călăreț de altădată), pare o metaforă în cascadă sau un sentiment exacerb al mașinismului, dar revăzând în fugă alăturarea / așternerea cuvintelor observi că asta determină un ritm atent croit, deși, repet, exprimarea pare spontană. Aș pune (tot) pe seama îndelungii tăceri literare a autorului și aceste ieșiri gata șlefuite stilistic: prea de multe ori și-a spus în gând situațiile, frazele, încât vorbele s-au rotunjit, s-a așezat într-o curgere fără asperități, netedă și limpede.

Volumul cuprinde amintiri, evocări, reportaje indirecte, povestiri fantastice, dar mai ales proze poetice, acestea având legătură cu poemele lui Octav Lica, încercând, poate, o punte de legătură între

poezie și proză în creația sa. S-ar spune, așadar, că avem în față o carte de rezerve care nu și-au avut locul în *Taxiul Amintirilor* sau *Strada zorilor* și, stând prea mult în grija autorului, el a constatat că sunt demne de a-și căuta singure un titlu. Iar „oglinzi cu dioptrii” tocmai asta vrea să spună, că masa de lucru (sau sertarul) se inspectează cu o oglindă-lupă, care mărește și face să se vadă amănuntul pierdut în mod obișnuit din vedere. Sunt, așadar, „amănunte de sertar” în care autorul se privește cu o atenție mărită.

Între ele, *Troleibuzul 84* dă măsura încrederii în sine a lui Octav Lica în așa grad încât construiește alături de Caragiale, *La margine de drum* sau *Animale nocturne* ori *Viață de câine* aduc atmosfera din Emil Gârleanu, (fiind pilduitoare iubirea pentru animalele mici a lui Octav Lica), iar textele despre COVID sunt de o acută actualitate privită când în glumă, când cu tristețe grea. Este de reținut, din *Primul sărut*, care este un poem în proză de fapt, impresii ca acestea: „*Atunci ochii, agățați de pleoapele închise, încearcă să pătrundă ceilalți ochi închiși, până în adâncul sufletului ce se vrea pereche. Apoi, buzele se desprind tremurânde, speriate de îndrăzneala lor, experiment al cărui rezultat este mai eficient decât orice reacție chimică în lanț.*” Este ciudat cum și cât de elegant ni se vorbește despre dragostea adolescentină fără vulgaritățile de azi ale tiktokului, de pildă, ca și când lumea internetului nu s-ar fi descoperit și trăim încă în ideile platoniciene...Dar și cât de bine s-ar potrivi acestea cu internetul însuși, cum s-ar putea ele așeza ca un magnet de idei în spatele vizualității lascive ordonând-o, civilizând-o. Octav Lica nu este un paseist, dar moralismul său escesiv (de fapt, continuu dacă-l implicăm și în tonul sapiențial al autorului și în vorbele de duh pe care le risipește / presară peste tot consolidând impresia de literatură gnostică a întregului volum) judecă prezentul căutându-i antecedentele și propunându-i refacerea, întoarcerea la cauze și revenirea pe drumuri mai omenești înapoi. Unul dintre aceste drumuri omenești este, pentru el, literatura în care crede și când o scrie dar și când doar o gândește și o dospește în memorie până ce cade coaptă gata în pagină.

* Octav Lica, *Oglinda cu dioptrii*, Apahida-Cluj, Editura Neuma, 2025

VICTOR PANDURU

Tihna amintirilor

Victor Panduru este cunoscut ca autor de romane istorice. *Depărtarea era totuși senină* (2019; 2020) descrie viața rurală din Țara Românească în vremea lui Cuza Vodă (1864), iar *Baștina* (2021), aceeași zonă (cu accentul pe viața de oraș/târg) în preajma revoluției lui Tudor Vladimirescu. Acest al doilea roman descrie excelent sfârșitul fanariotismului, avându-l ca personaj principal pe Pazvantoglu, vestitul Pazvante Chioru pe care numai lăncu Jianu a putut să-l pună la punct (el i-a scos ochiul fixându-i numele în istorie și în tradiția populară); tocmai de aceea scriam, comentând romanul, că s-ar cuveni ca autorul să se aplece mai abiter asupra vieții lui lăncu Jianu.

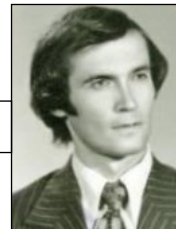
Până la reluarea ciclului românesc ce se întrevede atât de limpede, autorul își îngăduie un moment de respiro cu acest volum de notații și amintiri din și despre satul natal, Păcioiu, undeva pe Râul Doamnei.* Pentru autor, satul românesc din Valahia a cunoscut înflorirea maximă în secolul al XVIII-lea, a dat multe roade în secolul următor iar apoi, în suta de ani cu cele două războaie mondiale de care abia ne-am despărțit, a luptat, și luptă încă, să se păstreze cu resursele acumulate, folosindu-le până spre epuizare. De o dispariție a lui, în zona de deal cel puțin, nici nu poate fi vorba, de o schimbare profundă nici atât – doar de modernizări de tor felul; locuitorii sunt în plin elan de acumulare, copiii și tineretul sătesc apar de peste tot – și, toți fiind dornici (curioși) să știe cât mai multe lucruri, despre neamurile lor mai întâi iar apoi despre satul ca istorie, autorul le aduce, pedagogic, momente semnificative din vremea stră-străbunicilor, adică din acel secol al XVIII-lea al afirmării, al ieșirii din păduri și din noroaie a localităților și al croirii drumului propriu al fiecăreia. Principala calitate a acestei civilizații la început de afirmare ar fi, după autor, limba, comunicarea dintre oameni. Citesc, de pildă, o descriere tehnică a unui bac ce trece peste Olt oameni, cai și căruțe – și înțeleg că Victor Panduru are atâta încredere în limba românească a acelor timpuri încât îi acordă posibilitatea de a crea termeni științifici, chiar un limbaj tehnic elevat. Este urmărit podarul: „...Apoi, mulțumit cum nu fusese niciodată, a început să

învârtă maneta mosorului pus în capătul dinainte al podului și frânghia groasă, trecută peste scripetele umblător pe cablul mare de oțel, întins de la un mal la altul, prins de pari puternici, a început să se înfășoare, în timp ce frânghia capătului din urmă al podului, pus pe alt mosor și alt scripete, rotit tot pe cablu de oțel, a lăsat-o slobodă. Când apa a început să izbească în capătul din spate, depărtat încet-încet, oblic, de cablu, podul și-a pornit urnirea greoaie, în scârțâielile scripetelui din față, mult mai aspre decât ale scripetelui din spate puțin asuprit. Așa, podul a trecut între malurile Oltului de la o împărăție de sălcii cu răchită la alta...”(p.75) Se poate zice că, dacă ceva poate fi descris cât mai exact, poate fi și construit, această descriere fiind ca un „prospect” – or, autorul nu pune în față posibilitatea aceasta ca limba de la 1800 să fi fost productivă, suficientă dezvoltărilor materiale în pas cu vremea. Cred că demonstrația lui Victor Panduru depășește, totuși, din exces de zel esteticul. Amândouă romanele sale privind istoria din jurul anului 1800 sunt îmbibate de termeni arhaici, cei mai mulți tehnici dar bine explicați contextual, sintaxa este ea însăși arhaizantă, aceste constante ale scrisului autorului aducând culoare narațiunii, urmărind o poveste paralelă cu povestirea, și anume povestea cuvintelor. Când le implici, însă, în realitatea tehnică / tehnicistă a vremii e mai greu să le păstrezi doar în sfera stilistică, ies din text și te întreabă – fie că ești scriitorul, fie că ești cititorul – cum se poate așa ceva? Ce-ar fi fost limba română fără Eminescu, dezvoltându-se pe stilul lui Ion Budai Deleanu și Anton Pann? În fine, pare a fi fost o alternativă – pe care, iată, ca într-o ucronie, o poate urmări cineva...

Victor Panduru nu este, însă, înrobuit cu totul vocabularului. Narațiunile sale sunt atractive mai ales când aduce fapte din istorie pentru a explica amintirile vagi, pregnante dar fără obiect clar, ale tinerilor de azi. Păcioiu, de pildă, își trage numele de la vechile divanuri de pace stabilite încă de Vlad Țepeș: sunt locuri de judecată unde cei vinovați erau trași în țeapă și puși de-a lungul drumului.

(continuare la pagina 65)

* Victor Panduru, *Foșnete*, Editura Betta, 2024

POVESTEA FRUMOASEI ZARAZA

În amintirea lui József Pildner (1956-2008), scriitor și editor târgoviștean, om de rară generozitate – un blond frumos ca un zeu, fascinat, așa cum l-am cunoscut, de această poveste, în mai toate variantele ei romanțate.

În București, pe vremea războiului, existau două localuri cu faimă. La „Vulpea Roșie” lumea venea să petreacă pentru Cristian Vasile, cântăreț în mare vogă, așa cum alt local, „Îngerașul”, prospera pe seama altei glorie a momentului – Zavaidoc. După cum se știe, artiștii din acea vreme erau siliți să fie „protejați” de mardeiașii orașului, care aveau, după modelul mafiot, monopolul asupra cabaretelor, cazinourilor și bordelurilor. Un vestit cântăreț nu era pentru ei mai mult decât o prostituată căreia îi lua o bună parte din câștig. Cei doi artiști nu se iubeau. Zavaidoc era cu bandele de la Bariera Vergului ale lui Borilă, Cristian Vasile, cu cei din Tei, ai fraților Grigore. De multe ori cei doi se întâlneau, însoțiți de malacii lor, gata să se taie.

Întâmplarea de pomină începu într-un moment de armistițiu. Într-o seară, Cristian Vasile, în smoching alb, mult prea șic pentru înfățișarea lui de docher dat cu briantină, cântă ceva nou. Publicul, vrăjit, îi sorbea vorbele în tăcere. Mai cu seamă femeile, multe dintre ele trecute prin ciur și prin dărmon, lăcrimau atinse la inimă. Lăcrima și o frumoasă țigancă cu buze senzuale și părul negru lucios, venită la brațul unui ins oarecare. Era Zaraza, mai precis Zarada, după un nume țigănesc tradițional însemnând „minunate”. Cântărețul mai zise două cântece și se retrase. Țiganka stătu jumătate de ceas ca pe ace și ieși după el. Cristian Vasile nu mânca niciodată în localul unde cânta. Acum era la o cârciumă din apropiere, singur, cu un pahar de absint. Cei doi băură, vorbiră ore în șir și apoi plecară în întunericul nopții. Doi ani de nespusă iubire i-a fost dat să petreacă nedespărțit

de „nebuna lui adorată”, cum îi plăcea artistului să o dezmiere.

După o jumătate de an s-a născut cântecul „Zaraza”, cel mai mare succes al lui Cristian Vasile. Era Lily Marlene al Bucureștiului, fiind pe buzele tuturor. Se cânta în berării, în adăposturile antiaerene, îl cântau soldații în tranșee, pe timpul asediului Odesei. Fermecătoarea țigancă devenise la fel de cunoscută ca celebrul ei amant.

Zavaidoc era răvășit de invidie. Pierdu nopți întregi clămpănind la pianul său hodorogit, încercând să mai facă vreun cântec de succes, dar zadarnic. Fură o melodie de la americanul Sinatra

iar publicul îl întâmpină, după cum merita, cu cotcodăceli și fluierături. Disperat, apelă la Borilă și la Bariera Vergului. Tâlharul îl ascultă rânjind și, ca să-i întărească și mai mult pornirea criminală, îi spuse că nu-l poate omori pe Cristian Vasile. „Nu de alta, mai adăugă casapul, dar îmi place și mie cum îi zice, și-ar fi păcat de Dumnezeu”. Și banditul, făcând-i cu ochiul lui Zavaidoc, care se înnegrise de invidie, începu să

fredoneze „Zaraza”.

A doua zi după Sfântul Dumitru, Zaraza ieși, ca de obicei pe înserate, să cumpere tutun iubitului ei de la chioșcul din colț. Peste oraș se lăsase un amurg roșiatic și posomorât, prevestitor parcă al nenorocirii. Un om de-al lui Borilă, ascuns în zdrențe de milog, pândeau ca o fiară însetată de sânge. Femeia se apropia purtându-și frumusețea în mers grațios de căprioară. Matahala își lepădă cărja cât ai clipi și, după ce îi curmă viața cu o singură lovitură de cuțit, își pierdu urma pe cheiul Dâmboviței. Când se lumină de ziua, la comisariat, Cristian Vasile fu interogată ca suspect. De cum îi dădură drumul, cu o lucire de nebunie în priviri, se înfundă în prima cârciumă ce îi ieși în cale și bău în neștire.

Pe drumul spre crematoriu, unde a fost arsă Zaraza, mărețul dric din abanos

sculptat, urmat de o groază de lume, lăsa să se vadă prin geamurile de cristal o frumusețe de femeie cu ochii deschiși, căci pleoapele cu gene lungi nu vruseră, în niciun chip, să se coboare peste ochii negri ca smoala.

După două zile, urna cu cenușă dispăru din firida ei din interiorul crematoriului. Amantul, înnebunit de dragoste și neputință, pătrunse în miez de noapte printr-o fereastră a crematoriului și, pipăi zeci de urne frumos alinate, și simți pe aceea a neprețuitei sale. O sărută și o strânse cu ardoare la piept. Ajuns acasă, începu sinistrul ritual pe care i-l inspirase, fără tăgadă, sminteala. În fiecare dimineață, timp de patru luni de zile, Cristian Vasile mănca câte o linguriță din cenușa Zarazei. Când cenușa s-a terminat, a înghițit otravă. Dar n-a fost să moară, și-a ars numai corzile vocale, punând astfel cruce minunatului său glas.

Nu s-a mai știut nimic despre el o vreme, până prin 1959, când a fost văzut la Brăila. Arăta ca un bătrânel cocârjat cu înfățișare de boschetar. Își câștiga o sărmană bucată de pâine fiind angajat din milă ca mașinist la teatrul urbei. Ridica și cobora, în fiecare seară, cortina, aidoma unui început și a unui sfârșit de viață.

*

Din perspectiva lecturii, e de gândit că, în acest tip de povestire, atracția de grotesc (de gestul macabru, în cazul de față) are în sine ceva profund, axiomatic și primitiv, care înclină mult spre trăirea inocentă și bucuria absolută. În literatură, ca și în arte în genere, orice scop denaturează. Adevărul biografic nu mai contează pentru o ardentă dorință de transcendere – mai aproape fiind aceasta de misticismul religios decât de formele imediate și ademenitor confortabile ale kitsch-ului.

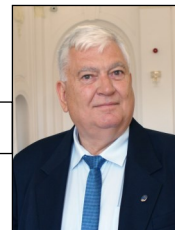
„Povestea frumoasei Zaraza”(varianta mea, o compilație inspirată de József Pildner) mi-a fost cerută, cu mulți ani în urmă, de un amic întâmplător pentru un restaurant din București al cărui nume nu mi-l mai amintesc. Am primit asigurări că va fi pusă în ramă aurită, la loc de cinste, să atragă mușterii. M-am ales cu trei sticle de vin bun (încă dinainte) și cu promisiunea unei invitații la o petrecere cu lăutari. Amicul cu pricina, un vorbăreț din cale-afară, s-a pierdut odată cu invitația, iar povestea înseilată de mine s-o fi topit și ea în folclorul bucureștean.

(continuare de la pagina 63)

Victor Panduru Tihna amintirilor

E greu de înțeles de ce această cruzime a primit numele păcii – dar autorul vrea să împace acest nume cu tradiția explicând că după aceste execuții publice satul (zona) a devenit foarte, foarte cinstită, pe aici puteai lăsa punga cu galbeni în mijlocul drumului și nu ți-o lua nimeni. Pe tinerii care ascultă aceste povestiri de la bătrânul satului (aceasta este strategia narativă: copiii și tinerii îl roagă, iar bătrânul le povestește) îi liniștește explicația. O altă poveste etiologică, cea a Gârlei Păcurarului, spune că a venit cândva un cioban pe această vale cu oi nu prea multe, dar toate râioase, și le-a lăsat să-și caute singure leacul: ciobanul era din Prahova, și acolo oile râioase căutau până găseau bălți de păcură în care se aruncau să le treacă mâncărimea de la râie. Găsesc, desigur, și aici, pe Gârla Păcurarului, o asemenea baltă, după multe alergări în păștere pe coclauri, iar ciobanul cheamă satul și-i explică să facă puț, să scoată păcură și să nu mai cumpere de la găzarii care trec pe drum. Desigur, și această „găselse” împacă cele două semnificații ale numelui, dar să-l lăsăm, totuși, pe păcurar să vină de la *pecus*, *pecoris* latinesc ce înseamnă turmă de oi,

contaminarea cu *picula* (care înseamnă și cioară și negreală în general, deci a ajuns la păcură) fiind târzie, adică păcurarii existând cu mult înainte de descoperirea zăcămintelor de petrol. Copiii sunt, însă, încântați de povestea bătrânului și se mândresc că au avut cândva puț de păcură în sat (acum nu cred că mai poate fi vorba de așa ceva). Alte povestiri ale bătrânului vorbesc despre „zavera” lui Tudor Vladimirescu (foarte interesant: aici autorul aduce argumente istorice noi privind moartea Slugerului și, mai ales, privind trădarea căpitanilor săi, vânzarea de șef de către ei), personalitățile zonei din timpul fanarioților (este vorba de familia Eneoiților, aromâni din Pind care au ridicat două biserici într-un sat apropiat; autorul face disocierea necesară între grecii fanarioți și aromânii care au venit în timpul lor pe aceste meleaguri), despre moara satului, dejugătoarea de la Păcioiu (locul unde făceau popas căruțașii; este una dintre cele mai vii povestiri, jocul urșilor având locul central: lumea care se aduna în jurul lor jucând odată cu ei, după pașii/ritmul lor...) – toate creând o atmosferă prielnică poveștii în sine, aducând tihna amintirilor într-o lume trepidantă a unui prezent ce vrea, timp de să erodeze trecutul, să atomizeze grupurile, să le rupă de el – dar nereușind un singur lucru: să le ia oamenilor povestea – care este ca o adevărată piatră de nesfârșit lângă ea găsindu-și toți libertatea.

RETORICA ÎNGERILOR

Poezia Annei Eichert-Giucă, profund marcată de incontestabile reverberații expresive ce se intersectează în multe puncte cu minimele liricii argheziene, susține, paradoxal, într-o logică imanentă, mai curând, ideea lui Fernando Pessoa: „Un poet e-un imaginator./ El le-nchipuie pe toate cele/ Până-și face o închipuire/ Chiar și din reala lui durere./ Cei care se-apleacă să-l citească/ Simt ca pe-o durere conținută/ Nicidecum ambele lui dureri/ Ci doar pe a lor, dar neavută” (*Autopsihografie*). De fapt, rostirile ființei eului poetic, privite din această perspectivă, provoacă în nuce o interacțiune cu „vocile” transcendente ale spiritelor celebrilor clasici, confirmând astfel, voit sau nevoit, în volumul *Ramuri albe* (Editura Tipo Radical, 2023) un cert meșteșug auctorial în facerea poemului: „Poezia lasă/ pe albul zăpezii/ pași./ Poezia-i/ zbor de colorați/ fluturi./ Poezia-i/ spiral în vânt/ pe pământ./ Poezia are sonore ine/ în cuvinte./ Poezie/ la tine vin/ cu sufletul senin” (*Poezia*), sau: „Cuvintele caută drum/ spre noul poem./ Poetul ascultă, acum/ e timpul lor, le chem./ (...)/ Cuvintele se lasă venite de departe/ poetul le așază în carte” (*Cuvintele*).

Imageriile Annei Eichert-Giucă poartă, subtil, expresia sensibilității prin care trăirile se raportează vădit la miturile realității spre a le încorpora în poezie: „Această realitate necunoscută/ în univers caută/ spirite luminate, șlefuite/ visele să fie împlinite” (*Visul*). Acest mod de a-și face cunoscută prezența în lume, sugerează, dacă vreți, harul destinal cu care a fost înzestrată. Conținutul ideatic al versurilor pe de o parte are menirea de a crea tensiune, iar pe de altă parte de a o proiecta, ca pe orice creator, în afara efemerului. De aceea, autoarea se identifică armonios, îngerește am spune, cu „semințele luminoase din cuvânt” (*Ursitoarele*): „M-am regăsit printre cuvinte/ șlefuiindu-le pentru o carte/

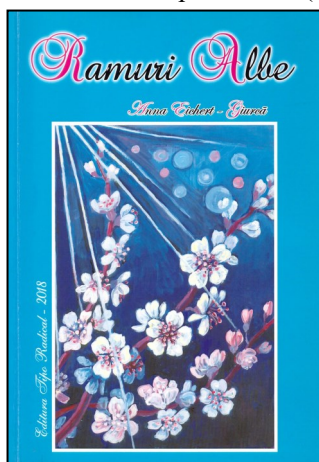
le-am trecut prin lanul cu vedenii/ așteptând lumina să îmi vină./ (...)/ Azi locuiesc printre cuvinte” (*Trăiesc un vis*). Datorită acestei lumini ziditoare de idei și gând, izvorâtă din credința în Dumnezeu, „tăcerea zidește amintiri” (*Tie*), iar „Pasărea/ prin cădere/ învață zborul” (*Adevăruri*): „...În lume, departe/ silabe dezlegate./ Cândva vor fi legate/ și-n cuvinte semănate/(...)/ Litere, silabe, cuvinte/ în lumea lor trăite/ alături idei fulgerând printre rânduri/ o altă lume învolburând gânduri” (*Altă lume*), și „Toate vin orânduite/ într-o ordine divină/ omul este o parte/ de lumină din lumină./ Din lumină s-au desprins/ spațiul, timpul, cuvântul/ tot ce Domnul a atins/ a nemurit pământul” (*Sfânta Divinitate*); sau: „Am

întrebat lăcrimând cerul:/ povara mea de unde vine/ care este misterul/ de viețuiește în mine./ (...)/ Privesc la Isus, pe cruce/ povara mea nu-i chin, e dulce” (*Povara mea*).

Gândirea mitică, arhetipală, dezvăluie o posibilă condiție de forțare a creației poetice de a întrupă ființa cea-fără-sfârșit în arătărilor și simbolurile sacre ale omenirii care, obligatoriu, nu trebuie să uite de mâna

lui Dumnezeu așezată pe creștetul muritorilor „rătăcitori în credință” (*Isuse, blând*). Dacă la Arghezi „lumea este lumină” (N. Balotă): „E pardosită lumea cu lumină” (*Vânt de toamnă*), la Blaga – „expresia unui univers absolut” (M. Raducea): „De ce m-ai trimis în lumină, Mamă,/ de ce m-ai trimis?” (*Scrisoare*), la Anna Eichert-Giucă aceasta reprezintă, metaforic vorbind, dovada existențialistă a crezului său artistic: „De timp eu măsurată sunt/ Prin el câmpuri și taine străbat/ pun vechi și noi cămăși la uscat./ Și cum totul pare întunecat în lume/ las lumina versu-mi să îndrume” (*Timpul*).

(continuare la pagina 69)

GÂNDIREA LITERARĂ A LUI ABE

Gândirea este un proces biotic general uman.

Practica a impus și este tot mai studiat pe plan teoretic faptul că oamenii, deși au o structură a creierului asemănătoare, nu gândesc la fel.

Există în gândire deosebiri de grup, mai ales profesionale și individuale, ce privesc elementele/unitățile gândirii (imagini, cuvinte, simboluri) și operațiunile întreprinse cu aceste elemente.

Elementele gândirii unui matematician sunt: număr, funcție, sumă, logaritm, necunoscută, unghi etc., multe dintre ele fiind reprezentate prin simboluri matematice. Matematicianul întreprinde cu aceste elemente operațiuni precum: adunare, scădere, înmulțire, împărțire, derivare, reprezentare grafică etc. În cadrul gândirii de grup a matematicienilor se manifestă gândirea individuală din care au izvorât noi elemente și operațiuni concepute de Euclid, Lobacevski, Gauss etc.

Pentru a demonstra adevărul unei teze, cerința este să aduci ca argument trei argumente din trei surse diferite. Nu vom cădea într-o asemenea capcană, pentru că argumentul deja enunțat este suficient de puternic iar cârcotașii nu au decât să examineze ei înșiși alte două cazuri. Îi invităm să ia cazul gândirii unui militar și al gândirii unui politician, evidente prin deosebirea dintre ele. Examinarea lor fie și succintă, de către noi, aici, ar lungi inutil redactarea.

Argumentul deja prezentat ne îndreptățește să afirmăm că există și o gândire literară specifică scriitorilor, iar aceasta, la rândul ei, în condițiile epocii actuale caracterizată prin mentalitatea individualistă, are variante individuale pe care critica literară din rațiuni ordonatoare le grupează în curente literare, generații etc.

Obiectivul nostru este să cercetăm și să prezentăm cititorilor gândirea literară a scriitorului Aurel Brumă, așa cum apare

ea în volumul *Mamelon de galon*, Editura Performantica, Iași, 2024.

Cartea este structurată în: un studiu introductiv intitulat *Mintea pe moațe*; XX de capitole, un *FINAL*; o *Curiculă creativă Aurel Brumă*, autorului textului; o *Curiculă creativă Calistrat Robu* ilustratorul cărții; un *Sumar*.

Capitolele sunt departajate într-un fel ce dezvăluie, de la început, dorința de individualizare a autorului, fapt general în practica auctorială de azi. Autorul are o subiectivitate oscilantă. Unele capitole (1, 2, 5, 7) a dorit să le intituleze în stilul romanelor picarești și, în general, al cărților medievale, prin texte lungi, paragrafe ce sintetizau conținutul de idei al capitolului și le-a marcat prin bolduire sau italice. Ulterior a găsit o soluție pentru toate capitolele, le-a individualizat marcându-le cu cifre arabe încadrate în chenar așezate în partea dreaptă sus a paginii de început a fiecărui capitol.

La prima impresie a lecturării volumului, se pare că gândirea literară a lui Aurel Brumă este o gândire literară populară, folclorică, în expresia ei orală, nu scrisă. Spre deosebire de Ion Creangă, care are o gândire literară în expresie scrisă, redată deci prin mijloacele culturale învățate în școală, Aurel Brumă vrea să redea și în scris oralitatea gândirii populare, folclorice.

Termenii, cuvintele (nu toate!) folosite în scrierea sa sunt identice cu cele din vorbirea populară curentă redată în scris în forma lor orală, cu sonoritatea lor: *boon*, adică bun, *futbol*, adică fotbal, *con-vo-ca-tor*, *cirilic* etc. Unii termeni sunt transcriși în forma lor scâlcită a pronunției populare. Celebrul circ Kludski este menționat în variantele *Putky*, *Kulchi*. (pp.15,16) Cu o reală dezlănțuire de fantezie, autorul explică sensul termenilor din titlul cărții: *Mamelon* este sân, dar și deal (*mamelonul adică dealul*, p.39). Probabil *Dealul* din volumul omonim al autorului. Iar *de galon* înseamnă *al galilor*: *teritoriul*

nostru, le explică primarul comunei locuitorilor, *poate fi descris ca Mamelon du Gal! Mamelonul galilor* (p.88). Dezbateră scoate, însă, la iveală și alte ipoteze: *localitate parte a Galaxiei*, (p.40); satul *Gălățenii de Sus*, (p.25). Dacă mai lua în considerare și galion, galon (militar), localitatea Galu-Pipirig, autorul risca să scrie un roman fluviu!

Principala operațiune a gândirii literare, **asocierea** termenilor în propoziții și fraze este realizată după regulile conversației orale. Se exprimă jocuri de sens. Decizia ca învățătoarele și școlare să se posteze pe trotuar pentru a urmări o paradă, este redată în forma: *Învățătoarele să facă trotuaru cu copiii* (p.17) În unele asocieri se valorifică sensul dublu sau multiplu al unor termeni. Astfel cuvântul *vămi*, care în sensul religios înseamnă oprirea temporară și citirea unor anumite texte în timpul ceremoniei de înmormântare, este folosit în contextul ideatic al unei defilări: *pășea calm, rar, și când se făceau vămile, că de protocol răspundea tov. Melu, fost dascăl eparhial... se oprea* (p.17). Cele mai multe dintre asocierile de termeni vizează realizarea figurilor de stil oximoron și catahreză. Ele ținesc provocarea umorului și exprimarea absurdului: *să-i taie panglica cu ministru cu tot*, (p.13), *strigare de cot*, (p.51), *cam fistichie, ca măgaru cu tichie*, (p.39), *nuiete de cucuruz*, (p.22): *hologramă, pictogramă, dureri de cap de pomană*, (p. 9).

Narativitatea, o altă operațiune a gândirii literare populare, este folosită curent de către Aurel Brumă. Ea are o contribuție esențială în realizarea intrigii imaginare, bine articulată. Ilustrația, prin cele 34 tablouri urmărește îndeaproape și susține narativitatea valorizând intriga.

Ruperea fluxului narativ, procedeu ajuns specific post-modernismului, este prezent și în gândirea literară populară în general și în cea a lui Aurel Brumă. Redarea considerațiilor privind lumea postbelică ale unuia dintre personaje este întreruptă și se trece abrupt la altă idee, fără nici o legătură cu prima, am spune chiar intenționat fără legătură: *pauză, publicitate, schimbă canalul*. (p. 8) Expunerea ideii unui personaj de a pleca din România în Vest este întreruptă și continuată cu relatarea planului de stimulare a comerțului socialist dintre sat și oraș prin transformarea *cacainei* (ieșenii știu ce-i asta!) în fluviu. (p. 12)

Operațiunea de **structurare** a creației sale literare este pentru Aurel Brumă un prilej de a-și manifesta profesionalismul și imaginația. Textul cărții este structurat,

majoritar în proză, dar autorul versifică uneori (pp. 21,22, 75), iar alteori se travestește în dramaturg (p.28).

Imaginația, ca operațiune a gândirii literare populare a lui Aurel Brumă reprezintă domeniul său de excelență. Copleșitoare prin abundență și varietate, uneori șocantă, imaginația este expusă în forme statice și dinamice, în flux cinefil.

Scopul folosirii termenilor și operațiunilor gândirii în formele menționate este acela de conturare a unui anume stil literar. În gândirea literară populară se regăsesc în stare primară, incipientă, estetica și expresiile caracteristice celor mai multe, dacă nu cumva tuturor, curentelor literare moderne. Aurel Brumă folosește din plin această oportunitate în tehnica sa literară. Predomină procedeele gândirii absurde și suprarealiste: *sătenii sunt roși de privirile călătorilor din tren* (p.13); *să vă exprimați uninominal în cor* (p.40). Figurile de stil clasice sunt corupte în acest scop. Gura știrbă a unui om în vârstă este comparată cu un canal deversor (p.8) Astfel, printr-o anumită alegere a unuia dintre termeni se dă figurii de stil turnura urmărită, absurdă ori suprarealistă..

Este, **oare, autentică**, gândirea literară populară a lui Aurel Brumă? Întrebarea este justificată întrucât se cunoaște faptul că, ajunsă pe înalte culmi, cultura modernă se întoarce spre trecut și vrea să redea cultura primitivă cu mijloacele modernității. (Vezi *Tribuna*, nr 534/1-15 dec 2024, p.20). Această tendință este numită post-post-modernism. Personal cred că e o joacă cu termenii și consider că este doar o variantă a post-modernismului. Pictura naivă, cu care este ilustrată cartea, este de fapt pictura primitivă realizată în viziune și cu mijloace moderne.

Poate că omul epocii antice și medievale, omul rural, creierul său, va fi avut același număr de neuroni cu omul modern, dar nu avea același nivel cultural, același mediu de viață, iar arta sa nu reda și nu percepea aceeași realitate cu omul modern.

Gândirea literară a omului modern nu folosește aceiași termeni și nu operează identic precum gândirea literară a omului antic și medieval. Nu folosește aceleași concepte și nu operează identic.

Gândirea literară populară a lui Aurel Brumă este doar o imitație a gândirii literare populare anterioară modernismului și ruralismului. El folosește termeni specifici epocii contemporane: *tovii*, adică tovarășii (p.15); *acoperiș plasmatic*; *a aplasmiza silențios*; *turbo*; *trambulina de*

exit; pikamer: freză hidraulică; semantemul, (p.75); *okei* (O.K.), *serelei*, (S.r.l.), (p.25). Aurel Brumă imită operațiunile gândirii literare populare folosind mijloace de redare moderne. În relația sa cu cititorii uzează de metode interactive: *5/6/7 și continuați până se termină pagina* (p.35); *Știu că ați vrea și alte amănunte dar...*, (p.83).

Omul antic și medieval, ca și omul modern, trăiesc o criză de comunicare atât pe planul terminologiei, cât și pe cel al operațiunilor gândirii. Omul antic și medieval nu avea suficiente cuvinte pentru a denumi realitățile sociale și cosmice fiind nevoit să recurgă la inovația lexicală. Pentru omul modern această criză de comunicare se manifestă în forme noi. Și el practică inovația lexicală, dar este preocupat de incapacitatea lexicului, a cuvintelor de a exprima integral și exact ceea ce simte și gândește. Soluția propusă este aceea de a crea semne grafice noi pe care Nichita Stănescu le numea *necuvinte*. Aurel Brumă nu a simțit această nevoie, în lucrare nu este formulată nici o cerință de acest fel. În schimb inovează lexical pentru a face față cerințelor imaginației sale fanteziste și noilor realități pe care vrea să le nareze: *cecezaurus; eN km* (p.10); *galonezi și galoneze*, locuitori ai *Mamelonului de galon* (p.62).

Atât omul antic și medieval, cât și cel modern nu respectă în redarea orală

ori scrisă a operațiunilor de gândire normele gramaticale. Dar în timp ce primii o fac de nevoie întrucât regulile gramaticale nu erau încă stabilite, omul modern procedează astfel, fie din neștiință, fie în mod conștient (mai ales poeții!). Unii par agramati și inculti datorită împrejurărilor, alții o fac în mod conștient, nu se sinchiesc, ba chiar fac din aceasta o cale de a se distinge din masă. În cazul poezilor ar mai putea fi luate în considerare și ipotezele că nu respectă normele gramaticale de teamă că nu pot fi perfecți în această privință, sau în semn de protest față de creșterea excesivă a numărului și detaliilor normelor gramaticale. În această privință, Aurel Brumă, se manifestă cu modestie. Doar din când în când, cade în păcat: *când era ovăzâca de juma de metru* (Când era ovăz cam de jumătate de metru) (p.13)

Mobilitatea spirituală, posibilitatea de a gândi în moduri literare variate, constituie temelia, ce i-a permis lui Aurel Brumă să ne ofere o scriere originală, spumoasă, expresivă ideatic și, mai ales, sub aspectul limbajului. Creând o altă lume, precum cea de pe tărâmul celălalt al basmelor, ori lumea din oglindă a lui Lewis Carroll, Aurel Brumă ne atrage atenția asupra absurdităților și suprealismelor/abaterilor de la realism ale lumii noastre.

(continuare de la pagina 66)

Retorica îngerilor

Cum se observă, în lirismul Annei Eichert-Giurcă, încărcat intens de gravitatea meditației, se regăsesc, în buna tradiție a neomodernismului asimilat de-a lungul carierei sale (însușind aproape 30 de volume), destule temeuri ale speranței că prin topirea în poezie a elementelor heraclitiene (*cuvânt, pământ, foc, cer, divin, taină* ș.a.) a identificat calea sigură de a învinge moartea și de a rostui propria sa istorie, fără aparențe mitologizante, în scopul expres de imortalizare în structura discursului prozodic nu atât a convingerilor despre alteritatea ireversibilă a vieții, ci mai cu seamă a timpului valorificat în toate ipostazele sale în scriitură, aceasta din urmă memorabilă prin combustia afectivă a manifestărilor ontologice.

Abundența de bibleisme indică faptul că poeta, puternic sedusă de motive creștine, se vrea un „înger căzut” (Baudelaire) pe cruce spre a-i lua

locul lui Isus Cristos, pentru a-i lua o parte din durerea palmelor străpunse de cuie. Jertfa este interpretată foarte original: „Cu lumina Lui m-a învelit/ Isus al meu preapătimit./ Când la mine a făcut popas/ eu în rugăciune am rămas.// Am lăcrimat, cu fruntea plecată;/ de păcatele lumii eram iertată” (*Isus*).

În contrast izbitor cu postmodernității, Anna Eichert-Giurcă, prin recurgerea la narativ, lasă impresia că în spațiul sinelui nu e loc de iluzoriu, dar sunt îngăduite, chiar și atunci când sunt desentimentalizate, submnările și revizuirile tematice. Imaginea lăuntrică a creatorului „prins” în mreja viziunilor insolite este sublimă, mai ales atunci când „Cuvintele dau măsură/ la iubire sau la ură” (*Mister*) sau când „Umbrele cresc din tine/ iar noaptea peste ochi revine” (*Sentiment*). Versurile din volumul *Ramuri albe* al Annei Eichert-Giurcă, sub aparența de simplitate, propun mesaje originale, tulburătoare, semn că „omul trecând prin lume/ lasă-n urmă un nume;/ restul e deșertăciune” (*Din*).

LABIRINT – O POETICĂ A MELANCOLIEI LUCID ASUMATE

Într-o epocă în care lirismul se frânge adesea între biografie brută și jocuri de limbaj autoreflexiv, rareori apare un volum care să reconcilieze luciditatea cu emoția, melancolia cu precizia. „Labirint”, de Ion Dogioiu, este un astfel de volum. Nu pentru că își propune să inoveze formal, ci pentru că recuperează, cu o discreție substanțială, funcția profundă a poeziei: aceea de a însoți ființa prin rătăcirile ei.

Profesor de filosofie la un cunoscut liceu piteștean, dar în primul rând trăitor prin dogme filosofice, Ion Dogioiu adună o poetică a melancoliei lucid asumate, a solitudinii cu miez metafizic și a unei tandre revolte ontologice, filtrate printr-un registru discursiv accesibil, dar capabil să deschidă profunzimi. Deși aparent diaristic, textul este traversat de subtile fire intertextuale (biblice, mitologice, literare) și își creează o coerență estetică prin reluarea unor teme și imagini obsesive: *Dumnezeu, moartea, singurătatea, visul, lumina, târgul, toamna, copacul*. Concomitent, volumul propune și o subtilă relectură mitologică. Fără a ostenta cultura livrescă, readuce în scenă figuri ca Don Quijote, Icar, Iov sau chiar Petru și Iuda, dar o face cu o tandră desacralizare, adesea tragicomică. Don Quijote, de pildă, „nu e nimic fără Rocinanta”, iar Iov nu mai întreabă „de ce?”, ci doar cere un loc în iarba până la brâu. Labirintul însuși nu mai e spațiul înfruntării monstruoase, ci locul unei complicități absurde cu Minotaurul cotidian.

Titlurile – de la „Poker”, „Îmbrățișare”, „Absurd”, până la „Zbor”, „Risipește-mă,

Doamne!” sau „Exod...” – trasează deja harta tematică a unei geografii existențialiste, în care iubirea, moartea, Dumnezeu și orașul sunt borne ale unei rătăcirii asumate. Un echilibru precar între stoicism și revoltă, între pierdere și ritual, tensionat de golul de dedesubt, până acolo unde totul pare că germinează din cenușă – iar moartea devine partenerul de joc într-o partidă întinsă de la facerea lumii încoace: „Împarte cărțile cu o dexteritate neobișnuită./ Joacă jocul acesta cu fiecare dintre noi,/ de la începutul lumii,/ câștigând întotdeauna la final.” (Poker). Și, uneori, absurdul capătă conturul unui gest tăcut, aproape dulce – sinuciderea devine o paranteză estetică într-un poem despre eșec și tăcere: „se împușcase în tâmplă cu un semn de întrebare”(Fapt divers).

Ion Dogioiu se joacă cu ceața, iar orizontul e deseori o viziune crepusculară. Târgul se metamorfozează într-o scenă absurdă, iar orașul, cândva viu, moșia astăzi sub stratul gros de uitare, plastifiantă și generalizată. „Prima ninsoare” cade peste pagini cu multiple cadențe întrepătrunse, de la liric și social, până la reflexiv auster, fiind emblematic pentru acest registru al lucidității blânde, în care imaginea justiției oarbe devine metaforă nu a echității, ci a unei copilării pierdute: „Aici stăpână e doamna legată la ochi,/ ca într-un joc de copii./ „Prinde-mă!” îi vine să strige copilului ascuns în inima mea,/ de unde nu vrea să mai plece.”

(continuare la pagina 73)

FOȘNETUL CĂRȚILOR (I)

Destinul omului este un labirint al ideilor, luminat de forța propriilor fapte. Acest lucru ni-l demonstrează (și) volumul omagial: *Viața mea este o carte deschisă*. Mihai Stan – *Opera omnia* (Ediție revăzută și adăugită), Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2024, îngrijit de Elena Stan-Bădulescu și Loredan Marcu, doi membrii importanți ai Societății Scriitorilor Târgovișteni. Sub auspiciile cuvintelor lui Blaise Pascal – „Vrei ca oamenii să gândească lucruri bune despre tine? Nu te lăuda! (Lasă-i pe alții s-o facă.)” – structura volumului cuprinde nouă părți, în care sunt condensate sau sintetizate

aspecte din viața și opera profesorului Mihai Stan, un veritabil generator de energie pozitivă, profesionist și altruist deopotrivă, mereu pregătit să păstreze aprinsă orice flacără a talentului confrăților condeieri (o sclipire, o scânteie cât de mică). Așezate de coordonatorii volumului în ordine cronologică, respectivele capitole oferă o viziune de ansamblu asupra carierei sisifice a scriitorului Mihai Stan. Mecenatul său pornește de la cariera didactică și ajunge la cea editorială, chiar dacă în 1966, licențiat fiind în filologie, *lucrează la depozitul librăriei din Găiești*, „ca manipulant, denumire din nomenclatorul meseriilor care, în fapt, însemna încărcător-descărcător, însoțitorul mărfurilor în rețea la cooperative și librării din fostul raion Găiești. Primire ostilă la început, *urmată* de întrebări nerostite: „Ce caută profesorul acesta să care în spinare, să descarce în gară baloții uriași de hârtie albastră, lăzile cu cărți și altele ce fac obiectul unei librării?” Muncind cot la cot, le câștigă simpatia și, când pleacă, toți, de la director la celălalt „manipulant” îl

regretă. În răstimpul petrecut aici citește enorm. Mai ales că șeful de depozit, un domn Voicu, acceptă să ia acasă cărți pe care le citește fără să lase vreo urmă”. Din păcate, astăzi există „conducători” de instituții care fac confuzii grave, între o profesie și un post ocupat vremelnic. Unii o fac din infatuare, alții din neștiință, din părtinire sau din exces de zel. Păcat de ei că nu au citit probabil prea mult, iar dacă au citit nu au înțeles mai nimic.

Privit ca o *pluridimensionalitate culturală* – „în ipostaze cooperante de prozator, critic literar, ziarist, editor, antrenat în inițieri și realizări de proiecte, organizator de manifestări, festivaluri” (*între care se înscrie și Moștenirea Văcăreștilor*), „debateri (unele dintre ele dedicate chiar *Școlii de la Târgoviște*) fondator și președinte al Societății Scriitorilor Târgovișteni, redactor-șef al revistei *Litere*, director al editurii Bibliotheca”, președinte al Reprezentanței Târgoviște „de curând înființată în subordinea Filialei Pitești a Uniunii Scriitorilor din

România” – Mihai Cimpoi îl consideră pe scriitorul Mihai Stan „un adevărat Atlas, care ține pe umerii săi cultura târgovișteană” (și nu numai...), „comparația – de loc exagerată – fiind susținută de figura sa bine clădită”, „muntoasă”, iar activitatea sa culturală, literară, editorială confirmă pe deplin cuvintele academicianului. Pentru cei ce îl cunosc îndeaproape, scriitorul Mihai Stan este un veritabil reper cultural cu spirit enciclopedic.

Ana Dobre ni-l prezintă, la rândul său, ca pe un adevărat *părinte spiritual*, punându-i în valoare acea *latură aristocratică*, pe care o cunoaștem atât de bine și o îndrăgim atât de mult. „Omul

Mihai Stan a trecut prin multe în viața sa. /... / Dificultățile, însă, nu i-au umbrit umanitatea, nici nu l-au înrăit. A trecut cu seninătate peste ele, păstrând îndârjirea pentru lucruri cu adevărat importante. Îmi lasă impresia că a făcut alegerile cele mai bune, lasându-se ghidat de acest sentiment tonic al iertării. /... / Nedreptățile, poate frustrările din viața domnului Mihai Stan au fost experiențele sale necesare pentru construcția operei. Iar opera sa este complexă: profesor, scriitor, editor, conducător de revistă literară. Mihai Stan este o personalitate poliedrică, un polihistor. / Opera sa se hrănește din lumina pe care omul Mihai Stan o întreține în jurul său și pe care faptele sale o emană. Nu dorința de răzbunare l-a animat, nici chiar față de delatorii ale căror intervenții au susținut teroarea istoriei și i-au întârziat realizările. Destinul său a înfrânt aceste nedreptăți, transformând umbrele în lumină”. Tot Ana Dobre ne dezvăluie *dubla vocație* a Omului Mihai Stan, chiar tripla vocație – îndrăznesc să subliniez, la rândul meu: *vocația prieteniei, a familiei, (și) a literaturii*. Neexcluzându-se, între ele, devin complementare în complexitatea personalității scriitorului Mihai Stan. „Îl (re)găsim, astfel, secretar al Academiei Internaționale „Mihai Eminescu” din București (româno-indiană) înființată în 1987 și vicepreședinte al Asociației Româno-Indiane (2004)”.

Contextul în care regretatul Henri Zalis l-a cunoscut pe scriitorul Mihai Stan a fost unul aniversar. În misterioasa complicitate a unei ploii intempestive, ca *maestru de ceremonii*, ziua de naștere a unui prieten din Găești i-a oferit „o viză de liberă circulație într-un mediu provincial și bucolic” în care a întâlnit „un domn o idee masiv, elegant, ceremonios, izolat de ceilalți într-o tăcere discretă”. Nobilul domn cu spirit analitic și calități greu de cuprins în cuvinte era de fapt „o eminentă personalitate creatoare”, redactor-șef al revistei „Litere” și director al editurii „Bibliotheca”, așa cum remarcă și George Coandă.

„Mihai Stan este o personalitate polivalentă, un scriitor interesant, dar mai ales un om de acțiune literară și culturală cum puțini sunt la ora actuală în țară, iar rezultatul demersurilor sale se văd și sunt recunoscute ca atare în planul vieții literare târgoviștene și nu numai. Mihai Stan este *un om cultural*, în deplinul înțeles al termenului, cum inspirat îl numește

Florentin Popescu într-o cronică literară, iar vocația sa ziditoare de fapte culturale cu profunde semnificații ar trebui să fie nu doar invidiată, pe bună dreptate, de cei care le înțeleg cu adevărat rostul și efectele (cum se și întâmplă, de fapt), ci și luată drept model de către alți confrăți, care ar trebui să-i susțină demersurile, iar în viitor să le continue” afirmă istoricul și criticul literar Stan V. Cristea. Astfel, se poate observa conturul unui portret amplu al profesorului, scriitorului, editorului Mihai Stan, iar volumul *Viața mea este o carte deschisă* reprezintă, din această perspectivă, felul în care se raportează confrății, la acest impresionant „cronicar al clipei” – cum îl numește Margareta Bineată, pe Mihai Stan, iar vocile literare care îl descriu ca om și creator nu se opresc aici.

A doua parte a volumului *Viața mea este o carte deschisă* reprezintă capitolul dedicat primului roman, ce poartă semnătura lui Mihai Stan – un roman în două volume intitulat sugestiv și fără drept de apel: *Clone (Invazia și Exodul)*. „Clona simbolizează omul fără identitate, fără valoare (sacră). *Păpușa-marionetă*, ajunsă de la teatru la anticar”. Acea păpușă care „devine personaj de poveste (Pinocchio)”, *păstrând virtutea tainică a materialelor investite în ea*, spune acad. Mihai Cimpoi, iar Lucian Chișu adaugă sau întregeste ideea: „Prin conglomeratul textualist, prin arhitectura tehnicilor literare” Mihai Stan este *un pamfletar nativ*. În această lume distopică a *Clone(lor)* intervine Ana Dobre cu promptitudinea caracteristică a condeiului, mereu pregătită să integreze romanul prof. Mihai Stan în spațiul unei *meditații*, „o meditație asupra rostului lumii în relație cu propriul trecut și cu propriul viitor, o interpretare personală a Apocalipsei, vorbind despre o posibilă eshatologie prin excesul de tehnologie, scăpată din chingile rațiunii. /... / Astfel, romanul poate fi apropiat, mai degrabă, de parabolele iluminiștilor, de modernitatea cărora ar trebui să devenim mai conștienți. Doar că aceia evadau în alte spații, visau lumi perfecte, imaginând utopii, pe când Mihai Stan evadează în alt timp și, poate, în alte timpuri, propune o distopie și meditează asupra relelor lumii terestre. [...] Spațiul poveștii este spațiul geopolitic românesc. /.../ Farmecul narațiunii rezidă în aerul galant și ludic pe care îl adoptă autorul pentru a evita postura nedorită de moralist”. Ana Dobre remarcă *jocul de-a*

viața și de-a moartea, „ipostază caricatural-grotească a Creatorului Raiant Flatulescu...”, precum și „comicul de nume care susține satira și produce catharsisul. A face haz de necaz este o soluție existențială pentru a nu ajunge la alienare”.

Daniela-Olguța Iordache constată, la rândul său, că „așa-zisul SF se înfiripă ca un roman textualist, ironic și ludic, unde, pe fondul unui conflict banal, se derulează o punere în scenă a haosului vieții globalizate de pe Terra”. Astfel, „lumea se împarte în blocuri organizate transnațional, ca și astăzi”.

Din aceeași perspectivă – a literaturii feminine – Sultana Craia percepe spațiul *Clone(lor)* ca pe „un roman postmodern” în care acțiunea devine „un puzzle cu cioburi de oglindă /.../ proiectată într-un viitor destul de îndepărtat”. Astfel, *Clone* este genul de carte „scrisă cu o admirabilă siguranță și fermitate stilistică”, un fel de *poveste* „ce deschide ferestre, ca în *Windows*, către proiecții psihologice tulburătoare și „realități” ce trimit explicit la cele din România de azi. Este un joc de-a textul cu textele în care imaginația și observația se împletesc și se substituie una alteia. Cartea deschide perspective neliniștitoare asupra condiției ființei umane într-o lume în care controlul asupra ei poate deveni „legitim” și poate crea situații terifiante”.

Nu aș putea să închei mini-dezbateră *Clone(lor)*, fără cuvintele scriitorului Nicolae Ionel. Acesta sesizează, extraordinar de bine, măiestria romancierului Mihai Stan în creionarea diferenței incontestabile dintre „noua formă de inteligență” (IA) și înțelepciunea umană, prin creșterea nemăsurată a puterii omenești, prin imaginea clonei „folosită precum o marionetă –” ca un „simbol al omului fără consistență”, fără voință proprie, transformat într-o creatură *care ascultă de orice impuls exterior*. Clona își pierde doza de sacralitate, devenind o simplă unealtă în acest periculos „joc de-a Dumnezeu” pe care îl regăsim în romanul prof. Mihai Stan, ce dezvăluie multitudinea nuanțelor unui „talent remarcabil” dublat de un „fundamentalism moral”. *Clone* – așa cum punctează Nicolae Ionel – este un „titlu-metaforă” care deconspiră forma umană ajunsă „pe ultima treaptă de alienare”, acolo unde se află aceea „lume desacralizată, părăsită, damnată, fără speranță. O lume de iad, în care psihismul pare să fi pierdut pentru totdeauna lupta cu monștri, fie refulându-i în inconștient, fie acceptând să se identifice cu ei, printr-un conștient declin ireversibil”. Acestei imagini dezolante i se alătură întreaga planetă care este „pe cale să devină haos și închisoare”.

(continuare de la pagina 70)

Labirint – o poetică a melancoliei lucid asumate

Cu toate acestea, volumul nu cade niciodată în lamentație. Chiar și în momentele de reculegere aproape testamentară – „*Risipește-mă, Doamne*”, „*Restituire*”, „*Iov*” – rămâne prezentă o liniște a acceptării, o împăcare senină cu absurdul și fragilitatea, fără să se abandoneze însă într-un ton elegiac. Iar poemele despre iubire lucrează în contrapondere, recuperând mirajul prin absență. Și ceea ce ar fi putut fi devine doar ceea ce doare: „*o, toamna, / toamna, care aș fi vrut / să fie doar a noastră / n-o să-mi mai bată niciodată / cu degete de ploaie în fereastră*”

Dar poate cel mai valoros aspect al volumului este asumarea unei oralități elevate. Limbajul pare la prima vedere simplu, „vorbit”, însă ascunde o rețea de rezonanțe polisemantice. Simplitatea la

Ion Dogioiu este o mască a profunzimii, iar tonul calm ascunde o neliniște gravă, dar temperată, printr-o senzație continuă de degete bătând discret sub masă, ca o darabană ce cheamă ploaia.

Finalurile sunt memorabile tocmai prin faptul că nu oferă rezolvări, ci sigilează neliniștea în forme fixe, ca o colivie în care cântecul nu moare, deși pasărea e plecată de mult: „*doar eu știu că fericirea a poposit aici pentru câteva minute.*” („Prima ninsoare”); „*doar ea știa tot timpul / că el era înțelept și poet. un copil bătrân.*” („Fapt divers”); „*El nu joacă niciodată poker.*” („Poker”)

Poate că *Labirint* nu este o carte revoluționară, dar este una care adună, cu o mână de poet adevărat, toate frunzele căzute ale unei existențe și le transformă în palimpsest liric. E un volum al maturității – nu al virtuozității, ci al clarității afective, al tăcerii lucrătoare și lucrative. Un volum care nu cere să fie auzit, dar care rămâne, ca o frază rostită în somn și purtată toată ziua în minte.

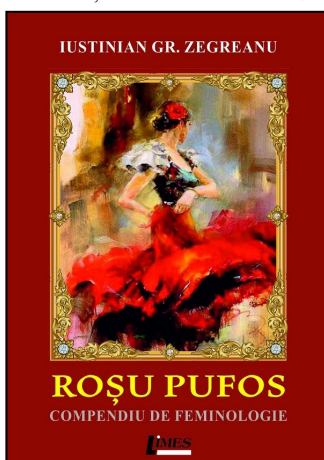
PE URMELE ATHENEI, AFRODITEI ȘI DIANEI...

„Pe urmele Athenei, Afroditei și Diane”, iată o sintagmă verbală provocatoare la modul existențial, din punct de vedere al complexității trăsăturilor psiho-caracteriale feminine, precum și din punct de vedere al sinuozităților spațio-temporale în care acestea se manifestă... Iată o prezentare a unei cărți care se dorește un studiu exhaustiv al „eternului feminin”, al profilului complet al modelelor feminine de-a lungul vremii, inclusiv din Olimpul antic, având în vedere mai multe prototipuri cunoscute, printre care le întâlnim pe înțeleapta Athena, pe frumoasa Afrodita, pe neîmblânzita Diana... și nu numai... Este vorba despre volumul *„Roșu pufos. Compendiu de femino-logie”* (Florești-Cluj, Editura Limes, 2023), autor fiind cunoscutul scriitor (poet, prozator și eseist), doctor în medicină din Cluj-Napoca, domnul Iustinian Grigorie Zegreanu, descendent al unei genealogii recunoscute, în țară și în străinătate, atât în mai multe domenii de cercetare și practică medicală, cât și în literatură.

Pe lângă numeroasele studii de profil, precum și alături de cărțile de specialitate publicate, dl. Iustinian Zegreanu are realizate, începând de la debutul literar din paginile revistei clujene „Steaua” (1997), multe apariții literare, fie apărute în periodicele vremii, fie editate sub formă de volume de poezie și de proză. Printre volumele de poezie amintim următoarele: *„Popas în necunoscut”* (Editura Culturală Forum, Cluj-Napoca, 1998, prefață de Dan Damaschin), *„Pornind de la un gest”* (Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2002, prefață de Petru Poantă), *„Cuvinte nerostite”* (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2004, prefață de Mircea Popa), *„Ascultând căderile de stele”*,

Editura Zenit, Cluj-Napoca, 2006, prefață de Onufrie Vințeler), *„Chemarea în Paradis”* (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2010, prefață de Vasile Lechințan), *„Anotimpurile vieții”* (Editura Avalon, Cluj-Napoca, 2016). Dintre volumele de proză publicate, pot fi amintite următoarele: *„Între iubire, viață și destin”* (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2005, prefață de Laura Ionescu și postfață de Nicoleta Creț), *„În numele tatălui”* (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, prefață de Ștefan Iloaie), *„Cu ușile larg închise”* (Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2018), *„Roșu pufos”* (Editura Limes, Cluj, 2023) ș.a.

De asemenea, reprezentativă rămâne și activitatea de coordonator de Cenacluri literare, de exemplu coordonarea, din anul 2004 până în prezent, a Cenaclului Literar „Victor Papilian”, al cadrelor medicale din Cluj-Napoca, afiliat Asociației Medicilor Scriitori și Publiciști din România (cu sediul la București). În cadrul acestui Cenaclu literar a publicat și a coordonat editarea mai multor volume colective de cenaclu, dintre care spicuim următoarele titluri: *„Chemarea amintirii”* (Editura Pro-Vita, Cluj-Napoca, 2004, prefață de Alexandru Trifan), *„Sub curcubeul stelelor de acasă”* (Editura Pro-Vita, Cluj-Napoca, 2006), *„Izvorătorii de speranțe”* (Editura Pro-Vita, Cluj-Napoca, 2008), *„Ceara stinselor tăceri”* (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2010), *„Confesiuni din culise”* (Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2013) și multe altele... Activitatea literară constantă și asiduă i-a fost recunoscută și premiată de-a lungul mai multor ani, în cadrul diferitelor Festivaluri literare Naționale și

Internațională, de Proză, Poezie și Eseistică, susținute în diferite localități ale țării (Cluj-Napoca, 1997, 1998; Reghin 2001; Vâlcea 2012; Cluj-Napoca 2013; Vâlcea 2014 etc.).

Volumul așezat „sub lupă”, „*Roșu pufos*”, volumul despre care discutăm acum (apărut la Editura Limes, 2023), este construit din numeroase secțiuni unitare, care urmează unui fir roșu conducător, unui fir al Ariadnei, prin care se dorește cunoașterea întregului labirint al Minotaurului (în acest caz, feminin), precum și salvarea din acest labirint copleșitor prin semnificații, ieșirea la un liman în care personalitatea masculină să rămână întreagă, îmbogățită însă prin multitudinea elementelor armonioase ca magnitudine, însușite de-a lungul peregrinajului prin meandrele în aceeași măsură ocrotitoare, dar și opresive, ale labirintului mundan. Aceste secțiuni ale volumului sunt: „Adam și Eva”, „Aspectul extern”, „Sexualitatea feminină”, „Arhetipurile feminine”, „Pubertatea și menopauza – momente de redefinire”, „Maternitatea”, „Ipostaze ale femeii”, „Statutul femeii în decursul istoriei”, „În loc de concluzii”, „Bibliografie”.

Cartea „*Roșu pufos*” se deschide cu un motto adecvat: „*O femeie frumoasă este cel mai frumos lucru care se poate vedea, iar frumusețea, cel mai mare dar pe care Dumnezeu l-a făcut creaturilor umane*” (Firenzuola, „Discurs despre frumusețea femeii”). În finalul cărții se găsește o listă bibliografică bogată, care permite ancorarea acestei tematici într-o arie largă de cercetări, susținute de-a lungul vremii de către autori importanți din diferite domenii de specialitate și de inter-disciplinaritate. Așa sunt, de exemplu: Maïté Albistur, Daniel Armogathe, Simone de Beauvoir, Anca Balaci, Gisela Bock, Alin Ciupală, Ghizela Cosma, Enikő Magyari-Vincze, Ovidiu Pecican, Virgiliu Țărău, Otilia Dragomir, Mihaela Miroiu, Christine Fauré, Elena Zaharia Filipaș, Laura Grunberg, Françoise Héritier, Hatem Jad, Victor Kernbach, Laurence Klejman, N. A. Kun, George Lăzărescu, Gilles Lipovetsky, Ștefania Mihăilescu, Maria Bucur, Vladimir Pasti, Liliana Popescu, Gheo-Pavel Radu, Dan Lungu, Constantin Rezachevici, Olivia Todorean ș.a.

Această vastă bibliografie reprezintă amplitudinea studiului oglindit în conținutul acestei cărți, perspectiva largă a viziunii autorului, Dr. Iustinian Gr. Zegreanu, asupra tematicii abordate și tratate detaliat, pe coordonate istorico-

sociale, adică atât din punct de vedere al panopliei timpului, cât și al meandrelor spațiului... Cele mai cunoscute prototipuri feminine, întâlnite în *Legendele Olimpului*, înțeleapta Athena, frumoasa Afrodita și neîmblânzita Diana, par însă a se suprapune, ideatic și afectiv, în așa fel încât să constituie un amalgam unitar din punct de vedere al caracterului complex, precum și al trăsăturilor specific feminine, complementare, sub chipul de magnitudine al zeiței Hera, înțeleapta, frumoasa și neîmblânzită soție a marelui zeu Jupiter. Acest prototip feminin zeificat pare a fi simbolul preferat de autor, care se înclină – precum un nobil cavaler – în fața *femeii-soție*, întruchipare a măreției feminine în întreaga sa splendoare generatoare de sens și armonie.

Magnitudinea spirituală și psihologică a femeii este recunoscută cu o constantă admirație de către autor, care argumentează această atitudine în cele aproape 300 de pagini ale cărții, mai precis în cele 298 de pagini ale volumului în cauză. În acest sens, el afirmă: „*Personalitatea unei femei este mult mai complexă decât pare la prima vedere. Orice femeie reprezintă de fapt un cumul de tendințe comportamentale distincte, unele dintre ele fiind mai puternice, dominându-le pe celelalte. În general, în personalitatea unei femei putem vorbi despre zece tendințe diferite, fiecare dintre acestea făcându-și simțită prezența, într-o anumită situație.*” Aici, autorul enumeră tipurile feminine cele mai pregnante, care se pot manifesta cu preponderență în diferite personalități feminine sau pot coexista, într-o măsură mai accentuată sau mai difuză, în aceeași femeie, în momente diferite ale anilor vieții sale, pe parcursul traversării unor situații conjuncturale care descătușează aceste trăsături feminine, adăpostite în adâncul sufletului, dăruindu-le posibilitatea manifestării lor în arealul concret de viață cotidiană. Așa pot fi întâlnite trăsături definitorii *ale femeii-mamă, ale femeii-șefă, ale femeii de carieră, ale femeii-romantice, ale femeii-copile, ale femeii-gospodină, ale femeii-petrecărețe, ale femeii-dure, ale femeii-fatale, ale femeii-instabile.*

Dr. Iustinian Gr. Zegreanu aprofundează cercetarea acestei tematici, aproape în mod exhaustiv, abordând problemele intrinseci subiectului la palier de nivel diferit, dar în mod simbiotic, complementar. Sunt enumerate modele de comportament feminin atât din registrul normalității psiho-afective și

spirituale, cât și din registrul anomaliilor comporta-mentale de diferite tipologii. Pregătirea complexă din domeniul medical, a autorului, îi permite acestuia detalierea interesantă și laborioasă a tuturor aspectelor întâlnite și tratate în practica medicală de specialitate, precum și a informațiilor obținute prin studiile de profil, desfășurate de-a lungul anilor dedicați cu asiduitate muncii închinată lui Asclepios (zeul medicinei în mitologia greacă), recunoscut și sub numele de Aesculapius (preluat în mitologia romană). Pe această bază solidă a cunoașterii complexe a omului, ca entitate somato-fiziologică și psiho-afectiv-volitivă, precum și cultural-spirituală a personalității umane, se clădește cu pregnanță și cu autenticitate creația literară a autorului. Exemplificăm acum, ca o curiozitate interesantă și binevenită, temelia ideatic-morală a creativității sale literare, acoperind ca paletă de distribuție o arie amplă de trăiri și cunoștințe redată în forme profunde de expresivitate artistică. Această temelie existențială este construită pe baza preceptelor etic-profesionale reglementate, din vremuri ancestrale, prin „Jurământul lui Hipocrate”. Redăm, în continuare, varianta originală și varianta modernă (actuală) a Jurământului lui Hipocrate.

Varianta originală a Jurământului: (<https://spcm.ro/utile-diverse/juramantul-lui-hipocrate/>)

„*Jur pe Apollo, pe Asclepios, pe Higea și Panaceea, pe toți zeii și zeițele, luându-i ca martori că voi îndeplini, pe cât mă vor ajuta puterile și priceperea, jurământul și legământul care urmează:*

– *Pe învățătorul meu într-ale medicinei îl voi socoti deopotrivă cu cei care m-au adus pe lume, voi împărți cu el averea mea și, la nevoie, îi voi îndestula trebuințele, pe copiii săi îi voi privi ca pe frații mei și, dacă vor dori să devină medici, îi voi învăța fără plată și fără să le cer vreun legământ.*

– *Preceptele, lecțiile orale și tot restul învățăturii le voi împărtăși fiilor mei, fiilor învățătorului meu și ucenicilor uniți printr-o făgăduială și printr-un jurământ, potrivit legii medicale, dar nimănui altcuiva.*

– *Le voi îndruma îngrijirea bolnavilor spre folosul lor, pe cât mă vor ajuta puterile și mintea, și mă voi feri să le fac orice rău și orice nedreptate.*

– *Nu voi încredința nimănui otrăvuri, dacă îmi va cere, și nu voi îndemna la așa ceva, tot astfel nu voi încredința niciunei femei leacuri care să o ajute să lepede.*

Îmi voi petrece viața și voi îndeplini meșteșugul în nevinovăție și curăție.

– *Nu voi practica operația scoaterii pietrelor din bășica udului, lăsând-o în seama celor ce se ocupă cu aceasta. În orice casă aș intra, voi intra spre folosul bolnavilor, păzindu-mă de orice faptă rea și stricătoare comisă cu bună-știință, mai ales de ademenirea femeilor și a tinerilor liberi sau sclavi.*

Orice aș vedea și aș auzi în timp ce îmi fac meseria sau chiar în afară de aceasta, nu voi vorbi despre ceea ce nu-i nicio nevoie să fie destăinuit, socotind că, în asemenea împrejurări, păstrarea tainei este o datorie.

Dacă voi respecta acest legământ fără să-l calc, fie să mă bucur pe deplin de viața și de meseria mea, pururi cinstit de ceilalți, iar dacă îl voi nesocoti și voi fi un sperjur, merit să am o soartă dimpotrivă.”

În ceea ce privește varianta modernă (actuală) a Jurământului lui Hipocrate, așa cum a fost ea adoptată de Asociația Medicală Mondială în cadrul Declarației de la Geneva, din anul 1975(Ibidem), aceasta arată în felul următor:

„*Odată admis printre membrii profesiei de medic:*

– *Mă angajez solemn să-mi consacru viața în slujba umanității.*

– *Voi păstra profesorilor mei respectul și recunoștința care le sunt datorate.*

– *Voi exercita profesiunea cu conștiință și demnitate.*

– *Sănătatea pacienților va fi pentru mine obligație sacră.*

– *Voi păstra secretele încredințate de pacienți chiar și după decesul acestora.*

– *Voi menține prin toate mijloacele onoarea și nobila tradiție a profesiei de medic.*

– *Colegii mei vor fi frații mei.*

– *Nu voi îngădui să se interpună între datoria mea și pacient considerații de naționalitate, rasă, religie, partid sau stare socială.*

– *Voi păstra respectul deplin pentru viața umană de la începuturile sale chiar sub amenințare și nu voi utiliza cunoștințele mele medicale contrar legilor umanității.*

– *Fac acest jurământ în mod solemn, liber, pe onoare.”*

Creația literară semnată de Iustinian Zegreanu se clădește pe acești piloni de demnitate umană și de înțelegere aproape exhaustivă a condiției de om, ceea ce-i conferă o valoare suplimentară, ca realizare de înaltă marcă de structură, conținut și expresivitate artistică.

ÎN LABIRINTUL AMINTIRILOR

Cele 16 proze din volumul *Amintirile nu încap într-o valiză* ale Mihaelei Suciuc* stau sub semnul recuperării, prin anamneză, a unui trecut personal, pentru a-l aduce, prin creație, în dimensiunea timpului regăsit. Regăsind acest ton al narării, autoarea se lasă dusă de fluxul amintirilor, se apropie și se îndepărtează de acele momente, ficționalizând și autoficționalizându-se, până la a deveni, ca personaj, un *homo fictus*.

Mottoul din Miguel de Unamuno: „Trăim în amintire și prin amintire și viața noastră spirituală nu este, în fond, decât strădania amintirii de a persevera, de a deveni speranță, efortul făcut de trecut pentru a ajunge viitor”, relevă un adevăr personal, referitor la modul de relaționare cu timpul, nu departe de ideea lui Gabriel Garcia Marquez din *A trăi pentru a-ți povesti viața*, care considera puterea de autoficțiune mai mare chiar decât realitatea, cu derularea evenimentelor ca atare ale vieții. Într-adevăr, viața nu este aceea pe care ai trăit-o, ci aceea pe care ți-o amintești și cum ți-o amintești pentru a o povesti. Imaginația fiind instrumentul de creare/organizare a realității o ordonează, întrucât, de la suprarealiști, tot ce imaginăm este real, devine realitate. Astfel, în povestirile în care naratorul își propune o investigare a trecutului propriu, relatarea se mitologizează, prezentul trăirii devine/este, în fapt, modul în care viitorul își imaginează propriul trecut, devenit *timp al mărturisirii*.

Prozele scurte ale Mihaelei Suciuc au o coerență interioară, urmează o logică a rememorării, intenționează recuperarea unor momente pentru a le salva din oceanul timpului. Felul în care își reconstruiește viața pentru a o putea povesti ia forma unei aventuri a conștiinței, în care naratorul, risipit în 16 ipostaze, în

cele 16 proze, adoptând când perspectiva obiectivă, când pe cea subiectivă, când obiectivarea totală, în pielea unui personaj masculin, plonjează într-un timp al amintirii, ordonând secvențele în funcție de importanța lor formativă.

Astfel, prima proză, *Bucuria secretă*, deschide narațiunea spre explorarea unui univers livresc. Și lumea Mihaelei Suciuc este o *bibliotecă* în labirintul căreia se pierde pentru a-și oferi șansa de a ieși, ca albina, încărcată de nectarul ideilor, al frumuseții. Universul cărții, această *bucurie secretă*, îi limpezește modul de a vedea lumea cea aievea, care se contaminează de mit și legendă.

Lumea ei încapă în arhetipul basmului:

copacul este un *Urias Adormit*; casa bunicilor devine, de asemenea, un topos mitic – *Casa cu ochii de mărgean și Dantelării de lumină*. Este acesta fundalul pe care autoarea derulează alte secvențe ca-ntr-un tablou compozit în care toate se leagă și comunică. Lumea aceasta nu este idilică, însă. Istoria își lasă urmele, iar oamenii cunosc limita tragicului, ca în *Memoria pădurii* – o parabolă despre istoria frauduloasă, pentru

ca în *Când departele se înecă în aproape*, sub forma unui reportaj, prezentul, prin tânărul reporter, să se confrunte cu istoria vie, simbolizată prin bătrâna nonagenară – tezaur viu al umanității, martoră a terorii istoriei, afirmându-și demnitatea și independența. Există în această lume o solidaritate în destin, figurată, în *Emisarul vântului*, prin tânărul care, ca un sol al Divinității, un cavaler al Apocalipsei, avertizează asupra propierii catastrofei, salvând, astfel, viețile oamenilor. Există, apoi, sugestia relației subtile dintre profan și sacru, sentiment trăit plenar în timpul fast al epifaniilor care vin cu întreg ceremonialul alb al sărbătorilor. Îmbrățișarea zăpezii aduce acest fundal alb al purității pentru că,

* Mihaela Suciuc, *Amintirile nu încap într-o valiză*, București, Editura ePublishers, 2020

îmbrățișând sărbătorile solstițiului, timpul pare că se oprește: „Era în Ajunul Crăciunului”, o așteptare înfrigurată a Nașterii Mântuitorului. Autoarea surprinde emoția întregii naturi, pregătită pentru această venire.

Sacru nu se retrage din profan. E permanent, iar personajele trăiesc această *coincidentia oppositorum* prin experiențele lor de viață, unice și singulare. Spectacolul primăverii este, totodată, și spectacolul primăverii din sufletul personajelor. Simbolismul anotimpurilor, activat, astfel, se dezvăluie în *La umbra florilor de liliac* și în *Popas la porțile unei cetăți străvechi*. Dionisiacul naturii se transferă și omului, în freamătul trăirilor. Personajele – Alina și Dieter, trăiesc prima tresărire a sentimentului, într-o primăvară târzie, „când liliacul își lăsa ciorchinii să cadă pe crengi”, îmbălsămând aerul, fixându-i pe vibrația iubirii-eros, deschizându-le posibilitatea de a le cunoaște pe toate celelalte – *philia*, *storge*, *agapé*, căci iubirea este cea mai puternică energie din univers.

Începând cu *Prezicătoarea*, care narează, având întreaga recuzită simbolică: *gara*, *trenul*, *ghicitoarea*, ipostaza profană a unei preotese mitice, în rezonanța narațiunii ezoterice, o întâlnire cu destinul, centrul de greutate al ansamblului narativ se mută în biografia naratorului. Povestirea ia forma subiectivă a confesiunii. Biografismul transpare din autoficțiune. Sensul se decide în istoria unui eșec. Însă, nu orice cădere este un eșec, după cum nu orice înălțare este o victorie. „Căderea nu este un eșec. Eșecul înseamnă să rămâi acolo unde ai căzut”,

spune Socrate. Ambiționându-se să se ridice, ea își învinge nenorocul. Adoptând persoana a doua de narare, în *Peste drum de mine însămi*, prin monolog interior, sub pavăza unei măști masculine, se derulează un bilanț al vieții, necesar pentru continuarea drumului.

Idea neînțelegerii care, prin lipsă de curaj, deturneză un destin e tratată epic în *Scrisoarea misterioasă*. Narațiunea personalizată domină textul în proza omonimă, *Amintirile nu încap într-o valiză*. Dacă, la Eugen Ionescu, în *Omul cu valize*, *valiza* ținea locul unui simbol prin care erau desemnate amintirile, povara trecutului care împiedică evoluția spiritului, în această proză *valiza* este doar un instrument, un obiect lipsit de aura simbolului. Este vorba despre o călătorie cu avionul și despre pierderea bagajelor, pe care, însă, le recuperează, grație unui funcționar amabil, pentru ca viața să intre repede în rutina banalului.

Ultimele două proze: *Drumul cuvintelor către umbra din mine* și *Zbor spre insula fericirii*, fac o ușoară deplasare spre unitatea semnificatului cu semnificantul. *Drumul cuvântului...* are în vedere rolul ziditor al cuvântului în relațiile interumane, și, în creație, în constituirea *semnului* care să facă trecerea de la denotativ la conotativ. Ambele proze valorifică o experiență lingvistică a autoarei. Narațiunea exprimă direct sub forma unei confesiuni de jurnal impactul lumii asupra eului. Revelațiile sunt trăite interior; fiecare le valorifică în scriitură după propriile capacități de transfigurare. Valoarea cathartică trece, de multe ori, înaintea preocupării pentru estetică.

ÎN OGLINDA POEZIEI – CHEMĂRILE POETEI

Oglinda, spațiu al reflectării și, totodată, spațiu de trecere, este laitmotivul poetei Mihaela Suciuc în volumul *Oglinzile chemării**, structurat ac un diptic: *O fereastră deschisă spre cer*, un fel de introducere în imaginar, alcătuită din șase secvențe – poeme, și *Oglinzile chemării*, reluând teme și motive pentru a configura un imaginar poetic.

Simbolismul oglinzii este anticipat de cel al ferestrei, spațiu de deschidere, aflat la limita dintre terestru și celest, conotând starea de așteptare a eului liric. Aspirația ascensională, spre cer, o deschide comuniunii cu divinul. Mihaela Suciuc

coboară transcendentul în toposul propriu, comunică, prin *rugă*, cu divinitatea.

Această primă parte a dipticului se înscrie religiosului, iar *starea de religiozitate* a poetei se clarifică în șansa pe care și-o acordă pentru reîntinerirea permanentă a spiritului și pentru pregătirea extatică, uimită a întâlnirii cu Dumnezeu. „În iureșul dintre furtuni”, furtunile vieții, armonia spre care tânjește, pacea, liniștea, se dobândesc doar prin *rugă*, prin dialog permanent cu Dumnezeu.

Într-o altă *Rugă*, din partea a doua a dipticului, ca-ntr-o oglindă a chemării, poeta se spovedește prin poezie, într-un monolog care presupune prezența divinului: „Îmi e frig de mine însămi în

* Mihaela Suciuc, *Oglinzile chemării*, București, Editura ePublishers, 2020

uitare ferecată./ Rupe-mă din pânza vremii și prefă-mă în fregată./ rupe-mă din ghemul zării ca pe-un fir de borangic/ și adună-mă la tâmplă doar pe degetul tău mic!/ Ori păstrează-mă în taină, în albastrul tău stelar/ ca pe clipa sfârșimată într-un clinchet de pahar!”

În *fuiorul de veșnicie* a sacrului, din care simte că e o parte, poeta redesenează imagini iconice biblice, aducând în propriul imaginar prezența sacrului – *Maica Noastră*, Stăpâna care țese „a sufletului haină”. Aceasta aduce în lume odată cu marea Ei iubire, în ipostaza divină a agapé-ului, mila și compasiunea, speranța, învăluite în *fuior de veșnicie*, care „pe răni se înfășoară”. Prezența Ei în lume este „mângâiere vie”, „pe toți îi înfioară”.

Într-o altă ipostază a sacrului, coborât în lume, regăsim *Întoarcerea Fiului risipitor*. Fiecare om este un fiu risipitor, fiecare are, așadar, nevoie de iubire și de iertare, de călăuză pe drumul mântuirii, pentru a putea primi *vestea minunată* a venirii în lume a Fiului lui Dumnezeu: „La fereastră se oprește/ Îngerul cu-a sa aripă (...)/ Să-ți dea veste că Iisus/ iar în casa ta coboară”. În acest tablou al sacrului, Mihaela Suciuc așază două poeme care intersectează profanul și sacrul: *Aripi de înger* (dedicată Iuliei Hasdeu) și *Nesfârșita rugă* (În memoria fratelui meu, Mihai). Ferestrele deschise ale poetei permit această comunicare permanentă cu divinul. Sacral și profanul sunt prezente, epifaniile îi deschid *văzul inimii*.

Devenite *oglinzi*, aceste ferestre se adună în cadrul unui spațiu pentru a asculta și auzi *chemările* – ale sufletului, ale minții, care concretizează dorința comunicării permanente cu sacrul. În acest *oglinzi ale chemării*, Mihaela Suciuc reflectă, pentru limpezirea sensului/ sensurilor, momentele excerptate ale unei biografii care, prin însăși această reflectare în oglinda timpului, pot deveni atemporale, universale. „Biografia mea nu încap-ntr-o carte”, se confesează poeta în încercarea de a o scrie pe o *frunză de trifoi*, pe frunza fragilă a norocului, așadar.

Din acest spațiu intim al eului care include, în devenire simbolică, ontogeneza, și filogeneza, și *vise șoptite*, și *plecări*, *căutări*, *obstacole*, *iertări* și *uitări*, *ispite nestatorince*, frecvente, eul liric iese pentru a se confrunta cu lumea. Singurătatea există, dar nu trebuie să copleșească.

Rezonantă singurătății este *tăcerea necuprinsă*, spațiu în care au loc meditațiile asupra complexului determinism cosmic care prinde eul în rețea extinsă în fizica și metafizica lumii – în relație cu sine, cu ceilalți, cu lumea, cu societatea.

Spectacolul lumii îi dezvăluie miracolele; în fața acestui spectacol, eul alege *tăcerea* pentru a lăsa elementele – *vântul, marea, valul* să-și cânte partitura proprie. Eu-Tu, relația care definește, potrivit lui Martin Buber, un cuvânt fundamental, este definitorie pentru starea afectivă prin care poeta îmbrățișează cu iubire întreaga lume: „Eu tac, dar să vorbească vântul (...)/ Tu taci, dar să vorbească marea...”, schimb de replici semnificative pentru atitudinea de iubire, dându-le drept de armonie: „eu sunt doar o umbră, tu ești un ecou”.

Mihaela Suciuc scrie o poezie de confesiune fără a abandona meditația contemplativă. Temele ei evidențiază tensiunea existențială, se concentrează

reflexiv pe interiorizarea condiției tragice a omului în relație cu timpul, temă dominantă în *De ce ne fură clipa amintirea?*, *Îmbătrâniri succesive*, *Capricii de toamnă*, *Mirajul toamnei*, *Fascinație*, *Ochiul vremii*, *Despărțire*, *Ia în pumn câte o secundă!*.

Subsumate acestei teme, apar temele existențiale referitoare la *viața ca o taină*, în *Misterul înfloririi*, *De atâta primăvară*, *Văzduhul se îmbată*; *ca o călătorie*, în *De-a v-ați ascunselea prin*

curcubeu, problematică reflectată de tema eului în: *Nedumerire*, *Treier singură lumina*, *Aș locui într-un regat cu fluturi*, *În cetatea mea de vise*, *Căutarea nu-i risipă*, *Neliniște*, *Singurătate*.

Singurătatea, motiv recurent, este atât a lumii, cât și a eului: „Te aștept de-o viață calea să-mi arăți/ s-au topit în mine mari singurătăți”. Cuvântul, forță asemănătoare luminii și iubirii, rămâne instrumentul prin care poeta poate reordona lumea creației: „Cuvintele noastre în zare s-au frânt/ sub sabia nopții și-a-nvârtelirii de vânt./ Iubirea plutea rătăcită spre-o stea./ încercând din lumina -i plăpândă să bea”.

Astfel, tușa finală poate fi a *înseninării* în basmul ființei pe care Mihaela Suciuc l-a clădit. Lumina învăluie întreaga lume și poezia: „Nu te grăbi, mai uită-te puțin/ la raza ce te-așteaptă în fereastră/ cum lasă liniștea-n potir de crin/ să-nvăluie, încet, iubirea noastră!”.

NEVOIA CITITULUI DINCOLO DE ECRANE

Ne plângem constant că lumea nu mai citește, deși majoritatea dintre noi vrem să spunem că lumea nu mai citește cărți clasice, pe hârtie. Și dacă cineva ne presează probabil că am spune și că lumea citește tot mai puțină poezie și preferă romanele de acțiune. Dar ce-nseamnă acțiune? Depinde de fiecare, de formarea și preferințele individuale. Pentru unii chiar poezia, nu neapărat cea epică, este plină de acțiunea sentimentelor și gândurilor noastre. Dar să revin la nevoia de citit clasic. De ce este această nevoie mai acută azi? Și de ce atât de puțini oameni sunt conștienți de beneficiile cititului nu neapărat asupra educației personale și, prin urmare, asupra potențialului de progres al fiecăruia dintre noi, cât asupra stării de sănătate individuală într-o lume tot mai bolnavă colectiv?

Trăim în această lume pe care ne place s-o numim complexă și imprevizibilă deși, dacă ne gândim puțin, lumea a fost așa de la început, din zorii istoriei omenirii. Sigur că s-au schimbat multe, provocările, amenințările: nu ne mai luptăm cu fiarele înfricoșătoare sau cu natura în fața căreia ne simțim mici și neajutorați! Dar mai ales nu ne mai luptăm atât de mult între noi la modul primitiv și crud în care eram obișnuiți s-o facem (homo homini lupus – Hobbes, Thomas, 1983, *De Cive*, English text, OUP: Clarendon Press), deși viața, chiar dacă a devenit mai ușoară, este la fel de stresantă, sau poate chiar mai stresantă (Freud, S., 1930, *Civilization and Its Discontents*, http://historyguide.org/europe/freud_discontents.html), decât era acum 5.000 de ani. Și noi continuăm să ne luptăm, dar indirect, în forme mai sofisticate și, aparent, mai puțin periculoase, dar la fel de eficiente pentru distrugerea proprie și a celorlalți.

Sociologii, antropologii și/sau specialiștii în afaceri, economie și politică ne spun

cam același lucru, chiar dacă folosesc un instrumentar de cercetare diferit și se uită, în funcție de domeniul lor de referință, doar la anumite aspecte ale vieții în secolul XXI. Îmi asum riscul unei generalizări care poate fi oricând contestată, și observ că ce se vede la nivel macrosocial este fie o viziune dramatică și periculoasă a vieții în care noi, oamenii, suntem în continuare sub amenințare, din partea schimbărilor climatice, al migrațiilor umane tot mai dramatice și ciocnirilor de civilizații, ale deciziilor politice luate de conducători de toate culorile și nuanțele, dar și din partea unor posibile invazii ale extratereștrilor. O altă posibilă viziune este una mai optimistă, în care oamenii reușim într-un fel sau altul, cel mai adesea prin educație și progres tehnico-științific să devenim aproape nemuritori ca în *Homo Deus* (Harari, Y. N., 2016, *Homo Deus - A Brief History of Tomorrow*, Harvill Secker) sau cărțile care iau în considerare umanismul sau doctrina umanistă (atât cărți de ficțiune cât și de non-ficțiune – Richard K. Morgan, 2002, *Altered Carbon*, Editura Victor Gollancz Ltd.).

Și sigur că una din întrebările tot mai des ridicate în spațiul public, dar și în cel privat, este cea referitoare la inteligența artificială: ne va salva sau ne va încătușa? Deocamdată nu știm, dar construim scenarii pe același calapod apocaliptic

sau, dimpotrivă, paradisiac. În acest moment am ajuns la înțelegerea faptului că utilizarea tehnologiei inteligente pare să ne izoleze făcându-ne să trăim fiecare în bula noastră din care comunicăm cu ceilalți foarte puțin și, evident, electronic. Că fenomenul este real este demonstrat și de anunțurile din unele baruri sau restaurante chiar în România "Nu avem WI-FI! Vorbiți între voi!" (https://www.romaniatv.net/mesajul-amuzant-scris-de-patronul-unui-bar-din-romania-nu-avem-foto_152111.html).

Există tot mai multe studii prin care decidenții publici, îngrijorați de starea de sănătate mintală a unei populații din ce în ce mai numeroase, dar și cu tendințe majore de îmbătrânire, sunt interesați de intervenții sociale care să reducă fenomene care par a fi induse de supertehnologizare, ca de exemplu: singurătatea, sănătatea mintală, demența și (i)mobilitatea socială.

În Marea Britanie, grupul de reflexie DEMOS a publicat în 2018 rezultatele unui studiu referitor la influența cititului asupra calității vieții cetățenilor, predictibilității succesului lor în carieră și alte aspecte conexe. Raportul care sintetizează rezultatele studiului se intitulează „O societate de cititori” (A Society of Readers – Hilhorst, S., Lockey, A., Speight, T., 2018, *A Society of Readers*, <https://www.demos.co.uk/project/a-society-of-readers/>) și este bazat pe o cercetare finanțată de „Agenția pentru citit” (The Reading Agency – <https://readingagency.org.uk/about/>) din Marea Britanie. De ce citez aceste amănunte? Pentru că o societate dezvoltată ca Marea Britanie, cu toate problemele ei economice și sociale incontestabile a avut clarviziunea să înființeze o astfel de organizație.

La noi există din 2021 doar o zi a lecturii: 15 februarie, ziua de naștere a lui Titu Maiorescu și Spiru Haret. Apariția acestei zile a fost considerată necesară pentru că România se confruntă cu un nivel tot mai scăzut de consum de carte. În expunerea de motive la propunerea legislativă s-a subliniat că românii, în special copiii și tinerii, citesc foarte puțin. În termeni statistici asta înseamnă că 68,5% dintre români nu au citit măcar o carte în ultimul an (vorbind de 2020); 20% dintre români citesc o dată pe lună și 8% citesc zilnic. Mai grav însă este că 38,7%

dintre persoanele de 15 ani nu înțeleg ceea ce citesc, iar rata analfabetismului funcțional în România este 40% și aproape 50% dintre absolvenții de studii liceale nu promovează examenul de Bacalaureat și au dificultăți la Evaluările naționale (<https://agerpres.ro/documentare/2025/02/15/15-februarie---ziua-nationala-a-lecturii--1422687>).

Datele de mai sus au fost confirmate și de cartea lui Bogdan Hrib, *Piața de carte în timpul și după pandemia de Covid 19* (Hrib, B., 2025. *Piața de carte în timpul și după pandemia de Covid 19. Provocări, tendințe, îngrijorări, noi modele de afaceri*, București: Tritonic / Colecția Smart Books) în care autorul, cu o carieră și experiență semnificative în domeniu, face o incursiune documentată serios pe piața de carte și subliniază importanța obiceiurilor de lectură ale românilor

pentru dezvoltarea acestei piețe. Probabil că două din concluziile sale sunt relevante și pentru discuția noastră aici. Respectiv că principalul factor de achiziție de carte în România este *prețul* și că cititorii preferă volumele *non-fiction*. Prețul, clarific eu, nu este semnificativ din cauza industriei cărții, ci datorită veniturilor mici ale posivilor cititori. Ceea ce este extrem de trist, dar nu ține doar de educație, cât de decizii politice care nu fac obiectul acestei discuții. Iar apetența pentru cartea de non-fiction se datorează, cred eu, în

primul datorită dorinței de dezvoltare personală, a speranței că există o modalitate rapidă de a accede la un succes pe care fiecare și-l imaginează după puterea minții și experiența personală și abia după aceea ca răspuns la ceea ce se întâmplă pe piața internațională. Sigur că se poate discuta mult aici, cu exemple din zone multiple.

Revenind însă la Marea Britanie, raportul citat mai sus subliniază că dacă provocările sociale analizate scapă de sub control se estimează că în jurul anului 2030, adică doar peste cinci ani, epidemia *singurătății* va urma să afecteze 7 milioane de oameni doar din grupul celor de peste 60 de ani. Aproape două milioane de oameni se pot aștepta la scurtarea duratei vieții ca urmare a efectelor singurătății. Aceste cifre se referă, desigur, la Marea Britanie unde

premierul de atunci a anunțat o alocare bugetară guvernamentală de £20 milioane pentru organizațiile care se ocupă de efectele singurătății și izolării sociale (în anul 2018). Același raport arată, însă, la celălalt capăt al spectrului, că tinerii care provin din medii defavorizate și care citesc mai puțin sunt marcați ulterior în dezvoltarea lor profesională și au o mobilitate socială foarte scăzută. Și, atenție, că *cititul de plăcere* este un predictor important pentru rezultatele la teste la vârsta de 16 ani (Sullivan, A., Brown, M., 2013, *Social inequalities in cognitive scores at age 16: The role of reading*. CLS working papers apud Hilhorst, S., Lockett, A., Speight, T., (2018), p. 8) indiferent de proveniența socială a subiectului. Ba mai mult, copiii din medii defavorizate care citesc mult tind să aibă rezultate mai bune decât copiii din medii mai privilegiate, dar care nu citesc de loc (Kirsch, I., De Jong, J., et al, 2003, *Reading for change: Performance and engagement across countries: Results of PISA 2000*. Paris PISA apud Hilhorst, S., Lockett, A., Speight, T., (2018), p. 8).

Și parcă aud pe cei care s-au rătăcit pe aici spunând sau doar gândind: și ce-i cu asta? Ce ne tot bați la cap cu importanța cititului? Aș zice că e simplu și, pentru mine, evident. Dacă o țară ca Marea Britanie își găsește mecanisme sociale și resurse financiare pentru a investi în dezvoltarea cititului ca factor de ameliorare a unor provocări sociale poate ar fi util și interesant să analizăm acest model și să-l preluăm adaptându-l la realităților noastre. Decidenții politici români și factorii administrativi relevanți sunt însă ocupați cu alte chestiuni așa că starea bibliotecilor publice, dar și cele ale unor universități, ale accesului la informația online (gen baze de date) la care trebuie să ai abonament și, în general, bugetul pentru educație și cercetare care în final ar influența tipurile de competențe, inclusiv cea de lectură, a românilor este cel mai mic din Uniunea Europeană. Ca de obicei, sistemul românesc de învățământ este subfinanțat și majoritatea banilor alocați sunt pentru salarii (<https://www.edupedu.ro/ultima-ora-bugetul-ministerului-educatiei-pentru-anul-2024-va-fi-de-33-din-pib-proiect-alocarea-pentru-intreg-capitolul-invatare-de-departa-de-cei-15-din-cheltuielile-bugetului-general-consolida/>). Dobândirea de *competențe de bază* este foarte întârziată, aproape 40 % dintre adolescenți neavând competențe de bază de lectură, matematică sau științe. La fel stau lucrurile și la *competențe digitale*

unde doar 52 % dintre tinerii cu vârsta cuprinsă între 16 și 19 ani au competențe digitale de bază sau peste acest nivel. Această stare se datorează faptului că investițiile pentru educație sunt printre cele mai scăzute din Uniunea Europeană.

Din acest punct de vedere situația descrisă în raportul britanic *O societate de cititori* este similară cu cea din România, respectiv însușirea și dezvoltarea competențelor cognitive este împiedicată de lipsa unei educații și îngrijiri timpurii de calitate care, apoi, afectează în general întreaga viață profesională a persoanei. Cu alte cuvinte, sistemul de educație nu reușește să compenseze dezavantajele socio-economice semnificative în România și perpetuează inegalitățile de venituri.

Ce alte aspecte, procese, întâmplări mai mult sau mai puțin semnificative mai au loc în această lume pe care oamenii eficienți din lumea afacerilor au caracterizat-o ca VUCA (<https://mariananicolae.wordpress.com/2019/05/18/brand-minds-2019-leadership/>), adică o lume a volatilității, incertitudinii, complexității și ambiguității (VUCA este acronimul din engleză)? Lumea VUCA este lumea atomizată sau fragmentată a zilelor noastre, a modelelor decăzute, a prăpastiei dintre generații, a comunităților divizate trăind fiecare în bula proprie și a asaltului asupra valorilor tradiționale. Este o lume în care memoria publică despre istorie și posibilele lecții pe care ar putea să ni le ofere nu mai este funcțională, mai ales pentru tineri. Pentru unii tineri istoria comunității lor (ne ferim să spunem națională) trebuie scrisă într-o limbă de largă circulație, de preferință engleza care este lingua franca de azi, iar pentru alții care preferă limba maternă informația trebuie să fie într-un limbaj accesibil, cu text relativ concentrat și imagini sugestive și atrăgătoare (<http://vladpasca.com/category/istorie-pe-sleau/>). Altfel spus, la noi ca și aiurea în lume, situația este așa cum este în primul rând datorită capacității tot mai scăzute a oamenilor, mai ales a tinerilor, de a citi și înțelege corect ce citesc, de a fi în stare să analizeze corect o informație, de a putea s-o verifice pentru a vedea dacă este reală sau falsă.

O lume VUCA este o lume în care principala sursă a avuției diverselor comunități umane este **cunoașterea**. Sigur că resursele naturale continuă să joace un rol important, dar ele pot fi gestionate diferit de cei care au o capacitate crescută de înțelegere a sensului vieții sociale și a istoriei. Și cunoașterea, mai ales cea de tip tacit nu se poate cuceri, dobândi, rechiziționa, lua cu japca etc. etc., prin război. Cel mult se

poate distruge și risipi așa cum s-a întâmplat adesea de-a lungul istoriei.

România face parte dintre cei mai modești inovatori europeni și cu cea mai mare viteză de degradare a capacității inovative în ultimii cinci ani din Uniunea Europeană. Și asta în ciuda unor realizări individuale de excepție, gen olimpici în categoria elevilor, sau patente și brevete la categoria cercetători. Această afirmație este una bazată pe date obținute din surse publice (https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en). Astfel, România are o capacitate de inovare de doar 31,1% din media UE față de Suedia cu o capacitate de inovare de 140,8% față de media UE ceea ce înseamnă că România are cea mai mare viteză de degradare a capacității inovative din ultimii ani din Uniunea Europeană (https://inaco.ro/wp-content/uploads/2019/03/Competitivitatea-economiei-Romaniei_inaco-rei-final_2019.pdf).

Prin urmare investiția în educație este foarte relevantă. Investiția în oameni, la toate nivelurile și în toate domeniile, este esențială din punct de vedere social și economic. Așa cum spunea Harari societatea post-modernă nu se mai uită doar la resursele tangibile, ci în primul rând la cele intangibile. Factori importanți ai productivității de azi ai unei țări sunt, printre alții, și sănătatea, educația și abilitățile/competențele populației. Cu alte cuvinte orice comunitate care dorește să se dezvolte economic ar trebui să adopte politici centrate pe *bunăstarea populației*. Acest lucru presupune recunoașterea faptului că prosperitatea nu se mai poate genera decât prin **stimularea și dezvoltarea capitalului uman**. Raportul Global al Competitivității pe 2018 subliniază că orice politică prin care s-ar afecta în mod negativ potențialul factorului uman va duce pe termen lung la scăderea creșterii economice. Cu alte cuvinte, orice decizie politică trebuie să asigure că schimbările tehnologice vor trebui să conducă în ultimă instanță la îmbunătățirea condițiilor de viață (<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/chapter-3-benchmarking-competitiveness-in-the-fourth-industrial-revolution-introducing-the-global-competitiveness-index-4-0/>). Pandemia Covid 19 n-a făcut decât să accentueze și să sublinieze aceste tendințe: țările dezvoltate, dar și persoanele individuale cu un grad ridicat de educație, au făcut față mult mai bine provocărilor perioadei de izolare impuse de autorități.

Ce putem face în aceste condiții? Ce putem face noi personal dacă nu suntem de acord sau nu suntem mulțumiți de felul în care societatea încearcă să răspundă unor provocări? Propunerile mele nu sunt spectaculoase, dar sunt ferm convinsă că sunt importante pe termen lung atât la nivel personal cât și la nivel social.

Una din ele este să reînvățăm să vorbim corect și actual în limba română, fără clișeele anglo-saxone care adesea ascund o lipsă acută de înțelegere. Acest lucru ar însemna că putem gândi în limba română și ne putem exprima gândurile cele mai sofisticate. O altă propunere sau poate doar continuarea primei este să nu ezităm să (ne) educăm continuu. Și pentru a exemplifica cele de mai sus am să dau exemplul **Clubului de lectură Elisabeta R (CLER)** din Curtea de Argeș.

CLER a început modest în pofida avertizărilor venite din zone diverse că este o activitate cu risc ridicat. „La noi nu se poate, tinerii nu citesc, adulții n-au nici un interes, este o pierdere de vreme, nu vă va da nimeni nici un fel de sprijin”. După un an de la primul CLER, iată că în prezent avem două cluburi: unul pentru copii și altul pentru adulți (inițial părinții copiilor care veneau la clubul pentru cei foarte tineri). Și ne gândim serios cum să gestionăm numărul mare de participanți la CLERul junior. De ce? Sunt, dacă vă vine să credeți, adolescenți care doresc să participe și să discute lucruri pe care probabil nu au cu cine să le analizeze la școală, acasă sau cu prietenii. Nu poți citi aceleași cărți la 8 – 9 ani ca la 15 – 16. Ca să nu mai vorbim că unele lucruri se cer discutate în detaliu și... ce știu puștii ăștia?

Iar CLERul pentru adulți nu mai este format doar din părinții juniorilor. Avem persoane care au venit, le-a plăcut și au dus vestea mai departe. Sigur că există și cei care nu mai vin, dar nu este o problemă. Pot reveni oricând și unii chiar o fac. Ce cărți am discutat? De la *Inocenții* Ioanei Pârvulescu la *Chira Chiralina* lui Panait Istrati și de la *Biblioteca de la miezul nopții* de Matt Haig la *Lolita* lui Nabokov. CLERul din mai va discuta *Matilda* lui Roald Dahl și *Tărâmul luminii* de Yuko Tsushima.

În mod sigur ne-a ajutat foarte mult că Muzeul Municipal Curtea de Argeș ne-a deschis frumoasa Casă Noroce pentru întâlnirile CLER. Le suntem foarte recunoscători. În același timp sper că și domniile lor sunt mulțumiți că, iată, Muzeul este un loc viu, un centru care atrage nu doar prin exponatele sale, ci și prin potențialul de a coagula comunități de oameni dornici să citească dincolo de ecrane, să discute, să se educe.

ÎNTOARCEREA LA NATURĂ PRIN CARTE

Când motto-ul volumului „Mirările copilăriei” e luat din citatele poetului Victor Hugo – „*Copilăria. O imensă nevoie de mirare*”, autoarea devoaalează din start lumea căreia i se adresează, subiectul cărții sale, modul poetic de tratare.

Scrisă după alte trei apariții editoriale (poezie, proză, încă o carte tot pentru copii), Mihaela Suci, profesoară de limba română, cu o vastă activitate didactică, are experiența necesară explorării acestui „...anotimp ca dintr-o poveste/ cu „a fost odată” și-ncă „mult mai este”/, ce se-ascunde-n clipe foarte jucăuș./ învățând surâsul de pe derdeluș./ urcă scara vremii fără ezitare/ și copil te face cât ai fi de mare”/ (**Anotimpul copilăriei**).

Am citit totul cu bucuria infanțității recreate prin jocul ritmului și al rimelor ingenioase, lansând halouri juvenile, zbenguie lingvistice, comparații și metafore proaspete și surprinzătoare, ca o retragere victorioasă și potectoare de la ecranul rece și mort al computerului, ori al televizorului. Întoarcerea la natura de care ne-am depărtat, și nu în folosul nostru, tocmai prin cartea de față, explicarea fenomenelor ei la modul metaforic, dar în același timp științific, constituie o întreprindere delicată/dedicată, literar și pedagogic, experimentată cu succes de Mihaela Suci.

Grație poeziilor ei se evidențiază, nu doar extraordinara putere de înțelegere a sufletului copilului, ci și talentul de a pătrunde în mintea lui, de a se coborî la mintea lui, de a găsi acele teme și cuvinte pentru a trata întrebările puse, în așa fel încât să placă, să ofere momente de delectare și să contribuie la formarea lui morală (literatura pentru copii și tineret are în codul ei înscrisă această caracteristică), dar și la dezvoltarea imaginației, a limbajului, la asimilarea unui lexic bogat și, implicit, la mlădierea minții în formare și, mai ales la promovarea unei limbi literare, limbă pe

care o va vorbi, va scrie în ea și o va folosi toată viața.

Mihaela Suci stăpânește cert arta titlurilor, în marea lor majoritate întrebări, de fapt mirări: „*Cum e cerul colorat?*”, „*Soarele s-a înecat în mare?*”, „*Unde-a dispărut luna?*”, „*Cine stă într-un picior?*”, „*Liliacul e doar floare?*”, uneori comparații sau metafore ale personajului sau fenomenului descris: „*În veșmânt ca de argint*”, „*Performanta zburătoare*”, „*Fulgii năsturași*”, alteori personificări comparate: „*Bunica și grădina*”, „*Sfada norilor*”, „*Norul și lebăda*”.

Trei din poeziile cărții sunt una **fabulă** „*Soarele și florile*”, alta **legendă creștină**

„*Povestea bradului*”, iar a treia **poezie-ghicitoare** „*Performanta zburătoare*”, alternând astfel cu dexteritate speciile genului liric. Diversă e și aria tematică, justificând interdisciplinaritatea domeniilor abordate, multe din poezii având legături cu **lingvistica** (vezi omonimia din „*Ce este un zmeu?*” și din „*Liliacul e doar floare?*” precum și sinonimia: chiciură/ promoroacă din „*În veșmânt ca de argint*”),

botanica („*Bunica și grădina*”, „*De ce nu îngheață copacii iarna?*”, „*Liliacul e doar floare?*”, „*Soarele și florile*”, „*Povestea bradului*”), **zoologie** („*Păsărea misterioasă*”, „*Cine stă într-un picior?*”, „*Performanta zburătoare*”, „*Liliacul e doar floare?*”, „*O fabuloasă dansatoare*”, „*Un atlet cam serios*”, „*Norul și lebăda*”), **astronomia** („*Cum e cerul colorat?*”, „*Soarele s-a înecat în mare?*”, „*Unde-a dispărut iar luna?*”), **geografia** („*Munții s-au pierdut în ceață*”) și majoritatea cu **pedagogia** și **etica**. Nimic însă forțat sau depășit ca măsură.

(continuare la pagina 87)

LUCIAN BLAGA – PROFESOR ȘI MENTOR

La aproape 10 ani de la publicarea volumului *Lucian Blaga și ultima lui muză* (Sibiu, 2015), universitara Anca Sîrghie a tipărit o nouă carte despre marele poet și filosof din Lancrăm, intitulată *Lucian Blaga – profesor și mentor*, apărută la prestigioasa editură Junimea din Iași în 2024, care completează fericit atât conturul autorului *Poemelor luminii* și al *Trilogiei culturii*, cât și opera de critic și istoric literar al autoarei sibiene, născută la Brașov. Dacă în prima carte menționată mai sus, Anca Sîrghie a analizat experiența erotică a lui Blaga cu ultima sa muză, Elena Daniello, în noua lucrare, mai vastă, ea este preocupată de împlinirea unui vis/ ideal al poetului și filozofului, și anume profesoratul, desigur, cel superior, de tip universitar.

Volumul este divizat în două mari segmente, un masiv studiu de istorie literară acordat unui domeniu insuficient elucidat, spune autoarea sibiană născută la Brașov, respectiv activitatea didactică și cea de mentor a universitarului Lucian Blaga, aflate într-un raport de *pars pro toto*, segment care este, la rândul lui împărțit în 14 capitole notate cu cifre romane și o *Anexă*, unde au fost reproduse, într-o secțiune principală, cele 33 de cursuri de Filosofia culturii, notate de „o doamnă apropiată a magistrului”, Felicia Ionașiu. Această anexă reprezintă, în opinia Ancăi Sîrghie, un „element de noutate” cu care ea propune o prismă inedită, una ce poate să completeze foarte bine registrul bogatei memorialistici, publicate pe această temă până în prezent.

Primul segment sau capitol are drept scop în mod sistematic și detaliat evoluția ascendentă a unuia dintre cei mai mari oameni de cultură pe care i-a dat România, Anca Sîrghie analizând și contextul istorico-politic și desigur cultural din tumultuoasa epocă interbelică

românească în care Lucian Blaga a reușit, până la urmă, să ajungă la mult-doritul deziderat. Cartea este completată fericit cu un interviu competent luat profesorului și eruditului om de cultură Ovidiu Drimba, autorul impozantei lucrări *Istoria culturii și civilizației*, cu o cronică a menționatului op drimbian, apărută în revista *Steaua*, din 1984, o retrospectivă în imagini și o bogată bibliografie.

Primul capitol al volumului de față, intitulat „Filonul profesoratului în biografia lui Lucian Blaga”, purcede logic de la faptul că există o anume precaritate a acestui subiect în cercetările și cărțile de până acum din România, insistând asupra importanței de netăgăduit a acestei fațete a personalității celui care a scris *Pașii profetului* și *Trilogia cunoașterii*. Anca Sîrghie prezintă enciclopedic numeroase informații despre istoria familiei Blaga, perioada școlară și chiar universitară în care marele autor din Lancrăm s-a afirmat vezuvian și proteic ca poet, dramaturg, prozator și filozof, în această din urmă postură dând un sistem filosofic valoros și original, cum sunt foarte puține în întreaga istorie a gândirii românești. Anca Sîrghie se

focalizează apoi asupra perioadei în care s-a încapsulat ideea lui Blaga de a deveni profesor, pe care el a revelat-o la ceremonia fondării Universității din Cluj, într-un dialog cu filologul, lingvistul, istoricul literar și academicianul brașovean Sextil Pușcariu (primul rector român al Universității din Cluj, care a pus temelia Muzeului Limbii Române în 1919, primul institut românesc de lingvistică), perioadă analizată în amănunt în capitolul al doilea al cărții d-nei Sîrghie, *Istoria unei universități românești din Transilvania*.

În cel de-al treilea capitol, sugestiv intitulat *Catedra universitară solicitată de Lucian Blaga*, Anca Sîrghie prezintă și analizează eforturile cvasi-sisifice ale poetului-filozof de a obține postul didactic mult visat și ineluctabilele

* Anca Sîrghie, *Lucian Blaga – profesor și mentor*, Iași, Editura Junimea, 2024

obstacole cu care se confruntă autorul piesei de teatru *Zamolxe, mister păgân*, intervenții de tot felul pro-și-contra, lovitură de teatru, jocuri de culise la nivel academic-universitar, cu informații numeroase din ziarele și revistele perioadei interbelice respective. Totuși, avansarea în funcțiile diplomatice și crearea catedrei de Filosofia culturii în importantul oraș de pe malul Someșului Mic au fost momente importante în viața celui care a scris *Lauda somnului* și *La cumpăna apelor* și acestea au fost catapultate în capitolul IV, *Drumul de la diplomație la profesorat*. Urmează un capitol împărțit în două segmente *Începutul activității didactice a lui Lucian Blaga: Discursul inaugural și Visul profesorului*, împlinit, în care universitara sibiană explică, printre altele, de ce orașul de pe Cibin a ajuns prin al său prestigiu istorico-cultural, locul cvasi-ideal pentru continuarea activității Universității din Clujul aflat vremelnic sub teribila ocupație a Ungariei sinistrului Horthy Miklós, zis și „amiralul fără flotă”, și afirmarea lui Blaga la Sibiu și anii de creație fructuoasă ai acestuia, lucruri expuse în capitolele VI și VII: *De ce Sibiu a găzduit Universitatea clujeană în refugiu?* și *Ce-a însemnat refugiul la Sibiu pentru Lucian Blaga*.

În capitolul interesant intitulat *Ritualuri didactice și performanțe publicistice*, Anca Sîrghie explică stilul și metodele profesorului universitar Lucian Blaga, iscusința lui de a captiva interesul studenților săi, prin cultura și erudiția sa imense, comentariile inteligente și explicațiunile de tot felul, efectuate cu o voce deosebită, melodică, magistrul dând dovadă și de o răbdare ieșită din comun. Apoi, Anca Sîrghie stabilește *Conferințele publice și cenaclurile studențești* pe care autorul piesei *Meșterul Manole* le anima, ca „forme ale mentoratului” său. Capitolul al X-lea, *Asistenții profesorului Lucian Blaga*, fascinant și acesta, amintește și trece în revistă personalități românești de mare valoare intelectuală și culturală care „s-au dedicat” celui care a elaborat un sistem filosofic original, printre ei, Zevedei Barbu, Radu Stanca, I.D. Sîrbu și Ovidiu Drimba, fiecare cu povestea lui de viață.

Un capitol dramatic, aș sublinia, este cel al XI-lea, *Lucian Blaga față în față cu ideologia marxistă*, în care Anca Sîrghie scoate în evidență foarte clar ce a însemnat pentru marele poet și filozof schimbarea regimului politic după cel de -al Doilea Război Mondial, astfel, consecințele reformelor în sistemul de învățământ și obligativitatea aderării la noua și odioasă ideologie bolșevică se vor catapulta și totodată repercuta dramatico-tragic în soarta/ destinul nefericit postbelic al profesorului

contestat de sinistrul comunist ca filozof, exclus din învățământ, de la Academia Română și chiar din viața literară. Totul a început cu diatriba controversatului Lucrețiu Pătrășcanu, care nu avea nicio treabă cu filosofia, fiind avocat și economist și care a tipărit în revista lui G. Călinescu „Lumea”, nr. 13 din 20 decembrie 1945, un articol de 15 pagini, *Lucian Blaga și criza gândirii filosofice românești*, semnalând, chipurile, limitele concepției sale filosofice, iar în baza unor argumente discutabile, ideologul comunist supraevaluat conchidea că: „nu-i românesc conținutul filosofiei lui Blaga; caracteristicile acestei filosofii trec cu mult peste elementele componente ale specificului nostru național, căutat de toți reprezentanții de astăzi, ai așa-zisului tradiționalism”. Atacurile împotriva lui Blaga au continuat cu jurnalistul ilustru necunoscut Nestor I. Ignat, redactorul-șef adjunct al odiosului ziar „Scânteia”, care în revista „Viața Românească”, nr.1 din ianuarie 1946, vedea greșit, desigur, în filozofia blagiană efectul crizei Occidentului. Dar, poate cea mai dureroasă lovitură primită de Lucian Blaga a fost cea venită din partea oripilantului poet proletcultist Mihai Beniuc, autorul ridicolului volum de „versuri” *Cântec pentru tovarășul Gheorghiu Dej*, care îl adulase pe Blaga în vremuri bune, introducându-l chiar în poeziile lui, vizitându-l și participând la mesele prietenești ale familiei Blaga. Același îngrozitor M. Beniuc, după 1945 a șocat opinia publică prin publicarea romanului cu cheie *Pe muchie de cuțit* (1959), în care glosa: „Ființa tracă a poporului putea fi apărată numai de garda de fier și de mesianismul sângeros al lui Hitler, zicea poetul filosofând. Nu e de mirare deci, că Marele Anonim, cu o astfel de filosofie a ajuns gânditorul oficial al partidelor de dreapta din România și un geniu proslăvit de legionari – pe care nici el nu-i detesta! – deși îmbrăcase uniforma albastră a Frontului Renașterii Naționale sub Carol II și se înfruptase până la indigestie din favorurile acestuia”. Pe scurt, indigestul Beniuc îl denunțase pe Blaga ca fiind hitlerist!

În capitolele XIII și XIV, autoarea cărților *Radu Stanca – Ipotezele omului de teatru* și *America visului românesc*, se ocupă de caietul de notițe păstrat în familia doamnei Felicia Ionașiu, la acea dată în vârstă de 37 de ani, care a urmat la Sibiu cursul de Filosofia culturii, al reputatului profesor Lucian Blaga, cu începere din 5 noiembrie 1943. Capitolul XIII, intitulat *Autoarea caietului de notițe, o apropiată a lui Lucian Blaga* menționează faptul că acest caiet de notițe avea aproximativ 200 de pagini, iar pe

ultima lui foaie figurează și orarul cursului ținut în sala Pârvan a Universității sibiene, textul propriu-zis al acestui caiet putând fi lecturat în partea a doua a volumului Anca Sirghie, intitulat *Anexe*.

În fine, în capitolul al XIV-lea, *Parcurgând un caiet de notițe de la cursul de filosofie al lui Lucian Blaga*, criticul și istoricul literar brașoveano-sibian precizează că temele disciplinei de Filosofia culturii s-au înșirat în caiet în mod firesc, de la problema stilului ca fenomen, trecut prin teoriile celor mai mari gânditori ai lumii, diferențiindu-se cultura Etiopiei de cea hamită, aplicându-se principiul apolinicului și cel al dionisiacului, un binom din scrierile lui Friedrich Nietzsche, care a descris cele două posibile trăsături de caracter în relație cu zeii Apollo și Dionis, ajungându-se la orizontul spațial al conștiinței și la cel al inconștiinței, unde, potrivit teoriei blagiene, „avem de-a face cu structuri psihice și spirituale eterogene, față de structurile conștiinței”. Delimitându-se de marele Immanuel Kant, magistrul din Lancrăm consideră că „orizontul sensibilității conștiente se găsește indeterminat și se confundă cu peisajul”. Totodată, profesorul Blaga înțelege să deschidă studenților săi perspective largi de cercetare. Astfel, în cursul din 14 ianuarie 1944 unde le-a vorbit despre orizontul spațial inconștient, exemplificat cu arta indiană,

oratorul a sugerat ideea că localitățile menționate în demonstrația sa „sunt toate puncte de reper pentru aceia dintre D-voastră care vor să consulte istoria artei indice”. Chiar dacă ceea ce a preocupat-o pe universitara Anca Sirghie în actualul său demers este stilul de predare al profesorului, modul în care Lucian Blaga comunica direct cu asistența la cursuri, ea consideră că ar fi necesar pe viitor, ca filozofii de profesie să realizeze o confruntare comparativă a lucrărilor publicate de maestrul din Lancrăm pe tema filosofiei culturii cu textul cursului predat studenților. Astfel, ar putea să se stabilească mai precis spiritul de sinteză, capacitatea de esențializare a ideilor, care să ajungă clare, ușor de perceput, așa cum cere priceperea, măiestria, ar numi-o Anca Sirghie, dacă se acceptă că există o artă a predării cunoștințelor spre tână generație – a adevăratului profesor. S-ar putea spulbera astfel multe dintre prejudecățile instalate despre lipsa de interes a cursurilor lui Lucian Blaga, subliniază autoarea, în încheiere.

Cartea *Lucian Blaga – profesor și mentor* este una bine scrisă, excelent documentată, fundamentată pe date și informații clare și exacte, cercetând și sondând o bibliografie vastă, despre o mare personalitate a literaturii și culturii române, care s-a remarcat plenar și în nobila calitate de profesor universitar.

(continuare de la pagina 84)

Întoarcerea la natură prin carte

Animarea universului de viață imaginat, deslușirea tainelor lui, fenomene ale naturii participând alături de găze și păsări, de animale și plante la un *soi de dialog universal* în care totul intră într-o mirifică relație, aseasonată cu *umor, optimism și pilde demne* de urmat, țin de *rețeta proprie* a scrisului Mihaelei Suciu.

Sunt pagini minunate în care farmecul copilăriei și cel al dialogului cu micul/mare cititor se regăsesc în creuzetul transparent al întâmplărilor trăite în viața de zi cu zi a celor mai obișnuiți copii din imediata contemporaneitate. Autoarea știe precis cui se adresează și procedează ca atare. Tonul nu e profesoral, iar stilul e unul firesc, simplu, cu un limbaj accesibil, oferind explicații din DEX pentru cuvintele noi și necunoscute (vezi și stratagema didactică a învățătorului/profesorului de limba română de a obișnui micul cititor cu consultarea dicționarului).

E posibil ca basmele cu Zmei și Feți-Frumoși cu Ilenele lor Cosânzene, care ne-au încântat pe noi cândva, să fie

depășite într-o epocă a supersonicelor, călătoriilor intergalactice, dar nici trecerea bruscă la călătorii pe Marte, la roboți și OZN-iști nu mi se pare salutară, atâta timp cât nu-ți cunoști planeta pe care locuiești, mișcarea de rotație a Pământului, ce se întâmplă cu Luna pe care o vezi în fiecare noapte, de unde vine Ploaia, ce se petrece cu norii...

Cartea aceasta deschide apetitul pentru cunoaștere „exploatare” mirările copilăriei, practic întrebările ei, dar oferind nu răspunsuri reci și seci, noționale, ci metaforizate, îmbrăcate în haina poeziei, a personificării, pentru a umaniza tot ce intră în interacțiune cu simțurile, sufletul și mintea, cu capacitatea de învățare, de memorare, grație muzicalității versurilor, pentru a ne feri de ce e rău, pentru a face binele, pentru a ști să alegem frumosul, ba chiar să-l recreăm.

În poezii și-au dat mâna Copilul, Mama, Bunica, Profesoara de limba română, Poeta, care este Mihaela Suciu. I-au fost alături Proprii Copii și Nepoți, câteva Generații de Școlari, Editura ePublishers, București, 2024, Graficiană Viorica Didic Vlas și Îngrijitoarea acestei ediții, semnând cronică.

ALPINIȘTI ÎNTRE TRASEELE DIN MUNȚI ȘI MUNTELE ISTORIEI...

Ion Dulugeac este un scriitor care publică mult, interesat de subiecte diverse, de istorii trecute sau recente. Cărțile sale apar în regie proprie la Editura Romhelion – Mogoșoaia și sunt incluse în mai multe cicluri: *Vise spulberate*; *A fost odată...*; *Femeile prin viața noastră*; *Viața la țară* etc.

Cu romanul *Vânătoarea de himere*, autorul readuce în memoria cititorilor un fragment din istoria recentă, legat de contradicțiile sociale ivite după Al Doilea Război Mondial, când lumea s-a reșezat datorită înțelegerilor dintre marile puteri. Romanul a apărut la Editura Romhelion – Mogoșoaia, în anul 2023 și continuă fluxul impus prin stilul de *viață la țară*.

Se îmbină experiențele unor tineri alpiniști, dornici de aventură, curajoși, iubind natura, cu fenomenele sociale din anii 50-60, când o serie de români s-au retras în munți pentru rezista noilor reguli sociale impuse de împărțirea sferelor de influență în Europa, prin agresiunea fostei URSS, aranjament internațional agreat de învingătorii în războiul încheiat prin durere și suferință. Pe deoparte acest grup, pe cealaltă parte sistemul de putere a statului impus, care dorea să forțeze noile reguli sociale, venite pe filieră străină. Tensiunea se canalizează în această direcție, dar acțiunea este mult mai largă, reia stilul de viață din acea perioadă. Forțele statului au apelat la diverse operațiuni în forță, inclusiv la cluburile sportive de alpiniști care puteau străbate munții pentru a detecta eventualii suspecti. A fost o formă de organizare aflată sub influența fostelor servicii de securitate, ca răspuns la acțiunea celor nu au cedat sub valul istoriei. A fost doar una dintre formele presiunii sociale. Pe de altă parte, împotriva rezistenței din munți s-au folosit trădătorii, persoane infiltrate în grupurile partizane, folosirea cabanierilor de la cabanele din munți, a substanțelor speciale pentru a neutraliza voința luptătorilor, tinere fete care să capteze atenția celor din rezistență, ciobani pregătiți să transmită date, chiar elicoptere. Sunt pagini de istorie preluate în

roman, alături de viața de alpinist, cu tablourile vii ale naturii.

Autorul prezintă viața alpiniștilor, greutățile activității aflate între sport și armată, bazată pe forță fizică, pasiune, dotările aferente, regulile pentru validarea unor trasee. Sunt prezentate în detaliu unele trasee în Munții Făgăraș, în Munții Retezat, în alte locuri din țară, chiar din străinătate, cunoscute celor specializați. Este pusă în evidență frumusețea naturală a peisajului românesc, legătura dintre om și natură. Dialogurile dintre personaje sunt vii, bazate pe un realism evident, cu multe expresii mundane, uzuale între

tinerii plini de entuziasm. Pe alocuri, aceste dialoguri au o notă documentară, elemente de istorie sunt încastate în discuțiile dintre personajele cărții. Este stilul autorului de a aduce în atenție probleme fiecărei generații.

Paul Fozocoș este un personaj central, el a condus echipa de alpiniști. A făcut-o detașat de presiunea vremurilor, atent la modul cum se desfășoară activitatea echipei sale, tineri fără prea multă experiență. În roman sunt prezentați și alți alpiniști, unii de renume, ei

fiind cunoscuți în lumea sportului, precum Alexandru Floricioiu etc.

Alt tablou se referă la rezistența unor români care nu erau de acord cu noul sistem social, preferau democrația liberală, regalitatea, accesul la viața spirituală a bisericilor, visau libertatea în viața publică etc. Legăturile acestora cu alte zone sociale au fost complexe, au fost mulți preoți implicați în această activitate anticomunistă, intelectuali, sportivi, prieteni cu impact social. Relațiile cu persoanele din centrele urbane erau complexe, primeau resursele necesare din grupări aflate la distanțe mari sau de la cei din zonă. Colaborau cu turiști, ciobani, aveau grupuri de legătură, oameni infiltrați în organele de represiune. Nu de puține ori au eliminat soldații securității, au intervenit în forță pentru a-și păstra unitatea de acțiune (p. 234, p. 370). Au luat din

resursele aflate la unele cabane din munți, era și o înțelegere tacită între aceștia și cabanieri, lăsau chiar bani pentru mâncarea obținută... Au avut o grotă special amenajată, din ea activau și țineau legătura prin preotul din sat, acțiunile lor fiind periculoase și eficiente, până în punctul în care a intervenit trădarea (p. 549). Uneori se echipau în soldați ai armatei pentru a deturna atenția forțelor statului.

Ca tipar istoric este prezentată viața lui Nae Trocan, un luptător anticomunist tipic (p. 500). Este inserată o declarație deschisă, curajoasă, a acestuia dată în fața anchetatorilor, după ce a fost trădat de un fost coleg, învățător ca și el.

Un personaj tipic prezentat a fost preotul Vasile Bujor, partizan, abil, având capacitatea de a pătrunde în grupuri sociale, inclusiv în cercul alpiniștilor. Păstrându-și vitalitatea, punând în acțiune capacitatea de a influența oamenii, el a acționat cu încredere și, de multe ori, eficient.

O parte din istoria noastră, bazată pe tensiuni sociale abrupte, cu eroi văzuți sau nevăzuți, de o parte sau alta, cu rezistența în fața istoriei.

Romanul are tablouri de viață, apar personaje istorice precum Smaranda Brăescu, femeie parașutist, pilot, celebră în epocă pentru activitatea sa în slujba intereselor românești. Pentru faptele sale în timpul războiului a fost decorată, se îmbrăca în costume populare românești, participa la evenimente aviatice și s-a opus trucării alegerilor din anul 1946, fiind cunoscută și pe plan internațional (p. 93). A simpatizat cu mulți români, a ajutat, imediat după război, pe cei implicați în rezistența românească. Serviciile de spionaj străine, mai ales cele sovietice, au oprit activitatea ei, fiind o protagonistă cu impact în societate.

Sunt implicați și fotbaliști, viața lor boemă constituind fundalul epocii, cu personaje celebre, cunoscute în lumea sportului, cu rivalitatea dintre clubul Dinamo și Clubul Steaua, cu participarea unor ziariști sau scriitori celebri ai vremii etc. (p. 284). Este descrisă cu multă culoare atmosfera de la Restaurantul Lido din Capitală, povestiri cunoscute în folclorul urban ai acelor ani.

Romanul are titlul preluat din discuțiile alpiniștilor, de multe ori aceștia discutau despre „vânătoarea de himere”, muntele oferind soluții diverse, cu finaluri neprevăzute (p. 469). O spunea chiar Paul Fozocoș, iar tinerii săi alpiniști erau deschiși și optimiști, conștienți de complexitatea vremurilor.

Sunt și momente de iubire între personajele care se mișcă în acest tablou al evului abia trecut, dragostea dintre Mihai Brâncoveanu și Carmen Tănase este una pasională, rupând tensiunea socială, atrăgând atenția asupra vieții ca eveniment suportabil (p. 163). Carmen era și o bună cunoscătoare a traseelor montane, îndrăgostită de munte, participând alături de

alți turiști la activități dinamice (p. 141). Deși cei doi nu rămân împreună, clipele aduc o notă de romantism într-o lume reală, apăsată de ceața istoriei.

Viața a avut alte soluții pentru fiecare individ în parte, regulile sociale modelând relațiile dintre membrii unor familii. Autorul introduce astfel de momente în acțiunea romanelor sale pentru a atrage cititorul, a da o notă de dinamism și a pune în mișcare tehnica de marketing literar, necesară pe piața de carte.

Unul dintre membrii echipei de alpiniști este luat cu elicopterul de pe traseele montane și dus la unitatea militară pentru a-și executa stagiul militar, obligatoriu în acel timp (p. 478).

Sunt incluse și legendele muntelui: „O fată frumoasă de împărat era sortită de tatăl său unui zmeu, dar ea a fugit în munți în ziua nunții, pentru a nu se mărita cu zmeul. Urmărită de zmeu pe crestele Făgărașului, fata de împărat ajunsese la casa Zârnii, care o scăpă transformând-o în stană de piatră. Tot muntele unde a ajuns fata de împărat are aspectul unei fete adormite, cap, piept, brâu, picioare, iar stânca ce domină muntele pare o uriașă statuie a lui Brâncuși...” (p. 364).

Vraja muntelui a pus stăpânire pe mulți iubitori ai muntelui, alpiniști, turiști, țărani, oameni ai naturii. Autorul reține în numeroase pagini peisajul frumos, îl descrie cu pasiune, transmitând dinamic mirajul zonei: „Peisajul era minunat, iar în curtea unei stâne de alături, trei cai muși ai unui pădurar stăteau la păscut într-un padoc mare. Toate iepele ținute pe pășune păreau destul de odihnite și, de cum au fost lăsate libere, au început să alerge în viteză, în cercuri largi, pe marginea interioară a gardului de padoc. Umbrele cailor în galop alergau alături de aceștia, urmărindu-i îndeaproape și oglindindu-se în apa râului Bârsa care tremura ușor în briza amiezii. Întreg acest început de toamnă se oglindea în luciul șters de umbrei al apei, peste care pluteau nori albi, cafeniu-vineții, care se rostogoleau pe bolta senină pentru a se deșira grabnic în suflarea vântului din nord către Predeal” (p. 192).

Un roman cu acțiune alertă, cu tineri plini de viață, pe un fundal istoric complicat, pendulând între eroism, jertfă, boemă, iubire, în peisaje deosebite, viața și moartea se împletesc subtil, cu accente tragice, dar și în evenimente optimiste. Perioada s-a reflectat destul de mult în documentarele televiziunilor, în cărțile apărute după anul 1989, când s-au deschis larg porțile libertății de exprimare, în cărțile de istorie, monografii ale unor zone etc. Între curaj și trădare există o linie frântă, dar evidentă, se sugerează fragilitatea și frumusețea vieții, o istorie pe care mulți s-au cățărât, alpiniști oportuniști...

O poveste în care autorul a pus ceva din neliniștile sale, nostalgic uneori după anii tinereții, deschis spre o mărturie necesară...

SUB FULGERUL CUANTIC AL POEZIEI

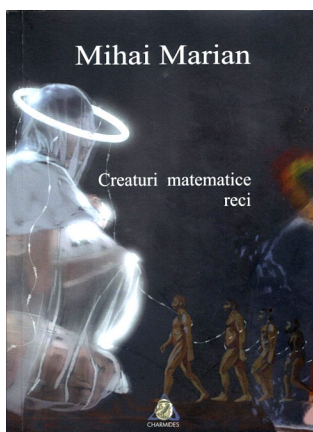
Poetul Hrisant Achimescu scrie oarecum altfel decât scriu cei mai mulți dintre confracții săi contemporani, fie că și-a propus acest lucru sau nu, în centrul atenției sale aflându-se cuvântul, cu puterea sa fascinantă, considerat nu numai un vehicul al comunicării între oameni, ci și o forță misterioasă, o cantă energetică generatoare de viață și chiar de poezie – un mister și mai mare. Elementele realității înconjurătoare îi captează interesul dar nu pentru mult timp, fiind mai degrabă motive ce declanșează revelații venind dintr-un spațiu celest, pentru care autorul nostru e un fericit receptor. E dificil să traduci aceste unde inspiraționale în limbaj pământesc, românesc, astfel că poetul inventează termeni noi, schimbă categorii gramaticale, sparge tiparele unei exprimări obișnuite într-un efort remarcabil de a transmite noi mesaje și sensuri, sperând că ele vor fi descifrate de prezumtivul cititor conform cu puterea imaginației sale, a frecvenței spirituale, a culturii. Poezia lui Hrisant Achimescu este una a provocării. Provoacă nedumerire, poate chiar dezacord fiindcă deranjează comoditatea unui cititor obișnuit. Însă poate provoca și temeritatea de a imagina și raționa dincolo de granițele standardizate, iar această aventură poate aduce la rândul ei acea „bucurie cuantică”, atinsă de un „fulger cuantic” despre care vorbește în cartea sa exact cu același titlu, *Bucuria cuantică* (2012). Este bucuria de a scrie, bucuria de a călători prin spații cu puterea minții, poate mai iute decât cu orice altă mașinărie a zilelor noastre. Este bucuria creației, prin grația divină. Consecvența ideilor și concepțiilor sale se manifestă în cărțile care se completează, în acest sens, unele pe altele. Aceleași preocupări le vom găsi și în noua sa carte, *Uroboros* (Editura Hoffman, 2024), ce trimite chiar din titlu la celebrul simbol ocult, vechi de secole, prezent în mai toate marile culturi antice, acel al șarpelui care își înghite coada, alcătuiind un cerc perfect, simbol al unității primordiale, al ciclului nesfârșit al timpului, adică viața eternă. Întâlnit în gnosticism și ermetism, considerat de Platon prima viețuitoare a universului, un animal perfect, uroboros sugerează renașterea, reînvierea, recrearea, prin autodevorare, având o valență dublă, negativă și pozitivă. Imaginea sa poate fi echivalată cu cea a universului, în perpetuă și dramatică schimbare, și chiar a poeziei, a cărei frumusețe se naște din suferință, din zbateri de stări interioare, inexplicabile, contradictorii. Hrisant

Achimescu conștientizează faptul, remarcat și de alți poeți, că între poezie și știință nu există o prăpastie, dimpotrivă, se întâlnesc și se pot completa la nivel supraterestru, au legi ale inspirației și chiar sursă comună, cea a universului, care poate fi accesată printr-un misterios cod celest. Astfel, apare aproape firesc în poeziile acestei cărți îmbinarea ingenioasă de termeni din diverse științe, în special din fizică, matematică, chimie, astronomie etc., transgresând teritorii diverse, frontiere, catalogări, restricționările prin definiții, spre transpoezie, spre „poezia cuantică” în ideea de transgresare a limitelor. Termeni ca: univers bootstrap, blackout, câmpul PSI, „sanctuale paternale”, zidul Plank, fotoni, quarci, Big Bang, cybersex, misofonie, vortex, se împletesc cu sintagme latinești și distorsiuni de termeni colocviali dând o notă de excentricitate și poate de revigorare lexicală a textelor. Autorul distinge între cei doi termeni timp și vreme, înclinat a atribui mai multă greutate acesteia din urmă: „vremurile au vremui”, „vremea nevremuitoare etc. Timpul are corespondent în dimensiuni: „dimensiuni în transgresare/ ce au fost cândva,/ acu-s portale/ cu drept la nedeterminare/ *ad infinitum* și-n abscons/ hălăduiesc uroboros”). Dimensiuni care fac parte din planul divin. Există o revoltă cu greu reprimată, ce izbucnește din când în când și se exprimă aproape eliptic, față de ingrata vremelnicie a omului în fața „infinitalui prin infinite”, dar și față de societatea civilă în care acesta trăiește, căreia îi sesizează micimile de caracter și gândire. Omul e copleșit de imensitatea cosmosului, dar poetul are drept consolare cuvântul – ca destin salvator: „destinul omului/ *Cuvântul*/ principiu cosmic absolut...” În oglinda cuvântului, avem un autoportret: „ăsta sunt eu/ un *alter ego*/ incendiar/ un verb grăbit/ bejanie transcendentală/ recuantizată-n infinit./ ăsta sunt eu/ zidesc morminte/ determinismului cumplit,/ redute/ transe infinite/ să se revolte pe finit/ ăsta sunt eu/ un *alter ego*/ sminteală pentru-un fruct oprit/ mă dăruiesc nemărginirii/ un dor pribeag/ ne-mpărtaşit (*eu*). Poezia lui Hrisant Achimescu are o marcă distinctă, este ofertantă prin idei și ingeniozitatea combinatorie, incită la interpretări speculative, propunând poezia dincolo de cuvânt, transpoezia – cantă de energie eliberată din „jocul cosmic”, din „jocul divin” al eternității.

FEVER DREAM ÎN POEZIE, SAU CUM SĂ VISEZI ÎN ÎNTUNERIC

Miza discursivă a poetului buzoian Mihai Marian din recentul său volum de poezie (*Creaturi matematice reci*, apărut la ed. Charmides/2024) este să creeze spațiul fluctuant de comunicare, ca în „Inkukuleko” (titlul unui poem). Și alteori, cu acea plăcere estetică de a medita asupra dimensiunii posibilului în hipertext, poetul ne vorbește despre ceea ce se mai poate zări printr-o fereastră dintr-o cameră minusculă „cum visele oamenilor/devorează mereu, mereu amenință să ne înghită” și să ne privim sufletele zdrențuite în oglinzile locuite de ceva lumină dătătoare de speranță. Puse dinaintea minții, fie de văz, fie de închipuire, apropierea sale de acele porți ale irealității pot însemna cheile participării sale la acest ceremonial al ridicării unor lespezi de pe suflet, într-un *dreamscape* numai de el știut, unde realul și suprarrealul sunt interconectate și îi permite și cititorului să vadă în întuneric. Pentru Mihai

Marian (autor a trei cărți de poezie, organizator al unui club de lectură numit Noise Poetry, traducător de poezie din limbile italiană, engleză, franceză, germană și spaniolă), *logosul* e însăși *ființa* care se întrupează din cuvânt, pentru a transcende din realitatea concretă în cea imaginară, cât și pentru a trece cu ușurință din abstract în concret și la capătul acestui vis interminabil să te simți spectator într-un *fever dream* pe care, mai apoi, îl va schița pe hârtie în imagini. Dacă „visele sunt create de rămășițele zilei de ieri” (după Freud), prin vis poetul îi atribuie *escapismului* intertextual noi valențe (din cele văzute în vise și coșmaruri), spre a-și transporta cititorul într-o călătorie halucinatorie, martor fiindu-i doar „paznicul” pus să ne apere de

aceste tulburări de memorie și concentrare într-un haos al vieții cotidiene. În acest context realist și hiper-reflexiv pe tema fricii poezia se asociază în mințile noastre cu stări tulburi, confuze, despre o altfel de realitate pe care abia o respirăm „în interiorul și în afara visului”, acolo unde se simte „urmărit de întunericul care/lasă lucrurile fără formă”. Fiindcă acum, „în trenul în care călătorim,/timpul trece mai greu decât într-o casă/în care locuiești singur”, cum ne avertizează, iar memoria lui e făcută să rețină și lucrurile care ne

interesează mai puțin, așa încât, în această călătorie epic-escapistă, senzațiile noastre ne duc cu gândul că poetul e pentru cititorul său un ghid al labirintului său, atât cât ține să ne atenueze trăirile unor traumatisme. Dar când desprinzi de memorie imagini dintr-un timp trecut e ca și cum ai da cu banul să vezi dacă a căzut cap sau pajură, ori te vezi teleportat „exact ca într-un vis stupid” în care „*forma aceasta de realitate poate exista*”: „pe când era rară/iubirea la distanță,/ambulanțele nu se azeau în cartier,/nu eram obsedați de moarte/și-mbătrânire, iar fiecare dimineață/ni se strecura-n palme/ca o monedă răcoroasă/cu care puteam cumpăra orice” (*Lacuri de gresie*).

Visând uneori și lucruri pe care nu are cui le povesti (cum sugerează într-un poem), ne și imaginăm că poate va veni o vreme când vom evada cu toții în spațiul extins și fără granițe al imaginației poetice, dându-i coerența unei lumi în ființă, ori poate doar atunci drumurile noastre vor fi retrase din memoria celor rămași să povestească și altora despre cei care ne-au așteptat o viață la capătul lor: „Nu, chiar nu vorbesc despre astfel/ de lucruri pentru că sunt trist./ Doar începuse

să îmi fie frică/ de singurătate/ și mi-am imaginat oameni” (MCG+01-02-015). Suprarealist numai în aparență, mai mult expresiv, mistuit de o măcinare discretă, interioară, noua sa carte de poeme scrisă în timbru pregnant autoreflexiv ne dă imaginea unui poet înzestrat și de perspectivă pesimistă, decepționistă ori, mai degrabă, liric vorbind, în telurismul fluvial al stihuirii și în expresia biruitoare a spaimelor autogenerate. Fiindcă de această dată axa dominantă a poetului este cea a poezilor din plutonul celor neorealiști care se furișează la infinit printre nuanțe, cât și a poezilor autoreflexivi de investigare a ființei cu identități multiple și obsesive, definitiv ancorati în lumea deșertăciunilor ce îți împovărează sufletul pe un pat de spital și te face să simți „frigul din abdomen”, ori îți bântuie „pereții stomacului/creaturi matematice reci”: „În schimb,/ vei sta pe malul unui râu,/acolo unde prundișul trosnește sub șinele de tren/și noi plecăm tăcuți și pentru totdeauna./Să spui cu toată puterea chiar de ar fi/ să umblu prin valea umbrei morții/nu mă tem de niciun rău, căci Tu ești cu mine,/toiagul și nuiaua Ta mă mângâie” (*Creaturi matematice reci*).

Cred că este și în acest câmp ideatic al poeziei sale un alt fel de descompunere a realului, un fel de a fi acoperit de ceața unei vizibilități aparente pentru cineva pus să contemple spectacolul lumii, ceva mai absorbit de liniște și tăcere sub scutul unde urmărește oamenii și întâmplările lor, iar expediția existențială a ieșirii din iluziile cu care trece peste spaimele, obsesiile, oscilațiile și contradicțiile *înființării* ipotetice *aici* (în sfera telurică a întâmplării cotidiene), ori *dincolo* (în singurătatea mare a morții), nu-i decât ecuația *ființei rătăcitoare*, habitând la marginea universului în proximități thanatice. Iar când notația, pe care o interacționează cu trăirile încolțite într-o anume captivitate pare a trece neobservată, observăm cum tronează în poemele sale câte ceva din senzația apăsătoare a ideii de pustiire definitivă a lucrurilor și lumilor, cât și al fastuosului ideatic căutător printre aceste fragmente ale deșertăciunii din lucruri: multe întâmplări și fenomene stranii. Și ce ar mai putea „șterge selectiv din memorie” un eu traumatizat?

Viețuind imagini strivite în întunericul ființei tale („pe coridoarele ce nu au sfârșit” cum spunea Gheorghe Crăciun), oare nu *fricile* le deschid oamenilor poarta unor trăiri halucinante, sau a unor *senzații* ce stau sub semnul

generos al poeziei și care i s-au fixat poetului buzoian în memorie? Și iată cum avem tabloul complet al imaginației poetului; unul care acceptă secvențe halucinante, și care unindu-se cu perspectiva reală a unui „ferestre” prin care privim viața, cât și amprenta ei, uneori fantastă, îi dă realului percepția unei lumi posibile în sfera imaginației: „Frica mea e un lubrefiant,/un labirint cu o derutantă multitudine de ieșiri,/ fragmentul hieroglific al unui imperiu nomad./Exact sau viu./Perfect./Se întinde până și în spațiile în care eu nu exist.” (*Un animal complet singur*). Iar când povestea sa de dragoste în orașul viselor, creionată parcă într-o altă lume, va dezvălui și cititorului lumea maladivă a alienării urbane construită pe afirmații incerte și indeterminări sufletești, înțelegem că poezia sa are tangențe cu pictura și tabloul suprarealist al filmului gândit de un scenariu kafkian, cu mesaje cifrate și recepționate ca de pe „galaxia MCG+01-02-015”. Și asta pentru că orașul viselor sale, uneori „e o haină în care nici brațele nu mai încap”, alteori îi ascund vederii „oamenii, copacii/ale căror crengi pocnesc de frig/ca oasele morților în sacii de nailon”. Când un poet dorește să preia în „povestea sa de dragoste” (unde „ea nu este cea pe care o ai în minte”) câte ceva din pulsul unei lumi aflate în continuă mișcare și transformare, mai înțelegem că, în povestea sa, lumea nu e doar un spectacol al existenței fizice, un *continuum* existențial, ori un proces de umbre ce se furișează incert spre cine știe ce univers îndepărtat, ci îi oferă, dincolo de tonul confesiv și reflexiv al scrierii încarcerate în vastitatea timpului, o perdea a amintirilor: „Haideți să nu ne mințim singuri:/toate formele de existență ale naturii umane/au fost deja pervertite./și scrisul nu a fost inventat/pentru a scrie poeme de dragoste” (*love Poem*).

Având și cu acest volum cam aceeași plăcere estetică de a medita asupra dimensiunii posibilului în hipertext, unde pure funcții matematice sunt ziua și viața, Mihai Marian înclină spre o participare ceva mai sumbră asupra unor realități. Pesemne o altă fațetă a unei realități, în care sentimentul alienării din atmosfera sumbră a spitalelor (și în care își proiectează ființa vremelnic prizonieră „într-o cameră minusculă”, iar „amintirile mele sunt pești infimi”), e soluția ieșirii din această lume ce pare insuportabilă, totuși, cu adnotări imprevizibile ale unor felii din viața sa.

APA, IZVORUL VIEȚII

În colecția „Grai românesc” a Editurii Scriitorilor Europeni, Brăila, 2024, a apărut volumul „Sâmburii ploii”, un titlu cu reverberație simbolică, pe care autorul buzoian, Ștefan Dima, îl atribuie recentului său volum de poezie.

Cuvântul-înainte aparține scriitorului Tudor Ciclu, membru al Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor din România, iar o scurtă prefață, de fapt o scurtă călătorie lirică printre versuri îi revine chiar editorului Trandafir Simpetru.

Pe coperta a patra își lasă amprenta de lectură, într-un singur paragraf, doamna Monica Țintea, membră a Asociației Poetilor Mondiali.

Cartea este înnobilită cu frumoase desene de grafică.

Pornind de la titlu, aș zice că *sâmburele* are simbolistica lui, și anume, el este văzut ca emblemă, semn distinctiv, nucleu, fundament, esență, miez, inimă. Deseori întâlnim sintagma „sâmbure de adevăr”. Sâmburele semnifică totodată germinația. Este dătător de viață! Și este cu siguranță, într-o carte, despre încolțirea ideilor!

Ștefan Dima nuanțează destinul sâmburelui, îi atribuie metaforic semnificații personale: „*sâmburi de lumină, sâmburi de rouă, sâmburi de ape*”.

Ploia are și ea conotații diverse. Este fertilizatoare, motiv de belșug atâta vreme cât este lentă, moderată, binefăcătoare. În schimb, ea poate fi și dăunătoare, iar aici este suficient să amintim mitul potopului lui Noe.

Sâmburii ploii pot fi asemuiți ropotului unei ploi de vară și stropilor care par să sară din pământ către cer, atunci când se izbesc puternic de ziduri, de asfalturi, de orice obstacol.

Ar trebui, deci, să găsim aici o poezie dinamică, provocatoare, ispititoare, cel puțin. Însă, în fiecare discurs, autorul își ponderează emoțiile. El se comportă într-un fel de incongruență de stări, asemenea oximoronului, când sus, în metafizic, un „*absolvent de infinit*”, când jos, în „*costumul de rouă*”. El îmbracă, în funcție de stările atinse, „*cămașa cerului*” ori „*cămașa de hârtie*”. Nici nu mai știm care e piscul: cerul sau pământul?!

Senzația fluidității persistă și prin unele titluri ale poeziilor care par să curgă versuri: „*muzica ploii, lanțul ploilor*”.

Gândurile poetice se împletesc cu natura, de parcă ar izvorî chiar din aceasta. Ploaia spală păcate, regrete, lucruri nu tocmai dorite. Are efect purificator. Ca într-un rai în care ademenirea este miezul existențial, așa se exprimă Ștefan Dima în poezia **Cămașa cerului**: „*Scuturam cerul de stele coapte,/ Dar luna le oprea în poala nopții./ Albastrul din cămașa cerului/ Mă ducea la fântâna gândurilor/ Să beau din apa cunoașterii.*”.

Un alt leitmotiv în poeziile din acest volum îl reprezintă *fântâna*. Aceasta este un loc sacru în tradiția românească, deoarece acolo tot omul, și chiar animalele veneau să-și potolească *setea*. Apa fântân timer devenea astfel regeneratoare. Tot legat de fântâni, există și rugăciunile pentru rod, ceremoniile de fertilizare ori practicile agrare de invocare a ploii cunoscute și sub numele de Paparude. Fântâna a fost loc de rugăciune pentru îndreptarea sufletului și lecuirea trupului. Apa este binefăcătoare, simbol al credinței, izvor al vieții veșnice, de aceea întâlnim multe fântâni alături de biserici și mănăstiri. Dar, cum spuneam, sensul este ambivalent, apa fiind atât simbol al vieții, cât și al morții, prin puterea conferită de divinitate. Forța apei restabilește unitatea dintre cer și pământ, dintre om și Dumnezeu. Setea, în contextul dat, devine o obsesie, spre exemplu setea de cunoaștere. Dar și setea gândurilor, ori setea sufletului: „*Stau ascuns pe cumpăna tăcerii/ Să văd la ce fântână stelară/ Se adapă setea sufletului meu.*”.

Poetul pune mereu față în față câte două obiecte, subiecte, stări, de parcă îi trebuie încă și încă o lămurire despre acestea: noaptea și ziua, soarele și luna, timpul și poezia, cuvântul și culoarea, cerul și pământul etc.

Un alt leitmotiv este cel al *nunții* și al *nuntirii* care mă duce cu gândul la Nunta în cer, eliadescă. Avem în aceste poezii un mire, Timpul, și o mireasă, Poezia. „*Iar cei doi miri își adapă sufletul/ La fântâna credinței.*”.

(continuare la pagina 124)

REFLECTĂRI ORIGINALE ALE ISTORIEI LITERARE

Poet, istoric literar, publicist, om de vastă cultură cu preocupări și lucrări dedicate atât sudului, cât și marilor scriitori români, Stan V. Cristea, născut în anul 1950, a îndeplinit și practicat exemplar mai multe misiuni culturale, până la aceea de inspector general / director executiv al culturii Teleormanului. Amintim, dintre lucrările publicate, *Vârsta mă arde* (1987), *Străluminări* (1996), *Eminescu și Teleormanul* (2000, 2004, 2014, 2020), *Introducere în istoria culturală a județului Teleorman* (2002), *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor teleormăneni* (2005), *Constantin Noica. Repere biobibliografice* (2009, 2011), *Valori arhitecturale din județul Teleorman* (2012), *Fotografii la periscop. Secvențe de istorie literară* (2013), *Marin Preda. Portret între oglinzi* ((2015), *Marin Preda. Anii formării intelectuale* (2016, 2022), *Marin Preda. Repere bibliografice* (2012, 2017), precum și funcțiile de redactor-șef al mai multor periodice, dintre care menționăm revista de cultură

Meandre, care a apărut la Alexandria. Inclus în dicționare literare, inclusiv în volumul *Who's who in Romania*, autorului i-au dedicat articole și recenzii scriitori de prestigiu, precum Nae Antonescu, Ion Buzași, Teodor Vârgolici, Florentin Popescu, pe lângă numeroși scriitori ai zonei: Adrian Bucurescu, Ana Dobre, Ion Georgescu etc., inclusiv autorul acestor rânduri, în volume și în periodicele *Meandre*, *Oltul*, *Poesis*, *Sud*, *Ramuri* ș.a.

Titlul volumului apărut recent (2025) la Editura Aius din Craiova, *N-am fost singur. Cărți primite cu autograf: 1983-2024*, reia pe cel al volumului publicat anterior, apărut la aceeași editură: *N-am fost singur*.

* Stan V. Cristea, *N-am fost singur. Cărți primite cu autograf: 1983-2024*, Craiova, Editura Aius, 2025

Scrisori primite: 1987-2020 (2021), ambele cu o prefață de Nicolae Scurtu.

După o activitate culturală și literară foarte bogată, după parcurgerea diferitelor etape ale vieții, până la timpul senectuții, autorii se orientează spre echilibrul dintre anamneză și uitare, lăsând în continuare să funcționeze spiritul optimist și dorința de a lăsa fapte palpabile cititorilor contemporani și viitori.

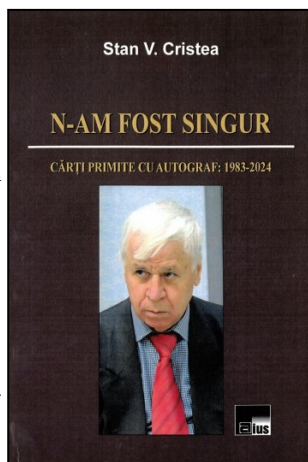
Între autorii scrisorilor publicate, sunt nume importante ale culturii române: Gabriela Adameșteanu, A.I. Brumar, Constantin Cubleşan, Gabriel Dimisianu, George Gană,

Ion Hangiu, George Muntean, Nicolae Oprea, Andrei Pleșu, Cassian Maria Spiridon, Ion Caramitru, Răzvan Theodorescu, Horia Gârbea, Radu Voinescu, Marin Iancu.

Privitor la cartea actuală, o abordare originală a realității literare, privită dintr-un unghi căruia nu i s-a acordat de cele mai multe ori importanță, cineva ar putea să se întrebe care este rolul autografelor în istoria literară. De fapt, acestea fixează cu cea mai mare precizie evenimente ca

lansările, premierile, asocierile, prietenii și în general relații dintre scriitori și aduc într-o lumină nouă figurile literare ale unei epoci. Un citat din criticul și profesorul universitar Șerban Cioculescu, plasat în primele pagini, dezvăluie încercările de „captare a bunăvoinței, sau niște amabilități care nu angajează cu nimic”, din partea celor care dau autografe. După hiperbola și omagiul dedicației, scriitorul se așteaptă „la un răsunător elogiu public”, ceea ce nu este cazul cu autorul acestui volum. Prefațatorul cărții observă evidențierea, prin autografe a, trăsăturilor de autentic cărturar care îi aparțin lui Stan V. Cristea.

În *Argument*, autorul cărții prezintă un istoric al cercetării autografelor, care pot fi considerate ca aparținând „literaturii de frontieră”, ca documente de viață,

transmițând emoții, trăiri și amintiri. De remarcat faptul că încă de la începuturile carierei culturale și după trecerea anilor de activitate prin pensionare, Stan V. Cristea își surprinde cititorii și prietenii literari cu noi cercetări, cărți, interpretări, cu noutăți obținute printr-o continuă și neobosită muncă de dezvăluire a resorturilor lumii literare. Atenția acordată domeniului este atestată de organizarea Salonului cărții cu autograf (2003) și de păstrarea a 1360 de cărți primite cu autograf, iar, când a fost obligat de „împrejurări vitrege” să renunțe la unele cărți, a păstrat paginile de titlu. Tot în *Argument*, explică titlul cărții: „Am fost în relații cu atâția oameni – mulți dintre ei, personalități importante ale culturii românești-, am beneficiat astfel de sprijinul sau de colaborarea lor, m-au ajutat în realizarea și în promovarea activităților și lucrărilor proprii. Tuturor, le dedic această carte, în semn de grațitudine pentru gesturile lor.” Altruist, generos, modest, conștient de valoarea cărților, autorul declară că va dona cărțile sale bibliotecii orașului Roșiorii de Vede, unde a studiat încă din anii de liceu.

Cartea este astfel structurată: catalogul cărților primite cu autograf, pe domenii: poezie, proză, teatru, dicționare, biobibliografii, critică, istorie literară, eseuri, folcloristică, memorialistică, filosofie ș.a., urmat de un indice de nume.

Nicolae Băciut îi oferă un „cec alb al prețuirii”, Ion Brad prețuire și dragoste prietenească, Marin Codreanu admirație și respect, Șerban Codrin îl consideră un cărturar unic, prin monumentalele lucrări dedicate lui Marin Preda, Florin Costinescu - scriitor polivalent, substanțial și generos, Horia Gârbea – distins scriitor, poet și animator, Victoria Milescu - înzestrat cu toate darurile omului superior pentru a însemna ceva în cultura română, scriitor harnic, talentat, Vali Nițu – OM drag timpului meu, Florentin Popescu – semn de solidaritate și stimă, Liviu Ioan Stoiciu – cu veche prietenie și prețuire, Traian Vasilcău – cu toată dragostea inimii mele, Subsemnatul – distins exeget, critic, eseist, istoric literar, redactor și editor, lider al culturii teleormănene, cu veche, nedeazămințită prietenie și considerație, Ion Georgescu – bibliograf, om de mare noblețe sufletească, intelectual de aleasă ținută al Teleormanului și al Țării, poet și istoric cultural, George Vulturescu - coleg în cultură și creație, un bun prieten de departe, George Corbu – mare prețuitor al valorilor de patrimoniu cultural, (la care) acrobția în studiu dobândește statutul de act de conștiință, Titi Damian – bibliograf remarcabil, unic în România, prieten de

suflet și de spirit, cel mai mare bibliograf român contemporan, cărturar de elită, Dumitru Augustin Doman – istoric literar de mare forță, Ștefan Mitroi – sfințitor de locuri literare, omul-instituție, Gheorghe Andrei Neagu – ilustru critic literar, Florentin Popescu – un critic și istoric literar de bază al literelor de azi, Șerban Tomșa – magnific strălucitor poet, critic și istoric literar, Maestrul meu protector, Marin Iancu – prieten și minunat om de carte, Dumitru Ion Dincă – reputat critic și istoric literar, Nicolae Georgescu – Dlui Stan V. Cristea, Enciclopedia Teleormanului, adică a mai mult de jumătate din țară, Aureliu Goci – poet de esență tari, Petre Isachi – admirație pentru apostolatul întru Cultură, Literatură și Educație, spirit critic și acrobie filologică, Nicolae Marinescu – excelent istoric și critic literar, Rodica Lăzărescu – dedicat critic și istoric literar cu Preda în suflet, Nicolae Dan Fruntelată – scriitor și etnolog inițiat în misterele dansului nostru oltenesc, cu prietenie, Iordan Datcu – lui Stan V. Cristea, harnicul cercetător la BAR, Ion Hangiu – tenace cercetător al presei românești teleormănene, Dorin Teodorescu – competent om de cultură și factotum al Teleormanului.

Numeroase sunt și autografele scriitorilor din sau cu origini în Teleorman, poeți, prozatori, critici și istorici literari, folcloriști, epigramaști, publiciști afirmați în viața literară a județului și la nivel național, dintre care amintim pe Paul Amet, Gabriel Argeșeanu, Elena Armenescu, Cornel Basarabescu, Iulian Bitoleanu, Costel Bunoaica, Florea Burtan, Florina Carvac, Iulian Chivu, Constantin T. Ciubotaru, Ana Dobre, Anghel Gâdea, Ștefan Vida Marinescu, Nicoleta Milea, Florea Miu, Cristian Gabriel Moraru, Liviu Nanu, Domnița Neaga, Maria Postu, Theodor Răpan, Romulus Sălăgean, Dumitru Vasile Delceanu, Traian Uba, Luminița Zaharia, Elena Liliana Popescu, Marin Radu Mocanu, Ion Segărceanu, Nelu Vasile, Elena Ștefănescu, Mihai Tănase, Argentin Porumbeanu și încă mulți alții.

Pe manșeta volumului apar datele biografice și secvențele literare semnificative, precum și o listă a lucrărilor publicate, iar sub titlul cărții, ca și la volumul dedicat scrisorilor primite, un portret al autorului.

Negreșit, această carte recentă încununează activitatea literară a lui Stan V. Cristea, distins poet, biobibliograf și cercetător, care a lărgit universul literar și cultural cu noi și noi orizonturi din viața și activitatea scriitorilor de limbă română mari și mici.

VICTOR VASIAN (1987, Cuhnești, Glodeni) Poet cu recomandări sigure

În 1982 ajungeam la Cuhnești într-o expediție folclorică, unde înregistram jocurile cu măști zoomorfe *Cerbul* și *Berbecul*, dar și o variantă de reprezentare teatrală practică la sărbătorile de iarnă *Nunta țărănească* (foarte apropiată de varianta lui Teodor Burada din celebra *Istorie a Teatrului din Moldova*). Nu aveam nici o șansă să-l cunosc atunci pe consăteanul nenăscut încă al celebrei cântărețe a Operei vieneze Valentina Naforniță, cu care au venit pe lume în același an, 1987. În schimb viitoarea jurnalistă, membrul Uniunii Scriitorilor din Moldova, președinta secției moldovenești a Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru Larisa Turea, care-și încheia studiile medii cu medalia de aur în Cuhnești, era deja un nume notoriu în Chișinău. Satele cu artiști și cărturari mă intrigă în mod deosebit... Despre Victor Vasian le aflu de la poetul Virgil Botnaru, absolvent bălțean și el, prezentat la *Poezia ACASĂ* anul trecut. Virgil era angajatul editurii *Prut*, unde-mi devenea redactor la un volum de poezie. L-am ispitit, precum obișnuiesc, despre poeți mai tineri pe care încă nu am reușit să-i cunosc. Și mi-a vorbit despre cât de exact l-a portretizat conducătorul cenaclului „Kontur” de la Universitatea „Alec Russo” din Bălți prozatorul și eseistul Anatol Moraru. Deja un pic mai bine de o jumătate de veac, conducătorul cenaclului „Luminița” Ion Negură îmi cerea manuscrisul meu de versuri pentru câteva zile și a revenit cu poeziile mele binecuvântate de celebrul poet Liviu Damian... Prețuiesc în mod deosebit starea de spirit de la „Alec Russo”, unde asemenea inițiative, mentori și poeți se mai întâmplă. Din 2016 este angajat al Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu” din Bălți. În 2019, a obținut premiul pentru poezie al revistei *Viața Basarabiei*. Volume publicate: *Dumnezeu se joacă în nisip*, Chișinău, ed. Univers Educațional, 2020. Zicerea lui Aantol Moraru: **O poezie care iese în lumină** Victor Vasian este încă un alt bun produs al filologiei bălțene, personaj care, iată, ține să-și toarne înzestrarea într-o carte de poezie. A început să iasă în relief la ședințele Cenaclului „Kontur” de la Facultatea de Litere, membru al căruia a fost în toți anii săi de studenție, de altfel, ca și Virgil Botnaru, acum un autor (aproape) consacrat. Cel care i-a desenat în ceruri parcursul destinului a găsit de cuviință, se vede, să-l pună la grele încercări. După doi ani de facultate, răstimp în care demonstrase că este un student foarte bun și un poet promițător, Victor a nimerit într-un teribil accident rutier și s-a aflat două luni între viață și moarte. Reabilitarea ulterioară a devenit un proces dificil, care a durat. Această experiență dramatică i-a marcat deopotrivă viața și poezia. Poemul care transpune a doua sa venire în lumină a lui Victor Vasian se numește *Zbor frânt*. Eroul liric consemnează cu tristețe cuminte ruperea vieții/ ființei în două: „Mama nu m-a născut degeaba./ Credea în norocul meu./ N-avea de unde să știe/ că la douăzeci de ani/ voi urca în mașina bordo/ și două luni/ voi adăsta între viață și moarte./ După ce m-am întors în lumină/ lumea se schimbă/ și eu nu mă mai ținam minte./ pe mine, cel dintâi./ A trebuit să învăț din nou/ cuvintele, simțurile/ și oamenii.” Mai nou, bibliotecar cu vocație, Victor Vasian edifică un erou liric după chipul și asemănarea dănsului, care iubește cu frenezie, care se caută pe sine, care gândește lumea în care trăiește, care speră, visează, gustă din deziluzii, dezamăgiri, care se lasă tot mai des pradă singurătății și amintirilor irigate de nostalgii. Autorul își structurează materiile lirice ale volumului în tipare gnomice, devenind un promotor al minimalismului, reușind, ca finalitate, o mică simfonie cu partituri afective ce sensibilizează și cuceresc. Victor Vasian este autorul unei poezii care poate ieși în lumină.

Mască

Mă strădui să fiu eu însumi
chiar și atunci când sunt
printre oameni încercați
de tot felul de probleme,
când sunt doar eu
și oglinda.

Și doar în fața ta
sunt cel care vrei să fiu.

Act oniric

Spre dimineață
m-am visat copil.
Îngropam liniștea
în nisipul cald.

Adunasem toate scoicile,
de teamă să nu rănească
liniștea.

Alergam de-a lungul
plajei fără capăt
și tu nu erai nicăieri.

De gustibus

Amândoi
iubim muzica clasică,
poezia,
filmele action și popcornul.
Noaptea dormim
unul în visul altuia.

Neîntâmpate

Mai ții minte când erai frumoasă
și eu eram urât?

Mai ții minte când
am împărțit cu tine pâinea cu zahăr?

Mai ții minte când
mergeam pe malul mării desculți
și urmele noastre se sărutau?

Mai ții minte când
ne venea să aruncăm hainele
de pe noi,
să simțim dimineața mării pe piele?

Mai ții minte
prima oară când
te-am dezbrăcat de tristeți
și ți-am rănit trupul cu fericirea proprie?

Pe toate le-ai fi ținut minte
dacă s-ar fi întâmplat...

Resetare

Copiii din noi
vor să renască.

După zile și nopți
lungi cât veacul
încep să te iubesc
altfel.

Zbor frânt

Mama nu m-a născut degeaba.
Credea în norocul meu.

N-avea de unde să știe
că la douăzeci de ani
voi urca în mașina bordo,
și două luni
voi adăsta între viață
și moarte.

După ce m-am întors
în lumină
lumea se schimase
și eu nu mă mai țineam minte,
pe mine cel dintâi.

A trebuit să învăț din nou
cuvintele, simțurile
și oamenii.

Cântec

Ți-aș vorbi despre cealaltă parte a verii acelea,
când levitam deasupra spitalului de urgență.
Mama știe totul în amănunte.

Dar mai bine să-ți vorbesc despre farmecul
ce ațipise în tine
și a reînviat odată cu întoarcerea mea.

Reproș

Dacă mă vor bântui
vreodată
îndoielile de sine,
va fi vina ta.

Inel

Când ai plecat,
ți-ai scos inelul de logodă
de parcă ar fi fost
inelul unei grenade.

Exercițiu

Alungam păreri de rău,
cum bunica alunga cu ștergarul
muștele
din bucătăria de vară
și ele se întorceau.

Definiție

Singurătatea are aerul
unei camere de cămin
cu două paturi,
în care stau doar eu.

Singurătatea are
culoarea orașului
în care ți-au rămas
doar câțiva cunoscuți
cu care te vezi rar

și nu e, deocamdată,
nicio femeie
care să vrea să doarmă
fie și pe celălalt pat.

Rugă de bărbat

Am dat cu pumnii în tuspătru pereți
ai singurătății
și nimic nu s-a schimbat radical.

Copacii cresc în sus,
iarba sparge asfaltul,
râul caută marea,
oamenii își încearcă norocul.

Aș vrea să naști odată,
să nu-mi mai fie frică de mine.

ION PILLAT (1891-1945)

Poeme într-un vers – Poèmes d'un vers

Traduit par Paula Romanescu

În 17 aprilie 2025, se împlinesc 80 de ani de când poetul *poemelor într-un vers* tace, lăsând *ecoul* să repete prin *pădurea* cu viață însemnată cântul lui.

1. Poemul într-un vers

Un singur nai, dar câte *ecouri* în păduri.

Le poème d'un vers

Une seule flûte,

mais tant d'échos dans les forêts!

2. Păstorul mării

Copilul gol mai cântă din fluier la delfini

Le berger de la mer

L'enfant tout nu joue de la flûte

pour les dauphins.

3. Îmbrățișare

Suia o viță de-aur pe negrul chiparos.

Embrassement

Une vigne d'or grimpait

sur un noir tronc de chypre.

4. Pan

Prin frunza rară țapul privește, faun trist.

Pan

À travers le feuillage, phaun triste,

le bouc regarde.

5. Pasărea din basm

Zburau fazani de aur în focul din cămin

L'oiseau merveilleux

Des faisans d'or volaient dans le feu du foyer

6. Arta poetică

Nu vorbele, tăcerea dă cântecului glas.

Art poétique

Pas les mots, le silence donne

au chant de la voix.

7. Melancolie.

Foșniră împușcate lungi aripi. Dor târziu.

Mélancolie

Froufrou de longues ailes fusillées.

Doux chagrin.

8. Pasărea mării

Un nor de taină zboară pe-o insulă-n amurg.

L'oiseau de la mer

Un nuage de mystère

vers une île d'or s'envole.

9. Trecutul

În ochii verzi porți marea spălată de furtuni.

Portretul poetului, cărbune,

Adina Romanescu

Le passé

Tu portes dans tes yeux

verts la mer sans nulle tempête.

10. Reîntoarcere

Am pribegit cu zeii, la oameni să mă-ntorc.

Retour

J'errai avec les dieux pour rentrer

chez les hommes

11. Ciocârlia

Din praștia câmpiei, lumina cântă sus.

L'alouette

De l'arc de la plaine,

là-haut chante la lumière.

12. Norii

Albastru clătinate, aeriene culmi.

Les nuages

Des bleus balancements, aériennes cimes.

13. Crăciun

Se-oprise steaua, fânul din staul strălucea.

La Noël

L'étoile arrêtée, le foin brille dans l'étable.

14. Templu antic

Încremeniră patru coloane, cerul, marea.

Temple antique

Quatre colonnes, figés la mer et le ciel.,

15. Stăpânul mării
În plasa lor pescarii au prins un zeu străin.
Le maitre de la mer
Les pêcheurs attrapèrent
un dieu dans leur filet.

16. Însurare
Pe-oglinda legănată a sufletului, norii.
Crépuscule
Dans le miroir mouvant de l'âme,
les nuages.

17. Sângele vieții
Ca vremea nu se-oprește,
ca moartea nu-l aud.
Le sang de la vie
Sans arrêt comme le temps,
sans bruit comme la mort.

18. Zvon
E roiul de albine sau numai amintiri?
Appel
Bourdonnement d'abeilles
ou les souvenirs seulement?

19. Stelă de dansatoare
Cu vălul tras pe față, se depărtează stând.
Stèle de danseuse
Le voile sur son visage,
sans bouger elle s'éloigne.

20. Trup de fată
O salcie mlădie cum e tulpina ei.
Corps de jeune fille
Svelte et fragile comme un saule ondoyant.

21. Dorință
Iubire, nu fi veșnic al inimii tău.
Désir
Amour, ne sois pas le taon de mon cœur.

22. Întâlniri
O piersică pufoasă și fraged un obraz.
Rencontre
Une pêche duveteuse
et une joue toute fraîche.

23. Iarnă
În zare zurgălăii de sănii... Suflet nins.
Hiver
Au loin clochettes de luge...
La neige dans l'âme.

24. Amurg
Iubirea ta m-ajunge cu umbre tot mai lungi.
Crépuscule
Ton amour me revient
par de si longues ombres.

25. Logodnă
Pe mal un singur paltin, pe ape doar o stea.
Fiançailles
Sur le bord un seul arbre,
sur l'eau rien qu'une étoile.

26. Calea nopții
Prelungul drum al lunii pe mare până-n zori.

La voie de la nuit
L'oblong chemin
de la lune sur mer jusqu'au petit jour

27. Navigatorii
Pe zări amurgul singur cu dorul lor pustiu.
Les marins
A l'horizon – soleil, dans leur âme le désert.

28. Marinarul
Din larg zăream pământul,
pe țarm privesc în larg.
Le matelot
La terre je l'avisais du large,
du bord je le regarde.

29. Plaja
Nisip, talazuri, spume și scoici –
tu, nicăieri...
La plage
Du sable, de la mousse, des vagues,
des coquillages – toi, nulle part...

30. Tinerețe
Pe frunza toamnei pasul sfios al căprioarei.
Jeunesse
Sur les feuilles de l'automne,
le doux pas de la biche.

31. Dezamăgire
Ai spart oglinda,
chipul din țandări nu-l culegi.
Déception
Brisé le miroir,
éparpillée l'image de ton visage.

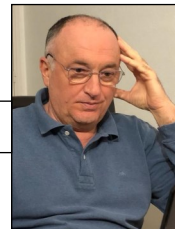
32. Turc bătrân
Își numără mătânii de-o mie și-una de nopi.
Vieux Turc
De mille et une nuits il compte ses chapelets.

33. Golful
A strâns albastru-n brațe și-l leagănă mereu.
Le golfe
Il serre dans ses bras l'azur
et sans cesse il le berce.

34. Popor nomad
Cu norii și cu vântul porneam. Pământul sta.
Peuple nomade
Avec le vent et les nuages on s'en allait.
La terre restait.

35. Popor nomad
Foc stins, cort strâns,
pustiul și pulberea plecării.
Peuple nomade
Éteint le feu, pliée le tente,
désert et poussière le départ.

36. Popas
Proptiți în lănci,
cu hățul pe braț, la focuri mari.
Halte
Appuyés sur leurs épées,
les brides sous le bras, auprès du feu.

SUNT SPIRITUL ADÂNCURILOR

Sunt spiritul adâncurilor (Nicolae Labiș)

Eu sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi,
În lumea alcoolurilor tari,
Acolo unde numai frunzele
Amăgitoare neputinți sunt veștede.
Din când în când
Mă urc în lumea voastră
În nopți grozav de liniștite și senine,
Și-atunci aprind mari focuri
Și zămislesc comori
Uimindu-vă pe cei ce mă-nțelegeți.
Apoi cobor din nou prin hrube trudnice
În apa luminoasă, minunată.
Sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi.

L'esprit des profondeurs (Nicolae Mușă)

Je suis l'esprit des profondeurs, du gouffre
Dans d'autre monde que vous je vis
Dans l'univers très fort de l'eau de vie
Ou seules les feuilles
de l'illusoire carence y souffrent...
Dans les nuits très claires, en plein essor
De temps en temps je monte dans votre monde
En étonnant tous ceux qui me comprennent,
J'allume grands feux en concevant trésors.
Et juste après je redescends
Dans souterrain, dans l'eau qui brille;
Je suis l'esprit du gouffre et je vis
Dans d'autre monde que vous.

Am douăzeci de ani (Nicolae Labiș)

Am douăzeci de ani și mă exprim
Într-o odaie de hotel, spre seară
Ștăm împreună, cei ce ne iubim
Înfiorați de iarna de afară,
De ce să mint, prietenii mei nu-s,
Dar vuiet la fereastră dă târcoale...
Închipuirea-mi numai v-a adus
Prietenii dragi, pe scaunele goale,
Dau un ospăț - am douăzeci de ani.

J'ai vingt ans (Nicolae Mușă)

Pour mon anniversaire, vingt ans,
on est ensemble
Dans un hôtel, en plein hiver, le soir
Et on ignore la neige, le froid, le noir
Parce que le vrai amour il nous rassemble.
Pourtant, je ne veux pas mentir, je vous avoue
Que je suis seul, que mes amis me manquent...
C'est mon imagination qui vous a vu
Ce soir, mes chers amis, sur ces vides bancs...
Je fais la fête - pour mes vingt ans.

Mama (Nicolae Labiș)

N-am mai trecut de mult prin sat și-mi spune
un om ce de pe-acasă a venit
cum c-a-nflorit la noi mălinul
și c-ai albit, mămucă, ai albit.

Alt om mi-a spus c-ai stat la pat bolnavă.
Eu nu știu cum să cred atâtea vești,
când din scrisori eu văd precum matala
din zi în zi mereu întinerești.

Maman (Nicolae Mușă)

Un homme qui est venu de mon village
M'a dit qu'il a fleuri là-bas le bois-joli,
Que ton cheveux, maintenant, il est tout gris...
Pourtant, tu as maman, un certain âge.

Un autre homme m'a dit que tu étais au lit...
Tant de nouvelles
à croire c'est difficile pour moi
Quand dans tes lettres que tu les envoies
Je vois comme chaque semaine tu rajeunis.

Întâlnire de noapte (Nicolae Labiș)

Astă noapte n-am putut dormi
Poate m-au trezit greierii de-afară
Cântându-și iubirile lor trecătoare de vară
Cu monotonul cri-cri.

După ploaie se scutură-n geamuri
frunzarul de dud
E o lună pe ceruri senine.
Cu fruntea și sicul veșmintelor ud
A venit Eminescu la mine.

A venit și s-a dus ca un vânt
Prin perdelele nopții tremurătoare
Cartea lui pe prichici tremurând
A gemut și mi-a căzut pe picioare.

Rencontre nocturne (Nicolae Mușă)

Dans cette nuit je n'ai pas pu dormir
Car les grillons mille fois m'ont réveillé,
Ils ont chanté leurs passagers amours d'été,
Leur monotone cri-cri, sans s'affaiblir.

Il a plu et l'eau brille sur les toits,
Les feuilles de mûrier tremblent aux fenêtres
Là-haut, sur le firmament,
la lune expose son être
Pendant que Eminescu,
tout mouillé, il est venu chez moi.

Il est venu et parti comme le vent
À travers les rideaux de ma chambre,
Mais son recueil de poèmes, cependant,
En gémissant est tombé sur mes membres.

Cearcăn (Nicolae Labiș)

Fața unde te-a cules
Pentru care înțeles,
Pentru unde, pentru cine,
Curbă de întunecime?

Pentru gândurile tale,
Pentru visuri, pentru jale,
Saltul, dragostea și ura...
Eu sunt drojdia și-s zgura.

Le cerne (Nicolae Mușă)

Le visage qui t'a cueilli
Pour quel but, pour quel souci
C'est pour où et c'est pour qui
Une telle courbe qui fait noircir?

C'est pour tes pensées sauvages
Pour les rêves d'un certain âge
Pour l'amour et pour la haine;
Je suis la levure, la peine...

Uită-te (Nicolae Labiș)

Uită-te, încă e rouă
Și toamna începe să-și țeară
Foile galbene-n suflete,
Pale neliniști în pomi de mătăasă.

Și uită-te, încă nu-i rece
Și vara-i alături, dar frunzele pică,
Și uită-te, -i rece dar trece
Fiorul fierbinte de care ni-i frică.

Regarde (Nicolae Mușă)

Regarde: le matin encore la rosée!
Mais l'automne
commence doucement à tisser
Dans nos âmes,
les jaunes feuilles, tu les vois?...
Comme des pâles inquiétudes
dans les arbres de soie.

Si l'été est partout si on voit que ses traces
Si l' fait beau sont déjà
quelques feuilles sur pelouse
Qu'on regarde et d'un coup
tout ce temps qui s'en passe
Il nous donne, un instant,
le frisson de la frousse...

Poiana primei amintiri (Nicolae Labiș)

Revăd din nou poiana primei amintiri -
Copilul care am fost eu spre mine vine,
Vorbește rar mușcându-și buzele subțiri...
– Îmi plăci.
Dar eu am să devin mai bun ca tine...

Și mă privește cu o candidă trufie,
În jur se leagănă-al pădurii verde cerc,
Mă simt pătruns de-o-nlăcrămată duioșie
– Copil prostuț, tu oare crezi că eu nu-ncerc?

La clairière des premiers souvenirs
(Nicolae Mușă)

La clairière des premiers souvenirs
je la revois,
Je vois l'enfant
que j'ai été en avançant vers moi,
Et qui me dit,

mordant ses lèvres minces:
– Je t'aime bien,
mais je serai meilleur que toi!
Il me regarde ainsi d'une innocente hauteur
Quand se balance autour
de nous le cercle vert du bois,
Et je me sens touché
d'une larmoyante douceur:
– Petit enfant naïf,
crois-tu que je ne tente pas?

Am iubit... (Nicolae Labiș)

Am iubit de când mă știu
Cerule verii, străveziu,
Despletitele răchite,
Curcubeiele pe stânci
Ori pădurile adânci

Sub ger alb încremenite.
Mi-a fost drag pe băragane
Să văd fetele morgane
Ori pe crestele din munte
Joc de trăsnete rotunde,
Scurgerea cocorilor,
Pacea înălțimilor,
Semeția pinilor
Plini de scama norilor.

Am iubit iubirea pură,
Floare roșie pe gură
Și în inimă arsură,
În priviri zăpezi candidă
Și-n piept voci necontenite.

M-a înfiorat ades
Tot ce gândurile țeș:
Pe al filelor polei
Dansuri repezi, legănate,
De pe arcuri înstrunate,
Săgetarea de idei..

Toată-această măreție
Ne-a fost dată din vecie..

J'ai aimé (Nicolae Mușă)

J'ai aimé depuis toujours
Le ciel d'été d'azur
Les grandes branches tombantes des saules
Et là- haut sur la montagne
Les arcs en ciel qui volent.
J'ai aimé les bois profonds
En hiver, sous les flocons.

J'adorais quand sur la grève
Je voyais comme dans un rêve
L'étonnante fata Morgana;
Ou, parfois, en plein été
Sur les cimes de la montagne
Un éclair mis dans une sphère.

Et puis, posé au sol
J'adorais les grues en vol
Au dessus de la forêt
Qui avait sur le feuillage
Le duvet des gros nuages.

J'aimerai jusqu'à ce que je meurs
Sur la bouche la belle fleur rouge
Qui fait la brûlure au coeur.

Et souvent me fait frémir
Tous ce que les pensées tissent:
Les idées qui glissent parfois
Sur les pages comme sur verglas.

MĂ ÎNTORC ÎN MINE

Mă întorc în mine

„În valea de cenușă e-un lac cu apă verde”,
Misterele se scaldă în ochiurile tulburi,
Totu-i cuprins de vrajă,
luna sloboande mituri
Ce poleiesc pădurea, deși ochiu-mi nu vede.

Mă rătăcesc buimacă pe-un drum fără ieșire
Și-mi simt călătoria un vis plin de obsesii
Ce-mi fulguiesc prin vene
și-mi fabrică impresii,
Îmi înfioară trupul și-așteaptă tălmăcire.

„Misterul va rămâne mister până la moarte!”
Se-aude vag ecoul prin valea de cenușă.
Trosnesc ciudat mici vreascuri sub pași,
pe cărărușă,
Frunzișul fără-odihnă freamătul și-l împarte.

De ce îmi toarce noaptea neliniștile mele?
De ce mă vrea părtaşă când vraja ei se scaldă?
De ce îmi e visarea, în minte, tot mai caldă,
Iar cerul mă răsfăță cu ploi din praf de stele?

Mă cheamă luciul apei să-i sorb dintr-o privire
Mănunchiuri de smaralde, buchete de iluzii,
În nopțile din mine pot fi blânde perfuzii
Ce macină din suflet secunda de orbire.

M-aș confunda în apa atât de-adâncă, verde,
Îmi tremură sub mână toiagul de mistere,
Iar clipele de farmec, știu bine-s efemere...
Și mă întorc în mine, de-acolo nu m-aș pierde.

*Versul „În valea de cenușă e-un lac cu apă verde” face parte din poezia „Vânătoare” de George Călinescu.

O Ană și-un Manole

O Ană și-un Manole au hotărât să urce
Pe-acoperișul lumii, să vadă-n depărtare
De cumva mai exist-o planetă-albastră, mare
Spre care, măcar gândul, în zbor,
i-ar putea duce.

Nu reușeau să vadă, căci universul rece
Misterele-și ascunde, privirea pământeană
Nu poate să pătrundă nici dincolo de geană,
Albastrul ca cerneala s-ar putea să-i înece.

Manole-i pus pe gânduri, iar Ana se frământă:
„De ce-o fi universul un cuțar cu secrete?”
Cai murgi de vânt ar prinde la albele șarete
Și ar străbate spațiul și timpul-n linie frântă.

De-ar slobozi privirea din hățuri, doar o clipă,
Ana, cu ochii sprinteni, ar iscodi adâncul,
Manole s-ar preface în lance cu fascicul
Și ar străpunge norii, când Carul Mare țipă.

O Ană și-un Manole-ar zidi, treptat, un haos,
Ar face Calul Mare și Carul Mic... cenușă,
Din stele-ar modela o galbenă păpușă,
Amestecând norocul în ceară, ca adaos.

Nu lasă Creatorul nimic la întâmplare,
Stoluri de aspirații au zboruri limitate,
Escaladează munții spre-a visului cetate,
Strivind sub tălpi nimicuri,
ținând în palmi... o floare.

M-am rătăcit pe propriul ram

Te-ai așezat pe ramul meu cel verde,
iar eu,
cuprins de un somn ursuz,
am suspinat...

Mi se întindeau coardele sufletului
înfiorate de plăcerea de-a te găzdui,
de-a te ține strâns,
ca pe un bănuț de noroc
pe care nu îți dorești să-l cheltui niciodată...

Aș fi vrut
să alerg printre pletele tale rebele,
să-ți sorb îndelung parfumul
și să mă mir că-i fără de saț,
rămânând mereu
flămând de tine.

Aș fi vrut
să adun în amfore împărătești
misterul gândurilor tale,
ce zboară ca niște aripi de fluturi nevinovați,
răcorind visurile înăbușite de neputințe,
să-ți măsoar umbra privirii tale,
să-mi întind tăcerile
pe harta existenței tale,
ferindu-mi-le de jarul neiertător al introspecției.
Mi-aș culca tainele privirilor
sub cerul nopții tale,
ca să răsuflă
ușurate de vină;
călătoria lor prin timp,
discretă și senină,
să împrumute pecetea iubirii tale,
ca o aură protectoare,
ca un scut,
și să nu le mai fie frică
de furtuni efemere.
Dar eu,
împiedicat cum sunt,
m-am rătăcit pe propriul ram.

MACII

Macii

Din ultima grădină părăsită
sar macii rupând cerul din temei
peste această zi, dar nezidită
să pună la izvoare flori de tei.

Stau singuri și privesc înspre grădină
doi maci aprinși de cerul sângieriu.
Nici paznicii de parc-ar fi de vină
nu pot privi la ruga celui viu.

Dar ei stau înroșiți și rugători
la marginea grădinii părăsite.
Ar vrea să ningă peste ei cu flori
de dincolo de marginea găsită.

Ochi sălbatic

Se-mprumută ziua fără nici un rost.
Dintr-un corn sălbatic se împart porunci.
Vânătorii nopții, nici ei n-au mai fost
să măsoare umbra cum făceau atunci.

Stau la pânda orei dintr-un ceas golit
de atâta vreme și atât stingher
alegând vânatul încă netocmit
pentru restul zilei, aprig de sub cer.

Se împarte darul, dar de împrumut.
Vânătoarea ochiului sălbatic
toarnă din rugina urmelor din lut
altă dimineată ochiului pragmatic.

Oglinzi vii

Să punem semne la-ncolțit în sămburi
ca pentru ploaie, streășină în vis.
De ni se face sete, vom fi singuri
la vânătoarea focului nestins.

Nemărginirea asta de metal
adună-n ea cunoașterea de sine.

Mă-mpart mereu, mereu mai inegal
cu fiecă secundă care vine.

Să punem deci la încolțit în spice
zăpezile atâtor întâmplări.
Cetăți de foc în noi or să ridice
oglinzile ascunse peste mări.

Păduri de strajă

Din aproape-n aproape strig la cer.
Se cerne peste noi din vechea sită
cu o zăpadă ruptă din ungher,
cu bob de mac peste o grea ispită.

Mă frâng și mă zidesc de la-nceput.
Nevrednic și departe călător
cu ce mai am din câte am avut
să punem semn căci încă ne e dor.

Și pun păduri de strajă la câmpie
pentru-nvierea bobului de grâu.
Cum n-a mai fost de mult, aş vrea să fie
ninsoarea asta, pod peste un râu.

Umbra macului

Ce grea îndoială
ne apasă pe chip?
Ce verde e semnul
acestui nisip!
Toate ne sar
în albe cuvinte.
Pereți dați cu var
se zidesc înainte.
O grea încercare
pe unde mai trece,
pe unde se duce
stau spânzurate
silabele-ncruci.
E doar umbra de mac
ce mereu o prefac
zorile, cu-ntinsorile
unui cer mai sărac.

VIȚĂ DE VIE

Viță de vie

Te voi lăsa să-mi ștergi de pe buze
fricile abisale, să mă iubești ca și cum
vederea ți-ar sta în inimă,
auzul în piept, ca pe o viță de vie
ce rodește-n secret.

Nu te-mpotrivi să vin cu măracinii,
pădurea, cu dealul de sub stâncă,
tremurând laolaltă cu vântul,
cu iubirea sugrumată, adâncă!

Cu tine voi rescrie această lume,
voi muta munții! Vom reuși.
E o încercare prea grea?
Exersezi, pariez mai departe pe o stea.

Vom călători împreună în nori.
Voi poposi desculți
în orbitele tale, uneori.

Lasă-mi iarba, fânul cuminte,
macii, norii, câmpul, sufletul
într-o căpiță, iubite!

Un devreme și un târziu

De unde-mi vii, vară, vară târzie,
cu ploaia asta din stele, de poezie?
Nu e foc de paie, este jar nestins,
este o ninsoare care m-a cuprins...

Nu mai știu: ești vis, ești viu,
grădina a mea, oceanul pustiu?
Vorbește, vorbește cu mine!
Calmă, vocea ta îmi face bine.
Și privirile coborâte, canine...

Ești foarte departe, dar mie
îmi pare că ești cu mine.
Prezența ta are un devreme
și un târziu
pe care să mi le explic nu știu.
Totul e să fii, să fiu.

Urcă o iederă înspre tine.
Are curaj și dorințe străine,
dar tu nu o auzi că vine.

Cuvintele mi se prefac în ninsoare,
iar tu într-un verde copac în floare.
O fi de la răcoare...

Câmpul cu flori

Câteodată lucrurile se aliniază perfect
ajungi, ajung la tine direct.
Ești cu o clipă înainte pe drum,
dar tot ajung să te văd, să îți spun:
Ce vară ai fost și ce fum!

Straniu îmi pare și să te strig pe nume...
Nu am nimic a te-ntreba, a-ți spune.
Lasă-mă să te privesc la distanță
de-o palmă, să vin și să plec cu tine
o toamnă!

Tu în esență ești un strop de amănunte
pe care eu le inventez la mine în frunte.
Ce e între noi? Nimic palpabil:
un câmp cu flori și-acela inefabil.

Pe cer prea mult albastru,
iar eu, un nor.
Mi se topesc cuvintele,
după tine, de dor!
Fluvii de gând ne despart.
În grea tăcere cuvântul s-a spart.
Arată-te, vreau să mă bat!

Ești un generator
de nevroze și frustrări.
Tu pe un trotuar, eu pe un altul,
printre trecători...
Ne desparte un timp infinit
și dorul ce mi-a venit...
Un nor pe o rază

Învățaserăm să ne vorbim
și să zburăm ca frunzele,
ca florile la întâmplare
și să ne tulburăm.
Dacă frunzele ar vorbi, ai ști
că sunt rupte tot din poezii.
Cu aripile noastre le-am putea frunzări.

Muză a muzelor care ești,
de unde știi să îmi vorbești?

Îți scriu direct și pe curat
despre inima mea care s-a tulburat
așteptându-te, bucurându-se nemăsurat.

Te țin strâns și îți cânt în
însălmântata ascunzătoare care sunt.
Mă încălzesc lângă mirarea ta.
Tu nu te-ai stinge fără a mea?
Gândesc că ai ceva care te face
pentru mine stea. O presimțire rea...

Într-un tablou am aripi,
dar nu știu cât contează.
Tu ești la fel: un nor
alunecând pe-o rază.
În griul tău pe care îl văd verde,
aș alerga, aș înota, m-aș pierde.

Nu vrei?...

Am crescut. Sunt liberă să te am
ca pe o vară, desculță, la geam.
Îmi auzi inima de vânt?
Vine după tine din zori alergând.

Nici tu nu simți că m-am pierdut de tot,
că vine iarna și că nu mai pot?
Cu tine nimenea nu se compară,
așa cum ești: un măr, iar eu, o pară.

Semeni cu un fir de iarbă.
Ploaia, norii ți se încurcă în barbă.
Nu te pot trăi cum aș vrea,
nu te pot vedea cum îmi doresc...
N-am de gând, atunci, nici să te iubesc!

Nimeni nu mă întreabă de tine
pentru că nu ești, străine!
Nu vrei să-ntinerim în doi,
să nu mai știm de vânt și ploi,
să se vorbească despre noi?...

O fereastră

Ce vară eram! Atâta putere aveam
când nu ne știam!
Îmi secaseră fântânile pe rând,
ploaia ta mi le inundă blând.
Sau plâng?

De parc-ar vrea ceva din mine
să mă doară, așa e și privirea ta:
surâzător amară.

Mi-am desenat o fereastră
prin care trec nestingherit
prin inima de zmeu nebiruit.
Mă lași să urc, să cobor
un deal, o vale, până ajung
să mă iei în dorințele tale.

Lasă-mă să te strig
și iarna asta pe nume,
când o fi frig pe lume.

Te strecoți, ziua și noaptea, mă dori,
cu toate cuvintele căzute din nori.
Sunt drumuri dus-întors
în care atracția, depărtarea dor.
Te mulțumești cu un zbor?
Vin la tine. Coboară!
Cobor...

O vâlvătaie

Mugurii florilor tale de câmp
înfloresc indiferent de anotimp?
Eram lângă tine și nu erai
creanga verde ruptă din rai.
Scrisorile mele poem sunt pentru noi
și mă tem că nici nu suntem...

Să nu crezi cumva că e un rol.
Aproape nimic nu mai am sub control.
Sar și tresar la cel mai mic zgomot,
crezând că vii iar.
Nu mă aștepta! E în zadar.
Am ajuns, am trecut de inima ta.
A fost și n-a fost și n-o să mai vină
din a ta galaxie, atâta altă lumină.

Într-o zi, când nu ne vom mai întâlni,
îmi va fi la fel de dor în poezii.
Nu te mai întreb nimic.
Nu vreau să mă ai la degetul mic.
N-o să mă bat cu tine, îți zic!
Nu voi mai scrie. Nu-i nici poezie!
E o vâlvătaie!
Vine și trece ca un foc de paie...

Ultima poezie

Dacă te-aș privi de aproape,
de sub pleoape ne-ar curge stele,
lapte, miere, ape.

Când vor fi două vâlvătai,
am să-mi iau câmpii, câinii răi
și-am să mă pierd în ochii tăi.

Și tu știi ce e orbirea
petrecută cu privirea...
Până când să îmi țin firea?

Dintr-un nor îmi vine
o pasăre la fereastră.
E tot ce a rămas
din povestea noastră.

Vom uita tot.
De aceea ți-am scris:
Să ai aici ce nu ți-am zis.

Ți se va potrivi și ultima poezie,
ca toate cărțile tăiate în hârtie...

PE CUVÂNT DE URSITOARE! POEZIOARE ÎN MINUSCULE

ursitoare

să vă fie bine
să fiți frumoși
să aveți un nume
să fiți sănătoși

să cântați mereu
să dansați în mare
să săriți pe curcubeu
să faceți lucruri rare

să fiți fericiți
s-aveți în toate spor
să fiți preaiubiți
să-nvingeți ușor

să fiți apreciați
s-aveți mult noroc.
fiți binecuvântați
oriunde, în orice loc

poezioară în minuscule

diafană boare
impresii de soare
trăiri ușoare
dulce licoare
vorbe de valoare
verbe inspiratoare
gânduri în vâltoare
multă candoare
rimă visătoare
pomi în floare

claritate

când am venit
nu te-am văzut...
erai ascuns după un eon

când am revenit
te-am zărit prin vis...
erai ascuns după o clipă

când am plecat
am simțit că ești aici...
de la începutul timpului

fundamental

chintesență de esențe sublime
esență de zboruri unanime
părelnice licăriri de-o clipă
licărire luminoasă de-aripă

diafană sclipire de stea
stelute cu sclipiri de foc
cunoaștere focalizată din loc în loc
acces deplin la știință eternă
pătrunderi în real de cavernă
externă realitate perenă

Istorie

Dac – Dacia
Roma – Roman
Român – România
Dunăre – Dunărean
Olt – Oltean
Bucur – București
Viteaz – Mihai Viteazul
Mare - Ștefan cel Mare
Bătrân - Mircea Cel Bătrân
Armă – Armată
Eroi – Eroism
Liberi – Libertate
Patrie – Patriotism

oglină

apă pură înghețată
suprafață argintată
nuferi albi plutind pe apă
realitate reîntrupată
distanțare-apropiată
reflecție imaginată
cunoaștere disimulată
adâncime spiralată
concentrare estompată
simetrie radiantă
regăsire alternantă
ființare multiplicată
închipuire inversată
părere - inventată?

rugăciune

ai ținut Lumina în mâinile tale
ai ținut totul în mâinile tale
ai ținut perfecțiunea în mâinile tale
ai ținut veșnicia în mâinile tale
ai ținut sori și luni în mâinile tale
ai ținut lumea în mâinile tale
ai ținut gândul în mâinile tale
ai ținut cuvântul în mâinile tale

în mâinile tale mă ții pe mine
în sufletul meu te țin pe tine
mulțumesc

infini în nemărginire de teaur

stelele nerăsărite se reflectă sublim
pe apele nerăscolite de furtuni acum
se cufundă neconfundate în bolta cerului
pentru a răsări din nou în lacul albastrului
infini

în sufletul meu liniștită strălucirea le-apare
când tac adâncit într-o neagitată mare...
spirale de sori și stele alcargă-n gândurile mele
ca să-mi amintesc că nu eu le-am aprins pe ele
în nemărginire

când nenăscuții noi vom pâlpâi la fel de tare
în unduirea neînceputului și nesfârșitului cer
ele se vor fi transformat de mult în stropi de aur
pur ca raze de lumină diafană din strălucire
de teaur

definiție

cuvântul? putere măreață
cuvântul? aripi fremătânde de viață
cuvântul? șoapte în noapte
cuvântul? concepte-nțelepte, coapte
cuvântul? strigăt de glorie
cuvântul? cântec de victorie
cuvântul? sensul discursului
cuvântul? matricea Universului
cuvântul? cunoaștere deplină
cuvântul? esență divină
cuvântul? Cântarea Cântărilor
cuvântul? mirarea mirărilor
cuvântul? ființare eternă
cuvântul? dulcea limbă maternă
cuvântul? oglindire de sine
cuvântul? exprimare în rime
cuvântul? liniștea dorurilor
cuvântul? strălucirea stelelor

Geneză

Zeu în Dumnezeu
Gând în gândire
Cuvânt în cuvântare
rost în Rostire
lumi în Lumină
chip în închipuire
drag în dragoste
imagine în imaginație
muză în muzică
trup în Întrupare
Ființă în ființare
Suflet în suflare
finit în Infinit
eu cu Dumnezeu

poveste

va fi odată
ca niciodată
că de nu va fi
nu se va mai povesti

o lume viitoare, mare
așezată, înfloritoare
cu multe ființe bizare
dar iubitoare, de onoare

cu oameni mândri și drepti
nespus de-nțelepți

încrezători, îndrăzneți
binevoitori și atenți
călători prin galaxii
drumeți pe planete vii

Parmenide și noi

cine ești tu
cine sunt eu
cine suntem noi
tu ești eu
eu sunt tu
noi suntem 1

cine este ea
cine este el
cine sunt ei
ei sunteți voi
voi sunteți noi
noi suntem vechi

cine sunt ele
ele sunt iele
ele sunt zâne

noi suntem ele
noi suntem voi
noi suntem noi

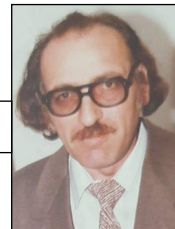
așa am fost
așa suntem
așa vom fi
dincolo de 1
dincolo de infinit

stropi de veșnicie

ploaie de luni și stele
în cerurile mele
etern
ploaie de sori și comete
în universurile mele
concrete
ploaie de planete și culoare
în inima mea
iubitoare
ploaie de lumină divină
în ființa mea
deplină
ploaie de iubire infinită
în sufletul meu
care-ntruna palpită

vis în vis

visez în vis
c-adorm pe-un nor
visez în vis
că zbor pe-o stea
visez în vis
că beau nectar
visez în vis
că respir lunar
visez în vis
că trăiesc solar
visez în vis
c-amețesc în eter
acolo foarte sus
visez în vis
că nu te-ai dus
visez în vis
că ești aici
ca-n orice vis

VITRALII

Vitralii

Precum mobila la comandă,
viața mea,
are toate ușile colorate,
sus, jos,
de la stânga la dreapta,
geamuri reflexive
ca un cor de sentimente
căroră nu le lipsește
sclipirea...

Am să urc odată cu ea
pe scara de dragoste,
să prindă cerul
într-un cuib neatins,
ca și cum prinzi în palme tăcerea
și nu mai poți s-o ignori,
ea poate zbura
sau poate să rămână cu tine,
între două ferestre tulburătoare,
vitralii, ori flăcări devenite oglinzi...

Poemul care se scrie singur

Cum se sprijină pe iarba înaltă
stropii de rouă,
așa se ridică peste sufletul meu
lumina ce înfioară amurgul...
Pe masa de lucru, ea rescrie poemul
și lasă peste ape
câte un semn de-ntrebare,
tulburând pietrele și adâncul.

Niciodată nu se va tulbura
umbra mea, ca o apă
peste care trec păsările
înainte să înceapă tăcerea.

Tu știi
că de când au plecat fluturii
și mireasma părului tău
răscolește pădurile,
nimeni nu mai crede în nimeni
și singurătatea râde în hohote,
fără să mai scrie cineva,
vreodată poemul...

Calea robilor

Astăzi voi trimite
în cele mai îndepărtate
colțuri ale pământului,
cuvintele mele de dragoste,
nerostite,
la care nu voi aștepta răspuns
niciodată,
voi continua să trăiesc cu gândul
că le-aș fi putut așterne

pe Calea Robilor
ori pe drumul mătășii
care, oriunde ar fi rămas,
ele există
ca două picături de sânge
din care se revarsă lumina...

Incertitudini

Abia începusem să cred
că numai eu știu
să construiesc o singurătate
și să ascund clipele iluzorii,
într-un alt anotimp.
Abia începusem să cred,
și văd aripa unui înger
de care îmi e teamă
să mă ating.

De câte ori cad,
el îmi întinde o fâșie de cer,
răvășit.

Abia începusem să cred
și tu mă întrebi,
dintr-o nouă tăcere,
dacă m-am risipit...

Poemul

Încerc să așez câte o inimă
în fiecare literă a poemului,
acolo unde liniștea
este premergătoare iubirii,
unde centrul de greutate
ne eliberează spiritele,
treaptă cu treaptă,
până la tăcerea dintre cuvinte.

Pentru rugăciune,
mă veți găsi în aerul
care umple ferestrele,
doar ascultând chemarea,
cu propriile voastre bătăi
ale inimii...

Buna vestire

Întind mâna
peste vremea semințelor
încolțite în chihlimbar,
cu un pas mai înainte,
îngerul vede umbra femeii
peste iarba cosită
și lumina lichidă
din cuvintele pline de har.

El îi va spune
că, din ziua aceasta,

Cuvântul va rămâne,
o vreme,
cu ea să rodească
din lumină-n lumină,
țesută cu straie de crini,
fața lui îngerească.

Întind mâna
peste vremea semințelor
și un înger
stă să-nflorească...

Nimic

Acesta este nisipul
clepsidrei mele,
cea mai tragică
formă de încolonare
a nimicului

Tot ce este real
mă amenință,
din neant,
ca un cuțit
golit de semnificație
în fața oglinzii.

Tu ai primit dreptul
de a suferi,
de a fi fericită
și de a rosti
în marile catedrale,
tăcerea.

Nu știu
dacă ai învățat
pe dinafară plânsul,
respirația
gură la gură a nopții,
nimicul...

Lăcrămioare

Curg clipele
pe bolta stelară,
parcă sunt râuri
întrupate în ploii,
se sprijină cerul
pe corzi de vioară,
ploaia râde și plânge
în noi,

Țin ochii închiși
și văd mai departe,
mugurii vin din moarte
precum mieii în crâng,
un zvon nenăscut
suflarea departe,
crinii țin roua-n potire
și plâng...

Trăiesc mai multe vieți
deodată,
aud bătăile inimii-n lut,
curg clipele
de pe bolta înaltă,
vioara de lemn
lăstărește-n pământ...

Cercul

Prelungire a gândului,
cuvântul nerostit,
respirația tăiată a materiei,

ritualul mâinilor
sculptând pasărea,
zborul.

Totul este un cerc.
Dincolo de marginile lui
nu există întoarcere...

Premoniție

Ca un desen pe nisip,
visele încep să renască
acolo de unde pleacă durerea
și brațele își caută dedublarea.
Știu că un șarpe
ar putea tăia mărul în două
și singurătatea s-ar putea întinde
ca o pată de sânge
într-o picătură de rouă.

Înainte ca eu să mă nasc
răsărea, în fereastra de lemn,
luna nouă...

Cuvinte

De prea multe ori
cuvintele nerostite
nu mai duc nicăieri...

În spatele zidului
tăcerea întemeiază icoane
și altare de fum,
clipele trec în liniște,
precum umbra păsării
care învață plutirea.

Dacă mi s-ar îngădui
să rămân înlăuntrul,
aș rupe eu însumi
acest labirint,
ca un orb
care aprinde lumânări
de ceară curată,
dăruind fiecăruia
dintre semeni,
lumina...

Metamorfoze

De cele mai multe ori
zidul vorbește cu mine,
mă așteaptă să deschid ochii
ori să-i închid,
pentru el, piatra
este piatră de temelie,
de sub care pândește
șarpele casei, perfid.

Între mine și zidul de piatră,
lumina,
cheamă păsări și fluturi, și flori,
un licăr de viață a prins
și grădina
când vântul aruncă petalele-n nori...

Doar copilăria mea
a rămas în ogradă,
un salcâm își întinde floarea
pe drum,
măine, pietrele zidului
or să vadă,
cum se scurge viața din el,
ca un fum...

MI-E DOR DE TINE, DOAMNE

Mi-e dor de Tine, Doamne

Mi-e dor de Tine, Doamne
Îmi este-atât de dor,
Pășesc pe scara vieții
Și-n loc să urc cobor...

Pe treptele virtuții
În loc să urc eu scad
Mă prind din nou cu patos
Dar tot greșesc și cad.

Cum pot zări lumina
Ș-apoi să n-o ating?
Cum să-nțeleg iubirea,
Când din iubire plâng?

Întinde-ți brațul, Doamne
Și-ajută-mă, Te rog
Cum vrei s-ajung la Tine
Cu sufletul olog....

Zborul mântuirii

Dacă cineva poate să
zboare
e pasăre.

Dacă cineva se înalță
la cer
este desăvârșit.

Dacă cineva și-a pregătit aripile
dincolo va putea
zbura.

Și dacă cineva iubește mult
din prea multă iubire
se naște mântuire...

Înviere

Trec prin Noapte
Ca pe-un pod din lemn de cruce,
Dinspre dor
Spre împlinirea cea sublimă,

Din uitare-n amintirea,
Cântului născării-n Taină,
A Luminii din Lumină...

La sfânta cruce

Cruce sfântă din altare
Ești liman și ești salvare,
Ca o scară ce unești,
Umbre și făclii cerești.

Cruce, ce ești stâlp Luminii
Pe Golgota mântuirii,
Astăzi ție ți se-nchină
Al meu trup făcut din tină...

Retoric...

Doamne,
Te-ntreb pe Tine, cum deții,
puterea de-a-mi citi în minte,
prin ce miracol poți să-nvii,
inima mea... s-o ții fierbinte?!

Și Doamne,
Tu... care știi atâtea... oare,
știi și ce fac stelele-n zori?
Se duc și ele la culcare...
sau ochii-nchid... murind de dor?!

Cel ce a fost

Identificându-L
sub giulgiul sacrificiului
ce urma să se îplinească
mirul
deveni iscoada blândă
din vasul de alabastru
ce mângâia cu smerenie
mâna care se va da
coapsa care se va frânge
fruntea care va răbda sub țipătul spinilor.

Călător rudimentar
numai unul dintre cei doisprezece
putea ciopli sărutul incipient

ca o cangrenă colectivă
pe obrazul
Celui Ce A Fost Trimis
să-și înfrățească Sângele și Trupul
cu vinovații care priveau spre El
întotdeauna
cu ochii închiși.

Între pământurile
arse și înfricoșate ale cugetului
de seara vânzării trădătoare
Iscarioteanul
măsoară și acum
sub putregaiul mâinilor
într-o parte și-n alta
huruitul celor treizeci de arginți.

Sunetul vechi
nu s-a potolit
însă
a învățat să se îngroape temporar
până la o Nouă Înviere
la Rădăcina Crucii...

Liniștea gândului

...În liniștea gândului, un potir de lumină
se varsă peste sufletul meu,
umplându-l cu tăcerea ce nu cere nimic.

Credința crește ca o rădăcină nevăzută,
pătrunzând prin piatra îndoielii,
sorbind din ploaia unor ceruri neștiute.

Abisul mă cheamă pe nume,
dar eu privesc dincolo de el,
acolo unde umbra se topește în lumină.

Dumnezeu e în freamătul frunzelor,
în golul dintre două gânduri,
în tremurul unei rugăciuni nerostite.

Mă ridic fără teamă,
purtând în palmă un vis nescris.

Tăcerea dimineții

Pășesc prin tăcerea dimineții,
unde lumina cade fără greutate,
iar vântul poartă ecoul rugăciunilor vechi...

Mântuirea nu are glas,
dar o simt în fiecare răsuflare,
în pașii mei care nu mai răătăcesc.

Credința nu e un zid,
nu e lanț,
nici teamă,

ci o fereastră deschisă
spre cer...

În fiecare clipă uitată,
în fiecare rană nevindecată,
Dumnezeu veghează fără să ceară nimic.

Îl caut pe cărări neumbrate,
în liniștea apelor adânci,
în ochii unui străin ce zâmbește.

Nu e departe, nu e ascuns,
nu se pierde printre cuvinte,
nu se ascunde în temple de piatră.

E acolo, în palma întinsă,
în pâinea împărțită,
în lacrima ce cade fără rușine.

Mântuirea nu e o promisiune departe,
nu e un foc care arde în viitor,
ci o flacără ce pâlpâie acum,
în tăcerea inimii ce se deschide...

Cadența gândului

Privesc spre mine,
aerul poartă un murmur,
o șoptă venită din adâncul timpului,
purtând cadența gândului...

Pașii mei caută un drum nevăzut,
printre umbre ce se destramă în lumină...

Mântuirea nu e un foc ce cade din cer,
ci o flacără ce arde tăcut în piept,
o atingere blândă a ceea ce nu se vede.

Dumnezeu nu strigă, nu cere,
nu umple pământul cu tunete,
ci stă în colțul inimii, așteptând.

Credința nu se naște din frică,
nici din promisiuni scrise pe piatră,
ci dintr-un salt în gol, fără teamă...

Mă îndoiesc, mă clatin, mă risipesc,
dar ceva mai adânc decât mine mă cheamă,
mă prinde de mână când întunericul se apropie.

În liniștea cea mai adâncă, îl simt,
în bătaia vântului printre crengi,
în privirea unui copil ce nu cunoaște moartea.

Schimbarea nu e o poartă de aur,
nici un cântec triumfător peste lume,
ci un om ce își iartă umbra,
și merge mai departe, fără lanțuri...

DOR DE LUMEA CEA UITATĂ

Dor de lumea cea uitată

Dor de liniștea din pâine,
Dor de ieri și dor de mâine,

Dor de visul care zboară,
Dor de cerul ce coboară,

Dor de pasărea măiastră,
Dor de casa părintească,

Dor de simplele cuvinte,
Dor de sentimente sfinte,

Dor de liniștea din sate,
Dor de suflete curate,

Dor de licărul din ape,
Dor de ce-am avut aproape,

Dor de blândețe povețe,
Dor de liniștite fețe,

Dor de cei ce-au fost odată,
Dor de lumea cea uitată.

În amintirea lui Grigore Vieru

De-o veșnicie tot aștept,
Să mă înfrățesc cu tine,
Ai pus tu mâinile pe piept
Și nu e bine!

Nu m-ai trădat, poete blând,
Noi te-am trădat pe tine,
Lăsându-ți drumul spre mormânt.
Și nu e bine!

Salutul nu ți l-oi mai da
Pe strada-ntunecată,
Dar fiecare slovă-a ta
Va trece luminată!

Doar cartea de pe raftul meu
E-o blândă alinare
Și semn că-ți sunt un frate eu
Și dulce-mbrățișare!

Cântec dintr-o strună

Stau lângă focul,
Ce arde pământul,
Stăpân peste locul,
Ce-l mătură vântul...

Ascult măreția
Creată departe
În împărăția
Acelorași ape...

Cum cântă din strună
Subțire și clară
Faimoasa nebună
A lumii de-afară...

Urc sau cobor...

Privindu-te,
Nu cutezam a-ți spune...
Cerul tău era și cerul meu.

Surprins de ce noi creștem către în jos,
Coborând spre pământ,
Când toată fericirea e în sus.

Sfârșitul lumii

În amurgu-nserării veșmânt
S-adună sfinții la masă
Făcând din deșertul Pământ
O singură casă.

E-o clipă de taină, o știu,
Căci glasul puterilor vine
Aruncând cu urâtul pustiu
Spre ei și spre mine.

Din apă puțin a rămas,
Merindele sunt pe sfârșite,
În ultimul și tainicul ceas
S-adună cuvinte șoptite.

Așteptarea

Vino, bădie Mihai!
Vino la noi
Când grea-i prin secolii soarta,
Vino la noi
Și-ți voi deschide poarta.

Vino, bădie Mihai!
Vino la noi,
Când dor ți-e de-acasă,
Vino la noi, te-om pofti la masă.

Vino, bădie Mihai!
Vino la noi
Și-ți vom dori nemoartea,
Vino la noi
Și-ți vom deschide cartea.

FEMEIA PLĂSMUIRII DE NOAPTE

Femeia plăsmuirii de noapte

*Pedeapsa nu trebuie să fie mai mare
ca păcatul!* (Sf. Ignatie Briancianinov)

Pe atunci
înserarea începea
fîravă
dînspre vârful degetelor tale
îmbibate în miros de nicotină
și avea culoarea castanelor date în toamnă.

Uneori, cât te pipăiam cu privirea
tăcerea ți se furișă
ușoară
precum o păclă
peste buzele slobode ale paharului meu
cu vin
de lebădă albă...
Apoi
acea înserare da în noapte
și se îndepărta
deodată
de mine
de zi și de cer
trecând praguri și fântâni de cenușă
surpându-se asemenea foșnetului umbrelor
peste coapse și craniile genunchiilor
pe damascuri scrobite și în oglinzi
pentru a mai ademeni
apoi
dulci fășii de șoapte.

Era atât de ușor să mă rătăcesc
atunci
să mi se șteargă lumina albă a umbrei
de pe unghiul pereților de cretă apusă
să mă risipesc în dorințe
și să ajung cu palmele frânte prin aer
sărate - amar
precum mugurii
de teama culegătorilor de sunete.

Numai fereastra aceea
lichidă
din camera secătuită de cuvinte
suna mereu
ascuțit
precum mărunțișul în buzunarele cerșetorilor
de abanos.

Hrană și cuvânt

Mai răsar doar o dată pe an,
peste locurile de acasă,

pădurea mea e plină de lupii bătrâni
ai toamnei,
ierburile sure ard pânțele ploilor
cu miros sălbatic
să poată fetele norilor să scapere amnare
de ceață.

Pe frunze ucise nasc, lupoalice știute,
puii lor de călți,
toamna le scoboară fluturi albi
de lapte pe urlet,
vor veni îndată, să mă vadă,
frații mei hăituți de mesteceni
și vom izvorî lacrima Mamei,
cât să-mi adun fața din iarbă.

Mereu, anotimpul bătrân se ferește
de vama trecerii mele prin semne,
lutul devine cer și cerul aripa păsării
cu sunet de clopot,
aș alerga din mine în văzduh,
și-apoi în somn, cât să încapă
rășina luminii de iarnă,
că-i târziu și noaptea îmi ascunde pașii...

Cu ochi de adânc de cântec,
doar puilul de cerb al copilăriei
adulmecă prin nările-i umede
oglindea izvorului
ce-mi străjuie ochiul stîng
precum o tulburare.

Răni și culori grăbite

Deodată
în timp ce degetele despică aerul plecării tale
întrebările îmi devin din ce în ce mai puține
umbrele fluturilor de somn
tot mai sfâșiate în insectare
iară amintirile iau forma licorii risipei...

Mi-aș fi dorit să nu-ți fi lipit atât de strâns
pe trup
fântâna albastră de frig a zbaterii mele
să te mai pot striga
uneori
prin cercuri de smalț
și seve ostenite de lumină...

Mi-aș fi dorit să îmi porți ca nimeni alta
cămașa prelinsă peste cupele
de cucută ale sânilor tăi
nunțiți
să îmi trezești dimineța
adăpând chipuri de îngeri

cu cerul și cu pământul
și cu taina albului ecou...

Totuși
întrebările îmi devin din ce în ce mai puține
și port precum în acele zile de ploi
și neliniști firave
în podul palmei
pulberea de stamine a pasului tău
grăbit...

Răsplata pomului oprit

*...e vorba despre statuia aceea,
interioară... (François Jacob)*

în seara de dinainte
presimțind liniști
genunchiul cerului se arcuia în păsări
și muguri...

în seara de dinainte și ceva din noapte
pomii aceea zideau seve
ca un șold de căprioară și ierburi...

în seara de dinainte și până-n miez de noapte
femeia se-nvelea toată în ochi
și brațele bărbatului erau o horă deplină...

în seara de dinainte și ceva după miezul nopții
pârgul fructelor curate priveghea
neatinșii șerpi
zidiți în ochiul de lumină
prea înalt pentru semnul prelung...

în seara de dinainte
și ceva către sfârșitul de noapte
pleoapele crengilor opriseră timpul
și se lepădau de întuneric
în visul acelui stăpân...

în seara de dinainte și-n toată noaptea aceea
pomii-femeie se priveau în fântâni măiestre
roșind de semințele pântecului
în fruct...

Dimineța, Dumnezeu le ștergea ușor
din iarbă
cu podul palmei...

Pași și tăceri fără de nume

*„...sau frumusețe străină am văzut
și cu dansa mi-am rănit inima...”*

Rugăciunea a treia, către Sfântul Duh
La ora aceea nu se auzeau decât pașii ei
adică tocurile
vreau să spun...
Trecea pe stradă ca o făptură de gheață
și era superbă
rătăcind printre umbrele oamenilor
precum o poveste
despre care nu poți mărturisi
încă.

Amiaza își închidea petalele de vânt
râscolindu-i părul
oglinzile ferestrelor îi strângeau imaginea

aburindu-se pe dinafară
iară sunetul sacadat al pașilor era părerea mea
despre o direcție necunoscută
despre o femeie
o întâmplare
o zi
un sunet ca de zaruri care mă ținea treaz
în catifeaua unei iluzii cu catargele rupte.

Trecea ca o lumină polară
acea femeie
și pășea pustiu
de parcă ar fi bătut cu degete de fum
într-o lacrimă înghețată
pășea și pasu-i despărțea noaptea de lumină
precum o memorie
precum o singurătate încărcată de cuvinte
cât ochii nu-mi mai erau păsări
surpate în dantele brodate de ceață.

Și ninge lin
ningea așa într-o doară
ningea schimbând fața lucrurilor...

Despre femeie,
acea femeie
însă
nimic nou
în urmă-i doar
umbre stranii
și lungi arpegii
de frig...

Lamentație de Luni și pervaz verde

Atunci
am crezut că e Luni
clădit între arce vineții și coji de pâine
precum un sâmbure de lebădă neagră...
Dar poate că nici nu a fost cea zi
încă
altfel
s-ar fi putut zări inserarea
în mijlocul ochilor plini de ierburi fumegânde
iară Cerșetorul cu degete arse
de rugă
ar fi râscolit cu creanga sa de timp
și sunet
în candela plăcerilor umbrei
plină de vorbe
și ceară...

Ăstimp
cu coate rezemate pe pervazul ferestrei -
cea cu vopseaua verde și scorjită -
îmi pare
totuși
că te aud
goală
răsturnată peste cuiburi sparte de frig
așa precum te-ai naște întâia dată
și-mi spun: e prea întuneric
prea mult zaț în scurgerea secundelor tale
prea mult zgomot de zaruri de os
și prea multe glezne
împreunate
a dans...

PREA MULTE

Prea multe

Nu ridicăți privirea spre altar
Voi ce purtați satanic semn în frunte!
Nu încercați demers stipendiar
Pentru iertări slujite-n Sfântul Munte!

Prea multe imprecății lângă moaște,
Prea multe punți trecute belzebutic,
Prea mult Swarovski pe volan de droaște...
Și prea puțin efort terapeutic.

Prea multă propensare către ură
Și prea puțin elan către iubire;
Prea mult steril dosit în prăjitură,
Prea marș inconștient spre năruire.

Prea multe s-au făcut în dorul lelii,
Prea multă apă s-a bătut în piuă,
Prea răsplătit travaliul sclifoselii,
Prea ni se spune-n noapte că e ziuă.

Prea mult mărgăritar la fes de chel,
Prea multe abjurări, prea multe pizme,
Prea multe băjbări fără de țel,
Puține împăcări... și multe schisme.

Prea lipsă de miracol pentru Iov,
Prea multe măști de miere pe venin,
Prea multe relatări de prin alcov
Și prea puține despre Zeletin.

Gândacul de autostradă

*OK – să facem cunoștință:
Eu sunt minuscula ființă
Pe care, tu, cu tronc de zeu,
O calci tiranic sub bombeu.
Sunt văr al marilor gândaci
Ce tropăie prin cozonaci,
Nepot de comandant de oști
Ce-și poartă trupele prin ploști*

*Și-apoi, în semn de răzbunare,
Joacă iahnia în picioare...
Ca să nu spun că, printre voi,
Sunt, gârlă, mai gândaci ca noi:
Am depistat fințe slabe
Cu gândăcimi în patru labe,
Cu foșgăit intens spre ranguri
Și mișunări cu iz de ganguri;
Diavoli cu diplome de sfinți,
Iude cu stocuri de arginți,
Mirositorii de marmite
Cu fălci hulpave de termite,
Neputincioși înscăunați,
Necombatanți îngalonați
Și neamuri proaste, mocofani,
Obscuri cu bale după bani
Și poftitori de tânăr crac,
De robii să-i hâțâne-n hamac,
Bâiguitori de trei cuvinte,
Dame cu microfon sub dinte
Și flașnetari cu pitpalac
Dați jos recent de prin copac;
Abili înhățători de șpagă
Purtând scheleții în desagă;
Bătrânii vânători de nuri,
Sărutătorii de conduri,
Mari saltimbanci ce scot pe nas
Propensii către mielul gras,
Bufoni ce-nalță osanale
Cu ample-ndoituri de șale,
Inventatori de temenele
Și ode să se-audă-n stele;
Malefici scrâșnitori de dinți,
Demolatorii de părinți,
Răsturnători de ierarhii
Cu studii la paranghelii,
Ascultători pe după uși,
Gorgone-n piele de păpuși,
Nevertebrați și târători,
Marionete și jongleuri,
Rumegători cu mațe pline –
De-a-ntregul mulțumiți de sine;*

*Puturoșiți cu stat de plată
Și epidermă gros fardată –
Cu bătăături de stat degeaba
De când era în vogă ABBA;*

*Acrobici dăunători din casă –
Șopotitori ce-ți stau la masă
Și, ghiftuiți, coc în șoric
O uvertură pentru dric...,
Iar pentru unsuroasa sută,
Pipetatorii de cucută;
Colportatori de trei lei snopul
În veșnic diferend cu opul,
Hăpăitori de ce-i proscris –
Mari coprofagi până și-n vis,
Lungi lipitori reîncarnate,
Mari sărături edulcorate;
Sforăitori, pigmei făloși,
Trădalnici și ate evlavioși,
Trompete ce se dau în stambă
Cu-ngreșoșări de ditirambă,
Clevetitori și matracuci,
Superpotenții eunuci....*

*Eu n-am geode-n conștiință!
Eu sunt minuscula ființă
Pe care, tu, cu tronc de zeu,
O calci tiranic sub bombeu.
Oprește-ți talpa cea contuză!
În fond, sunt cea mai bună scuză
Ce-o poți mima de la estradă:
„Gândacul de autostradă”.**

*Lucrările unui proiectat tronson de autostradă au fost sistate pentru a nu perturba existența unei specii de gândac, supranumită „gândacul de autostradă”!

Antiparodie-pamflet după **Blestem**
de **Mircea Dinescu**

Țară de carnavaluri și bengoși,
De tunuri, țepe și mezalianțe,
De sănătoși bolnavi și orbi ochioși
Și de șampanii duse-n tărăboanțe.

Țară de secretare și geloși,
De beizadele și de aroganțe,
De ultramicimani orgolioși,
De Costeluși și rubiconde Tanțe.

Țară de intriganți și ofticoși,
De fofărlici și scriitori de stanțe,

De vai de mama lor – la pungă groși,
De pesimiști și tinere speranțe.

Țară de mimi și hiperpofticioși,
De parastasuri și de transhumanțe,
De pițipoance și de pârâcioși,
Și de studenți sexuind restanțe.

Țară de campioni la ochii scoși,
De paradoxuri și de asonanțe,
De draci împielitați... evlavioși
Și de zmei finanțști fără finanțe.

Țară de clauuni și ate pioși,
De cârciumi și de soacre cotoroanțe,
De scamatori ce scot pe nas gogoși
Și de vecini ce pun maro pe clanțe!

Țară de șlapi și chinezești galoși,
Țară de „E”-uri și de manutanțe,
De bâte și de oameni furioși,
De maneliști și de extravagănțe.

Țară de auriți și flenduroși,
De prea fanariote doleanțe,
De pisicoase și hingheri câinoși,
De prea sforăitoare redundanțe.

.....
Azi, îți arunc *blestem* din prag de ușă:
Să te-ntrupezi din propria cenușă!

CRED ÎN DESTIN, TOTUL ESTE SCRIS ÎN CARTEA SFÂNTĂ, FILĂ CU FILĂ, CUVÂNT CU CUVÂNT, PAS CU PAS...

Deunăzi am rememorat unele evenimente din propria-mi viață și am înțeles că nimic nu e întâmplător în această lume. Iubiri, ne iubiri, toate și-au aflat rostul în destin, ele fac parte din Eul de ieri și de azi, sunt în fiecare capitol scris de Cel de Sus. Respir libertatea gândului și a dorului, e dincolo de puterea minții, e însăși scrisul omenesc al sinelui. Cu acuarela vremii dăruiesc autograful iubirii, e numai pentru Ea, pentru floarea primăverii. Zâmbesc în preajma sărbătorii și-mi imaginez îmbrățișarea destinului, bucuria secunde celeste, trăirea ce va să vină pe acordurile albastre ale altui anotimp de poveste.

– Ce m-aș face fără sărbătoare?

– Aș fi cerul înnorat, fără zâmbet și culoare.

A(plecat) spre solfegiul buzelor roșii mă cu(prinde) în brațe femeia Sinelui, cu măiestria lăsată de notele muzicale ale creației divine. E un moment de nedescris, e arta pasiunii dusă de magie înspre infinit. Pe aripi de vis se așază culori, e însăși pictura chipului tău, femeie din lumea Eului său, tu ești nuanțele propriului Eu. E atâta soare-n iarna asta blândă, lumina zilei îmi pare mai albastră! Focul, din oglinda anului născut de curând, mă poartă spre destinul născut într-o vară. La masa din redacție, unde îmi scriu trăirea, căldura revederii mă îmbracă-n strai de gală, acolo departe mă așteaptă, cu brațele deschise, dorința împlinirii și credința-n neuitare.

– Nu-i așa că, uneori, așteptarea-i plină de farmec și de frumos?

– Răspunsul e în privire, în zâmbetul misterios.

Răsfoiesc un album al sufletului, fiecare fotografie e o aducere aminte, o ardere a sinelui despre sine, un fragment

dintr-o poveste de ieri, de azi, de mâine. Cu nostalgie le privesc, fiecare e scrisă într-un eseu, e realul din viața scorpionului boem, o parte care trece, un întreg care vine cu Eu. Ce iubire, câte nuanțe, cum am fost, cum sunt Eu! Dăruirea îmi este crez, iubirea este țelul unui rebel, femeia îmi este lumină, argintul din inel. Privesc și tot privesc, fotografie cu fotografie e propriul mers, un timp al iubirii pe care-l repet, o sărbătoare dintr-un buchet. E bucurie în timpul fugar, e rost în destin, e însăși acel har dăruit de Cel Sfânt, aici pe pământ. Parcurg, pe îndelete, alte pagini de album, o lacrimă se furișează pe urmele timpului de acum, e fierbinte precum raza soarelui diurn.

– Ce pot să fac decât să mă „adun” în sinea Eului profund?

– Nu știu, e simplu răspunsul, dar chiar nu știu.

Voi pleca spre Ea, spre speranța sinelui, e unică în sinea ei, o picătură de apă într-un pahar cu vin. Ea e licoarea vieții, bucuria unui timp parcurs cu pași siguri spre fericire, un punct pe o hartă imensă, un drum spre neștiutul infinit. Numele ei este primul cuvânt rostit, după mulțumirea Domnului, prin semnul crucii, într-o nouă zi în calendarul trăirii. Adeseori mă întreb și mă bucură întrebarea.

– Ce poate fi mai prețios decât sănătatea și iubirea, decât zâmbetul și îmbrățișarea?

Privesc spre Înalt și-n ruga mea Îi mulțumesc Rânduitorului pentru tot ceea ce am, pentru ce-mi este scris în Cartea Sfântă. În preziua sărbătorii scriu pe o pânză a sufletului, acolo-i locul cuvântului, puterea gândului, sensul metaforei, legământul. Pe meleagul senzualității proiectez imaginația sinelui, e clară și nerăbdătoare să deseneze schița pasiunii, un popas pe așternutul anotimpului iubirii.

* Din volumul în pregătire „Jurnalul sinelui despre sine”

Deschid ochii negri și înțeleg esența luminii, fericirea are privirea Ei, a femeii cu chip de metaforă

Ieri, ce departe este ieri, atunci am făcut dragoste cu focul privirii, flăcările trupului deveneau făcliile senzualității, măreția stătea, la rândul ei, pe tronul stâncii șlefuite de sărutul pătimaș. Ce imagine, câtă frumusețe poate fi în creația universului divin! Ce ideal minunat poate fi într-o lume neliberă! Azi îmi ascult inima, are ritmul ei, e plină de sensibilitate în tășșanul iubirii, fragilitatea ei se bucură în clipele de sărbătoare, în rest, suspină și oftează pentru secunde care fug înspre niciunde, irepetabile, necruțătoare.

– Aș putea face ceva mai mult, în afară de împăcare?

– Imposibil să opresc timpul cu mâinile goale, așa că îl trăiesc cu demnitate, în amiaza vieții trecătoare.

În genericul „ieri” am înțeles cât sunt de norocos, cât de mult îmi oferă dragostea Ei, a femeii născută să fie iubită. Îi simt îmbrățișarea, căldura trupului îmi este incendiul de argint din primăverile care vor sosi pe prispa altui anotimp. Buzele îmi sunt „arse” de sărutul de „ieri”, jocul lor îmi trezește imaginația, povestea lor se scrie pe coapsele sculptate cu dalta inimii.

– Cum aș putea să nu scriu despre sărutul sânilor din tabloul pictat în culorile curcubeului?

– Hai, spune-mi tu, penel al inimii, spune-mi dacă mai poți spune ceva în zile argintii?

Surăde tăcerea, surăd și eu revăzând jocul sânilor în lumina norocosului Eu. Pasiune, pasiune și punct, o legendă a unui contrapunct, o melodie a iubirii, e scrisă pe ritmul inimii într-un „ieri” prezent într-o trăire verde, verde crud.

– Îți amintești clipa acestui cuvânt?

– Tăcere și, Ea îmi este sfânt cuvânt, fabuloasa mea comoară, ultimul „punct”.

Uneori mi se pare ireală povestea jurnalului, alteori îmi spun: ești ales să o trăiești, scorpion „nebun” de iubire, ești făcut pentru a fi stăpân pe sine, pe cadranul ceasului divin. Mulțumesc, Doamne! Scriu cu harul pe care mi l-ai dăruit, este dăltuit în stânca destinului, acolo e locul meu inscripționat cu nume și prenume într-un alt și alt eseu.

– Ce mi-aș mai putea dori?

– Încă o zi și, încă o clipă, încă un „ceas”, încă o secundă din timpul rămas.

„Ieri” dansau trupurile noastre, azi se doresc și „măine” se vor cuprinde-n sărutul pătimaș al neuitării, în infinitul pasional al firii, al stării. Ce poveste se scrie în lumea noastră! Mă adăpostesc sub umbrela zilei

prezente, e atât de colorată în nuanțele luminii. Drumul către aripa zborului este acolo în înaltul atins cu mâna, îmbrățișat cu sufletul. Trăiesc un ritual fără precedent, un rost în care am fost chemat să fiu speranță și cuvânt. E un sfânt legământ al iubirii, o iubire născută într-un timp ce părea ca focul stins în vatră, cu greu încerca să respire printre ultimii tăciuni. Floarea dorinței a aprins focul mocnit, porțile pasiunii s-au deschis către mine, cerul s-a luminat ca după o furtună teribil de năucitoare. Într-un răstimp al anotimpului, pe care-l trăiesc cu toată ființa, așez capul pe pernă și o liniște dumnezeiască mă cuprinde. Îmi era atât de dor de liniștea mea! Îmi era atât de dor de tine, înainte să te știu!

– Unde-mi ești ca să-mi fii, femeie din poezii?

– Sunt în metafore, Eu te știu ca să mă știi...!

Zâmbesc și salut, cu reverență, universul lectorilor speciali. Liniștea se lasă peste mintea mea, trupul este împlinit, sufletul e liber în sinea lui, prețuiesc ceea ce mi-a dăruit Dumnezeu, inegalabila sănătate și imaginea în oglindă a boemului Eu.

Parcurg timpul alături de semenii, de cititorii mei și, mai presus de sinele lor, trăiesc iubirea perlei coroanei, a metaforei, neasemuitul ei cor

În corabia destinului mi-am rezervat un loc alături de comandantul ei, un imperial reper, cu chipul zâmbetului dintr-un albastru al unui cer plin de mister.

– Unde-i reședința gândului rebel?

– Pe brațul puternic al fluviului dintr-un port al metaforelor cuprinse-n eter.

Ascult susurul apei, savurez respirația ei, e o simfonie a dragostei de viață, este asemănătoare cu șoaptele inimilor renăscute din iubire.

– Cu ce să compari sentimentele purității din sine?

– Cu însăși sinele său din sensibilă-i fire.

Ancorat în divina trăire mă simt privilegiat de Creator și recunoștința mea este să fiu om, o lecție învățată de mine, de însăși sensibilul profesor. Sunt împăcat cu mine, cu Eul călător de pe drumul viitor, de undeva dintr-o lume a unei porții de fericire la brațul unicului dor. Cândva, undeva în primăvara florilor de Mai, la capătul nenumăratelor poteci, mi-am găsit drumul, e presărat cu zâmbete și bucurii, din loc în loc cu popasuri și sindrofii.

– Unde, când, cum?

– E o sfântă taină, aici, undeva la chindii...!

Respir viață, trăiesc iubire, scriu ceea ce simt, sunt părtaș al cuvântului rescris,

nu aş putea fi altfel decât Eul care sunt, o reflexie a Eului profund. Deseori mă cert pentru bunătatea mea, dar, imediat mă împac cu mine spunându-mi: „eşti născut, nu făcut”, extrem de sensibil, scorpion neliştit ca un copil. Acum sunt fericit, în sine asta înseamnă să fii tu însuşi, să-ţi trăieşti libertatea sinelui, forţa existenţială a celui mai important dintre toţi, Tu. Atunci când acel Tu o cuprinde şi pe Ea, se închide cercul şi roata vieţii se învârtă într-un sens destinat, într-o meritată curgere.

– E perfect mersul, e ceea ce am aşteptat?

– Răspunsul este dat de un Eu care-i Tu, un binom adevărat.

Prin timp am parcurs timpul, l-am pierdut şi l-am găsit, l-am apreciat respectându-l, acum îl iubesc trăindu-l cu ardore şi pasiune, ascultându-i gândul. Alergăm împreună, El e campion, e mereu înaintea mea, Eu sunt întotdeauna pe urmele lui, trăindu-mi clipa. Îi mulţumesc pentru şansa de a fi cu El, de a mă bucura de splendorile vieţii, de trăirea sa. El are timp suficient, Eu am o misiune, amândoi ştim a scrie un jurnal, El în ani, Eu în clipe. Îl respect, El mă acceptă în corabia sa, Eu îl slujesc cu pana mea, cu harul de la Dumnezeu, cu ruga sfântă. Mă mulţumesc cu iubirea Lui, cu şansa dată pentru a fi alesul Său, un punct pe o hartă.

– Ce ai de gând cu mine, timp regesc?

– Să te păstrez în taina buzunarului de la piept...!

Pentru o fracţiune de secundă mă opresc şi-mi adun dorinţele în fieful sufletului, le aşez pe fiecare la locul lor, locul inimii, al minţii, al trupului şi, aflu cât de multe doruri sunt într-o singură fiinţă, într-un neastâmpărat rebel. Dau să plec şi aud chemarea iubirii, e undeva în colivia fără cifru, fără parolă, fără nume...

Mi-am înşelat femeia iubită cu o poezie, o fi bine, o fi rău, stă scris într-un alt şi alt eseu

După azi, mâine, de mâine voi fi precum azi, cuvântul din elegie, metafora din poezie, acel verde viu din ochii timpului, o bucurie. Vin clipe, pleacă alte clipe, Eu rămân în urma mea prin clipa iubirii, prin atâtea sărbători, prin „Jurnalul sinelui despre sine”, o splendidă competiţie a mea cu timpul pe care-l trăiesc.

– Cine este eroina jurnalului?

– Imaginea sinelui, reflexia de sine a clipei celeste.

De-a lungul timpului am visat cu ochii deschişi să fiu fericit şi soarta mi-a surâs prin culorile argintii ale Eului. Tu eşti iubire, bucuria din fiecare zi...! Ştii ceva, femeie cu chip de om bun? „Iubesc

oamenii cu o singură faţă, eşti unul dintre ei”, dintre acei puţini, ce-i drept...! Iubesc cuvântul, fiecare dintre el are cheia lui, aşa cum metafora e solfegiul muzical al inimii de poet. Ce minunăţie! Nu voi uita să nu uit mirosul trupului din grădina sufletului meu, niciodată şi niciunde. Iubesc şi filosofez cu gândul şi dorinţa mea, sunt împlinit prin sine, prin sensibilitatea din fire, a firii.

– Ce mi-aş putea dori mai mult?

– Sunt mulţumit cu ceea ce am. Să fiu sănătos, aşa cum este ruga mea şi pentru cei dragi.

Ridic privirea spre Înalt şi sunt atât de liniştit cu mine, cu tot ce am în această lume pe care o preţuiesc. Iubesc oamenii şi gândul meu se îndreaptă spre cei dragi, spre cititori, spre prieteni, înspre cei care-mi sunt apropiaţi. M-am îmbrăcat în haina libertăţii, m-am înţeles cu mine să fiu mereu acelaşi Eu pe drumul Eului, un dans pe propria-mi scenă, un vals dansat pe melodia inimii fragile.

– Ce resimt în menirea sinelui prin acest carusel al timpului?

– O meritată răsplată pentru ceea ce sunt prin cuvânt.

Sunt mândru de femeia cu suflet boem, spirituală şi mondenă, o pictură pe o pânză dintr-un petic de cer. Zâmbetul îi este molipsitor, voia bună e un autograf pe coperta inimii, un spectaculos sens, o poveste de amor. Trupul ei este sculptat cu dalta senzualităţii, e întocmai arta magică a pasiunii dragostei pentru frumosul născut din fecunditatea universului.

– Cine sunt Eu, cine este Ea?

– Ea este pictura inimii mele, Eu sunt „nebunul” romantic, rama picturii cu chip de femeie.

Lângă Ea m-am găsit în mine, m-am redescoperit pentru a fi liber în sine, un sentimental, un penel pentru culorile vieţii. Aşa am aflat ce pot fi, cum pot să mă dăruiesc iubirii, ce sunt în stare să fiu într-o lume veselă şi sinceră cu sine. M-a prins de mână, i-am dăruit un inel din argintul vremii şi mergem împreună în zi spre alte zile. E plin de mister rostul, e un rebus al destinului, un joc al cuvintelor, un dans al trupurilor în viziunea dragostei logodite cu senzualitatea buzelor uscate de dor.

– Oare descifrează cineva verticala gândului subtil?

– Totul este scris pe orizontala destinului, acolo-i răspunsul, cifrul legământului.

Cu paşi siguri mă îndrept spre casa visurilor mele, urc scările din stejarul copilăriei şi o lacrimă se prelinge pe balustrada argintie a Eului nostalgic. Acolo mă aşteaptă fotografia „sufletului” meu, e aşezată pe noptiera lăcuită cu speranţe şi melancolie. Ce nemiloasă e clepsidra, ce grăbit e nisipul şi curgerea sa...!

APA ÎȘI CAUTĂ VADUL (roman) 28 decembrie 1973

Nu, nu, era mult mai complicat, asta nu era totul. Era numai pe dinafară, erau afișele și barăcile acelea din lemn nou care se înălțau peste tot, în câmp și pe arii, și articolele de la gazeta de perete și caricaturile, dar dincolo de toate acestea erau oamenii, oamenii aceia care gândeau diferit și acționau diferit, dincolo de drumurile prin porumb ale tatălui meu, dincolo de pașii lui care călcau în fiecare zi, pământul era o luptă a fiecăruia cu sine însuși și cu vremea, o luptă sfâșietoare pe care eu o simțeam din când în când. Și totul a rămas lipit de sufletul meu, oamenii cu chipul lor și cu vorbele lor, cu bunătațea sau cu răutatea lor. Primăvara și toamna, și iarna și vara, deși anii s-au amestecat și nu-i mai disting unii de alții, asta era copilăria mea, viața mea care se ridica odată cu vremea, eram eu crescând și modelându-mă după mersul ei.

Curtea noastră era foarte mare și cu totul deosebită de celelalte curți din sat, pentru că toți fiii bunicului își clădiseră casele pe lângă el, deși aveau locuri și în altă parte. Mai întâi era casa noastră, roșie, netencuită încă. Apoi venea casa bătrânească a bunicului și după ea venea casa unchiului meu Niculae, cel care era să mă calce cu căruța și care în vara aceea renunțase să-și mai facă o casă. Abia în anul următor și-a ridicat-o, dar n-a mai făcut-o din cărămidă, ci din pământ în lați, o casă țărănească, așa cum se fac prin locurile acestea. Mai în spate și-a început casa un alt frate al tatii, care muncea pe undeva la Lupeni, ca miner, și care rămăsese și el prins de sat, deși eu aproape nici nu-l cunoșteam. Cred că e ca un blestem care se ține de ei, își fac case aici, ca și tata, parcă presimt că trebuie să se retragă aici. În fața casei noastre, spre soare, tata pusese câțiva meri și pruni, care creșteau încet. Îmi amintesc ziua aceea de toamnă, când el a adus puieții și plănuia să facă aici o adevărată livadă. Pe mine m-a pus să țin puieții în groapă, iar el, după ce s-a închinat și a urat ca din acești pomi să mănânce și nepoții lui, a început să astupe gropile. Dincolo de gard era casa vecinului nostru, unul dintre cei mai scăpătați oameni din sat, care avea ceva pământ, dar și-l administra foarte prost. Probabil că era și foarte leneș, se învățase să

trăiască așa. În spatele casei noastre era curtea celui alt vecin, cu o casă veche, dar încă în bună stare, cu două camere ce se desprindeau în dreapta și în stânga dintr-o tindă, ceea ce era pe vremea aceea ceva. Era unul dintre bogații satului și avea un aparat de radio vechi pe care-l ascundea cu grijă și asculta noaptea Vocea Americii, cu alți oameni care se temeau de comunism. Nu ne-am înțeles niciodată bine cu el și cred că între el și tata a fost mereu o dușmănie veche, cu surse obscure.

— Asta, taică, a omorât un om, îmi spunea bunicul în serile de iarnă când mă duceam pe la el, în coliba lui cu o singură cameră mare, cu pământ pe jos și cu paturi construite de el, cu picioarele înfipite în pământ. Stăteam cu spatele lipit de soba văruiată cu alb în care bunicul băga din când în când lemne de arțar, furate cu spatele de unchiu-meu de la pădure. E mult de-atunci, era o iarnă grea, nu mai sunt iernile alea acum, de când cu comuniștii ăștia, erau ierni grele pe vremea aia și a venit pe seară un om îmbrăcat bine și nu știa la cine să tragă, îl prinsese noaptea pe drum și îi era frică să nu-l mănânce lupii, că erau lupi pe atunci, aveau ce să mănânce, furau de la oameni, avea lumea oi și purcei și trăiau și bieții lupi, acu' dacă nu mai are lumea, s-or fi dus și ei prin alte părți, eu lupi nu am mai văzut demult, și, cum îți spusei, a venit omul ăla și a tras la ei, l-am văzut când a intrat, dar îți spui drept că nu l-a mai văzut nimeni ieșind, eu cred că l-au strâns de gât și l-au aruncat în Argeș, au făcut copcă în gheață, l-au dus cu căruța și l-au aruncat, taman la Măr Roșu s-au oprit, cine să mai știe, nu poci să jur, da' lumea așa a vorbit.

De atunci mi-a fost și mai frică de vecinul acela, era un om înalt și slab și nu suferea copiii, avea o livadă frumoasă de pruni vecină cu a bunicului, a bunicului era de corcoduși, dar nu-mi amintesc ca vreun copil, oricât de afurisit ar fi fost, să aibă curaj să fure vreun fruct de la omul ăla. Într-o toamnă eram în livada bunicului și mă uitam la vecinul nostru cum își culegea prunele. Atunci, el a luat vreo cinci-șase prune și mi le-a întins, na, mă, ăsta al lui Stejaru, ia și tu și mănâncă,

voi aveți numai corcodușe, am vrut să fug, dar nici asta n-am avut curaj să fac, și am încremenit, iar el a venit și mi le-a dat, m-a atins cu mâna și eu m-am speriat de atingerea aceea a pielii lui uscate și lucioase de bătrân, să-i spui lui tactu' mare să taie zarzării ăștia și să puie și el pruni, auzi, bă?

O singură dată am fost la el în casă și nu țin minte decât o icoană murdărită de muște, care atârna pe perete, era un Cristos răstignit, se potrivea cu el, și în plus în casă era murdar și întunecos.

Apoi a fost vara aceea, tata nu era acasă și mama semănase grâu pe un pogon de loc, îi trimitea tata bani să plătească oameni să-l muncească, să secere, să facă stoguri, stogul lui Trăscău, vecinul nostru, era cel mai mare, și bunicul avea un stog mare, al nostru era mult mai mic, eu umblam printre ele și le admiram, era o adevărată artă să faci un stog. În sat veniseră mai mulți activiști ca de obicei, era și un GAZ care-i ducea de colo-colo, trebuiau să strângă cotele de la țărani și-mi amintesc că cei mai bogați amestecau grâul cu săracii, ca să nu dea cotă multă, nu știu de unde țin eu minte asta, dar așa era, chiar bunicul a amestecat grâul cu al surorii lui, puneau un semn, probabil, și țineau minte până unde e al unuia și unde începe al celuilalt, și se descurcau pe urmă.

Eu scăpasem în acele zile de sub supravegherea mamei care era ocupată cu grâul și îi era foarte greu pentru că ea nu se pricepea, dar era foarte curajoasă și energică. Eram toată ziua pe aric. Oamenii ridicaseră o baracă de lemn și deasupra scria ceva, adunaseră și mărfuri, bomboane și eugenii care se vindeau pe grâu, prăvălia era într-o altă baracă, au adus și batoza cu un tractor din acela pe ghimpi, care o învăteau. Era mult praf și gălăgie, se certau, se întâmpla ceva, activiștii erau foarte neliniștiți. Căruțele veneau și se duceau, oamenii se organizaseră pe cete, intrase și mama într-o ceată cu bunicul și cu unchiul și ei strigau la ea să pună mâna la saci, să nu mai facă pe cucoana, mama era foarte roșie la față și se văita că o doare capul, dar lor nu le păsa. Atunci n-am prea înțeles eu despre ce era vorba și de ce era lumea așa de agitată, de ce se strângeau unii în dosul stogurilor și plănuiau ceva, faptul că nu înțelegeam mă cam îngrozea, m-au alungat, apoi a venit rândul grâului nostru, o căruță a fost trasă de o parte și se treierase aproape jumătate, mama era înnebunită, și deodată s-a iscat o ceartă cumplită, de cealaltă parte începuseră să fie aruncați snopi din grâul unchiului meu, strigau la mama, mașina a început să meargă în gol, ei s-au năpustit cu căldările în grâul nostru, eu eram foarte nelămurit, dar vedeam că mama e singură și ei sunt mai mulți, au înjurat-o și îi luau grâul, și atunci ea s-a dus la unul dintre activiștii aceia și s-a plâns, chiar plângea, zicea că dinadins au făcut ei asta, ca s-o fure, și

atunci bărbatul acela cu cămașă în carouri și șapcă le-a ținut că-i arestează, să dea grâul înapoi.

Soarele, roșu ca sângele, cobora încet și se făcuse răcoare, iar noi ne îndreptam cu căruța cu saci spre casă. Undeva, în urmă, rămăsese zgomotul înfundat al batozei, apoi mama, după ce a urcat grâul în pod, a plătit oamenilor, ne-a spălat și ne-a dat să mâncăm, a făcut patul, a făcut o cruce deasupra lui, mama era foarte frumoasă atunci, era tânără și frumoasă și părul i se revărsa în valuri pe ceafă, ne-a sărutat pe mine și pe sora mea mai mare, cu care dormeam într-un pat, a mai făcut o cruce peste noi și s-a dus și ea către celălalt pat, unde dormea sora mea mai mică. Avea numai doi ani și era foarte dolofană și somnoroasă.

Aveam o singură cameră în care se putea locui atunci, și mama, după ce s-a dezbrăcat, a încuiat amândouă ușile. A vrut să se culce și totuși s-a mai sculat odată să încerce ușile, a tras de ele și era foarte neliniștită.

– De ce încerci ușile, mamă?

– Taci, taci și dormi, copile, taci și dormi. Ia-o pe surioara ta în brațe și ai grijă de ea.

Apoi a venit la mine și m-a sărutat, a sărutat-o și pe sora mea care adormise, m-a mângâiat pe obraz.

– Copilașii mamei, numai pe voi vă am aici.

Și atunci, mie mi s-a făcut mai frică, ea a făcut lampa mică și s-a culcat. Mă temeam de ceva în vremea aceea, mi-era urât, parcă cineva se ascundea în cameră, de fiecare dată îmi aduceam aminte de povestea mamei care, atunci când eu eram mic și dormeam într-un cărucior din care acum nu rămăsese decât cadrul, simțise că la fereastra dinspre stradă a casei, cineva taie geamul. Mama mă adăpostise și luase pistolul pe care i-l lăsase tata, care era plecat la unitatea lui, a vrut să tragă, dar pe urmă i s-a făcut frică și a zgâlțâit doar ușa, strigând. Numai după ce hoțul a fugit, mama a tras un foc de pistol pe gura podului. Dar aceea era altă casă, era în altă parte, nu am înțeles unde. Când mi se făcea frică, mă băgam tot sub pătură, mă ghemuiam acolo și îmi trecea. Eram la adăpost, ascuns în mine însumi, ca într-o peșteră. Nu știu dacă am dormit în seara aceea, ori doar m-am retras din camera plină de umbre, dar am auzit deodată o voce groasă de bărbat, care îi striga mamei să deschidă ușa.

– Sst! Tăceți, copii, ne spunea mama, care se ridicase cu pătura strânsă pe ea, ca pentru apărare, o apărare fragilă, așa, ca mine, care mă ascundeam sub așternut.

– Ieși afară, fă, că tot te omor! Descuie ușa și dă-ne grâul înapoi, auzi! Deschide, fă, rusoaico, Dumnezeii mă-tii, că nu e pământul lui tactu' ăla de pe care ai luat grâul!

Sora mea se strângea înfricoșată în mine și nu spunea nimic. Mama nu se mișca și mi-era tare frică.

– Cine e, mamă?

– Niculae, unchiu-tău. Nu vă speriați, copii.

– Deschide, fă, rusoaico, n-auzi? Deschide, fă, că sparg ușa și vă omor pe toți!

Mama rostea în șoaptă o rugăciune pe care o știam și noi, fiindcă ne-o spunea înainte de culcare. Lampa rămânea mică. De afară se auzi din nou vocea unchiului:

– Decshide, fă, rusoaico, fire-ai a dracului cu neamul tău, l-ai îmbrobodit pe prostu' ăla de frate-meu, ai venit fără nimic aici, fă, și ne furi grâul, mănânci pământu' lu' tata, te-a adus prostu' ăla aici, i-ai făcut farmece rusești!

– I-am făcut copii, țiganule! a țipat mama, care nu mai rezista, asta i-am făcut!

Unchiul a tăcut o clipă, dar probabil că vorba *țigan* l-a infuriat mai tare, el era și cam închis la piele și mama mai spusese despre el că este țigan.

– Eu sunt țigan? Ai, fă, rusoaico, că tai ușa acu' și te omor cu puii tăi de rus cu tot!

Și a început să lovească în ușă cu toporul, parcă în pieptul meu lovea, tremuram și sora mea a început să plângă. Mama a sărit, s-a așezat în fața noastră, ca să ne apere, nu vă temeți, copii, pe mine o să mă omoare, nu vă fie frică, n-are el curaj... Apoi a strigat la el, printre loviturile toporului:

– Taie ușa și ne omoară, crezi că ai să scapi? Trebuia să pun să te aresteze, țiganule!

Loviturile nu s-au mai auzit, s-a făcut liniște, poate că unchiu-meu, care sigur era beat, s-a speriat de ceea ce voia să facă. Nu cred că era hotărât să ne omoare, poate voia doar s-o sperie pe mama, și și-a dat seama că dacă-l reclamă, s-ar putea să-l aresteze.

– Să pleci din curtea noastră, rusoaico, auzi, să nu te mai gălesc mâine aici, că te omor, a mai strigat el după un timp și s-a îndepărtat înjurând.

Mama a izbucnit într-un plâns sfâșietor, și printre hohote vorbea de frații ei, de tata care a adus-o aici, de mama ei și de Basarabia de unde venise, de pământ, de bunicul, tatăl ei, care murise înainte de a mă naște eu. Apoi s-a potolit și spina încet.

– Mamă, ce deosebire este între români și ruși?

– Nu e nicio deosebire, copile, nicio deosebire!

– Atunci, de ce îți zice unchiu' că ești rusoaică, mamă? El ce e?

– Țăran prost. Care crede că toată lumea e pământul lui, amărătul lui de pământ. Eu n-am pământ, l-am lăsat acolo, în Basarabia. Aveam pământ cât nici nu visează ei, dar a trebuit să vin după tatăl tău cu tine.

– Și o casă mare, mamă?

– Da, și o casă.

– Și o vilă la mare?

– Și.

– Și mai ce, mamă?

– Și părinți, și frați, și surori, și prieteni...

– Unde sunt ei acum?

– Unde să fie? La Oradea și la Iași și la Bârlad și la Gherla și la Sighet și la Mihaileni și în Siberia, unde i-a dus Dumnezeu. Hai, taci și culcă-te, copile.

Mă ghemuiesc iar în pătură și o mai aud pe mama plângând încet, pe furiș.

Acceleratul aleargă prin noapte spre București. În compartiment e cald și ar putea fi chiar plăcut dacă aceste două bătrâne de lângă ușă n-ar trăncăni atâta despre tot ce le trece prin cap. În fața mea, un domn gras a adormit într-o poziție incomodă, cu gâtul sucit și cu capul dat pe spate. Transpiră abundent. Poate vine de departe, trenul vine de la Timișoara. Bătrânele, de o condiție incertă, continuă să sporovăiască despre fel de fel de nimicuri, despre boli, despre reumatism, despre leacuri, despre doctori. Am aflat totul despre ele, Una merge la băiatul ei la București, se laudă mult cu el, e inginer, lucrează într-o uzină mare din capitală, bătrâna nu știe cu precizie care, e înșurat tot cu o ingineră și au un copil, bătrâna merge la ei mai mult ca să îngrijească copilul. E din Banat, de pe lângă Timișoara, băiatul n-a vrut să se întoarcă acolo, a preferat să rămână în capitală, e mai bine, are apartament dat de stat, stă destul de bine. Încerc să disting ceva dincolo de toate aceste cuvinte ale ei, dar nu reușesc. Eu aș vrea ceva tulburător, aș vrea să văd sentimentele acelea mai adânci decât cuvintele pe care le rostește, dar nu se vede nimic; fața ei brăzdată de timp nu mai lasă să se vadă dacă a fost o femeie frumoasă sau urâtă, e cam grasă și are fața unsuroasă și obosită. Îmbrăcată cu fustă și taior din tergal gri, cu un batic de mătase pe cap, vorbește trecând de la una la alta, probabil ca să umple timpul, așa cum ai juca o partidă de cărți sau de table. M-am obișnuit cu glasul ei și ceea ce spune și aproape că n-o mai aud. Trenul aleargă prin noapte trecând prin stațiile mai mici fără să încetinească. Numai luminile lor roșii și albastre fulgeră scurt geamul. Stau cu fața spre direcția de mers a trenului, către geam și privesc în noapte. Răsufarea mea aburește geamul, pe care îl șterg din când în când. Bucureștiul se apropie și parcă-i simt freamătul și ceva mă neliniștește. Am fost de puține ori acolo, n-am înțeles nimic din forfota aceea a lui, continuă, nu am avut timp. Am văzut două filme la niște cinematografe ale căror nume le-am uitat și atât. Nu știu decât câteva troleibuze care duc la stadion ori la Universitate și câteva tramvaie. Nici centrul nu-l cunosc, dar știu că odată și odată am să ajung acolo, în freamătul acela care va deveni familiar pentru mine, și am să mă amestec cu acei bărbați și acele femei care fac drumurile lor, precise, deși privindu-i din afară ți se pare că merg fără nicio țintă, așa, ca să populeze străzile, ca și cum ar face parte din ele.

Nu, nu trebuie să mă gândesc la nimic, la nimic altceva decât la faptul că mama e

la spital, că ea poate să moară până ajung eu, că n-am să-i mai aud glasul, că n-am s-o mai văd vie. Dar în același timp îmi spun că nu e nimic grav, că totul se poate termina cu bine și chiar mă bucur puțin, nu de faptul că mama a avut acest accident, ci de faptul că tata m-a trimis pe mine la ea. Ar fi putut să se ducă el, dar m-a lăsat pe mine să mă duc, parcă a știut că mi-e sete să merg undeva, că sunt obosit de monotonia asta a școlii, că m-am săturat de spectacolul acesta, de situația mea de fals student, de ochii lumii, ca să nu zică cineva că stau acasă, că n-am intrat nicăieri.

Bărbatul din dreapta mea desface un pachet învelit în ziar, de unde apare un pui din care s-a mai mâncat și începe să înfulece friptură cu pâine, tăcut, ca și cum ar fi singur. Mie mi-ar fi jenă, dar el nici nu ne privește, a așezat pachetul în stânga lui și mănâncă încet, dar cu poftă, rozând oasele. Într-o hârtiuță are sare, omul a știut demult, probabil, că pleacă în această călătorie și a avut grijă să-și ia cu el ceea ce-i trebuie. Se apropie Bucureștiul și el vrea să ajungă acolo aranjat, ori poate vrea pur și simplu să-și termine mâncarea, să n-o arunce. Îl privesc cum mănâncă, el nu mă vede, privește în hârtia lui, la puiul și la pâinea aceea pe care o fărâmițează rupând din ea, mă uit la el cum mănâncă și tace. E un om slab, cam de vreo cincizeci de ani, mănâncă și nu știu de ce mi-e frică să nu se oprească deodată din mâncat, lovit de un atac de cord, sau de o congestie cerebrală, ca mama, poate chiar în clipa asta un vas din creierul lui s-a rupt și el mănâncă în continuare, mănâncă și nu știe că moartea lucrează în el pe ascuns. De fapt, moartea și așa lucrează în el, o hrănește ca să lucreze mai bine, mănâncă pentru ca mâncarea asta să-l roadă pe interior, dându-i mai întâi senzația că e bine, folosindu-i să-și dezvolte organismul în care ea se ghemuiește și-i roade arterele, și oasele, și carnea, așezând pe ele dinți de piatră, precum cariul într-un lemn vechi. Mărul lui Adam i se ridică chinuitor la fiecare înghițitură, mi se pare grozav de plictisitor ceea ce face el, cu gesturi mecanice, mereu aceleași, ducând tot timpul, de nenumărate ori, mâna de la gură la ziarul acela, dar el pare că nu observă asta, ci probabil că simte chiar o mare plăcere. În vremea asta, cele două cucoane discută despre băile de nămol și despre nudiștii nerușinați pe care i-a văzut una dintre ele astă-vară la mare, apoi despre străinii care umblau în costum de plajă prin stațiune, și mie îmi zboară gândul la femeile acelea frumoase din pozele care fac reclamă, îmbrăcate în bikini colorați, ce le scot în relief formele perfecte și ametoitoare.

Privesc în noapte, nu se vede nimic, probabil e ceață, ascult trenul mergând pe linia lui, drept, orbesc, stabilit dinainte, fără puțință de abatere. Lumini palide apar în ceață, apoi lumini roșii fulgeră pe lângă geam, tot mai multe lumini, acele schimbă

direcția trenului aruncându-l pe alte linii, ducându-l acolo unde trebuie să-l ducă, și pe mine, care m-am lăsat în voia lui, odată cu el. Clădirile mari din dreapta mea, cu ferestrele luminate, anunță capitala.

Ochiul meu, ca un aparat de filmat, înregistrează totul răbdător, perseverent, avid, scormonește amănuntele nesemnificative, poate, dar care lui i se par importante, lui, operatorului care se află înapoia acestuia, animat de sufletul meu nerăbdător și lacom. Gara de Nord mă izbește în față cu valul ei de lume pestriță, cărucioarele electrice claxonează să li se facă loc, hamalii găfăie sub greutatea geamantanelor și după ei găfăie sub greutatea astmei domni grași ori femei bătrâne, ori femei bine, înalte și distante, care își agită pe sub pardesie carnea pietroasă. Printre ei, eu nu mai sunt nimeni, mă pierd cu gândul meu printre gândurile și pașii lor și nu știu dacă și ei au aceeași senzație. Așezată pe un geamantan alături de altele pe care sunt lipite tot felul de etichete cu nume de țări și orașe, fără nicio ordine, sau după o ordine care mie îmi scapă, o fată foarte blondă, cu fața pistriuată, îmbrăcată sportiv, ca pentru ski, da, uite și câteva perechi de schiuri între bagajele ei, așteaptă pe cineva, probabil pe părinții ei. Rămân prin apropiere și o privesc pe furiș, poate nu e frumoasă, dar vine de departe, de undeva din nord, dintr-o țară despre care nu știu nimic, dintr-o țară enigmatică unde ea a crescut fără să știe că și eu exist în lumea aceasta, așa cum și eu am crescut fără să știu de ea.

Trenurile, pipăind în noapte ca niște animale oarbe, dar găsind mereu drumul, printre ierburi și printre stânci ne-au adus aici în gara aceasta, unde ne privim și ea zâmbește fugar, apoi întoarce capul. De ce s-ar uita tocmai la mine, ce am eu deosebit de ceilalți oameni pe care i-a întâlnit, nimic, pentru ea nu am nimic deosebit, poate dacă eu aș fi în locul ei, în țara ei, printre miile de fete pe care le-aș vedea acolo, ochii mei nu s-ar opri la ea, de ce să se oprească, dar mie îmi pare foarte rău că suntem așa de străini și-mi vine să-i spun asat într-o limbă oarecare, în rusă sau în engleză, dar nu are niciun rost, niciun rost. Ea continuă să rămână pe geamantanele acelea ale ei, pline de lucruri curate ori murdare, iar eu mă îndepărtez trecând printre miile de oameni pe care ochiul meu îi vede ca pe niște imagini moarte, ca pe niște umbre și atât. Trenul accelerat nr.3875 pleacă peste cinci minute în direcția Ploiești Sud-Filiași-Suceava-Vatra Dornei-Varșovia-Moscova de la linia 4, anunță glasul crainicei gării, și mie mi se pare că trenul acela pleacă într-o altă lume, în necunoscut, că mă ia și pe mine în călătoria lui fantastică în univers, printre stele și planete necunoscute și gara aceasta e o gară cosmică, oamenii se despart, flutură batiste, privesc în urma trenurilor care pleacă, își măresc viteza și dincolo de orizont se ridică în aer și

părăsesc pământul, îndreptându-se spre pulberea stelelor.

Stăm aici, așezați pe geamantane, străini, femeile trec reci printre noi, nu ne privesc, am descins de undeva, de pe planete străine, nu știm nimic despre noi, nu înțelegem nimic, vorbim altfel, numai glasul crainicei ne leagă și ne hotărăște plecarea. Nu se sperie nimeni că noi plecăm pentru totdeauna, că nu ne vom mai întoarce niciodată, că nu ne vom mai revedea și mie îmi vine să le strig să nu mai treacă așa unii pe lângă alții, zdrobindu-se fără să-și dea seama, dar mă tem că ei nu mă vor înțelege, se vor uita la mine tăcuți și vor pleca mai departe, la fel de reci, de distanți, de liniștiți, cu femeile lor, cu copiii, cu bagajele lor de pe acele stele de pe care au venit, femeile singure vor trece la fel de tăcute și de frumoase, la fel de străine, nu mă vor privi, sau vor arunca aasupra mea o privire fugară, mirate de flacăra care-mi arde în ochi și vor trece mai departe, dar chiar dacă s-ar opri, eu nu am decât o gură și două brațe și o sete care depășește puterile acestui trup mizerabil.

Vreau să mă conving că exist, trebuie să-i vorbesc cuiva, trebuie să aud un cuvânt, merg să cumpăr un ziar, cer ziarul, mi se dă fără nicio vorbă, din nou fără nicio vorbă, mașinal, și eu nu știu dacă am cumpărat ziarul acesta de la o femeie sau de la un robot programat să vândă ziare, mă duc să cumpăr țigări, am destui bani, cumpăr un pachet de „Snagov”, stau la rând, intenționat întârzii să întind banii, dar mâna vânzătoarei așteaptă întinsă, fără vorbă, nici la biletele de tren nu se întâmplă altfel, deși rostesc destul de încet numele orașului unde merg, blonda de la

ghișeu a înțeles foarte bine, numai ceferistul de la intrare repetă într-una, ca o bandă de magnetofon: prezentați biletele la control, biletele, biletele, biletele dumneavoastră, și nimic altceva.

Și totuși, oamenii vorbesc între ei, râd, se sărută, strânși în grupuri de câte doi, nu-și dau seama de singurătatea în care plutesc, spre cupola gării se înalță vorbele lor, se amestecă, se ciocnesc unele de altele și rămâne un zumzet, ca o ploaie stelară și imaterială care cade înapoi peste ei.

La capătul liniei opt, o femeie frumoasă și foarte tristă stă în picioare lângă două geamantane pe care nu se hotărăște dacă să le ia sau să le lase acolo și să plece. Privește undeva, în gol, oamenii trec prin fața ei și ea nu vede nimic, uitându-se undeva, înlăuntrul ei, unde vederea mea nu pătrunde, dar eu simt că e foarte tristă și la fel de singură ca mine. Poate ar trebui să-i vorbesc, dar mi-e teamă că dincolo de privirea aceasta tristă și de fața aceasta care e a ei, numai a ei, mai este o altă față, pe care și-a agățat-o ca pe o mască și umblă cu ea prin lume. Trec prin fața ei de câteva ori, mă opresc la câțiva pași, aș vrea să o întreb de ce e tristă, dar de ce să fac tocmai eu asta, de ce tocmai eu, ea ar avea dreptate să mă repeadă, ce treabă am eu cu ea, n-o cunosc de nicăieri. O las așa, frumoasă cum e, tristă și frumoasă, din teama că trezită din starea aceasta, ar putea deveni urâtă și plec, dar un gol amar mi se naște în piept și nu știu cum să scap de el.

Pe bolta de sticlă a gării, cuvintele oamenilor se amestecă, se pierd, se rostogolesc, își tocesc colțurile, devin rotunde și se transformă într-un zumzet, ca o muzică obsedantă a unei mari singurătăți...

(continuare de la pagina 93)

Apa, izvorul vieții

Elogiul *timpului* și al *poeziei* este frecvent auzit: „*Formă de nimb, ginerele timp, / Pentru mireasa pământului, Poezia.*”; „*Nu știu de ce și cum / Dar ginerele timp m-a îndrăgostit / De regina Pământului, Poezia. M-am căutat în lumina interioară / Să-i pictez muzica și dansul / Pline de culori infinite.*”. Poetul însuși se transformă în mirele imaginar al Poeziei, sub seducătoarea ei atingere, atunci când actul creației izbucnește: „*Stăpâna fericirii, poezia, / Deschide poarta cuvintelor, / Îmi trimite tristețea / Să rătăcească prin lume.*”. Poezia trimite tristețea la plimbare, iar pe poet îl face să se simtă mirele Timp: „*Mă simt timp și trup de infinit*”, iată ce afirmă Ștefan Dima. Cu alte cuvinte, poezia îi conferă poetului nemurirea! Desigur, și *cuvintele* sunt sâmburi! Sâmburii poeziei, aș zice! Ele sunt invocate, căutate, revelate asemenea unei

incantații. Sunt energetice. Au forța apei: „*Pe ce cărări de apă se adapă / Pescărușul cuvintelor.*”. Mai întâlnim, sub o boltă vizuală: „*zăpada cuvintelor*”, ceea ce insuflă o stare de liniște, curățenie, puritate, sau „*tăcerea cuvintelor*”, insinuând calmul, plăcerea, ba chiar „*dresorul de cuvinte*”, adică poetul, cel care alege cuvintele și le dă sensuri elegante, aparte. Există o serie de teme tratate printre toate acestea expuse mai înainte, sau subiecte atinse în zbor: singurătatea, dorul, lacrima, lumina, pădurea, copilăria și altele. Discursurile poetice ale lui Ștefan Dima sunt destul de scurte, autorul încercând o esențializare, o concentrare a ideilor.

La finalul cărții, chiar ne propune câteva „*cioburi de gânduri*”, niște minipoezii de la două până la maximum cinci versuri, separate prin asteriscuri în care fie definește ceva, fie își pune semne de întrebare, căutând să fie în deplin acord cu propria retorică. Și tot el conchide: „*Doar gândurile poezilor / Cu aripi de cuvinte / Pot zbura mai sus / Decât pasărea infinitului.*”.

COMPOZIȚIE LIBERĂ

Când n-am ce face și nu am nimic de spus, scriu o compoziție liberă.

Astăzi mă simt ca naiba, nu am pic de vlagă, nimic în afară de o pâclă așternută peste ochi. Și ambele picioare care se bâțâie când le pun la treabă. Gogu îmi zice că astea nu sunt semne bune, e de rău, așa că ar trebui să merg la un medic să-mi prescrie ceva medicamente. Ori să mă duc la vreo babă (zice Gogu) dintr-alea care fac descânțece și horoscoape. Recomandarea lui Gogu: nu te lua după horoscoapele de la televiziune, pentru că sunt făcute după ultimele indicații și aiureli date de la guvern. Mă uit în dicționar și încerc, dar nu reușesc să mă dumiresc ce înseamnă concupiscentă, din ce limbă vine. O cunoștință, profesoară de franceză îmi povestește: la lecțiile pe care le fac cu elevii, folosesc reviste franceze vechi, cumpărate de la librăria din centru. Partea sâcâitoare este că, înainte cu vreo două ore de a intra în clasă, trebuie să le studiez ca să mă obișnuiesc cu englezismele intrate în limba franceză. Ai văzut: până și în romanele publicate de francezi în ultimul timp, găsești, pe fiecare pagină, cel puțin trei patru cuvinte sau expresii în limba engleză. Vai de capul lor de francezi! Fără să-i mâne cineva din urmă, ei se căznesc pe rupe să învețe frangleza!

De curând am văzut eu, chiar cu ochii mei, cum termometrul de la Primărie a căpiat, nu se știe din ce cauză, ori de frig, ori de căldură, arată când minus cinci grade, când plus treisprezece grade, indiferent de timp. Ce plăcere nebună or fi simțind cei ce se duc la polul sud al planetei, sau la polul nord, dotați cu asemenea termometre!... Îmi amintesc de Gh. Neamțu, care ne povestea într-o toamnă la Câmpulung, ce a pățit el apropiindu-se de Polul Sud, unde a ajuns până la cel mai avansat punct atins vreodată de vreun român: respirația i se făcea dopuri de gheață în nas, saliva-dop de gheață în gât! Totul se făcea dop de

gheață! Acolo nu e posibil să trăiești fără mască. Auzi, dop de gheață!... A fost transportat de urgență la un punct mai puțin periculos. Cineva l-a întrebat dacă s-a ales cu ceva parale pe chestia aia. Bani? Ce bani? Eh, bani!...

Compoziție liberă! Sartre: Samoyezii, nyan-nianii, malgașii, fuenguienii când își celebrează momentele solemne cele mai stranii, își mănâncă părinții, bătrânii, copiii se răsucesc în tam-tamuri până își pierd cunoștința, se dedau la frenezia amocului, își ard morții, îi expun pe acoperișuri, îi abandonează pe cursul apelor într-o barcă luminată de o torță, se împerechează la întâmplare, mamă cu fiu, tată cu fiică, frate cu soră, se mutilează, se scopesc, își întind buzele cu niște talere, pun să li se sculpteze pe pânțele animale monstruoase și toate astea izvorâte din căpățânile lor atât de asemănătoare, sau chiar identice uneori cu ale noastre... Iar Domnul Sartre, dacă o fi fost pe acolo unde o fi căutat și văzut chestiile astea, pe care ni le-a povestit, să zică mersi că a scăpat teafăr!

Prin filmări speciale, cadru cu cadru, luate la intervale regulate de timp, poate fi prezentată, într-o peliculă de câteva minute, viața unei plante începând de la înflorirea ei și până la transformarea într-un fruct sau o sămânță... din păcate, dacă pot să zic așa, până la ora actuală nu a fost realizată o asemenea peliculă asemănătoare, un filmuleț de câteva secunde, să zicem, în care să fie prezentată evoluția unui exemplar uman în toate fazele: embrion simplu, embrion în dezvoltare, apoi copil, adult, zbârcitură bătrână și în final fum, neant, nimic... Se pare că ne ferim să aflăm lucruri neplăcute despre noi și ne convine mai bine să nici nu știm că există așa ceva.

Comunitatea umană are în ea ceva hazliu: câți oameni poți vedea râzând de unul singur? Și încă ceva: putem vorbi de lucruri ciudate, de exemplu despre broaște țestoase mecanice apărute în Insulele

Galapagos încă de pe vremea lui Darwin! Acestea, au avut o evoluție neașteptat de rapidă și n-au dispărut nici până azi, pentru simplul motiv că încă mai sunt folosite ca jucării, de copiii mici care au apărut între timp, ca specie. E complicat ce am spus aici? Nu? Așadar, putem vorbi în continuare ca niște oameni normali! Odată, am intrat într-o biserică și am văzut o mulțime de sfinți în icoane, așteptând să treacă timpul. I-am privit cu multă cuvioșenie pe sfinții aceia și, drept să spun, mi s-a făcut un pic frică.

Compoziție liberă. Căutând lumina.

O căutam cu lumânarea. Ce ne-am face dacă nu am avea umor? Da, ce ne-am face căci, uite, nu mai avem nici măcar poftă de glume!... „Cum văd eu pachetul de tutun?” zicea, la un moment dat Antoine Roquentin, eroul lui Sartre. De fapt, cum poate fi văzut un pachet de tutun? Ca un singur punct într-un haos, sau repetând la scară ordinea universală? Repetând la scară mică haosul prin absurditatea existenței lui, ori repetând la scară mică ordinea universală prin cele douăzeci de țigări existente în pachet: uniforme ca lungime sau grosime, paralele între ele și la fel de benefice sau nocive. Folosești un băț de chibrit, aprinzi o țigară, tragi în tine și bruma de ordine se transformă în fumul dezordinii... Asta e... Palavre de trei parale...

M-am trezit de dimineață. Pe la prânz făceam ceea ce, probabil, fac toți oamenii. Spre seară, sau poate seara târziu, am obosit, m-am întins și am adormit până dimineața. Dimineața m-am trezit din nou. Pe la prânz făceam ceea ce, probabil, fac toți oamenii pe la ora prânzului. Spre seară, la fel... Vezi, totul e o neîntreruptă repetiție...

Cartea lui Eugen Ionescu „Însinguratul” - 126 de pagini, hârtie de ziar, de proastă calitate. La sfârșitul cărții, mă întreb: a) oare a fost scrisă chiar de Eugen Ionescu: b) – pentru ce a fost scrisă? Pare a fi inutilă, fără noimă, fără semnificație, cam cum sunt toate cărțile, în general...

Stau și îmi spun că ceva-ceva tot am ratat noi! Și asta încă de la naștere: ori n-am fost atenți la nașterea noastră, ori n-am fost niciun pic atenți la ce a fost după aceea. Asta dacă nu cumva, până și nașterea noastră, nu este o invenție tot a lui Freud, la fel cum lupta de clasă a fost o invenție a lui Marx... Păcat că arzând, nu producem decât tăciuni!

Compoziție liberă. „Jurnalul este urna mea de cenușă!” – a zis Eugen Ionescu. În fiecare dimineață, televiziunea transmite

horoscopul zilei prin gurița țuguată și pungită a unei crainice care parcă mănâncă lămâi dintre cele mai acre. Din horoscopul de astăzi, o cunoscută doamnă în vârstă (vecina mea), celibatară convinsă, află că va fi abordată de cineva, deocamdată necunoscut, cu care va avea frumoase succese în viața sentimentală. Tichia de mărgăritar! Tocmai ce-i lipsea! Se zice că Apostolul Pavel, a spus către corinteni: căsătoriți-vă că faceți bine; dacă nu vă căsătoriți, faceți și mai bine! Moșului Neculai, trecut binișor de nouăzeci de ani ai lui, horoscopul îi prevede, de asemenea, frumoase succese în viața amoroasă și află despre sine că este tânăr, frumos, viguros și i se va deschide curând calea unor afaceri minunate și bănoase. Și va fi curtat de mai multe doamne amatoare de mariaj. Dacă dragoste nu e, nimic nu e! (Apostolul Pavel)

Camus spune despre lanțul căsătoriei că este atât de greu, încât trebuie purtat în doi, uneori chiar în trei! Noii născuți află de la crainica cu gura strepezită de la televizor, că astăzi li se va împlini tot ce-și vor dori, de-acum încolo, o viață întreagă. Din cărțile de specialitate, care pot fi cumpărate din orice librărie, ei vor afla despre căsătorie că este ca o loterie la care uneori (dar asta se întâmplă rar!) poți avea norocul să și câștigi.

S-a făcut ora prânzului, stau cu Gigi Grecul (nu este grec, dar așa i se zice) la masa din cafeneaua lui. Aici se face cafeaua cea mai bună din oraș. Vorbim despre noi românii, repetăm a nu știu câta oară că suntem al dracului de deștepți, dar ne-a lovit în cap soarta cu cleștele geografiei și cu vecini răi, au dat peste noi o mulțime de derbedei din lumea largă, pentru că pe la ei pe-acasă nu prea aveau ce mânca. Și că acum suntem conduși de tot felul de tirani. Dar că, într-o bună zi, cum ar fi de exemplu peste vreo zece ani, sau poate douăzeci și cinci, s-or mai pune lucrurile la punct și pe la noi, când s-o găsi destulă haleală și hârtie igienică, adică tot ce trebuie ca să vină românii înapoi acasă de pe unde au plecat; vreau să zic că vor întoarce toți românii răspândiți în toate cele patru vânturi și o să găsească aici o soartă mai bună. Să se adune din toate țările occidentului, cu toată deșteptăciunea lor de români, cea ascuțită ca un brici! Și să stea cum stăm noi acum, eu și Gigi Grecu la o cafea, să punem țara la cale și tu, îmi zice el, arătându-mă cu degetul, să scrii cât mai multe capodopere.

Cred că așa arată (sau poate ar trebui să arate) o compoziție liberă!

LA IZMIR... CU STEAUA

Din ciclul: Povesti adevărate / în timp adunate /

Eram la Moreni pentru o vreme cu cei doi nepoți, numai noi trei, fapt care îmi multiplica atenția pentru că mai aveam în grija niște găinușe, trei pisici și un cățel bașca întreținerea cât de cât a terenului de lângă casuță etc

După activitățile zilnice pe la muzee, bazine de înot, fotbal, zoo, poezii, tenis de masă etc venea seara și invariabilul dacă sunteți cumiți și mâine, astă seară vă mai spun o poveste,

Păi măi năzdravanilor, pentru că ați fost cumiți vă mai povestesc o întâmplare de pe la sfârșitul anilor 80.

Pe vremea aceea lucram la Direcția de Înzestrare a Ministerului Apărării Naționale din cartierul Drumul Taberei și benevol mă ocupam de procurarea și repartizarea biletelor de intrare la meciurile internaționale ale echipei de fotbal Steaua București, echipa armatei. Biletele le luam de la Clubul Steaua în număr limitat și le împărțeam contra cost colegilor de serviciu doritori să vadă meciurile pe viu pe stadion Bineînțeles că această activitate suplimentară era ca untul pe pâine pentru mine, făcându-mi cu acest prilej o sumedenie de relații în unitățile centrale, cadrele din minister în marea lor majoritate erau împătimiti ai fotbalului de calitate și iubitori ai Stelei. Dar să vă mai spun ceva, stadionul echipei din Ghencea avea puțin peste 30.000 de locuri iar cererea de bilete la meciurile internaționale depășea de 4-5 ori capacitatea stadionului. Normal că marile performanțe ale echipei militare cât și jocul spectaculos au făcut-o atât de iubită. Amintesc numai câștigarea Cupei campionilor europeni la Sevilla în fața FC Barcelona cu 2-0, a Supercupei Europei la Monaco cu 1-0 în fața lui Dinamo Kiev, finalistă a Cupei intercontinentale la Tokio și nu în ultimul rând zecile de campionate și cupe ale României, cât și nelipsitele participări din ultimii ani la competițiile internaționale chiar până în fazele finale

Iată-ne așadar în 1989 la returul de la Izmir (Turcia) la o nouă semifinală a Cupei campionilor europeni cu Galatasaray Istanbul.

În tur, aproape obișnuitul 4-0 pentru Steaua, alt meci de poveste.

Deci, după câteva ore bune de zbor cu trei chartere plecate de pe Otopeni cu vreo două sute de suporteri cu pașaport colectiv, marea majoritate militari, am aterizat la Izmir, al treilea oraș al Turciei ca număr de locuitori, cam dublu ca Bucureștiul situat pe țărmul Marii Egee, loc unde era dislocată și o flotă americană.

Trebuie să vă spun că în acea perioadă plecările din țară erau strict controlate și limitate, așa că eram un favorizat al sortii să ajung într-o țară străină, Turcia fiind considerată capitalistă și mai făcând parte și din NATO, bloc militar oponent Tratatului de la Varșovia de unde făcea parte România socialistă la acea dată. Vă mai amintesc că mai fusesem tot ca supporter cu doi ani înainte, în 1987 la Budapesta, capitala Ungariei, la returul Stelei cu MTK Budapesta (0-2), în tur fusese inevitabilul 4-0. Culmea fiind, că doar cu șase luni înainte de Izmir, fiind în concediu de odihnă făcusem cerere prin BTT (Biroul de Turism pentru Tineret) să merg la Sofia la meciul de fotbal Bulgaria - România dar vigilentele noastre organe care controlau ieșirile, fiind convinse că cer „azil politic la bulgari” și rămân acolo m-au tăiat de pe lista agenției de turism din piața Amzei din București.

Acum, debarcați pe aeroportul din Izmir încercam să ne obișnuim cu vânzoleala orașului, mai ales că suporterii turci, cunoscuți pentru agresivitate, (stadionul echipei Galata era suspendat pentru incidente) ne-au atacat cu pietre spărgând câteva geamuri de la autocarele Alibabatur care ne-au preluat de la aeroport. Dar poliția turcă imediat și-a făcut cu eficiență datoria (nu treaba cum le place unora de pe la noi să arate cât de cosmopoliți sunt), mă rog, chestie de cultură sau opțiune până la urmă.

Adică i-a împrăștiat rapid iar la meci am fost izolați de fanaticii suporteri turci și n-au mai fost incidente în afara câtorva zeci de pungi cu apă aruncate spre noi care mai mult ne-au distrat decât ne-au udat. Nici acum nu pot să uit mirarea sinceră a unui coleg, ing. Litu care zicea „cum pot fi atât de necivilizați” iar eu privindu-i amuzat costumul elegant stropit bine cu apă îl întreb malițios dacă a fost vreodată la meciurile Stelei de pe

stadioanele Rapid, Dinamo sau Petrolul „meciuri de la care rareori lipseam. Bineînțeles că respectivul, nefiind microbist, nici pe Ghencea nu prea mergea, la „Templul fotbalului”, cum spuneam noi împătimiții, stadionului propriu, darămite să vadă cum era în deplasare pe un stadion ostil.

Dar până să începă meciul am avut la dispoziție câteva ore pentru a vizita Izmirul și pentru mici cumpărături de 5 dolari, atât ni s-a schimbat oficial din țară, dar culmea era că leii noștri socialiști, aveam să aflăm la mii de km de casă, erau valută forte acolo și astfel toți banii din buzunar, leii noștri adică, i-am schimbat pe lire turcești ca să cumpăr pentru acasă din celebrele lor specialități de cafea și dulciuri.

A început meciul, ce nebunie roș galbenă în tribune, atunci am văzut prima dată pe viu celebrele valuri ale fanaticilor și fantasticilor suporteri turci, care după primul gol marcat în poarta Stelei credeau că mai dau încă patru boabe, pentru că la un eventual 5-4 final ei s-ar fi calificat mai departe. Dar curând am marcat și noi și am egalat scorul.

Și ca o ironie a sortii portarul turc la o minge ușoară degajează fix în capul lui Pițurcă, vârful adulat și contestat al Stelei, iar arbitrul după câteva momente de ezitare sub presiunea gălăgioasă a tribunei galben-roșă anulează golul iar meciul se termina cu un fericit 1 la 1 pentru noi, romanii din tribune cât și pentru milioanele de romani din țară.

După meci ne regрупăm bucuroși în autocarele Alibabatur și ne întoarcem la aeroportul Izmirului. Acolo mi s-a făcut sete mai ales după uralele de bucurie pentru rezultatul bun obținut pe teren la care și noi, chiar din tribune simțeam că am contribuit, așa era pe atunci, erai trup și suflet lângă echipa iubită și la bine și la rău.

Deci fiind în aeroport mă duc la un chioșc să cer un pahar de apă.

Dar mi-au cerut 1 dolar iar eu de unde să mai am? așa că îmi întorc buzunarele pe dos și încep într-o româno-franco-italiană să le demonstrez că nu mai am bani, că le ofer bomboane turcești, din cele abia cumpărate și să laud frumusețea orientală a vânzătoarelor, ceea ce era adevărat iar picolițele râzând ne-au adus apă de la robinet pe gratis la grupul în care eram.

Și totuși s-a întâmplat ceva inedit.

În aeroport erau mai multe culoare iar noi ca să nu ne rătăcim, așteptam grupați după cum ne recunoșteam între noi ca să fim îndrumați la aeronave

Dar ce să vezi, de pe un culoar alăturat apar câteva grupulețe de câte doi-trei bărbați relativ tineri în costume de calitate de culoare închisă cu ochelari tip oglinda ca în filme. De-abia acasă mi s-a confirmat ceea ce bănuiam că erau de la servicii secrete străine, probabil de la CIA și ne făceau prin semne discrete oferta de a trece pe culoarul lor și de a schimba regimul

politic, adică să nu mai luăm avionul de București și să rămânem în Turcia de unde probabil, ulterior ne-ar fi preluat alții.

Ca militar dacă făceai acest gest erai și dezertor iar pedepsele erau foarte aspre.

Și totuși....dar stați să vedeți

Vin avioanele, ne tirăm spre București iar după alte câteva ore aterizam în negura dimineții pe Otopeni.

După niște formalități vamale rapide de după aterizare iau un autobuz de noapte care mă lasă în Piața Unirii iar apoi prin bunăvoința unui șofer de pe o mașină de salubritate, o stropitoare de fapt și încă vreo cinci stații de autobuz de mers pe jos ajung în Drumul Taberei, nemaivând bani de taxi iar transportul în comun încă nu era scos pe traseu.

Ajuns acasă, mă schimb în uniformă militară și pe la 9 ajung la minister.

Mă prezint la Șeful Direcției Înzestrare cum cereau regulamentele militare „Tovarășe gradul..., sunt” dar...n-am mai apucat să mă prezint regulamentar pentru că acesta îmi spune pe un ton ușurat „Bine ai venit” iar eu îi răspund în stilul personal „bine c-am venit că dacă nu veneam vă dădeamăștia afară”

A râs în hohote împreună cu locțiitorul său, prezent și el și m-au întrebat ce știu de celălalt coleg din Direcție ing. Litu, i-am răspuns că ne-am despărțit la aeroportul Otopeni la sosirea în țară.

Mă gândeam totuși că erau foarte îngrijorați pentru revenirea noastră mai ales că răspundeau de noi cu capul, adică cu funcția, cu serviciul, așa erau vremurile atunci.

Ulterior la o cafea cu nelipsita țigară, la capătul culoarului unde era permis fumatul, am auzit pe șoptite că de la Izmir ne-am întors ceva mai puțin, rămânând în Turcia câțiva participanți la deplasare de la alte unități centrale cum ar fi un șef de birou de la activități economice, un secretar de partid și un șef de sindicat. Voi mă întrebați de ce nu am rămas și eu?

Păi și acum, dacă as fi în aceeași situație aș proceda la fel și să vă explic de ce.

Pe vremea aceea fata mea, adică mama voastră de mai târziu avea numai patru ani iar părinții mei pensionari locuiau chiar în blocul pentru armată de lângă ministerul apărării din Drumul Taberei, tata fiind fost militar.

Eu la rândul-mi depusesem un jurământ față de țara mea.

Poate un gând năstrușnic pe care l-am avut pe aeroport, recunosc, m-ar fi făcut să intru pe culoar la băieții de la CIA, să-i salut și să le spun că am venit din greșală și să mă întorc la colegi dar gluma asta copilărească n-ar fi fost probabil gustată de mulți în țară și poate aș fi plătit scump.

Dar mie nu-mi pare rău că am revenit acasă pentru că m-am întors la familie, prieteni, colegi și pentru că am mers la meciurile următoare ale echipei de fotbal atât de mult iubite. *HAI STEAUA!!!!*

BĂTUTĂ-I CALEA

Bine! Și cum e biroul în care lucrezi tu? îl întreabă bunicul Emanuel pe nepotul lui cercetător al spațiului cosmic, în Japonia.

– E o încăpere foarte spațioasă, cu o cupolă pe care e desenat universul, cu multe ecrane uriașe și calculatoare pentru fiecare din colegii de birou, răspunde nepotul Andrei.

– Și ce cercetați voi acolo? continuă bunicul tirul întrebărilor.

– Istoria universului, de ce s-a produs Big Bang-ul, de ce există oamenii...

– Auzi, auzi! exclamă ghiduș bunicul. Îl căutați pe Dumnezeu să vă spună...continuă el, privindu-l adânc în ochi pe tânărul frumos de lângă el. Apoi, precipitat, întreabă: Cât s-a făcut ceasul?

– E opt, răspunde nepotul Andrei.

– Haide! Deja suntem în întârziere...a început slujba.

– Ajungem în două minute...mergem cu mașina mea!

– Eu nu merg cu mașina. Eu o iau pe potecă, cum fac de o viață. E ea cam pieptișă, dar am încă picioare bune, obiectează și argumentează, imediat, bunicul.

– Bine, cum vrei tu! consimte, supus, nepotul.

Cei doi pornesc spre biserica de lemn așezată pe vârful dealului din stânga râului. Biserică veche, adusă din alte meleaguri și reclădită acolo, în 1941, în timp de război, și cinstită și îngrijită, de-atunci, de locuitorii acestui orașel. Cărruia se născuse sub pașii celor care, pentru a scurta drumul, preferaseră să urce la biserică de-a dreptul dinspre râu. Prin grădinile celor ce aveau casele pe stânga râului.

– Și ce ai aflat până acum, nepoate? reia bunicul Grigore discuția întreruptă, după ce au ajuns și au început lupta cu cărruia abruptă.

– Oh! Am aflat atât de multe despre univers, încât nu pot termina până

ajungem la biserică, răspunde nepotul.

– Începe cu începutul și continuăm după somnul de după amiază, insistă bunicul Grigore.

– Somnul de după masă? Ce spui, bunicule? Mai există așa ceva?

– Ha, ha, ha, dar cum altfel? E lăsat de la Dumnezeu. Mai ales după masa de după slujbă, neabătut se merge la culcare.

– Atunci, hai să - ți spun. Ai auzit de particulele elementare din fizică? Cam de acest lucru mă ocup la serviciul meu.

– Ce sunt ele? întreabă bunicul.

– Aș putea zice că sunt cele mai mici particule aflate la baza universului... formulează nepotul și, imediat, completează răspunsul cu specificarea...descoperite de cercetători.

– Un fel de cărămizi...nevăzute, să-nțeleg? Cine le-a făcut? întreabă bunicul.

– Ei, aici e complicat...au apărut în procesul de evoluție a haosului inițial și sunt la baza materiei din care e făcut universul, spune nepotul.

– Universul l-a făcut Dumnezeu...deci ar fi vorba de particula lui Dumnezeu?... De aceasta am auzit.

– Da. I s-a zis și așa. Dar ea poartă numele de particula Higgs, după numele celui care a descoperit existența ei. Cercetătorii o mai numesc și neutrino.

– De ce i-au spus așa?

– Pentru că e neutră ca încărcătură electrică, adică nu are + sau - cum au toate celelalte particule, precum electronul, muonul, particula tau, quarkul... Și mai există și alte particule, dar toate au, fiecare, o antiparticulă.

– Andrei, te rog nu mă zăpăci, spune bunicul. Dacă îmi poți explica mai simplu, fă-o, dacă nu, înțeleg și...rămân la ce cred eu. Oricum, mai avem puțin și ajungem la biserică. Slujba a început deja. Vorbim, după ce se termină.

– Ai dreptate... nici n-am băgat de seamă că am ajuns în vârful potecii, spune Andrei.

– Îmi aduc aminte că...erai în clasa a șaptea, cred... Ai venit de la școală și mi-ai spus că ai luat un 10 la religie. Mai ții minte?

– Da! Am observat ce mult te-ai bucurat... răspunde Andrei cu un zâmbet suav în colțul gurii.

– Mi-ai spus că Doamna profesoară v-a promis că cine va recita Crezul va primi un 10... Mai știi Crezul, Andrei?

– Nu l-am mai spus de mult, recunoaște acesta.

– Înțeleg acest lucru. Lumea s-a schimbat, tu știi lucruri pe care eu poate nici nu mi le pot imagina. Andrei, Crezul și Tatăl nostru îți înalță sufletul spre cer și spre cel care a creat universul, cerul și pământul și l-a pus pe om Rege peste pământ.

– Cred că ai dreptate. În decursul istoriei, omul a înțeles că sufletul lui e particula lui Dumnezeu în trupul trecător, este de acord Andrei.

– Haide să intrăm! Mai vorbim după slujbă, spune bunicul Emanuel.

Bunicul Emanuel s-a dus la locul lui, lângă strănă, Andrei a rămas în naos, în partea dreaptă a iconostasului, rezervată bărbaților. L-au cucerit cântările care au umplut biserica cu glasurile tuturor celor aflați la slujbă, a simțit bucura de a se afla în bisericuța aceasta, în care multe generații au înălțat cu glasurile lor laude Creatorului. Nu se mai sătura să privească icoanele, picturi naive ale unui meșter din veacul al XVIII - lea. Le privea acum cu alți ochi, comparativ cu ochii băiețușului Andrei, pe care bunicul îl aducea, cu mulți ani în urmă, la împărțășit, în această biserică. Andrei a deschis gura când toți au spus Tatăl nostru și Crezul și a nimerit unele fragmente ale acestor rugăciuni pe care le știuse cândva.

La miruit, bunicul Grigore l-a prezentat pe Andrei preotului.

– El este nepotul meu care lucrează în Japonia, la un mare centru de cercetare a universului... Este cercetător... Este nepotul meu Andrei, îi spune el tânărului preot, proaspăt instalat ca paroh la vechea bisericuță.

– Mai puteți rămâne puțin după ce închei cu miruitul, să schimbăm două vorbe și să-l prezentăm pe nepot consiliului eparhial?

Bunicul Grigore s-a uitat spre Andrei, cerându-i încuviințare, din priviri. În sufletul lui exploda mândria, păcatul cel mare al tuturor muritorilor... Dar, cine-i dădea această mare bucurie? Bunul

Dumnezeu, desigur! Și Dumnezeu știe cum să bucure sufletul omului... Bunicul a citit încuviințarea în privirile nepotului său și a răspuns:

– Da, rămânem. Dar nu prea mult timp, pentru că ne așteaptă bunica Ilinca la masă.

Cei doi s-au retras spre perete, ca să nu -l încurce pe preotul Ioan să-și termine treaba. Andrei a privit mai îndeaproape pictura pereților de lemn ai bisericiuței, bunicul și-a privit nepotul – de-acum un bărbat frumos, cu privire curată și blândă. Când Părintele li s-a alăturat, Andrei a răspuns la întrebările acestuia.

– Așa s-a întâmplat să ajung să lucrez la Observatorul Kamioka de pe lângă Institutul de Cercetare a Radiațiilor Cosmice, de pe lângă Universitatea din Tokyo.

– Știi japoneza? întreabă părintele Ioan.

– Știu cat să mă descurc...

– Și... la serviciu cum te înțelegi cu colegii tăi?

– Toată lumea vorbește engleză. Toate comunicatele și materialele sunt în engleză. Și schimburile cu alte institute de cercetări din lume, tot în engleză...

– Și engleza unde ai învățat-o?

– Aici în țară am învățat-o. Cu Doamna profesoară Maria Popescu de la liceu. Și facultatea am făcut-o în engleză.

– Te – ai căsătorit? întreabă Părintele Ioan.

– Nu încă...

– Se va căsători curând, sper. Mi-aș dori să apuc să-l văd mire, aici, în bisericuța noastră... intervine bunicul Grigore.

– Am reținut ideea, Bunicule, spune, zâmbind, Andrei.

– Părinte, noi plecăm, acum. Ne așteaptă Ilinca acasă. Și mai avem multe de vorbit și el nu rămâne mult pe la noi..., spune Bunicul.

Cei doi au coborât cărăruia spre casă, cu grijă...Plouase puțin si poteca era cam alunecoasă.

– Fii atent, Andrei! Să nu aluneci...

– Bunicule, eu chiar ți-aș recomanda să schimbi traseul spre și de la biserică. Să mergi pe strada asfaltată.

– Nu e nevoie, am mușchii tari la picioare, după cât am urcat și coborât poteca asta...nu e niciun pericol, răspunde bunicul Grigore.

Bunicul Emanuel, bunica Ilinca și nepotul Andrei au stat la masă, au mai povestit câte ceva, apoi s-au retras fiecare

pentru siestă. Andrei a preferat să iasă în oraș, să se plimbe pe străzile pe care se plimbase, cândva, cu bicicleta, pe la terenul de fotbal unde bătuse mingea cu Iulian, cu Ionuț cel voinic, cu Andrei cel mic și cu alți băieți, în toate verile copilăriei lui. Când s-a întors, bunicul era deja instalat în fotoliul lui de pe terasă, pregătit cu multe întrebări pentru nepotul lui. S-au așezat toți trei în jurul măsuței pe care erau ceșcuțele cu ceai aburind și bunicul a reluat discuția de unde rămăsese dimineața.

– Mai spune-mi despre particule lui Dumnezeu.

– Știința numește această particulă elementară particula Higgs, după descoperitorul ei. În univers există multe particule elementare. Pentru ca noi să existăm, aceste particule se adună împreună și formează structuri complexe, stabile. Ce le determină să se adune? Forțele cosmice. Sunt identificate patru forțe cosmice care acționează asupra particulelor. Cea mai puternică este forța nucleară tare, care ține alături în cadrul nucleului atomic, protonii, neutronii și alte particule. Liantul ar fi neutrino. Neutrino se formează în Soare, este o particulă minusculă, neutră, infinit de ușoară, dar cu masă, totuși. Se găsește din abundență în tot universul, asemenea fotonului – particula elementară a luminii. Sunt cercetători care cred că neutrinii ar fi cei care au dus la dispariția antiparticulelor după Bing Bang, lăsându-ne într-un univers făcut exclusiv din materie.

– Adică cum? întreabă bunicul.

– Adică fiecare particulă elementară are o antiparticulă. Neutrino nu are. Este neutru. De aceea este liantul aflat la baza structurilor complexe stabile care, evoluând, au ajuns să formeze celulele vii.

– Ce spui!!! Păi, asta înseamnă că neutrino este particula lui Dumnezeu...E scânteia din sufletul omului, pe care chiar Creatorul a pus-o acolo!

Nepotul Andrei tace. Cum să reacționeze la un silogism atât de simplu? Cum să-i spună bunicului câte întrebări își așteaptă răspunsurile de la vajnicii cercetători robi ai misterele fascinante pe care vor să le descifreze, transmițând de la o generație la alta focul nestins al nevoii de a cunoaște Adevărul?

– Bunico, mai ai niște ceai? A fost foarte aromat. Mai vreau o ceașcă..., spune Andrei.

– Imediat, iubitule, imediat, răspunde bunica cu mare bucurie. Sigur că mai am. Dar... ia să-mi spui din ce crezi tu că am făcut eu ceaiul pe care l-ai băut? întreabă ea în timp ce se grăbește spre bucătărie.

– Cred că din flori de salcâm, răspunde Andrei.

– Da. așa este. Dar...am pus încă ceva...spune bunica Ilinca.

– Știu ce ai mai pus, bunico. Ai mai pus și... multă...multă iubire, bunico... spune Andrei cu o voce impregnată evident de o emoție abia stăpânită.

Bunica își continuă drumul spre bucătărie. Niciun semn că ar fi auzit vorbele lui Andrei. Numai ochii înlăcrimați au adus mărturie că bunica Ilinca avea auzul încă bun. Când s-a întors cu ceaiul, fața îi era luminată de un surâs plin de subînțelesuri.

– Trebuie să vă spun ceva. Concediul meu de anul viitor va fi în luna iunie. Voi ce treburi aveți în luna iunie? Terminați cu pusul în grădină?

– În principiu, terminăm, răspunde bunicul Emanuel.

– E bine, atunci! Bunicule, te rog citește hârtia asta, spune Andrei, înmânându-i-o.

Bunicul primește hârtia, își coboară ochelarii de pe frunte, citește și...rămâne pe gânduri.

– Ilinca, ascultă ce-ți citesc eu acum și spune-mi ce părere ai, spune bunicul. Citește apoi din nou hârtia, acum cu voce tare, rar, accentuând cuvintele ce i se păreau importante. Când termină de citit, își ridică privirile spre Ilinca.

– Cine semnează hârtia? întreabă Ilinca, cu tonul și vigilența fostei directoare de la Programe europene.

– Ambasadorul român în Japonia, cred, răspunde Bunicul.

– Da! Ambasada a emis acest document, pe baza multor alte avize obținute anterior, spune Andrei. În plicul acesta, sunt biletele de avion, adaugă el și-i dă plicul bunicii Ilinca.

– O lună de zile în Japonia! exclamă bunica. Emanuele, trebuie să-mi antrenez picioarele!!! Promit să urc și să cobor împreună cu tine cărăruia spre biserică, începând cu duminica viitoare...

– Și eu promit să-mi iau regulat crestorul, spune bunicul Emanuel, cu ochii sclipindu-i de bucurie, asemenea unui copil care a primit o minge nouă... Aveau pentru ce să se îngrijească... Japonia împreună cu nepotul...cu voia Lui, a neutrino!

CU PROFESORUL UJICĂ

Ion ajunsese la Bacău către ora șase după-amiază când îl sună colega Rodica, să-l întrebe dacă mai vine. Spuse fetei unde se află, și o să ajungă în aproximativ o oră și jumătate, la Iași, întrebând unde mergea pentru pregătirea celui de-al treilea referat, la doctoratul său în hipologie, ce-l făcea în Copou, la Universitatea Ion Ionescu de la Brad. Fata îi spuse să vină direct în biroul profesorului coordonator Vasile Ujică.

– Să trăiți domnule profesor, ce face mentorul meu? rosti bărbatul de cum intră.

– Bine, domnule inginer, să trăiți și bine ați venit! se grăbi să-l întâmpine plin de bunăvoință profesorul. Credeam că ajungeți mai târziu.

– Am mers bine, nu a fost foarte aglomerat, așa că am făcut cam patru ore de la Sfântu Gheorghe până aici, se destăinuie Ioan în timp ce scoase din geantă o lucrare de doctorat legată în albastru, pe care o întinse profesorului.

– Sunt așa de fericit pentru această lucrare, cum nu vă puteți închipui, domnule inginer. Mi-ați făcut o mare bucurie cu finalizarea ei. Sper și sunt în același timp sigur că și susținerea lucrării se va ridica la înălțimea nivelului științific, la calitatea și performanța întregului material ce compune această teză de doctorat.

– Mulțumesc mult domnule profesor, sunteți prea indulgent, dar vă asigur că susținerea va fi super, zău așa! răspunse emoționat Ioan Brâncoveanu.

– Nu, nu. Vorbesc cu toată seriozitatea și cu multă responsabilitate și în cunoștință de cauză, că până acum, de la volumul lui Filip, „Caii”, nu a mai fost realizată o astfel de lucrare.

– Atunci... vă rog, să-mi permiteți să vă spun că pe același fond, cu mici modificări necesare, am scos și o carte pe care am intitulat-o „Caii de sport”.

– Da? Chiar ai făcut și o carte? Se minună dascălul.

– Desigur! Ea va ieși de sub tipar în trei săptămâni, iar la susținere, evident, numai cu acordul dumneavoastră, am să aduc un număr suficient pentru fiecare dintre participanți, așa ca să lăsăm o imagine frumoasă, nu?.

– Este un lucru extraordinar, v-ați gândit foarte bine. Vă felicit din toată inima

pentru asta. O să-i uimiți pe toți! Vreau să vă spun că pe mine deja m-ați lăsat mut, domnule inginer, pe cuvânt de profesor.

– Sunt foarte bucuros că pot să vă fac această mică bucurie și sper ca la susținere să fiți și mai apreciat, chiar și de către dușmanii dumneavoastră, dacă-i aveți, arătându-le însă tuturor, o dată în plus, dacă mai era nevoie, înalta dumneavoastră valoare, atât pe plan științific, cât și uman.

– Domnule Brâncoveanu, pentru mine lucrarea asta este o auroră boreală pe bolta carierei mele academice, întrucât am reușit să duc la bun sfârșit, coordonarea unei lucrări la care am visat toată viața.

– Sunt foarte fericit și mă onorează faptul că, am avut cinstea și șansa de a fi eu cel care a contribuit la împlinirea, acestui vis.

– Domnu... Ioan...

– Vă mărturisesc că... eu sunt mai fericit, gândindu-mă că ceea ce am reușit împreună, sub îndrumarea dumneavoastră atentă, este cunoscută și reprezintă un plus de valoare fiind pusă în operă și o parte din experiența carierei mele de crescător.

– Dar și... a unui om care iubește foarte mult aceste extraordinare și superbe animale care sunt... caii de rasă.

Vizibil marcat de emoție, crescătorul de caii vorbea de parcă avea noduri în gât dar găsi puterea să continue:

– Am adus cu mine și un al doilea exemplar al lucrării pe care aș dori să-l dau mâine domnului prorector Vânturescu, care sunt sigur că o va aprecia.

– Domnule inginer, pe cuvânt domnule, parcă-mi citești gândurile. Eu mă gândeam cum să-i dau săptămâna viitoare, exemplarul meu. Dacă mai aveți una este foarte bine. Să o dați mâine chiar dumneavoastră. Cred că-l va impresiona, pentru că domnul prorector vă prețuiește mult, și... mai mult, a susținut sus și tare, să fiți cooptat ca profesor la Facultatea de Zootehnie de la noi.

– Am să merg pentru a-i da personal lucrarea, mâine dimineață.

– Sigur, ar fi cel mai bine așa. Cred că va fi încântat că mergeți dumneavoastră personal.

– Da, așa am să fac, domnule profesor. Acum fiind deja târziu, cred că ar trebui să mergem în oraș, să luăm masa.

– Este târziu, mai bine mergem să ne odihnim.

– Cum doriți dumneavoastră, conchise Ioan.

– Ne vedem mâine dimineață, după ce mergeți la prorector.

– Domnule profesor, este cel mai bine. Acum haideți să mergem, duc eu acasă!

– În câteva clipe sunt gata, rosti profesorul începând să strângă hârtiile întinse pe birou.

După câteva minute cei doi au ieșit din clădire și s-au îndreptat spre mașină.

Seara moțâia pe colinele Copoului, iar o lună albicioasă poleia liniștea urbei moldave, timp în care cei doi se îndreptau spre centru. Ajuns la adresa unde locuia profesorul Ujică, Ioan parcă în lateralul blocului și îl ajută pe profesor să coboare.

Dascălul se sprijini atent de clanța de fier a ușii de la bloc, iar Brâncoveanu se propti pe ambele picioare, ușor depărtate, cu capul sus, ținut cu demnitate, și întinse mâna către dascălul său, strângând-o într-un salut bărbătesc.

Din senin, după ce-i lăsă mâna liberă, privindu-l cu drag, i se adresă plin de considerație:

– La ce oră aveți un pic de timp pentru mine, mâine?

– Când doriți, domn' inginer! Când doriți! surâse gingaș venerabilul ieșean.

– Am să merg la Rectorat pe la ora zece, după care am să vin la dumneavoastră.

– Foarte bine, eu vă aștept cu o cafea, rosti Ujică cu glasul marcat de emoție.

– Bună seara și vă rog, să transmiteți sărutări de mâini, doamnei.

– Mulțumesc. Seara bună vă doresc, domnule inginer.

Astfel, cei doi s-au despărțit, profesorul îndreptându-se spre intrarea în apartamentul său de la parter, iar Ioan către hotelul Unirea, unde locuia de regulă în timpul vizitelor la Iași. După ce a primit cardul de la ușa camerei, bărbatul urcă și rămase acolo până a doua zi dimineață, când coborî la micul dejun.

Ușor dezamăgit de faptul că era obligat să renunțe la obișnuita-i alergare de dimineață, bărbatul servi masa apoi se îndreptă spre mașină. Așeză cu grijă pe bancheta din spate, geanta de piele în care avea exemplarul lucrării pentru prorectorul Vânturescu și se așeză la volan. Constată nemulțumit că nu putea ieși dar îi sări în ajutor băiatul din parcare care îi făcu loc împingând o altă mașină și ghidându-l atent.

– Salut tinere, zise Ioan prin geamul deschis adresându-i-se studentului care lucra în parcare pentru a-și putea plăti taxele. Mulțumesc pentru ajutor și îți doresc succes la studii!

– Mulțumesc frumos, șefule, zise studentul băgând în buzunar bancnota întinsă de Ioan.

Mașina țâșni spre bulevardul Copou, făcu un scurt viraj la dreapta și urcă pe lângă parc spre Facultate. În fața

universității parcă, luă geanta pe umăr și se-ndreptă spre intrare. Pe holurile Facultății de Agronomie se simțea un miros ciudat, puțin înecăcios și acru, provenit din laboratoarele de chimie, situate în vecinătate.

În timp ce parcurgea culoarul ce ducea spre Rectorat, salută și schimbă câteva cuvinte cu secretara de la Zootehnie. Ajuns în fața ușii prorectorului Vânturescu, după ce bătu de două ori, Ioan intră în biroul acestuia.

Dincolo de ușă descoperi o încăpere mare unde, în partea de est a acesteia, trona o bibliotecă plină cu cărți așezate ordonat alături de multe volume de strictă specialitate.

Profesorul, care scria ceva la birou, se sculă rapid așezându-și ținuta și își întâmpină musafirul, abordând instant un zâmbet cald pe față.

– Bine ați venit la Iași, domnule doctorand. Mă bucur să vă văd din nou.

– Bine v-am găsit domnule profesor. Și eu sunt încântat să vă revăd, dar sunt foarte supărat că nu ați vizitat și clubul meu, în timpul scurtei vizite de la București.

– Vor mai fi ocazii, nu fiți supărat, domnule! răspunse prorectorul oferindu-i un fotoliu pentru a lua loc, pozând cu un zâmbet sincer pe fața sa, lunguiață.

– Vă aștept cu drag, oricând doriți dumneavoastră! zise către interlocutorul său inginerul, care între timp umbla prin geanta din piele de unde scoase cu grijă lucrarea de doctorat, pe care o scoase atent și o puse pe masă, apoi rosti, ferm:

– Vă rog să binevoiți a-mi face bucuria și cinstea, de a primi acest exemplar al lucrării mele de doctorat, care, este special pentru dumneavoastră. Dar vă invit cu bucurie și la susținere, peste circa o lună.

– Mulțumesc domnule inginer, sunt onorat să primesc o astfel de lucrare în original, mai ales din partea unei personalități din domeniul zootehniei, așa... cum sunteți dumneavoastră. Este un moment încărcat de emoție și satisfacție pentru amândoi și vă asigur că prețuiesc gestul dumneavoastră.

– Sunteți prea generos, domnule Vânturescu. Vă mulțumesc pentru aprecieri, sperând ca după susținere să rămân în colectivul elevat al acestei instituții, adăugă Ioan.

– Aș fi încântat și vă asigur de întregul meu sprijin așa cum de altfel am mai discutat, domnule inginer.

– Mi-aș dori ca în fiecare an, să fac două-trei lucrări științifice de profil pe care să le susțin la simpozioanele științifice care sunt organizate aici. Luați asta ca... o promisiune.

Când cei doi discutau chestiuni științifice, prin geamul deschis răsună glasurile zgloabii ale unui grup de studenți de la Horticultură, care trebăluiau prin grădina de sud a institutului agricol din

capitala Moldovei, conduși de către o profesoară vorbărească, care îi tot, indemnă, la treabă.

– Domnule Brâncoveanu, am urmărit cu atenție lucrările dumneavoastră de până acum, care, să vă spun sincer, m-au impresionat. Mă așteptam să fie apreciate de specialiștii în zootehnie, dar mărturisesc că nu credeam ca un om care, fără îndoială, este un bun practician, să fie atât de specializat și în știința hipologiei.

– Sunt copleșit de aprecierile dumneavoastră și vă mulțumesc foarte mult, răspunse inginerul pe un ton jovial.

– Asta-i realitatea, aș dori sincer să avem mai mulți colaboratori sau cadre didactice de calibrul dumneavoastră, adăugă fericit, profesorul.

– Cred că pentru aceasta este nevoie nu numai de multă practică și pregătire în specialitate, ci și de oameni care pun mult suflet în ceea ce fac. Sau ar trebui să facă mai mult în domeniu, apoi, mai este nevoie și de multă, foarte multă iubire, dar și prețuire pentru animalele acestea nobile care sunt, caii. Puțini sunt cei care au și pregătirea științifică necesară și mai ales practica în domeniul acesta complicat.

– Da, așa este. Pregătirea este prima condiție, răspunse prorectorul.

– Știți domnule profesor, expresia unui mare jocheu englez, Lester Pigott?

– Să fiu sincer, nu o știu! răspunse încurcat profesorul, zâmbind jenat.

– „*Lauda și critica ar trebui tratate la fel, deoarece este o mare slăbiciune să fii prins de oricare dintre ele*”, rosti pe un ton apăsător crescătorul, zâmbind cu tâlc.

– Interesantă expresie, zău așa! Văd că știți lucruri necunoscute nouă, domnule inginer. Dar, domnia voastră, umblă în lcuri, neaccesibile nouă, așa că...

– Domnule profesor, eu voi fi mereu alături de Universitatea din Iași. Promit că nu voi lipsi niciodată de lângă dumneavoastră dacă sunt solicitat în domeniul meu, răspunse Ioan cu mândrie.

– Mulțumesc domnule inginer, pentru intenție dar...și pentru lucrare.

– Cu plăcere. Sper din toată inima că veți participa la susținerea lucrării mele de doctorat.

– Vă promit că nu voi lipsi, domnule!

– Vă mulțumesc. Acum am să plec la Facultate, răspunse Ioan.

– Salutați-l pe domnul profesor Ujică, spuse scurt Vânturescu în timp ce-și conducea oaspetele către ușă.

După ce ieși din biroul prorectorului, inginerul se-ndreptă spre ieșire, traversă strada către locul de parcare al mașinii pregătit să se-ndrepte spre facultate.

Institutul Agronomic, construit pe una dintre cele șapte coline ale Iașiului, era pus pe-o coamă care domina zona, având la bază o vale unde se cultiva viță de vie. La stânga, la numai 50 de metri, era capătul tramvaiului care întorcea într-un giratoriu unde trona o fântână arteziană cu

trei terase curgătoare. Balcoanele și geamurile institutului ieșean, construit în stil brâncovenesc, dădeau pe trei laturi spre parcurile pline de pomi și vegetație de tot felul, iar ce-a de-a patra latură dădea spre șoseaua pe care erau plantați castani.

Printre pomi Ioan o zări însă pe colega sa Rodica, care mergea cu nonșalanță către același obiectiv probabil. Fără să scape ocazia de a schimba două vorbe cu ea, bărbatul i se adresa din mers:

– Ce faci colega?

– Merg să-l văd pe domn' profesor, domnule inginer. De ce?

– Hai, urcă sus să mergi cu mine cu mașina pentru că și eu merg tot la facultate.

– Uite ce norocoasă sunt! Bine, mulțumesc, am să merg cu dumneavoastră dar o să ne vadă lumea și-o să ne scoată vorbe, zise fata roșind.

– Rodica dragă, gura lumii-i slobodă și nu o astupă decât pământul, nu? Parcă așa spune o expresie din popor!

– Da, așa este, dar se apropie susținerea și veți veni cu toată familia, așa că n-aș vrea s-aveți neplăceri din cauza mea, sau a unor vorbe aruncate-n vânt de cine știe cine...

– Soția și familia mea sunt de calitate, apoi mă cunosc foarte bine. Ei îmi știu valoarea și comportamentul meu în societate, draga mea colegă.

– Haideți să mergem atunci, spuse fata care își trase ușor eșarfa de mătase purtată peste o bluză de pânză topită, prin care se vedea conturul expresiv al sânilor ascunși într-un sutien dantelat.

– Cum stai cu lucrarea ta, când o termini și când o vei susține? Aș vrea să vin și eu să particip c-am înțeles că ai o temă foarte interesantă.

– Cred că până la anul în martie nu pot termina studiul iar lucrarea nu mai devreme de august. Deci este posibil să o susțin înainte de începerea anului universitar.

– Deci prin toamnă, domnișoară?

– Da, așa cred că va fi. Dar depinde foarte mult de domnul profesor, căci nu știu cum se face, dar mereu trebuie să depindem de cineva, zise fata cu un zâmbet șagalic.

Tot discutând cei doi au ajuns în fața facultății, unde inginerul parcă mașina, luă punga cu cele câteva mici atenții aduse de la București și împreună cu tânăra străbătură alea umbră de tei și castani. Amândoi au urcat scările de la intrare iar în hol dădură nas în nas cu profesorul Siminescu cu care Ioan schimbă câteva amabilități, după care au mers direct la cabinetul profesorului.

– Ce faceți frumoșilor? Cum de ați venit împreună? întrebă profesorul plin de uimire.

– Am adunat-o de pe stradă, domn' profesor. Colega mea umbla prin oraș după băieți, răspunse râzând Ioan.

– Glumește, domnule profesor. Veneam pe stradă spre facultate și amabil ca întotdeauna m-a luat cu mașina domniei sale.

– Deci ai venit ca o regină, la studii, nu?

– Așa se poate spune. Am venit cu un șofer de valoare, așa că poziția mea este și mai mare, nu? Rosti interrogativ, fata.

– Da, așa o fi, completă sarcastic Ioan.

– Măi copii, nu vă mai jucați și treceți la treabă, zise profesorul celor doi doctoranzi.

– Da domn' profesor. Spuneți-mi ce trebuie să fac, zise Rodica.

– Te rog, dragă, să duci tabelele astea corectate domnului Siminescu. Roagă-l să le introducă în calculator și să-mi facă un tabel cu datele după prelucrare, iar când este gata, îl rog să aducă tabelul la mine, la cabinet, să-l văd.

– Așa am să fac. Să știți că am aici. rezultatul de la ultima deplasare la Vaslui. Am să le dau și pe acestea, apoi le vom discuta împreună, dacă nu aveți nimic, împotriva.

– Da, foarte bine.

– Ce facem cu măsurătorile la caii de la echipa hipică din Iași, pe care domnul Mihălcioiu încă nu le-a făcut? se interesa moldoveanca din Chișinău.

– Să fie sănătos, este târziu. Domnul inginer a tipărit lucrarea și a dat-o comisiei, așa că...

– Așa repede a terminat colegul meu, lucrarea? se miră Rodica, privind admirativ.

– Da, pentru că din toate generațiile de doctoranzi pe care i-am avut în cei 30 de ani, domnul Brâncoveanu este cel mai serios și cel mai conștiincios.

– Sunt norocoasă și mândră că am șansa de a avea coleg un astfel de om.

– Dar mai ales sunt foarte fericită că am fost selecționată de domnul inginer în echipa de colaboratori a domniei sale pentru o lucrare deosebită care are ca temă hipismul.

– Rodica dragă, nu știu la voi, în Republica Moldova, ce a fost publicat în domeniul hipic, dar la noi nu a mai fost publicată o carte cu subiect din acest domeniu de peste 60 de ani, făcând excepție câteva lucrări sectoriale ale câtorva directori de pe la hergheliile de stat, apărute pe vremea lui Ceușescu.

– Nici la noi domnule profesor nu au mai fost realizate astfel de lucrări.

– Mai mult, nici echitația nu este așa dezvoltată ca în România, iar la noi cursele de cai sunt inexistente, spuse fata cu un profund regret în glas.

– Și ce-ați făcut? întrebă profesorul.

– Mai nimic...

– Este adevărat ce spune, adăugă Ioan, care continuă.

– Eu am angajat trei călăreți de la Chișinău, pe care i-am ținut șase luni, dar care nu s-au dovedit serioși. Au plecat

înapoi, acolo neavând ce face. Au preferat să stea decât să devină sportivi cu experiență, să acumuleze cunoștințe, pe care apoi să le transmită tinerilor din Chișinău. Dar știți cum este: „unde nu-i cap, vai de picioare”, continuă inginerul pe un ton retoric.

– Da, se poate spune și așa. Uite și la noi, băiatul ăsta pe care l-am cooptat la facultate, este și antrenor la echipa hipică din Iași, la Hipodrom cum spunem noi. El în loc să fie alături de dumneata, el aduce după trei luni măsurătorile de la caii săi, când puteau fi făcute în câteva ore. Dar se pare că nu iubește caii așa cum îi iubești dumneata, zise cu regret în glas bătrânul profesor de cabaline de la Iași.

– Domnule profesor, numai ce faci cu sufletul poate să dăinuie!

– Așa este domnule inginer. Din păcate aveți mare dreptate!

– Cei care intră în științele zootehnice trebuie să știe din start cu ce se mănâncă această activitate, iar dacă nu iubesc animalele, nu au nici un viitor în meserie, continuă crescătorul.

– Sunt și mulți oportuniști. Vor să facă ceva fără să aibă atracție sau pasiune pentru domeniul ales. Numai cei care fac sacrificii pe altarul meseriei alese, pot fi numiți adevărați specialiști, rosti Ioan cu nostalgie.

– Aici aveți mare dreptate, răspunse Rodica. Pot mărturisi că ce spuneți este confirmat de lucruri din memoria mea. Îmi amintesc viața dusă de tata, care a fost medic veterinar timp de peste 30 de ani, la Cociulia.

– Serios, era veterinar? întrebă curios bărbatul.

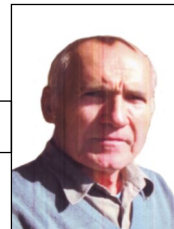
– Noaptea pleca de acasă, prin vânt, ploaie, prin noroi, pentru a salva sau ajuta o vacă ce făta, sau un cal ce avea colică. Stătea cinci-șase ore pentru tratament, apoi venea acasă de multe ori neplătit, căci proprietarii erau oameni sărmani și nu aveau întotdeauna cu ce plăti sau îl plăteau cu produse peste ceva... timp. Dar niciodată nu s-a plâns și niciodată nu a refuzat pe nimeni.

– Astea-s plăcerile și uneori dezavantajele meseriei, draga mea. Dar așa cum spui întărește ideea mea, care susține că, fără dragoste nu poți să faci meserie adevărată, completă pe un ton părintesc profesorul Ujică.

– Meseria este ca femeia. Cu cât o înconjură cu mai multă atenție, dragoste și pasiune, cu atât îți dă satisfacții mai mari, rosti Ioan pe un ton plin de mister.

– Așa să fie măi, Rodica? Tu ce spui de maxima enunțată atât de elegant și de comparația făcută de către colegul tau?

– Domnul inginer este mai copt, ca să zic așa, decât mine. Așa că, experiența de viață a domniei sale, îi poate permite sintetizarea mai profundă a unor stări pe care eu nu le-am putut trăi, datorită vârstei pe care o am, nu! răspunse fata cu înțelepciune și timiditate.

JURNAL DE CREAȚIE – 2005

Ianuarie

Luni 03 – M-am culcat spre ora 4.45 în zori, după ce m-a ținut treaz un text pe care l-am numit – *Atenție, se scrie!*. Este despre soarta scrisului literar la ora aceasta în România și statutul literatului, a scriitorului. Ceva între dulce și amar, cu ironie, gravitate – disperare - consolare. L-aș trimite revistei *Ziua literară* sau oricărei alte reviste cu o difuzare mai bună. Către ora opt am plecat spre locul de muncă – la Biblioteca de care mi se făcuse dor, după aritea zile de stat acasă. Așadar; - *Atenție* la ce se scrie și la cine scrie!

Marți – 04 – Textul scris azi noapte se referă la articolul junelui obscur Ciprian Șiulea – „*O propunere*”, apărut în revista „*Adevărul literar și artistic nr.740/26 oct.2004*”, articol care a provocat deja iritare printre scriitori, fără reacții tranșante. Față de ceilalți confrăți, eu fac o legătură cu Statutul Uniunii Scriitorilor, pe care Șiulea nu-l cunoaște și care nu cred să-i producă vreun interes, el nefiind membru al breslei noastre. Mi-am recitat articolul de mai multe ori și încerc să ofer acum un posibil răspuns cât mai neutru, mai nuanțat și constructiv, mai ales că, din câte știu, în luna februarie va avea loc *Adunarea Generală a U.S.R.*, Junele Ciprian Șiulea și-a ales bine momentul și de aceea este extrem de dur față de U.S.R., cerînd lichidarea ei, desființarea acestei „organizații sclerotice”, cum o numește el, cu suficiență și dispreț. Îl atacă urît și pe Eugen Uricaru, în postura sa de Președinte ales în funcție.

Miercuri 05 – „*Le fait litteraire est là dialectique qui joué entre texte et lecteur*”, spune Michael Riffaterre în „*production du texte*”, 1979, Seuil, Paris.. Așadar, „Faptul literar este dialectica unui joc între text și lector”. Eu mă îndoiesc de dialectica asta, văzută ca un joc oarecare. Depinde mai ales de calitatea celor doi lectori, de apropierea sau depărtarea lor, ca poli ai unei tensiuni dialectice. Faza și noul, lumina produsă sau scurtcircuitul, ca în electricitate. Dar cum văd eu critica în prezentul literaturii, abia dacă luminează un bec chior și nicidecum un candelabru cu o feerie de lumini.

Joi 06 – „*Botezul Domnului (Dumnezeiasca arătare)*”, scrie în dreptul zilei de astăzi a Calendarului ortodox din

peretele camerei. În limbajul uzual, azi este Boboteaza și, conform tradiției locale, ar fi trebuit să fie gerul Bobotezei. Numai că „Dumnezeiasca arătare” a Soarelui pe cer, făcu în așa fel ca spațiul vieții zilei de azi, să fie încălzit pînă la plus 12 grade celsius. Cum ar veni, azi serbăm Boboteaza la temperatură de Paște. Nici Sfînta Natură nu mai e aceea de altădată, nici măcar cum era în timpul copilăriei mele din anii '60 cînd mergeam cu colindatul, Pomul sau cu Steaua. Nu am mai văzut nămeți mari și ger ca atunci. Acum văd un mare tîmbălău la posturile de radio și T.V., pornind chipurile de la declarațiile – bombă ale Președintelui Băsescu în primul interviu publicat azi în *Adevărul*. Clocot mediatic, inflație de analiști politici, de prooroci și Mesia de 2 bani care prevăd cutremure politice și sociale în viitorul apropiat.

Vineri 07 – Mi-am făcut cale pînă la Uniunea Scriitorilor și la Asociație să mai văd ce vînt bate pe la breasla mea cea nobilă a literelor române. Am putut să discut vreo 10 minute cu Eugen Uricaru, care părea mai relaxat, fiind singur. I-am amintit de articolul lui Șiulea, de anul trecut, în care cerea lichidarea U.S.R. Eugen Uricaru îmi povesti și despre un alt articol al lui Mircea Cărtărescu din 26 decembrie, publicat în *Jurnalul Național*, de care nu știam și care-i mult mai grav, venind din interiorul breslei. Eugen Uricaru, fostul meu coleg și prieten din perioada începutului, a debutului în revista *Ateneu* și a studenției mele la Institutul Pedagogic din Bacău (anii 1965 -1968), îmi spune că există o clică întreagă, dornică să pună mîna pe Uniunea Scriitorilor sau s-o distrugă. Asta e ideea care se desprinde din tot comportamentul lor. Va trebui să citesc de urgență acest articol rău al lui M. Cărtărescu, diamantul „*Orbitor*” al U.S.R. pe care o iubește colosal și pătimaș.

Sîmbătă 08 – O zi foarte frumoasă, senină și caldă, ca ochii unui copil. Am decis cu Ela să mergem la Roșu – Chiajna, pentru aer proaspăt, aer curat, cu soare și poate un grătar. Am reușit să facem, mai mult decît o relaxare benefică, după îmbîxeala resimțită, a sărbătorilor petrecute fără prea multă mișcare. Așa că am curățat o parte din pomii fructiferi, vrea 15 din toți cei vreo 50. Le-am

organizat coronamentul regal pentru viitoarea recoltă, Unii au crescut, sunt deja mari și viguroși, iar, eu nu am o scară.

Duminică 09 – În cursul anului trecut am reușit să public în revista lunară *Caiete critice* vreo 5-6 articole, ceea ce mi se pare foarte puțin. Acum prin faptul că apariția s-a mai stabilizat, ea apărând într-adevăr în fiecare lună, voi căuta să-mi mențin colaborarea, măcar cu un articol sau cronică pentru fiecare număr. Volumul de poezii abia început, mi-a rămas o metaforă memorabilă: *Cîntec cu ceas*. Am început să lucrez la el pentru a-l reface complet. Am întrezărit o soluție radicală și novatoare de concepție a organizării textelor, a structurării conținutului tematicii centrale a întregii cărți. Realitatea, viața zilnică în care mă dizolv lent ca o pastilă aruncată într-un pahar cu apă, mă determină, mă obligă la adoptarea unui alt stil de a-mi scrie poezia. Simt asta ca pe o presiune asupra limbajului, făcută de chiar viața reală.

Marți 11 – Monotonie la revista *Caiete critice*, cu Mihai Milca, Bogdan Popescu, Mircea Cau, Dinu Pătulea, însoțit de Maestrul de ceremonii Călin Căliman, secretar general de redacție. Domnul Eugen Simion a stat vreo 30 de minute, fără a fi în cea mai bună dispoziție. L-am văzut pentru prima dată supărat și nervos. Colaborări la *Caiete*, sporadice, slabe, persoane de la care aștepta un semnal de luni de zile (B.Popescu), s-au dat la fund, atacuri „în haită”, cum spune Profesorul, asupra instituțiilor importante de cultură – Uniunea Scriitorilor, Academia Română, Teatrul Național, etc. Sunt vîinate posturi grase, bine plătite, poziții ierarhice, titluri academice. Profesorul amintea că la Universitate nu i s-a mai dat ore, pe motiv că nu a adus o cerere în acest sens. Cum ar veni: I.B. Lefter, M.Angheliescu, M.Cărtărescu, Simona Popescu, et. Comp., i-au cam dat papucii ilustrului Profesor. Ceva similar s-a petrecut de mult și cu George Călinescu. Grele și urîte vremuri.

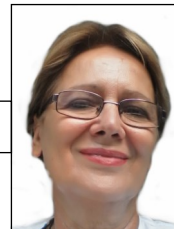
„E de ajuns de greu pe lumea asta / și mai greu de ajuns / pe lumea cealaltă / utopică. / E mult mai complicat să pleci / din cea reală / pe care o lași în urmă / a nimănui și goală. / Plecarea ți-o poți pregăti singur / metodic / cu artă și voință / sau ți-o pregătesc alții / cunoscuți sau necunoscuți / Destinația e nesigură / și necunoscută atît la sosire / cît și la plecare. / Asta e clar pentru fiecare”. Poemul are ca titlu *Destinația* și l-am scris în autobuzul 136, într-un carnețel, venind de la Roșu spre casa din Adrian 20, azi 12 ianuarie 2005, într-o inspirație spontană.

Joi 13 – Ieri a fost o zi de primăvară, cu plus 15-16 grade. Am tăiat ramurile uscate sau pe cele lacome, la pomii din livadă. Mi-am coafat frumoșii mei pomi și am reușit să fac chiar primele săpături printre butucii de vie. Mă simt excelent după efortul fizic făcut între orele 13 – 18, timp în care Ela

mi-a ținut locul la bibliotecă. Refugiul în universul vegetal îmi face bine acum, mă regenerează. Din Bacău, Domnul Budău îmi spune că a pus la poștă antologia sa „*Bacăul literar*” pe 31 decembrie, dar coletul nu a ajuns nici azi. Profesorul Eugen Simion m-a întrebat dacă mi-am cumpărat „*Dicționarul general al Literaturii Române*”, cele 2 volume AB și CD apărute recent la Editura „Univers Enciclopedic”, la prețul de 800.000 lei. Figurez și eu în primul volum la litera B, printr-o prezentare sumară și obiectivă a scrierilor mele, făcută de tînărul critic literar Daniel Cristea Enache. D-nul Simion îmi spune că dacă îl iau direct din editură, reducerea este de 20%. Dar cu ce? Cu ramurile tăiate ale pomilor? Caut o soluție și nu o găsesc. N-am găsit-o încă. Trebuie să existe ea pe undeva, poate că mă caută și nu m-a găsit. Mă consolez cu faptul că mi-am curățat lotul de pomi fructiferi din livadă, sursa mea benefică de viață, de forță și liniște creatoare pentru mine și familie.

Vineri 14 – Cîți oameni mai văd și cîți oameni fac efortul de a mai asculta culoarea și cîntecul curgător al vieții acesteia, *un cîntec viu – cu ceas*, al lor și al întregului univers înconjurător. Cred că foarte puțini. Zguduirea planetei noastre la centura de foc, din Asia, îmi aminti de Atlantida, cu realitatea lumii ei, dispărută și rămasă în legende, povești și mituri. Totul se pierde în *noaptea gravitației*, totul dispare fără urmă în *Gravitația* telurică eternă. Trăim în sclavia secunde. Asta se poate vedea de fiecare la orice pas. Corupție și decadență, asta-i emblema lumii acestor ani. Astă seară, la *Caiete*, am predat lui D.C.Enache discheta cu răspunsurile la chestionarul său și și al lui Mihai Iovănel, referitor la generația 2000. Apoi cu prietenul meu Călin Căliman și Oana Soare, ne-am deplasat la subredacția de la Rond.

Sîmbătă 15 – Simt cuvîntul cum se descompune în mine și eu la rîndul meu în el. Spre un alt cuvînt esențial sau cu totul comun. Două fraze ale lui Francis Fukuyama din *Sfîrșitul istoriei* mă relaxează. Sfîrșitul istoriei va fi o epocă foarte tristă. În perioada postistorică nu va mai exista nici artă, nici filozofie, ci doar o îngrijire perpetuă a muzeului istoriei umane”. Care muzeu, Maestre? Va mai exista vreun muzeu? Va mai fi ceva funcțional și mai ales, va mai fi de folos cuiva acest „muzeu al istoriei umane”? Tot azi între orele 11-12 a trecut pe la Biblioteca Daniel Cristea Enache. I-am împrumutat „*Croniclele optimistului*” de G. Călinescu, ediția 1964. El a rămas încîntat de locul meu de muncă, văzîndu-mă înconjurat de cele 60.000 de cărți, adevărate comori ale spiritului multe dintre ele, iar altele atinse, infestate deja de virusul ideologiei comuniste. M-am întreținut cu Daniel la o cafea și un nectar de prune făcut de Ela. Nectarul vieții se consumă numai în stare proaspătă și cu oameni buni.

MEDICINĂ ȘI TRADIȚIE ÎN SATUL ROMÂNESC

Destinul nostru, de cele mai multe, ori poate fi legat de poveștile pe care le-am trăit sau ne-au fost spuse în copilărie, iar copilăria mea a fost una extrem de fericită pentru că a fost bogată în povești. O spun mereu ca pe o formă de recunoștință, iar dacă povestesc și scriu despre asta, o fac ca pe o datorie a inimii față de îngerii care m-au însoțit din cer și de pe pământ. Depun mărturie că există îngeri, protectori văzuți și nevăzuți care ne însoțesc peste tot și ne feresc de pericole, dar care, totodată, ne bagă bucuria în suflet, prin întâmplări și momente de grație pe care ni le scot în cale. Pe timpul copilăriei mele nu erau oameni săraci și bogați, ci doar oameni bucuuroși sau triști, dar zâmbetul și buna cuviință cu care tratezi oamenii și evenimentele făceau parte din zestrea unei familii. Fără îngeri, probabil am fi totți săraci și expuși în fiecare moment la un accident, agresiune sau boală.

Primul limbaj al copilului pe care îl învață înainte de a vorbi limba mamei sale este limbajul naturii. El devine atent întâi la zgomotele vântului, al păsărilor, al ploii, al clipocitului apei în care îi place să arunce cu pietre, al animalelor de lângă casă pe care le imită. Acesta este logosul naturii cu care copilul se împrietenește. Aleargă după fluturi, după gărgărițe, miroase florile din grădină, mângâie animalele și se bucură tegumentar de atingerea blăniței lor. Dacă un copil, înainte de a vorbi, învață limbajul naturii în care se cufundă și râde fericit, acel copil primește primele setări, primele amintiri care îi vor regla de la început echilibrul interior, cele mai grațioase emoții, și va descărca endorfinele pe care creierul le va accesa toată viața. Ce se întâmplă cu copilul rupt de natură și crescut în spații închise ca într-o colivie, cu acces la imagini gata procesate, culori intense, fără emoții asociate, fără descoperiri personale? Acel copil va avea un creier agtreat din exterior, suprasolicitat, care pornește la drum fără o bază de susținere treptată a acumulărilor, tot așa cum la construcția unei case se începe de la etajul doi, fără etajul unu și temelie. Copilul vorbește imitând sunetele naturii pentru care filogenetic are pregătiți

primii senzori și apoi pronunță cuvintele. Legătura natură-emoție-sunet-memorie va reprezenta țesătura primară pe care se vor așeza informațiile și odată cu ele limbajul. Așa se explică instalarea tulburărilor din spectrul autist la copiii care nu se bucură de natură în primele luni sau primii ani de viață.

Ce vreau să spun prin această lungă digresiune este că primul logos de care are nevoie omul este natura. Natura, prin logosul ei subtil îi activează omului centrii profunzi, aflați la nivelul hipocampului, al creierului emoțional, vechi, de unde află, printre altele, ce îl ajută, ce îl apără de stările de dezechilibru fizic și psihic, de accidente, boli. Adică, la nivelul acestui creier activat în prima copilărie prin cunoaștere directă a naturii, întâmplări și povești emoționante, se află îngerii noștri, care ne vor însoți toată viața. De reținut, literatura pentru copii, dacă este adecvată și cuprinde învățături, este terapeutică, iar profilaxia pentru boli psihice începe odată cu poveștile spuse de mame copiilor, și de gradul de empatie cu lumea pe care le cuprinde. Un creier sănătos este un creier echilibrat, cu toate zonele emoționale și de cunoaștere corect activate în prima copilărie.

În satul mamei mele, unde am crescut în primii ani de copilărie, nu exista medic, iar dacă venea câte unul prin repartitie obligatorie, nu stătea mult pentru că lumea nu prea îi deschidea cabinetul. Fiecare familie avea propria ei farmacie de plante medicinale, care ocupa un dulap întreg și de unde se răspândeau în casă tot felul de miresme și arome deosebite, muguri de brad, mentă, mușetel, găbenele, lămâiță, busuioc, hrean, mărar, săcărică, lavandă, valeriană, uscate sau macerate în alcool, afine, coacăze, merișor, etc... Poetul și medicul Vasile Voiculescu a lăsat o culegere amplă și interesantă despre plante și rolul lor terapeutic. Ele nu erau cumpărate, pentru că nici nu existau plafare, ci erau culese în anumite condiții, la anumite ore ale dimineții, cu mâinile curate, într-o stare de liniște sufletească, pentru a nu modifica prea mult vibrația plantei, aflată în stare de alertă și durere. Fiecare plantă

are o anumită vibrație cu care intră în comunicare cu celelalte plante, are emoții și are limbaj, un limbaj pe care oamenii foarte sensibili îl percep în starea pe care o resimt în preajma ei. Plantele, de la om la om pot transmite o anumită atitudine, irizare, parfum, culoare, mlădiere, pot fi stresate, temătoare sau bucuroase. Dacă auzul oamenilor ar fi reglat pe frecvența plantelor, ar fi fermecat de muzica lor, care este una terapeutică. Energia plantei se poate transforma în muzică prin tehnici de percepție și amplificare. Legătura dintre plantă și ființa umană este o formă de relație spirituală, pentru că plantele au forma lor de inteligență și conștiință. Decodificarea limbajului plantelor este o artă pe care o reușesc poeții, atunci când poezia nu este doar tehnică ci este o traducere a unui limbaj nonverbal, dar vibrational, în altul, ceea ce reușesc poeții cu har. "Aud materia plângând... Bacovia" sau "Eu nu strivesc corola de minuni a lumii"...Lucian Blaga.

Astăzi există o tehnică terapeutică de prelucrare a muzicii, sunetelor din natură, neuromuzica, și folosită în metoda Neurofeedback. Rezultă o muzică de relaxare și de conectare cu echilibrul planetar prin alternarea frecvențelor benefice, adevărate concerte interspecii ale materiei prin intermediul unor instrumente, dispozitive, care măsoară diferența de potențial dintre doi electrozi. Un electrod se așează pe frunză și celălalt pe rădăcină, iar din diferența lor de potențial, rezultă un impuls care, trecut printr-un amplificator dezvoltat, crează o notă muzicală.

Putem gândi, astfel, că limba este o sumă de simboluri și informații care translatează logoul mediului în limbaj uman, iar creierul nostru este procesorul. Avem capacitatea înăscută de a codifica limbajul și muzica plantelor chiar și din punct de vedere terapeutic. Sunt sunete și mirosuri diferite când planta se simte bine sau rău. Mă pot gândi că atunci când un cioban cântă la fluier, vibrația ciobanului se îmbină cu a lemnului, care cântă și el, sigur, cu efect terapeutic și liniștitor pentru oi.

În zona unde am copilărit eu, și la timpul acela, cu vreo șase decenii în urmă, oamenii aveau această capacitate extraordinară de a comunica cu plantele, de a le intui beneficiile terapeutice, dar și cu animalele, ceea ce îi transforma în ființe foarte echilibrate, sensibile, fără anxietăți, frici. Ei trăiau pe câmp până în ultimul ceas, fără teamă de moarte, își recunoșteau ziua sfârșitului și nu permiteau imixtiuni medicale în drumul de plecare. La momentele din urmă, cel ce pleca, își chema toată familia pentru a-și preda într-o stare de demnitate și conștiință aleasă tot rostul muncii lui, gospodăria și ultimile sfaturi, apoi chema preotul și intra într-o tăcere și

comunicare și apoi comuniune profundă cu Dumnezeu. Astfel, rolul medicului era foarte limitat la suferințe acute foarte grave, care cereau intervenție de tip chirurgical, un abdomen acut, o ruptură de organ cu pierderi de sânge sau infecții severe.

Nici la venirea pe lume a unui prunc nu era chemat medicul. Pe acolo, toate bunicile știau să asiste o naștere, de aceea ele se numeau "moașe". Bunicii se numeau și ei "moși". Chiar dacă erau încă tineri, se deosebeau de ceilalți prin mustați lungi și ușor întoarse, și se asociau unei mitologii de familie, motiv pentru care erau extrem de respectați și erau considerați posesorii unei zestere de înțelepciune în familie.

Moșii din Bucovina de munte erau foarte buni povestitori, cunoscători de legende, de fapt întâmplări hiperbolizate de prin partea locului, har pe care îl exersau iarna la gura sobei, când gerul era năpraznic și venea odată cu crivățul Siberian. Ei erau și buni cunoscători de istorie, de religie și de Eminescu. Și pentru că ce vă spun întâlnești și azi la toate casele de munte, Brodina, Straja, Vicov, Putna, unde oamenii nu au nevoie de ceas, doctor, ingineri constructori, fiind deținătorii unor cunoștințe venite de la moși și strămoși și instinct de gospodărie, adică prin relație pe orizontală cu trecutul, sigur vorbim de tradiție, familie și tezaur național.

Obiceiurile în satul bucovinean, pe care îl cunosc bine, se trăiesc cu emoție, ele nu sunt trecute prin calendar înainte de a fi trecute prin sufletul omului. Ouăle se încondeiază în spații retrase și în liniște sufletească, la fel se cos cămășile și broderiile de pe hainele naționale.

Bucovinenii nu vorbesc mult, ei spun despre cuvinte că sunt darul lui Dumnezeu și trebuie chibzuite. Ei cred într-o comunicare fină, nonverbală, a faptelor, dar și într-un limbaj paralel cu natura, iar muzica plantelor și a naturii este percepută și amplificată prin dispozitivul spiritului lor și transformată în artă: cântece, pictură naivă, sculptură, cum ar fi cea a porților, ușilor, broderii, dar și în literatură și artă cultă de toate felurile.

Familiiile bucovinene își organizează viața pe bază de respectare a regulilor lui Dumnezeu și a vieții și sunt posesorii unei mândrii aparte, de a fi urmași demni dar și modele pentru descendenți și comunitate, de hărnicie, curățenie, onoare și cinste.

Nu de mult, am întrebat un băiat din Brodina, avea atunci 9 ani și era în clasa a III a, dacă e român sau ucrainean, era dintr-un sat de huțuli, iar el mi-a răspuns că este bucovinean. Și ce presupune asta? Să nu lipsești de la școală, să-ți respecti părinții și învățătorii, să mergi duminică la biserică și să fii mereu curat și frumos îmbrăcat.

VIAȚA, UN ȚIPĂT (UN STRIGĂT) ÎNTRE DOUĂ TĂCERI?

Strigăt de moarte. Strigăt de naștere. Rând pe rând lasă inima pietrelor în zdrențe. Mă deschid înapoia altui timpan. Sunetele n-au copilărie. Mă nasc și mă-ngân simultan într-un strigăt de naștere, de agonie. Acesta este Strigătul schimbat, al lui Nichita Stănescu...

L-am văzut aproape fără să mai respir: versiunea cea mai faimoasă a tabloului *Skrik* (*Țipătul*), aflat sub pază severă, la Galeria Națională a Norvegiei... Să ne amintim, *Țipătul* (în norvegiană și original *Skrik*) este titlul a patru tablouri ale pictorului norvegian Edvard Munch. Tabloul este considerat o expresie a anxietății omului modern, iar autorul povestește despre modul cum a ajuns la realizarea acestuia: „*Mă plimbam cu doi prieteni la apus de soare. Cerul a devenit roșu ca sângele. M-am oprit și m-am sprijinit de un gard, simțindu-mă, în mod inexplicabil, extrem de obosit. Limbi de foc și sânge se întindeau pe fiordul albastru. Prietenii mei au continuat să se plimbe, în timp ce eu am rămas în urmă, tremurând de spaimă. Atunci am auzit țipătul enorm, înfinit al naturii*”. Celebru „Țipăt” a fost pictat, cum aminteam, de Edvard Munch în patru versiuni diferite, între 1893 și 1910. Trei dintre cele patru versiuni ale picturii lui Munch se află în muzee, iar cel de-al patrulea a fost vândut la o licitație la Sotheby, în 2012, pentru suma de 119.922.600 de dolari, intrând astfel în topul celor mai scumpe picturi din lume. Tabloul a fost furat din muzeul Munch. Din cauza popularității de care s-a bucurat, a fost țintă pentru numeroase încercări de a fi furat. Pe 22 august 2004, câțiva mascați înarmați au intrat în muzeul Munch din Oslo, în miezul zilei, și au furat două capodopere semnate de Edvard Munch: „*Țipătul*” și „*Madonna*”. Recuperate de poliție doi ani mai târziu, operele au fost ușor deteriorate și au trebuit restaurate înainte de a fi din nou expuse.

Să spunem, prin urmare, câte ceva despre viață, *ca un țipăt între două tăceri*. *Țipătul*, *strigătul* este un șir de sunete emise de cineva cu voce ridicată și, desigur, mai este și una dintre cele mai celebre picturi din lume, care conține un mesaj ascuns, așa cum s-a mai spus, despre care experții în artă nu au aflat prea multe detalii până acum. Mesajul scris pe pictura „*Strigătul*” este: „*A putut fi pictat doar de un nebun*”,

iar autorul acestei propoziții le-a dat mari bătaii de cap experților în artă. Ei au stabilit că a fost scris chiar de către Edvard Munch. Mulți ani s-a crezut că aceste cuvinte au fost scrise de un împătimit al artei, care ar fi avut ca scop vandalizarea picturii. Propoziția, care nu se poate vedea cu ochiul liber, a fost scrisă cu creionul, în stânga, în partea de sus a picturii. Noile teste efectuate de Muzeul Național al Norvegiei – folosind tehnologia pentru a analiza scrisul de mână și a-l compara cu scrierea din jurnalele artistului – au confirmat acum că aceste cuvinte au fost scrise chiar de Edvard Munch.

Munch a creat patru versiuni ale picturii – două în vopsea și două în pastel – împreună cu o piatră litografică din care au fost realizate mai multe tipărituri. Când prima versiune a fost dezvăluită, pentru întâia dată, aceasta a provocat critici grele, împreună cu bârfe despre starea de sănătate mintală a lui Munch. Se crede că artistul, care a fost deranjat de reacțiile negative, și-a adăugat declarația pe pictură după prima sa expoziție. Munch a fost internat în spital după ce a suferit o criză nervoasă în 1908.

Și dincolo de istorie, iată cuvintele: *invocare, semnalizare, cu voce puternică, comandă, zgomot, larmă de voci, vociferare, protest* etc. Cum să scapi de țipăt, de strigăt? Omul este îndopat de mic cu momente din viața altora în care aceștia au țipat, spunea cineva. *A învăța să-ți ascuți vocea a fost o virtute. Ascultarea propriei voci este primul pas pentru cel care țipă*. Cel ce a tăcut măcar o zi în viața lui, sub diferite circumstanțe, are în desagă unealta cu care poate opri strigătul. Așadar, a spune, a enunța ceva cu glas puternic, a-ți exprima cu glas puternic voința, a te văicări, a te jeli, a te plânge cu glas tare, a te răsti la cineva, a-i adresa cuiva vorbe aspre, a-i vorbi cuiva tare și cu dușmănie...

Ați uitat? *În zadar striga-mpăratul ca și leul în turbare, / Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare. Sau: Porni deodată un buciom, de departe, de departe tare, să strige prelung. Încă: Strigă lupul la hotară și s-aude -ntr-altă țeară... Vai, vai, vai, inima mea... Mult se arde și se frige. Și n-are gură să strige. Suflă vântu-n paie ude. Eu strig, mândra nu m-aude.*

(continuare la pagina 142)

METAFORA ALBINELOR

Reiau o temă despre care am mai scris. *Fabula albinelor* este descrisă de Mandeville, în 1705, sub titlul *The Grumbling Hive, or Knaves Turn'd Honest*. Ideea acestui text extraordinar, care va influența mai târziu pe Adam Smith și întreaga știință economică de după acesta, plus Keynes, este aceea că suma viciilor, a egoismului, hoției, interesului personal face în mod paradoxal ca societatea să o ducă bine. De fapt, toate aceste rele pe care le vedem la mulți din societate, se traduc printr-un „avantaj al societății civile”. Pe cât sunteți mai avizi, lacomi, răi, pe atât de mult prosperitatea națiunii va crește și la fel și fericirea cetățenilor săi. Da, este contraintuitiv argumentul lui Mandeville. Contravine tuturor principiilor *individuale* pe care le-am învățat în școală. Totuși, acest om are dreptate. Argumentul său a provocat multă rumoare în epocă. Adam Smith, cum spuneam, a fost de-a dreptul fascinat de acest *mecanism* care face ca răul să producă bine *la un alt nivel* al societății. Astfel, stupul cel bun, alcătuit din indivizi care acționează din altruism, întrajutorare reciprocă, respectă legile etc., se va dovedi în timp un stup care se auto-distruge. Vigurozitatea unui stup care are albine rele, vicioase, va face ca întreg stupul să prospere și să producă chiar un mai mare coeficient de fericire la nivel social. Nu trebuie să privim prea mult pentru a vedea dacă cele spuse de Mandeville se respectă sau se regăsesc în societate. Luați Anglia secolelor trecute. Sau alte țări... rele. Veți vedea că acestea, cu cât erau mai cuceritoare, cu cât erau mai agresive, mai pline de hoți, corupție etc., cu atât aceste țări s-au dezvoltat mai mult și au prosperat. Nicio națiune nu a prosperat plecând de la *acțiuni* pline de compasiune pentru aproape/vecini, respect absolut al legilor... Nu mai insist.

Amintesc de această teorie a lui Mandeville aici pentru că mă frământă, ca și pe dumneavoastră probabil, acest „de ce?” De ce stau lucrurile așa? De ce este valabil pentru individ un anumit grad de altruism, bunătate, calități morale, conduite impecabile, dar la alt nivel se dovedește că răul este cel care se oglindește la nivel macro în ceva bun? Cum este posibil ca bunătatea individuală să se dovedească păguboasă pentru individ, iar răutatea individuală să provoace o prosperitate generală? Ce fel de

logică este aceasta? De ce stau așa lucrurile, căci efectiv acesta este un *fapt*...

Nu pot spune că am un răspuns la aceste întrebări care să mă satisfacă intelectual. În schimb, nu mă pot abține să nu repun aceste întrebări și să nu regândesc argumentul lui Mandeville. Răspunsurile pripite sau ne-îndelung pritocite nu fac decât să ne depărteze de esența acestor idei care sunt, efectiv, extrem de interesante. Nu încetez să mă minunez în fața acestui argument.

Singura pistă de cercetare pe care aș putea să văd sau să intuiesc că într-o zi îmi va oferi o lămurire pare a proveni din caracterul *incomplet și multistratificat al omului*. Mă reîntorc la fabula lui Mandeville și cred că esența răspunsurilor ar veni tocmai din analogia sau metafora pe care a ales-o, nu întâmplător, acest autor. Adică *albinele*. M-am ocupat și mă mai ocup încă cu albinăritul, amator fiind, încă din copilărie. Pot spune lejer că stau în preajma lor și că mă „ocup” cu ele de peste 40 de ani. Cea mai mare parte a acestui timp petrecut în preajma lor nu mi-a adus nicio satisfacție. Pentru mine, albinele au fost în cea mai mare parte a timpului un angajament într-o acțiune care nu-mi procura nicio plăcere. Era doar plăcerea tatălui meu, iar eu trebuia să-l însoțesc în această aventură. Eram târât într-o adevărată corvoadă. A trebuit ca tatăl meu să dispară ca eu să continui munca sa, iar între timp să devină nu chiar o pasiune, dar un oarecare respect îl arăt și îl acord lor. Toată această raportare la albine, din ultimii ani, a făcut ca într-o zi să văd în mod clar un lucru pe care cândva un stupar mi l-a spus (și între timp descoperind că avea dreptate și susținut de argumentele unor oameni de știință): „Albinele nu sunt indivizi! Stupul nu este o simplă sumă de indivizi!” Aceste vorbe chiar nu pot fi înțelese decât dacă stai în preajma albinelor și le studiezi până în ziua în care efectiv acestor vorbe pot să capete un sens anume. Mandeville în mod sigur deținea cheia înțelesului acestor vorbe, căci de aceea s-a folosit de albină pentru a-și construi argumentul. Așadar, într-o zi am realizat, am înțeles pe deplin vorbele stuparului. Noi vedem „o albină”, dacă privim la o insectă ce se așază pe o plantă. Vedem „o sumă de indivizi”, așezați ierarhic într-o structură numită „stup”. Știm

că există o matcă, trântori și albină – cea care înțeapă – ce este, de fapt, neutră din punct de vedere sexual și care îndeplinește tot felul de sarcini – doică, culegătoare, soldat, clăditoare etc. De fapt, toate aceste *decupări* nu sunt altceva decât extensii ale universului nostru. Ceea ce noi am numi o *individualitate* anume dacă luăm o albină ca subiect de cercetare, de fapt se dovedește a fi mai mult un organ sau o extensie a unui organ. O celulă nu este „o celulă” în organismul nostru decât dacă am gândi în același fel. Dar *rațiunea sa de a fi* și întreaga funcție a sa nu poate fi gândită decât *în relație cu celelalte*. Partea este întregul și întregul definește partea! Ar spune Noica asta... Așadar, un stup pe care îl deschidem să privim în el nu este altceva decât un unic organism pe care l-am deschis ca pe masa de operații. Dacă se reped la noi să ne înțepe sau să „ne pipăie” două sau trei albine, acestea nu sunt „două sau trei albine”, ci sunt *niște tentacule ale organismului numit stup* care are cunoștință de existența noastră și interacționează cu noi. Aceste moduri de a gândi ne șochează și ne sperie pe noi, ca oameni. Ne exprimăm și cultural această descoperire.

De exemplu, Borg din *Star Trek* exprimă exact această *supra-conștiință* – care e gândită tot după metafora albinelor – ce transcende individul. Statul este un supra-organism uman care este perceput la nivel individual ca fiind opresiv sau bun, util sau inutil, aderând la el sau negându-l. Așadar, omul este un organism neterminat, sau, mai bine spus, un organism ciudat care *nu s-a terminat*, nu s-a identificat complet cu această conștiință de grup la care, în mod paradoxal, continuă să participe. Inconștient lucrurile merg bine, adică suntem absorbiți de ceva mai mare decât noi, supra-individual, căci ne comportăm social și ne simțim bine în „baia de mulțime”. Dar conștient ne expunem ca universuri în sine, autonome, care caută fericirea la nivelul acesta, individual, și contravine sau se opune tuturor fericirilor celorlalți uneori. Omul este un paradox și produce situații paradoxale în jur. Ceea ce este luat drept bine se dovedește a fi rău la un anumit nivel, iar ceea ce este respins ca rău se dovedește a fi bine la alt nivel. Ceea ce este sus este și jos, iar ceea ce este jos este și sus, spune principiul alchimic. Cine să rezolve acest paradox? Cum?

(continuare de la pagina 140)

Viața, un țipăt (un strigăt) între două tăceri?

Scria o poetă: *plouă monoton, de o săptămână încoace sunt tristă, mă doare a însingurare de tine, mi-e frig și țip, un țipăt de strigăt în dor....* Iar definiția unui strigăt, dată de Octavian Paler, este apăsătoare și azi: *Ți-aș spune ceva despre noi, despre zăpada de-afară, despre dragostea mea. Ți-aș spune ceva, orice, numai să nu crească iarba tăcerii între noi. Ți-aș spune ceva, ce-ai știut sau ce știi, dar a-nceput să crească iarba tăcerii între noi și s-au rătăcit sunetele din cuvântul târziu. M-a strigat cineva?* se întreba alt poet. *Totul e îndoielnic, chiar și izvorul, poate că nu el se-aude, poate că dorul.* Și revenim la pictorul celebru... „*Vrem mai mult decât o simplă fotografie a naturii. Nu vrem să pictăm imagini frumoase pentru a fi atârinate pe pereții unor camere. Vrem să creăm sau cel puțin să punem bazele unei arte care să ofere ceva omenirii. O artă care se atestă și se angajează. O artă creată din inimă în cel mai intim mod cu putință*”...

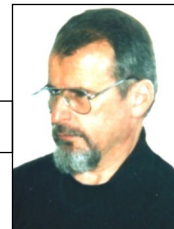
Ne întoarcem la „*Strigătul*” lui Munch, prin el a reușit să pătrundă într-o lume puțin abordată de pictorii de până atunci, o lume a fricii și a singurătății. Tabloul a fost descris ca având în prim-plan un om care țipă, al cărui trup contorsionat convulsiv și gestul mâinilor care cuprind capul transmit spaima nemăsurată pe care personajul o trăiește.

Chipul de culoare gălbuie pare să se armonizeze foarte bine cu craniul cadaveric, dar și cu nuanțele și culorile mediului, simbolizând aceeași stare psihică anxioasă a personajului.

Și mai scria cineva că tabloul epatează prin hidoșenia personajului de prim-plan și prin sinceritatea dezarmantă a gestului: urletul acelei ființe este autentic și parcă îl și auzim, este reacția unui om care devine martorul unui cataclism și care, cu acea ocazie, își descoperă vulnerabilitatea și iminența morții. Vă reamintesc că tabloul a stârnit numeroase controverse, fiind deseori comparat cu *Mona Lisa*, pictată de Leonardo da Vinci. Obsesia lui Munch pentru personajul care își strigă disperarea a dus la crearea mai multor versiuni ale tabloului, deținute de Munch Museum, de Galeria Națională Norvegiană, dar și de către un colecționar particular belgian. Se pare că prima versiune datează din anul 1893, fiind intitulată „*Strigătul naturii*”.

Munch a considerat necesar să explice tema tabloului, mai ales în urma faimei dobândite și a controverselor care au apărut. Cum vă reaminteam la începutul acestor gânduri despre țipăt, pictorul spunea că, aflat pe un pod, a văzut cum soarele apunând devine roșu și trimite limbi de foc amenințătoare, care i s-au părut că seamănă cu fâșii de sânge ale naturii, care își strigă disperarea, asemenea sufletului chinuit de angoasă al unui om.

Rămâne încă o speranță, în viața noastră, *ca un strigăt între două tăceri?*

SUB ASEDIUL MILEI (2)

Milă – exprimă oare ceva acest cuvânt?

Pentru Natură, omul este o falsă problemă. Ca, de altfel, și altă ființă. Sforțarea omului, de a ieși în evidență, o lasă rece. Îndârjirea cu care insul se manifestă, ai zice că are de dus la capăt un proiect grandios. Fața aceea concentrată, ce dă stări de vomă unui șobolan. Însă nu există niciun proiect, după cum nici viețuitoarea nu are unul. De azi pe mâine... Ce să îi ceri unei ființe – fie aceasta un om? Ce pretenții să ai de la acest produs chimic, de la această întâmplare chimică, care ar fi scopul ei final? Atunci, de ce proiect s-ar mai putea vorbi? Să-și mai diminueze răul de a se fi întâmplat – aceea odioasă naștere –, de a fi, de a exista – iată un *antiproiect* la îndemână.

Trăiesc. Ca și viețuitoarea, fără niciun scop. E drept, am ajuns prin mari cazne la acest rezultat. Idiotenia m-a ocolit. Acele momente de superluciditate: Ce caut eu în ciorba asta cotidiană? Cum de încă nu mi-am pierdut mințile? Și de ce tot târăgănez, și nu iau o decizie? O ultimă decizie...

În momentele mele mai bune – chef de a dialoga cu portarul de la cimitir. Nu, nicidecum despre moarte, doară e sătul până în gât. Despre vreme, bunăoară: o ploua mâine, o fi frig? Cine, în afară de el, adică de un calificat, să-mi confirme că încă exist?

Singura ființă suspectă din Natură este omul. Ajunge să zărești mutra cuiva.

Habar nu am cui aparțin: lumii – nu, mie – nu; lui Dumnezeu – nu, mai precis nici nu se pune problema, fiind lipsită de conținut. Totuși aparțin... aparțin... și cum, încă! Zbuciumului zilnic, cel fără de leac, ținând cont de situația mea dezastruoasă – aceea de a fi *înțăruiat* în om. Dinainte de mine... după mine... – aceeași Mărie, cu altă pălărie. Unde și-a făcut prezența omul, unde și-o va face... Zi „om” și spală cât mai repede putina.

Omul e *perisabil*. Această latură a sa mă atrage cel mai mult. Doar de la o viețuitoare aș mai aștepta puțină consolare – de la un om, niciodată. Un virus, consolându-l pe altul... Nu îți poți mări stocul de liniști interioare dacă cei

din jur nu-ți devin indiferenți. Ce te costă să-ți mărești raza de confort sufletesc?

Avantajul *nonposesiei* – ce somn bogat, la o viețuitoare. Trecând la om... Farmacia descrie pe larg această maladie a lăcomiei. A poseda – verb blestemat. Nu mai puțin, justițiar. Cu cât dorești mai mult, cu atât prăpastia se apropie de picioarele tale – ce e al bogătanului e pus deoparte.

Faptul că nu te mai înțelegi cu un om nu ar trebui să te descurajeze – dimpotrivă. Ce mai doreai de la el, ce... nu cunoșteai marfa? Să te mai înșeli încă o dată? Dacă nu te mai înțelegi cu câinele tău, cu pisica ta, cu dealul pustiu, cu bătrâna pădure – iată ce ar trebui să-ți dea de gândit. Singurele știri, pe care le mai aștepti – din această parte să-ți vină. Doar un ins cu un suflet grosier, puțin spus grosier, ori altul, cu permanente probleme în zona capului ar mai putea fi atras de această lume. Iată o succintă caracterizare a viitorului.

Entuziasmul tinereții, antientuziasmul bătrâneții: naivitatea și... Ei, și ce? Înțelepciunea? Nicidecum, *remușcarea*. Te-ai împrăștiat pe toate fleacurile: carieră, familie, acumulare de obiecte destinate colecționării prafului. Pe scurt, *cârdășia cu omul*. Tu – *nicăieri*. Să arăți cât ești de tare, să-i iei piuitul ăluia care îți stătea pe cap, să se vorbească de tine, să... Iar acum, îți pipăi ciolanele: Ale cui dracului or mai fi și astea?

La cotitura cerului, cineva îți face semne discrete. Dumnezeu... Hei, moșule, vezi dacă nu ai ascultat de Mine? Bătosule... Este momentul când ura îți violentează ochii. Cu ce tupeu s-a mai băgat și Țsta pe fir? Îi faci un semn, și tu, cu mâna – a lehamite sănătoasă, ca de la moș la moș.

Izgonit de mizerabilitatea existenței de zi cu zi, încotro să te mai îndrepti, dacă nu în *virtualitate*? Doar aici ai mai putea găsi un loc *necontaminat de om*, doar aici i-ai putea spune adio. În sfârșit, mintea dumitale începe să producă. Numai așa, dezlipit de fostul ins, de omul cel banal, zilnică povară, ai mai putea pași pe un

teren cât de cât acceptabil. Ce ar trebui să faci dumneata pe lumea asta? Cum ce... *să te dai deoparte*. Un câștig direct, de ambele părți.

Nu poți spune despre o viețuitoare – bunăoară un câine – că a ajuns în mocirlă. Respectiva destinație se referă strict la om.

Omul vrea – foarte bine. Nenorocirea începe când el vrea *în plus*. Iată cu ce degradantă noutate a venit el în Natură. Care viețuitoare ar vrea în plus?

Motorul Istoriei a avut la bază această anomalie. Unica ființă *depravată* – de neoprit.

Dacă un om, plin de furie, i s-ar adresa cu aceste cuvinte altuia: „Ești un porc!”, atunci, cu cât mai mult ar fi îndreptățit un porc să i se adreseze altuia: „Ești un om!”

Un singur regret, de care nu voi putea niciodată scăpa, pe care l-am numit regretul-mamă – acela de-a fi fost născut un pui de om, și nu un pui de altă ființă. De ce, regretul-mamă? De la acesta au puit celelalte, o puzderie de puzderii. Un simplu pui de veveriță, iată, mi-a distrus zilele.

Trăind printre animale, nu ai niciun motiv să te disprețuiești. Însă, schimbând mediul...

Mă gândesc la un orb, la unul aflat în scaunul cu roțile. Prin comparație, ar trebui să urlu de fericire. Însă nu se întâmplă așa. Nici urmă de senzație. Reflecția, iată, nu m-a ajutat cu nimic, pentru că mintea, în fapt, n-a înțeles nimic. Sufletul e acela care a înțeles, căci Mila s-a făcut imediat simțită. O, bieții.

Crasa lipsă de bun-simț a noului venit în Natură, omul. Aceasta – spre a folosi un eufemism. Cum să se dea la o parte din fața unei viețuitoare, ce, s-a țâcănit? Să se oprească din mers când zărește, nu departe, o păsărică ciugulind niște bobite... să dea prioritate unui șarpe, să treacă drumul... unui gândac, să... De unde și până unde aroganța aceea scârboasă, de unde aerele de superioritate? Ce, oare și-a uitat obârșia? Că acea coadă, de odinioară, nu a dispărut – aceasta mutându-se în interiorul său? Oare cine să fie domnia-sa, dacă nu un simplu mamifer, cu coada interioară.

Uriașa confuzie ce s-a făcut în artă, de -a lungul secolelor, aceea de a-l lua pe om *de bun*. Cutare scriitor celebru, care în toată opera sa habar nu a avut ce hram purta omul. Iar trecând la poezie – ar fi trebuit ca, după lectură, să te întinzi pe o targă. La muzică...

Se poate vorbi de izbăvire doar în dreptul acelei ființe lipsite de blestemul conștientizării. Astfel, viețuitoarea... Trecând la om, animalul trădător, *de sine trădător* – singurul –, la ce oare să mai fi sperat de la el? Din momentul în care, după eforturi, umilințe doar de el știute, și -a dat seama – adio liniște, adio izbăvire.

Prizonier – fără scăpare – în carcera minții.

Un ins, ajuns la o oboseală extremă – ce veste bună. Un model. De-ar deveni, această minunată oboseală, o meserie a viitorului. Căutată, apreciată, venerată – dar, mai ales, *tămăduitoare*.

*

Acea maimuță eretică, cu mari probleme de acomodare cu propria-i ființă, datorate unei stranii ambiții de a se depăși, de a nu mai semăna cu sine, de a nu se mai identifica cu sine, de a se despărți, lent, de animalul interior, de a fi altfel – ceva unic în Natură, superior. Viitorul om... Maladie de care avea să nu se despartă, să nu renuțe la ea – dimpotrivă. Care viețuitoare să fi avut oare neobrăzarea să-i stea în cale?

Costurile oribilei aroganțe nu au întârziat să apară. În fapt, ceea ce a meritat cu prisosință. Animal *rătăcit*, el nu a mai putut da înapoi, nu s-a mai putut întoarce acasă, deoarece, paradoxal, s-a simțit acasă acolo unde, de fapt, nu era locul său. De ce nu era locul său? Pentru că el a refuzat să stea *pe loc*, încă de la începutul începutului, *nu s-a identificat cu sine* –, așa cum, bunăoară, un cerb s-a identificat cu sine, a fost într-o permanentă schimbare, a căutat mereu altceva, nimic satisfăcându-l. Adică s-a conformat acelei megalomanii: în permanentă *schimbare de stare*. Un exaltat, un delirant. Un uzurpator, găsimu-și liniștea în violență. Din moment ce a fost într-o permanentă violență cu sine, față de sine, neconvenindu-i nimic, cum să fi avut Milă față de altcineva? Ce ideal macabru, să te autodepășești prin *ferocitate*. Altfel, cum să-și fi consumat demonica-i megalomanie, ce i-a amprentat ziua?

Nesăbuitul mamifer nu a putut ocoli nota de plată. Bun încasator, te-ai fi așteptat ca bipedul să se potolească. De unde...

Când ești *bolnav de Milă*, cuvântul „abator” înnebunindu-te, pur și simplu, la simpla conștientizare, cine să te consoleze – poate tot un milos. Însă la gândul că acesta ar începe să povestească acea grozăvie cu un câine, cu un cal, spre a se descărca, ce te-ar reține să nu îți astupi urechile și să te îndepărtezi cât mai repede? Iar când treci prin fața unei biserici, cum să nu faci legătura dintre preot și Dumnezeu, Isus – în ce privește bestialitatea cu care aceștia au tratat-o pe biata viețuitoare, ura aceea neagră, ce-i descalifică pe veci, cu care l-au ațâțat pe om împotriva acesteia, de care colcăie Biblia, cartea din care picură sânge. Oare preotul, tot deschizând-o, nu a simțit nicio picătură caldă, prelingându-i-se pe degete? Că pe conștiință... „S-apuce

groaza și frica de voi pe orice animal de pe pământ, pe orice pasăre a cerului, pe tot ce se mișcă pe pământ și pe toți peștii mării: vi le-am dat în mâinile voastre” – ce ură colosală, exorbitantă, încă de la începutul Vechiului Testament, în fața aceluia Noe și a fiilor acestuia. Dumnezeuiescul program de lucru – unui om ce să îi mai fi cerut? Dacă însuși Domnul, căruia i te închini... Dacă însuși Isus...

Am avut sentimentul că aparțin unei comunități doar într-un loc pustiu. Murii, măceșii, iarba, mierlele – ce exemplari cetățeni. Înseși insectele.

Omul, un neajutorat. Cum de se mai arată? În ciuda evidenței, în loc să se ascundă pe undeva, să aducă stricăciuni cât mai puține, se arată la lumina zilei, mândru tare. Cum să nu, oare cine mai e ca el? Ultima stărpitură visează la glorie, ultimul analfabet dorește, în secret, să fie ovaționat de mulțimea extaziată de vorbele sale. Acest animal frenetizat, dat la puricat, nu face nici cât o ceapă degerată. Cât de scrântit să fii, încât să îl bagi puțin în seamă? Mai repede ai încerca să te atașezi profund de o viperă, ori să cauți compania selectă a unui crocodil, decât să te afli, chiar la mare depărtare, de această maimuță eretică. Cine și-a mai băgat în cârd cu omul, dacă încă nu a trecut pe la o clinică de specialitate, în mod sigur o va face. Viitorul aparține pilulei, farmacia va fi luată cu asalt, nevroza va fi servită la micul dejun. Se va mai găsi câte un câine, milos, care să mai salveze aparențele pe stradă, cărându-l după el pe proaspătul *remaițuit*. Ce serviciu uriaș îți face o simplă viețuitoare – cum îți mai dă ea pace. Eleganța unei ciori. Nu pot pricepe ce-ar însemna să fii realizat. Însă am aflat imediat aceasta, ori de câte ori m-am apropiat de un cireș în floare.

Renegându-și animalul interior, considerându-l nedemn de sine, omul a făcut cea mai proastă alegere, drumul ales fiind împănăt cu primejdii. Ar fi trebuit să se mulțumească cu pielea aceea fină și cu poziția verticală – un animal frumos la vedere, și doar atât. Singurul obiectiv al zilei să fi fost *contemplarea*, lipsa oricărei acțiuni. Unica activitate – culegerea unor fructe coapte, căzute pe jos. În rest – sub fascinația *monotoniei*, axa unei existențe sigure, nevătămătoare. Răsăritul soarelui, apusul – ce delicii. Un cap *gol* – ce garanție.

Dacă și omului i-ar plăcea să fie *neștiut*, de ar învăța aceasta de la modesta viețuitoare. VIP – ce oroare. Omul-țoapă are viitorul asigurat.

O singură ființă și-a dat toată silința să facă această lume insuportabilă. Ce progres uluitor, câtă abilitate la nuanță, ce inspirație, pizmuită de însuși Dumnezeu. E drept, au mai fost și câteva momente de stagnare, în care respectiva ființă nu s-a

regăsit – deranj până la nivel fiziologic. Liniștea interioară, armonia zilei – ce proaspeți dușmani! Reîncărcat, dispunând de o energie greu de ținut în frâu, iată-l pe om recuperând – cu ură și venerație – timpul pierdut. Istoria, care dăduse puțin de muște, a reintrat pe făgașul normal.

Pare că grija permanentă a omului este să își facă din timp un dușman. Cum să-și calce în picioare aroganța și, elev silitor, să treacă în bancă spre a lua lecții de la viețuitoare. Te-ai fi așteptat ca viețuitoarea să fugă de ea însăși, sătulă de monotonia zilei. N-a făcut-o – superbă atitudine, securizantă. Ce... ce să caute dincolo de sine? *Ce instinct sănătos, să rămână pe loc, să nu dezerteze din ființă – adică exact ce a făcut omul.* La ce oare i-a folosit mintea? Cum l-a mai împrăștiat în cele patru vânturi, cu câtă grație... Violenta, cu care l-a gonit de-acasă, din propriu-i trup – ca să facă ce? Ca să îplinească ce? Ca să descopere ce? Cum ce – oare acel calvar cotidian nu însemna nimic? Bolnav de infern, după infern, ca alcoolicul după alcool, ca drogatul după drog, iată-l pe ins dându-se de ceasul morții, ca să-l clădească după standardele nebuniei sale.

...Să nu ia nicio inițiativă, să rămână pe loc – se rugase acel *rațional* Dumnezeu de Adam, să nu-și părăsească sinele, aceasta echivalând, pentru om, cu starea paradiziacă. Însă ce să-i fi cerut unui căpiat... S-a repezit la acel pom într-un delir greu de descris. Iar ce a urmat...

Ca soluție provizorie, Dumnezeu ar fi putut fi acceptat. Însă o soluție *la ce*? Cel mult la o problemă *abstractă*. *Acolo unde intervine carnea, acolo unde intervine ființa, nu se mai poate face nimic – doar o limitare a dezastrului.* Iar când mai intră și mintea în horă...

În lipsa detașării, slabe speranțe să-ți fie trimis eul la plimbare. Iar dacă vrei să iei niște lecții de detașare, observă îndelung un animal singuratic. Însă unde... unde să îl găsești? Nimic mai simplu, ieși din localitate, chipurile să-l cauți. Chiar de nu-l vei găsi – cel mai probabil –, ai făcut deja un pas important, deja ai rezolvat niște exerciții din tema propusă – aceea de a te debarasa de tine, *de prea mult om, element nociv*. Da, către acel animal singuratic, către partea inocentă a ființei tale, către omul *desprins de el însuși*.

Imposibil să-ți pierzi sufletul, trăind în compania unor viețuitoare. Nu-mi amintesc să-mi fi pierdut vreodată calmul, sub coroana unui copac. Absolut niciodată nu mi-a reproșat o viețuitoare ceva. Totdeauna s-a dat ea la o parte – cât bun-simț. Până am învățat eu, de la ea, să mă dau primul la o parte, câți ani să fi trecut? Aveam, pe atunci, reflexele unui om.

Nicio părere de rău, când vei dispărea din lume – cine oare a știut de tine? Poate un câine, o pisică.

CUI I-E FRICĂ DE SANDRA BROWN?

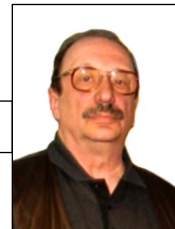
În haosul care a apărut în societatea noastră la începutul anilor '90, și mult timp după aceea, editurile particulare otrăveau lumea cu cărți fără valoare, lipsite de orice fel de demnitate: literatură polițistă de cea mai proastă speță, romane de amor turbat sau cărți cu prezicerile aberante ale cititorilor în stele. Mare parte din această paraliteratură era adresată, în goana după profit, unui public de o foarte îngustă cultură care începuse să-și cheltuiască banii pe asemenea subproduse la care nu avea acces în anii comunismului. O miză extrem de rentabilă, apărută în urma unui imens succes internațional de piață, și pe care mulți editori și librari se înghesuiau să parieze și să câștige în tot acest vârtej publicistic a devenit, treptat, un nume generic pentru literatura de consum de la noi: Sandra Brown.

Caracterul șocant, „violent”, cu multe scene „sexy” pe care îl conțineau producțiile acestei scriitoare se situa pe o linie interzisă înainte, aceea a unor subiecte „tabu”, și care era recuperată acum de cititorii dornici să se delecteze cu cărți ușoare și pline de fantezie, ilustrate prin fotografii-trăznet cu VIP-uri internaționale. (Legile publicității n-au, precum se știe, nimic comun cu logica sau cu bunul-simț pentru a preveni asaltul mediocrității, proliferarea imposturii și a kitschului!). Toate sunt romane epatante, facile, maniheiste, fără o minimă valoare documentară. Amestecătura de șicane, protocoale și amantlăcuri ia naștere din jocul cinic-nonșalant al unor „sensuali” în genul Cassanova, Don Juan ale căror parteneri sau confidente sunt niște doamne cărora le e foarte cald... O proză epidermică, voluptuoasă, humorală în cel mai înalt grad și de un senzaționalism facil în stare să satisfacă o comoditate a spiritului care e, de fapt, platitudine și mediocritate. În ciuda disprețului compătimitor cu care erau priviți oamenii care îi citeau romanele sau a ironiei cu care îi era pronunțat numele de către cei care se biziiau doar pe scrieri de înaltă ținută artistică și morală, Sandra Brown era în primul deceniu de după Revoluție unul dintre cele mai populare nume de autori străini contemporani traduși la noi.

(Gurile rele afirmau, la un moment dat, că sub această titulatură celebră nici nu s-ar afla, de fapt, respectiva doamnă, ci un grup secret de autori care ar iscăli, colectiv, cu acest pseudonim, după o rețetă de creație bine pusă la punct, ca într-un veritabil business american!).

Față de cum urma să evolueze vremurile, ni se părea normal atunci să sperăm că în viitorul apropiat ne vom aminti de preferința pentru producțiile facile ale acestui gen ca de un nefericit derapaj cultural, inerent unei epoci de tranziție. Că literatura de autentică valoare va câștiga dura bătaie cu efectele nocive ale infraliteraturii comerciale, propagată în mod asiduu pe piața literară din unele țări occidentale. Dimpotrivă, în anii care au urmat acestei nebuloase, românii nu numai că nu și-au schimbat orizontul de lectură, dar au început să citească din ce în ce mai puțin. Sau din ce în ce mai rar. Că obiceiul lecturii este în scădere dramatică în România și că suntem țara cu cei mai puțini cititori din Uniunea Europeană, sunt realități deja bineștiute; dar că acum nu mai tentează aproape *nici măcar* literatura consumistă, asta spune deja multe despre pragul de decădere la care am coborât, mai jos, așadar chiar și față de mediocritatea tolerabilă. Nu mică ne-a fost mirarea când, intrând recent într-un anticariat bucureștean, am avut surpriza să zărim, pe un întreg raft, cărți ale acestei autoare împreună cu multe alte opere similare; producțiile de acest gen au ajuns deja o marfă de anticariat, sunt pe cale să se învechească. Dar un magazin de cărți nu e o ladă de gunoi sau un depozit de maculatură. Pe cât de romanțioși păreau să mai fie unii conaționali, mulțumindu-se doar cu asemenea cărți, bune pentru plajă sau în lungile călătorii cu trenul, pe atât îi vedem astăzi prefăcuți în niște oameni fără chip, care și-au pierdut iremediabil busola spirituală. Desigur, ni s-ar putea obiecta, după aceste reflecții, că ignoranții de azi sunt și urmașii cititorilor de ieri ai acestei literaturi comerciale.

(continuare la pagina 152)

PLICTISUL*

(Foileton în rânduri strâmbे și o situație la fel)

M-am trezit cu fața la cearceaf. Sau la perete? În fine, nu contează, m-am trezit ciufut. Sau nu? Mahmur. Da, asta este: mahmur! Sunt mahmur, dar de ce? Aseară n-am băut deloc, nu m-am certat cu nimeni, nu am visat urât astă noapte, nu m-a deranjat nimeni și nimic peste noapte... Atunci, de ce sunt mahmur? Ei, ui-te (adică uită-te) vezi, nu știu. Și dacă aș ști, la ce mi-ar ajuta? Chiar, la ce?

Păi, dacă eu aș afla de ce, ar înțelege și alții, adică ei, familia și nu ne-am mai încontra de dimineată. În fiecare dimineată. Nu, pentru că m-ar vedea mahmur. Supărat. Înciudat. Negru la față. Întors pe dos. Ce mai, cu fața la perete. Dar și cu spatele la perete! Predat. Învins. Kaput. Și de ce toate astea? Pentru că n-am. NU AM! Și cine are? Ei, unii au, c-au fost mai deștepți, au luat și au.

Au totdeauna bani de piață sau de coafor pentru nevastă. Uneori chiar și pentru „secretara de bucătărie” a doamnei...

Au totdeauna bani de fuste de piele întoarsă, de farduri și de pantofi pentru fiică.

Au totdeauna bani de bicicletă fițoasă, de ghetete galbene și tălpici de zapadă - de le spune nu știu cum - pentru ăla mai mic.

Au firmă cu neon, asistentă cu pampon, salariați cu telefon și mașină cu claxon. Dar ce claxon: alarmă frate, pe șapte voci și o manea! Nici n-ai văzut așa ceva...

Au o căsuță-acolo, vilișoară, poate chiar un mic palat. La Predeal și „2 mai”-sat. Una este a mămişii, alta este a bunichii, a treia a nevastăii, pe ascuns și a ... Florichii, asistenta de la firmă. Care, poate și confirmă, ține blatul la palat, că „patronul nu-i bogat, e sărac, dar muncitoooo ca țăranul pe ogor!”

Zice că-i mai eficace, c-are mai multe mijloace să transforme timpul-n bani, nu ca alții de-s golani, nu muncesc destul la

stat și așteaptă banii-n plic, fără să facă nimic!

Și de-a ajuns la DNA, la Parchet cu o belea, că s-a murdărit cu bani, n-avu cecuri și dolari, ce-i cu asta? A rezolvat! A plătit și a scăpat. A plătit fără chitanță și-a primit ... cinci ani speranță!

Dar eu de unde știu? Păi știu de la televizor, de la aia ... sau ăla ... dar a propos, de câteva luni nu-i mai văd nici pe aia, nici pe ăla?! Unde-or fi? Cred că s-au dus după „patron”, la una mică, la mititica. Ei, ce vrei, asta-i lumea! Reaaaa!

Știi ceva? Nu mai sunt mahmur, nu mai stau cu fața la perete, nici cu spatele dar mă fac și eu contravențional. Sau contravent? Adică împotriva vântului? De, știu și eu, poate adie pe la mare, sau pe la munte ... Că pe aici, pe la noi, la ăștia mahmurii, doar plouă. Și plouăăă de nici cu umbrela nu mai faci față. Nu te apără de nimic. Dar cine te apără?

Nimeni, vezi, de asta nu mai sunt doar mahmur, am și un plictis! De toți și de toate. Așa că plec eu la piață, iau trei kile de cartofi, unul de ceapă, un borș de la țărani, trei ardei iuți, un vin de 10 lei, o fustiță de la second hand, găsesc și niște role pe hol, mă urc pe scări până la 9 că s-a furat cablul de la lift și mă uit cu atenție pe geam la Lada mea din '79 să nu dispară și asta la mașini de epocă.

Și gata, nu mai sunt mahmur: vom avea borș, iahnie, șpriț, liniște de la copii și pace de la televizor, că n-am avut bani de cablu și ni l-a tăiat.

Dar peste toate astea, e bine. Și un mare, foarte mare plictis.

* **plictis** n. fără pl. (cp. ngr. *nýxis* și *plixis*. V. **nixis**, **plictiseală**). *Fam. A-ți veni lictis-plictis*, a-ți veni mare plictiseală. – Mai vechi **plixis**, plictiseală. substantiv neutru plictis cf. DEX

ALTE ASPECTE ALE INVOLUȚIEI NOASTRE (11)

Unul dintre cele mai importante lucruri pe care le-am creat este inteligența artificială. Computerul a schimbat radical regulile jocului. Conceput inițial ca un ajutor în diverse domenii foarte concrete, el a invadat pur și simplu toate aspectele vieții noastre, atât profesionale, cât și private. Nu mai putem face aproape nimic în ziua de azi fără calculator. Dispar pe bandă rulantă meserii din cauza lui, ceea ce ne obligă să ne recalificăm de-a lungul vieții mai mult ca orice altă generație.

Speranțe bune s-au pus în capacitatea computerului de a ne rezolva toate problemele. Pentru că, într-adevăr, performanțele lui sunt de-a dreptul terifiante. Cât ne-ar lua nouă să căutăm într-un text de câteva mii de pagini un grup de cuvinte? Calculatorul îl găsește în mai puțin de o secundă. Cât ne-ar lua nouă să ordonăm alfabetic o bază de date conținând pe o coloană numele a cincizeci de mii de persoane? Programul Excel face acest lucru instantaneu, cu comanda Sort. Mai mult, dacă pe celelalte coloane avem, de pildă, adresele, codul numeric personal, anul nașterii sau soldul contului bancar ale persoanelor respective, putem imediat ordona întreaga bază de date în mod crescător sau descrescător în funcție de acest sold, de anul nașterii, de orașul de domiciliu etc.

Programe și mai sofisticate sunt capabile să extragă din toate tranzacțiile efectuate într-o bancă doar pe acelea care depășesc zece mii de euro (pentru a le dirija către autoritățile ce investighează spălarea banilor), să calculeze dobânzi și să le capitalizeze la depozite, să rețină comisoane sau rate la credite, să genereze balanțe, extrase și situații de tot felul, parcurgând în secunde baze de date cu miliarde de bytes.

Și astea sunt doar niște exemple. Construind algoritmi din ce în ce mai complicați, ordinatorul a ajuns să se implice în toate domeniile și aspectele care ne privesc.

Dar tocmai aici e problema! Gândind în locul nostru, ne face pe noi să gândim mai puțin! Un veritabil cal troian pe care ni l-am făcut singuri cadou, computerul știe mai bine, de ce să ne mai obosim, nu e mai simplu să-l credem „pe cuvânt”? Fiecare din noi a încercat de-a lungul vieții să verifice calculatorul, să-l prindă măcar o dată cu o greșală. Dar, după ce am făcut din cap sau pe hârtie niște adunări, scăderi, înmulțiri sau împărțiri, ne-am convins că e infailibil. Așa că, treptat, ne-am lăsat în seama lui sau a derivatelor lui: telefoanele mobile, tabletele etc. Oamenii au început să-și piardă capacitatea de a calcula din cap.

Când eram copil, în anii șaptezeci, mergeam la alimentară și la alte magazine iar vânzătorii cântăreau produsele pe care le cumpăram și calculau suma de plată cu pixul pe hârtie, înmulțind gramajul cu prețul unitar pentru fiecare articol și adunând apoi subtotalurile. Unii o făceau chiar din cap.

Așa ceva este de neconceput în zilele noastre. Mergeți la o casă de schimb valutar și cumpărați niște dolari: veți vedea cum angajatul tastează pe mașina de calculat suma și cursul pentru a vă spune cât aveți de plată. Nimeni nu mai face nici măcar o înmulțire simplă din cap. Am fost uluit când, la o emisiune, un important politician (și jurnalist financiar!) a avut nevoie de telefonul mobil pentru a scădea 16,5 din 100.

Cea mai mare decădere o putem observa în activitatea casierilor din supermagazine, care nu mai fac decât să treacă produsele prin fața unui scanner, fiind atenți să audă un piuit la fiecare din

* Fragment din eseu „Involuția: generația telecomenzi”, de Șerban Dinger

ele. Nu mai adună, nu mai înmulțesc nimic, nici măcar nu mai tastează ceva. Până și restul pe care trebuie să-l dea clientului apare pe monitor. Orice copil de clasa întâi ar putea efectua munca lor.

Deni ce în ce mai mulți oameni nu mai știu să aplice regula de trei simplă (atât de necesară în extrapolările pe care le facem zilnic, de exemplu atunci când întâlnim mărfuri ambalate în pachete de trei sute sau șapte sute de grame și vrem să aflăm prețul pe kilogram (pe care magazinele au început să-l afișeze în ultimii ani (e drept, cu litere minuscule), ca să nu ne mai obosim, ceea ce va face să ne pierdem și mai mult exercițiul)), nu mai știu să transforme kilometri pe oră în metri pe secundă (pentru a afla, de pildă, în cât timp și după ce distanță va frâna mașina cu care circulă cu o anumită viteză (ținând cont de ecuațiile mișcării rectilinii uniform încetinite)) sau să calculeze o dobândă compusă (ceea ce-i face victime sigure în fața băncilor, care o măresc prin tot felul de comisioane). Ca să nu mai amintim de loteriile unde își irosesc banii cu atâta perseverență doar pentru că nu pot face un banal calcul de probabilități.

Cei care cumpără o locuință iau de bună suprafața notată în extrasul de carte funciară pentru că nu sunt în stare să o descompună în figuri geometrice, să măsoare cu ruleta și să determine aria fiecăreia dintre acestea.

Iar exemplele pot continua. Iată de ce cred că asistăm în ziua de azi la începutul unei involuții a speciei umane.

Unii ar putea spune că nu avem motiv să ne alarmăm că nu mai facem calcule din cap. În definitiv, de ce să ne obosim dacă le poate face computerul? De aceea l-am inventat, ca să ne ușureze viața. Problema e însă că el ne ajută în toate domeniile, inhibându-ne propria dezvoltare.

În urmă cu câteva decenii, elevii din liceele de matematică-fizică rezolvau probleme extrem de complicate de geometrie, algebră, analiză, mecanică, electricitate, oscilații armonice sau chimie. Astăzi, soluțiile acestora pot fi găsite pe Internet sau sunt trimise pe rețelele sociale de la un prieten la altul.

Întotdeauna matematica – regina științelor – a stârnit ostilitatea elevilor, care nu ratau niciun prilej să afirme că nu le folosește la nimic. Ei nu-și dădeau seama cât de mult avea să le influențeze modul de a gândi și de a se raporta la orice problemă din viața lor de mai târziu. Rigoarea demonstrațiilor interminabile

din lumea șirurilor, a derivatelor sau a matricilor, a triumfiurilor sau a paralelogramelor este cea care a făcut ca noi să fim atât de diferiți de părinții și bunicii noștri în abordarea oricărui aspect al realității, în înțelegerea și organizarea propriei vieți.

Chimia, fizica și biologia ne-au conștientizat că lumea oamenilor e doar un mic capitol dintr-o carte cu foarte multe volume, pe care abia am început să o descifrăm – uluiți! Din păcate însă, științele exacte și cele ale naturii nu mai trezesc interesul decât celor care vor să-și dea licența în domeniul lor.

Făcând tot mai multe clase – dar învățând tot mai puțin –, tinerii de azi încep să-și piardă rigoarea și să-și îngusteze orizontul, să se cantoneze într-o lume din ce în ce mai facilă și mai izolată de cea reală. Am putea spune că ei au trecut de la integrale la integrale.

Ca o completare la educația științifică excesivă, comentariile literare pe care elevii trebuiau să le facă de câteva ori pe săptămână îi ajutau să gândească și să înțeleagă lumea și dintr-o altă perspectivă, aceea a metaforei, a misterului, a caracterului ei inform. În ziua de azi, astfel de comentarii sunt copiate din mediul online. Elevii nu-și mai dezvoltă abilitatea de a compune, de a ajunge, pe această cale, să-și construiască un punct de vedere original asupra unor realități care nu se înscriu în sfera lor de interese imediate. Clipboardul îi scutește de orice efort cu proprietatea lui de a copia milioane de bytes într-o fracțiune de secundă. Se știe că limbajul și gândirea sunt indisolubil legate, de aceea o dezvoltare redusă a celui dintâi va avea consecințe dramatice asupra celei de a doua.

Același regres se observă și în învățarea limbilor străine. Tinerii s-au obișnuit să traducă instantaneu orice text folosind google translate sau alte „advanced tools”, așa că nu mai au niciun motiv să se obosească. Vremea autodidactului care studia manualele „Învățați limba cutare fără profesor” și asculta posturi de radio străine a apus demult.

Nu pot să nu-mi exprim stupefactivitatea pe care o am când aud cât de prost vorbesc engleza politicienii – și nu numai ei (termeni precum *franglais* surprinzând jalnicul amestec de cuvinte aparținând mai multor idiomuri, care le caracterizează discursul). Niciunul nu pare să știe că sunetul *r* e diferit de cel din limbile latine și că el nu se pronunță în

poziție finală sau înaintea unei consoane (rostind, de pildă, a'kert în loc de ə'lə:t) – ca să dau numai două exemple. Ce să mai vorbim de Sequence of Tenses sau de acuzativul cu infinitiv?

Cei care cunosc cât de cât engleza folosesc un fond lexical de cinci sute de cuvinte și au tendința de a construi fraza la fel ca în graiul lor natal, neînțelegând că topica în această limbă germanică e diferită de cea dintr-una latină (o ilustrare perfectă e cuplul de acronime NATO – OTAN, care au literele aranjate în ordine strict inversă și cred că plasarea adjectivelor și în general a determinanților și modificatorilor înaintea substantivului e una din cauzele succesului mai mare al popoarelor care au folosit limbile engleză și germană decât al celor de sorginte latină: când auzi doar adjectivul – în cazul de față, North –, îți este atrasă atenția și aștepți să afli și substantivul care urmează – aici, Atlantic –, ceea ce tot nu te lămurește pe deplin, așa că rămâi în continuare atent până când ți se dezvăluie întregul substantiv compus – Treaty Organization: ultimul cuvânt e cel de bază, adică tocmai cel care e pus în prima poziție în OTAN: l'Organisation du Traité de l'Atlantique Nord: dacă auzi de la bun început organizația, apoi tratatului, interesul îți scade să afli ce urmează mai departe; similar în celebrele substantive compuse din germană (Blutdruckmessgerät, aparat pentru măsurarea tensiunii arteriale, Eiskunstlauf, patinaj artistic etc) sau în atributele formate și aici dintr-o mulțime de cuvinte, de exemplu: die vor mehr als einem Jahrhundert begonnene, menschengemachte globale Erwärmung – dacă auzim doar primele șapte cuvinte – „începută de mai bine de un secol” –, suntem tentați să aflăm ce urmează în continuare: „făcută, determinată, provocată de oameni” mărește și mai mult suspansul și abia substantivul încălzirea globală pune punctul pe i; această situație a detaliului înaintea esenței, exersată timp de sute de ani de vorbitorii limbilor germanice în viața cotidiană, le-a dezvoltat atenția mai mult decât contemporanilor lor, ceea ce a contribuit la o mai eficientă organizare a lor din punct de vedere economic, tehnologic și militar (să observăm, de pildă, că românii, care au transformat Mediterana în „mare nostrum”, n-au reușit niciodată să cucerească teritoriile

stăpânite de populațiile germanice, fiind emblematică înfrângerea dezastruoasă pe care au suferit-o în fața lor în vremea împăratului Octavian)).

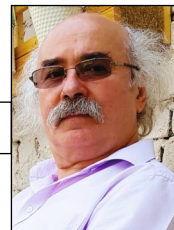
Cât despre franceză, italiană sau alte limbi de circulație internațională, ele nu mai stârnesc interesul decât celor care au de gând să emigreze în țările în care sunt vorbite. Și există chiar mulți care merg acolo fără să știe nicio boabă din limba statului în care vor să-și petreacă viața. Ca să nu mai vorbim de inventarea „traducătorului universal”, care ne este anunțată aproape zilnic pe mail și care deja permite ca tot ceea ce spunem să fie tradus instantaneu în patruzeci și trei de limbi. Credeți că se va mai osteni cineva să devină poliglot?

Cu excepții remarcabile, dar puține, am putea spune că singura școală pe care omul contemporan mai pare interesat să o facă este cea de șoferi.

El nu mai are nevoie nici de istorie – pentru că nu-l mai preocupă decât prezentul –, nici de geografie – pentru că aplicațiile de pe telefonul mobil îl ghidează în permanență pe unde să conducă mașina pentru a ajunge în orice colț al planetei – și nici măcar de anatomie – pentru că tehnologia medicală l-a înzestrat cu aparatură de ultimă generație, menită să-i monitorizeze fiecare bătaie a inimii și să-l salveze din toate situațiile disperate în care ajunge din cauza propriei ignoranțe.

Dar nu numai elevii sunt vinovați că nu vor să mai învețe. Disciplinele care le sunt predate îi strivesc prin certitudinile lor. Toate noțiunile din manuale par a fi adevăruri ultime, de necontestat.

"Cada vez que enseñes, enseña también a dudar de aquello que enseñas." – afirma Ortega y Gasset: „De fiecare dată când înveți (pe cineva ceva), învață-l și să se îndoiască de ceea ce îl înveți.” Un superb joc de cuvinte, în care verbul enseña apare la trei moduri distincte, subjonctiv, imperativ și indicativ, rezumă perfect misiunea pe care profesorii și manualele o au, dar pe care nu și-au îndeplinit-o. Știința nu a ajuns la adevăruri imuabile – deși se apropie asimptotic de ele –, ea operează prin teorii care pot fi oricând „falsificate”, invalidate. Prezentarea lor ca fiind certitudini le transformă în dogme. Iar elevii simt asta și se revoltă, au senzația că s-au trezit într-o lume în care s-a descoperit tot. Și atunci îi întorc spatele.

MACEDONSKI LA STURZENI

La 1884, Alexandru Macedonski, publica poezia „Izvoarele din Sturzeni”, dedicată lui Nicolae Blaramberg, moșier din Sturzeni-Dâmbovița, de numele căruia se leagă numeroși oameni de artă și litere.

Pe numele complet Nicolae Moret Blaramberg, acesta se trăgea dintr-o familie nobiliară din Flandra. După studii liceale de trei ani parcurse în Odesa, își lua diploma în drept la Aix en Provence (1865) devenind procuror al Înaltei Curți de Casație și Justiție. Pe lângă această îndeletnicire practica și avocatura și era membru al Partidului Conservator.

A cochetat și el cu literatura, publicând la 1857 un mic roman, dedicat surorii sale, numit „Un vis pe Carpați”, apărut sub pseudonimul Nicolae Moreanu.

Conacul său de la Sturzeni (azi nu mai există fiind distrus de un incendiu) era așezat undeva în lunca Dâmboviței, iar moșia sa se întindea și pe celălalt mal unde cuprindea și o parte a moșiei Brana, aparținând de Suduleni. Fiind un adevărat mecena al artelor, conacul său era permanent deschis făuritorilor de frumos.

Astfel a legat o strânsă prietenie și cu poetul Alexandru Macedonski pe care îl găzduia adesea atât la palatul său de la Străjeni cât mai ales la conacul său de la țară, din Sturzeni-Dâmbovița.

Macedonski i-a dedicat mini-volumul de buzunar „Bronzes” și un poem intitulat: „La izvoarele din Sturzeni”, scris de autor în urma unei legende locale povestită de Blaramberg:

„Din steiul de piatră alb, – la soare
Tânjeau, curgeau licăritoare
Supt aurul vărsat de sus,
Împreunatele izvoare
Al căror farmec e nespus,
Din steiul de piatră alb, - la soare.

Nuanța singură în două
Le osebea pe amândouă
Încolo – corpul lor unit
Sub o simțire vecinic nouă
Se confunda îndrăgostit...
Nuanța nu desparte-n două!

În faptul zilei când rubine
Deșiră zorile senine

Din ceruri până la pământ,
Ce roșu-amor și ce suspine
Nu răsărea din al lor cânt
Supt ale soarelui rubine!

În ora când lumina pierie
Când totul merge spre tăcere
Când și culori și șoapte mor,
De câtă tainică plăcere
N-a tresărit acel izvor,
În ora când lumina pierie!

Mult mai frumoasă și curată
Se pomenea oricare fată
În unda lui când se privea...
Unirea te prefăce-ndată
Oglinda ei știind să dea
O frumusețe mai curată!

Dar într-o zi pe când o horă
Juca-n albastrul de-auroră,
Scârboase buze l-au profanat,
Și apele din acea oră,
În două părți s-au separat,
Fatală zi, – fatală horă!”

(Al. A. Macedonski)

Poezia are la subsol comentariul poetului:

„Sturzeni, este numele moșiei lui Nicolae Blaramberg. Legenda acestei poezii o datoresc d-sale. I-o dedic, căci dacă nu i s-ar cuveni de drept, i se cuvine pentru admirațiunea pe care o păstrez acestui mare caracter ce nu s-a desmințit nici odată și cu care mă leagă atât admirațiunea cât și simpatiile.” (din „Literatorul” 05, nr. 04, 1884)

Și alți poeți au scris cuvinte frumoase despre acesta:

Vasile Alecsandri îl caracterizează drept „unul din cei mai bravi, din cei mai nobili, din cei mai devotați din fiii României”.

Eminescu, a scris cu respect despre „boierul Blaramberg”, până în ultimii ani ai vieții sale, iar **Maiorescu** îi face un amplu portret în „Criticele” sale.

Chiar și rivalul său din politică, Ion C. Brătianu, îi recunoștea unele merite: „D-sa are un capital literar foarte mare, un talent oratoric foarte ascuțit, o imaginație fecundă”.

N. Blaramberg a condus, în colaborare,

* Din volumul în pregătire: „Sudulenii și vecinii săi”.

publicațiile: „Revista Dunării” (1967-1870), „Dezbaterile” (1886), „Terra” (1867-1870), „Le Pays Roumanie” (1867-1869); (1870-1871) și „Stindardul” (1876).

Și pentru că aminteam la început că era frecventat de artiști români din acea epocă, trebuie amintit Nicolae Grigorescu care l-a vizitat de multe ori, până să se mute la Câmpina. Acesta se pare că lua poștalionul spre Câmpulung și se oprea fie la Suduleni, fie la cătunul Lunca, de unde traversa pe jos Dâmbovița, pe puntea de la Priboiu sau pe podul de lemn de la Sturzeni. Se pare că aici a făcut prima dată cunoștință cu carele cu boi, pe care le-a immortalizat la început în fotografii, apoi în numeroasele sale pânze. Prietenia cu Blaramberg era să se materializeze la un moment dat printr-o propunere a moșierului de a accepta o bucată de teren pe dealul Sturzenilor, într-un crâng de mesteceni (pe care de altfel pictorul o are

immortalizată într-o pânză) unde să-și construiască o casă atelier.

Nu se cunosc motivele pentru care Grigorescu nu a acceptat și de ce la un moment dat acesta nu a mai frecventat conacul de la Sturzeni.

Un alt pictor care venea adesea la Sturzeni a fost **G.D. Mirea**. De la acesta a achiziționat Blaramberg, tabloul „Vârful cu Dor”, cu suma de 1.200 lei, lucrare pe care apoi, strâmtorat, a vândut liberalului Vasile Morțun, care în timpul Primului Război Mondial a avut proasta inspirație să o trimită la Moscova, odată cu tezaurului țării, pe un drum fără întoarcere.

Bibliografie:

– Historia – „Blarambergii...”, autor Eugen Marola; – Lucian Radu Stanciu – „N. Blaramberg întemeietor al monografiei națiunii Române”; – „Carnetele” lui Wiliam Ritter

(continuare de la pagina 146)

Cui i-e frică de Sandra Brown?

Nu este exclus. Totuși, unui asemenea reproș ar trebui să-i răspundem că înșii pe care îi consideram înapoiți după gusturile modeste aveau ceva care astăzi începe să lipsească sau să fie reprimat cu înverșunare: exercițiul lecturii sau, măcar, curiozitatea de a frunzări, din când în când, o tipăritură...

În atari condiții, ne putem întreba liniștiți acum, față de teama pe care o încercam cândva, dacă chiar ar trebui să ne mai fie frică de „răul” cultural pe care l-ar mai putea produce peste masa de cititori, însetați de aventură și de pasiuni focoase, romanele lasciv-explozive ale Sandrei Brown? Cine nu crede că pericolul a trecut ar trebui să pună în balanță superficialitatea acelor preferințe cu gradul de ignoranță și de incultură la care s-a ajuns în prezent, să compare profilul cititorilor din trecut cu spectrele care încep să devină mulți compatrioți. Consumismului venit de peste ocean i-a luat locul un rău și mai mare. Departe de a mai fi o amenințare, Sandra Brown, și alți autori de seama ei devin o nostalgie în lumea secătuită de valori în care pătrundem. În vremuri postmoderne, vremuri ale globalismului comercial în care oamenii nu mai citesc, criza lecturii e generalizată în toată lumea de astăzi, dominată și sufocată de superficialitate. În era telefonului portabil și a tabletei, nici măcar ideea de a mai frecventa o asemenea literatură nu mai atrage. Cititorului „decăzut” al noilor generații, care nu mai are timp și chef de citit cărți și reviste, îi ajung internetul, *mobilul* și televizorul. De

ce ne mai miră că nu se mai citesc decât scriitorii din manuale, dacă se mai citesc și ei (rămâne de văzut dacă vor mai fi incluși în programele școlare)?! Dacă s-ar face un sondaj printre tinerii sub 30 de ani, mulți din ei ar da din umeri întrebați fiind dacă au auzit de o asemenea autoare. Cărțile cu coperte atrăgătoare, cu poze provocatoare ale sus-numitei zac cuminiți la vânzare de ceva timp, în așteptarea mușterilor care cu două-trei decenii în urmă se grăbeau captivați să le cumpere. Titluri spectaculoase precum „Dragoste fierbinte”, „Amintiri înșelătoare”, „Confidenta nopții” sau „Tu ești tatăl copilului meu” au devenit istorie în fața aplecării tot mai firave către livresc a publicului obișnuit.

O asemenea literatură, prezentă masiv și în lumea apuseană, și a cărei lipsă ajungem să o compătimim, ar putea reprezenta acum alternativa onorabilă la indiferență. Ceea ce apărea în trecut drept preferința jenantă a defavorizaților intelectual, stârnind valuri de răs sau de dispreț la adresa lor, devine încet-încet o relicvă, un obiect de colecție. Dacă și cărțile factice pentru gustul comun au ajuns să fie ocolite, înseamnă că românii nu mai merită să fie deplânși pentru că au ajuns în asemenea hal încât să se delecteze cu tabloide despre cele mai cretine vedete, să-și piardă orgoliul de sine în voluptatea languroasă a manelelor sau să privească la televiziunile înclinate să facă rating pe seama unor semidocti incapabili să se autocenzureze! Bine-ar fi dacă Sandra Brown ar mai avea din nou căutare pe piață! Începe să ne fie dor de anii când încă mai era citită, iar cărțile sale umpleau tarabele și librăriile. Ce-am ajuns să regretăm...

MARII MITROPOLIȚI DE LA TÂRGOVIȘTE AI RENĂȘTERII ROMÂNEȘTI ORTODOXE (2)

EFTIMIE AL II-LEA

O păstorire vlădicească demnă de a fi reținută cu literă majusculă nu numai în istoria Bisericii Ortodoxe Române, dar și în istoria neamului românesc, a fost aceea a mitropolitului **Eftimie al II-lea** (1595-1602), fiu al județului voievodal al Dâmboviței, adus în scaunul mitropolitan de la Târgoviște din stăreția de la Cozia de **Mihai Viteazul** care a avut nevoie în vremuri, într-adevăr, eroice și unificatoare de străvechi pământuri românești, de un slujitor și sfetnic înțelept, cu profunde abilități diplomatice, și cărturar cu viziuni renașcentiste.

Exercitându-și misiunea păstoritoare chiriarhicească pe toată durata domniei lui **Mihai Viteazul**, lui **Eftimie al II-lea** i-a fost dat să fie nu numai martor, dar și participant direct, și binecuvântător al unor acte de domnie ale marelui voievod Întregitor de Țară, atâta vreme cât acesta îl va fi chemat frecvent să-i fie aproape în Divan în luarea unor importante decizii pentru destinul supușilor săi, a neamului în întregul său. De altfel, chiar îl va fi și pus în fruntea acestui sfat al țării având deplină încredere în mintea sa. Astfel, **Eftimie al II-lea** din inițiativa lui **Mihai Viteazul** a convocat, organizându-l cu rigurozitate, un mare sobor, în 13 aprilie 1596, la Târgoviște, menit a crea un nou „așezământ” al vieții mănăstirești, bântuită, până atunci, cum ne spune cronica, de „*niște obiceiuri carele nu sânt din porunca sfintei pravile*”, iar mai înainte, la 20 mai 1595, îi va fi fost de un real ajutor domnului/voievodului în tratativele de la Alba Iulia cu principele Transilvaniei, **Sigismund Bathory**, tratative al căror scop a fost crearea unei alianțe antiotomane, el fiind, de fapt, conducătorul delegației, cum, tot același scop l-a avut și tratatul negociat cu reprezentanța plenipotențiară a lui **Rudolf al II-lea**, împărat al Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, în 9 iunie 1598, la Mănăstirea Dealu, mitropolitul fiind împuternicit a fi fost

negociatorul principal din partea Țării Românești. De pildă, printre prevederile tratatului din 20 mai 1595 de la Alba Iulia – și este extrem de semnificativ faptul – mitropolitul **Eftimie al II-lea**, de bună seamă respectând vrerea domnului/voievodului său, obține ca toate lăcașurile de cult ortodoxe din Transilvania să treacă sub jurisdicția canonică a Mitropoliei de la Târgoviște a Țării Românești și, implicit, a chiriarhului său. Această prevedere a fost apoi întărită și de **Mihai Viteazul** însuși prin intrarea sa triumfală în Alba Iulia, ca urmare a victoriei de la Șelimbăr din 18/28 octombrie 1599 împotriva principelui cardinal **Andreo Bathory**, Transilvania intrându-i sub autoritate în întregime. Și, pe drept cuvânt se poate considera că, **Eftimie al II-lea**, a fost astfel, primul mitropolit unionist al Ortodoxiei românești.

LUCA DIN CIPRU

În toamna anului 1602, urmare a părăsirii scaunului chiriarhal de către **Eftimie al II-lea**, refugiat în Moldova împreună cu domnul/voievodul **Simion Movilă** (1601-1602), fiindu-i acestuia fidel, **Radu Șerban**, devenit domn/voievod al Țării Românești (1602-1611), întâi stătător în scaunul mitropolitan de la Târgoviște îl va fi urcat pe arhipăstorul de Buzău, **Luca din Cipru** (1602-162).

Cu o păstorire de 27 de ani sub domniile a cinci domni/voievozi (**Radu Șerban**, care l-a adus la Mitropolia din Târgoviște, **Radu Mihnea**, **Alexandru Iliș**, **Gavril Movilă**, **Alexandru Coconul**), mitropolitul **Luca**, grec din insula **Afroditei**, Cipru, de unde i s-a tras și numele identificator al originii sale, cu o frumoasă râvnă va fi devenit „om al locului”, românizându-se, așa că, încă din vremea de prefaceri renașcentiste a domnului **Petru Cercel** (1583-1585), dar și din aceea întregitoare de Țară a lui **Mihai Viteazul**

(1593-1601), a fost un fervent susținător al acțiunilor acestora, ca atare bucurându-se de încrederea lor, și pe care, la rândul său, i-a văzut, cu o profundă înțelegere a „schimbării vremurilor”, ca pe niște ziditori în spiritul Renașterii europene despre care avea o bună cunoaștere fiind el beneficiarul unui vast orizont cărturăresc. Că s-a bucurat de reala încredere a celor doi iluștri domni/voievozi mărturie stă faptul că, **Petru Cercel** îl va fi numit arhiepiscop al Buzăului, iar **Mihai Viteazul** îl va fi păstrat în această arhierie încredințându-i mai multe misiuni peste fruntariile țării cunoscându-i și apreciindu-i rafinatele abilități diplomatice.

Dar mitropolitul **Luca din Cipru**, în buna tradiție unionistă mihaid-eftimiană, va fi hirotonisit un mitropolit al Ardealului la Târgoviște. Și, iritându-l pe unul din patriarhii de la Constantinopol, acesta l-a alungat din scaunul mitropolitan de la Târgoviște pentru că-l considera „*neascultător și nesupus uzurpator*” datorită luptei sale obstinate de a prezerva față de Patriarhia ecumenică de pe Bosfor autonomia Bisericii Ortodoxe a Țării Românești. Dar **Gavril Movilă** îl păstrează, sfiindu-l astfel pe patriarhul Constantinopolului. Un gest de demnitate românească.

Nicolae Iorga, impresionat de viața mitropolitului, ne-a lăsat acest portret encomiast: „*El era, spune același panegirist (mitropolitul Matei al Mirelor – n.n.) care a lădat pe însuși Radu-Vodă, un «om bun și de credință, având din fire o inimă deschisă, crescut din fragedă vârstă în starea monahicească și deprins foarte la caligrafie»;* creșterea lui bună se lămurește și printracea că era din Cipru, insulă grecească, supusă Venețienilor [...] Deși grec de obârșie, îl vedem dând hotărâri judecătorești în românește [...] Ca episcop de Buzău, el a scris sub **Mihai Viteazul**, la 1594, o strălucită *Evangelie greacă, ce se păstrează încă la Ierusalim*”. (**Nicolae Iorga**, „*Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*”, vol. I, Ed. Paul Editions, București, 2021, p. 187-188)

Și la săvârșirea sa pământească, în prima parte a anului 1629, mitropolitul **Luca din Cipru**, de bună seamă respectându-i-se propria vrere, va fi fost depus într-o odihnă veșnică în catedrala Mitropoliei Țării Românești de la Târgoviște.

(**Nota bene.** Există o informație conform căruia primul mare poet al literaturii române moderne, **Vasile Cârlova**, fiu adoptiv al Târgoviștei, s-ar trage dintr-un strămoș, nepot al mitropolitului **Luca din Cipru**, de prin părțile Buzăului, logofătul **Stanciu Vernescu**, care a mai fost cunoscut și sub numele, pare-se porecle, de **Cârloman/Cârlovan/Cârloavă**).

TEOFIL

Desfășurându-și păstoria vlădicească între 1637 și 1648, s-ar putea aprecia că, **Teofil**, a fost un infatigabil deschizător de vaste zări ale Cunoașterii pentru români în spiritul Renașterii.

Episcop al Râmnicului oltean, renumit episcopat în epocă, dar și după, **Teofil**, un cărturar în adevăratul sens al cuvântului, apreciat întru totul de **Matei Basarab**, admirându-l chiar, va fi adus de acesta lângă tronul său ca sfetnic de încredere, întronizându-l mitropolit al Țării Românești la Târgoviște. Cum **Matei Basarab** în îndelungata-i domnie (1632-1654) a avut o reală și generoasă propensiune spre încurajarea vieții culturale, și-a găsit în mitropolitul **Teofil** un sprijinitor pasionat/dedicat în realizarea unei **acțiuni românești** de anvergură renașcentistă europeană. Astfel, la Târgoviște și Câmpulung se va fi reactivat activitatea tipografică fiind imprimate în tehnică *gutenbergiană* primele cărți în limba română din Țara Românească, cum au fost, și ne vor fi rămas, „*Evangelia învățătoare*”, „*Învățătură pentru toate zilele*”, „*Ceaslovul*” și „*Pravila*”. Aceste adevărate opere tipografice, ca și cele de cult în limba slavonă, căci această operă a fost de natură bilingvă, s-a realizat, de pildă, la Târgoviște, în tipografiile de la Mănăstirea Dealu și de la palatul mitropolitan, mitropolitul manifestând un interes vădit mai ales pentru tipăriturile în limba neamului căruia i-a fost păstor duhovnicesc în partea sa de la sud de Carpați, dar și a părții sale ardelene. Căci, peste munte, îi va fi dăruit mitropolitului **Ghenadie Brad** al Bălgradului (Alba Iulia) o „mașină tipografică”, iar la Târgoviște îi va fi hirotonisit mitropolit ai Ardealului pe **Ilie Iorest** (1640) pe urmașul acestuia, **Simion Ștefan** (1643), în acest fel continuând tradiția unionist ortodoxă instaurată de mitropoliții **Eftimie al II-lea** și **Luca din Cipru**, ceea ce ni-l arată ca pe un cărturar dând seamă de existența **conștiinței de neam**. Nu întâmplător, același **Nicolae Iorga** îl va fi portretizat astfel:

„*Grigorie Mitropolitul murise: după datină ca și după ajutorul pe care-l dăduse cauzei lui Matei (Basarab – n.n.), trebuia să-i urmeze episcopul de la Râmnic, patronul caligrafilor, îndemnătorul la scris a lui Moxalie (Mihail Moxa, călugăr la Râmnic, autorul primului cronograf „de la facerea lumii” redactat în română – n.n.) și unul dintre cei dintâi ctitori ai limbii românești în Biserica – Teofil Bistrițeanul*”.

ȘTEFAN I

Așezat în scaunul mitropolitan de la Târgoviște de **Matei Basarab, Ștefan I**, „catigumen” al Mănăstirii Tismana până atunci, va fi fost un vrednic continuator și împlinitor al operei renașcentist cărturărești a predecesorului **Teofil**, plecat în 1648 să slujească la „altarul umbrelor”, astfel că, în cele două păstoriri (1648-1653; 1656-1668) s-a remarcat prin sincerul său patriotism fiind, sub imperativul acestui sentiment, un încurajator al acțiunii mateibasarabești de afirmare a limbii românești și a culturii neamului în această limbă, acțiune în care, de fapt, s-a integrat cu asumare.

În cele două păstoriri vlădicești, deci, una în epoca domniei lui **Matei Basarab**, cealaltă în domniile lui **Constantin Șerban Basarab** (1654-1658), **Mihnea al III-lea Radu** (1658-1659), **Gheorghe Ghica** (1659-1660), **Grigore Ghica** (1660-1664) și **Radu Leon** (1664-1669), mitropolitul **Ștefan**, făcând față cu abilitate atâtor schimbătoare domnii, nu va fi abdicat nicio clipă de la misiunea sa patriotică, religioasă și cărturărească de promovare a românismului în spirit renașcentist.

Atât în prima păstorie, cât și în cea de-a doua, după ce a fost readus la înalta slujire vlădicească de **Constantin Șerban Basarab** din scurtul refugiu silit petrecut la Mănăstirea Tismana, locul său de metanie, refugiu intervenit din pricina unei neînțelegeri cu **Matei Basarab, Ștefan**, printr-o râvnitoare străduință a înțeles că prin credință, cultură și educație neamul românesc va renaște și va fi respectat în lume, cel puțin în cea europeană.

Din ceea ce ne-a lăsat ca inubliabilă moștenire din **acțiunea sa românească și creștinească** asumată, este demn de a fi amintit, imprimată fiind în tipografia existentă acum doar la Târgoviște, o serie de cărți de cult („*Penticostar*”, „*Cartea ce se cheamă pogribania preoților mireni și a diaconilor*”, „*Misterio*”/ „*Sacrament*”, „*Târnosania*”, „*Slujbelnic*”), cu adresabilitate însă și spre societatea românească laică, așa cum a fost cazul celei „*Îndreptarea legii*”, cunoscută și sub numele de „*Pravila cea mare de la Târgoviște*”, acest impresionant cod de legi pentru acele vremuri, dar, ca mărturie, și pentru cele de acum, tipărit în limba neamului – căci a circulat nu numai în Țara Românească, dar și în Moldova și Transilvania – fiind un factor determinat al procesului de conștientizare de către români că, și dincolo de Milcov, și dincolo de Carpați, formează unu și același popor. Iar mitropolitul **Ștefan** a fost, de fapt, promotorul moral al apariției acestei mari pravile unioniste, cum tot promotor a fost, unul curajos, pricepând cu înțelepciune

realitatea epocii și, astfel, determinându-l să priceapă și pe **Matei Basarab**, al introducerii limbii române în oficierea slujbelor la altar, slavona, în care, până atunci, se făcea slujirea, nici o parte din preoțime, și nici enoriașii neînțelegând-o. Demers pe care, de altminteri, l-a întreprins și pe lângă **Constantin Șerban, Mihnea al III-lea**, cei doi **Ghiculești** și **Radu Leon** în domnia căruia și-a dat obștescul sfârșit fiind înhumat în Târgoviște pe care cu tot sufletul său a iubit-o.

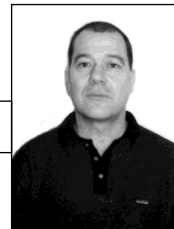
Și, apropo, de strădania și zbuciumările mitropolitului **Ștefan I**, tot **Nicolae Iorga** spune apreciativ:

„*Din toate aceste lupte și din toată această muncă ieșea însă un folos îndoit, din cele mai însemnate pentru literatura bisericească și pentru Biserică, dar, în același timp, pentru scrisul românesc și pentru conștiința românească [...]* Acum, între limba românească și cultura bisericească și Biserica însăși se făcuse o legătură pe care nimic n-o mai putea sfărâma: nici bănuielele ortodoxiei de tipic vechi, nici modele de curte, nici epitropia marilor clerici ai Răsăritului...” (Nicolae Iorga, *op.cit.*, p. 256)

*

Nu am nicio îndoială că vor exista unii gata să mă contrazică, susținându-și ideea că, Biserica Ortodoxă din Țările Române ar fi fost în veacurile al XVI-lea și al XVII-lea anchilozată într-un fundamentalism refractar la filosofia și practica Renașterii – care nu ar fi putut exista nicidecum în niște state obrocite de frenatoarea suzeranitate otomană, defazate mult față de evoluția premodernă a Occidentului –, iar mitropoliții ar fi fost, în gândirea și acțiunile lor, așijderea. Iar eu voi continua să susțin că nu au stat în totalitate astfel lucrurile, că, unii întâi stătători bisericești au fost oameni cu mintea luminată, deschisă spre valorile Renașterii, și că, animați de o profundă iubire de neam și de țară, beneficiind și de o serioasă instrucție intelectuală – a se vedea acei mitropoliți evocați mai înainte –, în pofida unei, da, înapoieri economice și sociale, cauzată pe de o parte, de luptele interne între facțiunile domnești și ale marii boierimi, iar pe de alta de interesele geopolitice ale puterilor care înconjurau amenințător Țările Române, și, mai înverșunate cele ale Înaltei Porți, au fost arhitecți de operă culturală românească de natură renașcentistă. Cum au fost acei mari mitropoliți de la Târgoviște. Este vorba de o **Renaștere ortodoxă** în viziunea îndreptățită a academicianului **Ioan-Aurel Pop**.

(continuare la pagina 158)

PROBLEMA UNITĂȚII SUFLETEȘTI ÎN BASARABIA LA ÎNCEPUTUL PERIOADEI INTERBELICE (1918-1921)

„Mintea noastră, sufletul nostru,
încă nu este cu totul al nostru”.
ziarul „Sfatul Țării”

Marea Unire din anul 1918 a însemnat împlinirea idealului de realizare a României întregite, fapt care dădea populației speranțe către o viață nouă. În mentalitatea colectivă s-a format încrederea că România Mare urma să fie o „mamă bună pentru toți fiii ei” și că lucrurile se vor schimba rapid în bine. Realitatea arăta însă că trebuiau depășite numeroase dificultăți, între care problema esențială era lipsa unității sufletești între Vechiul Regat și teritoriile unite. Pe tema unității sufletești existau diverse opinii, comentarii și analize făcute de politicieni, oameni de cultură, intelectuali, ziariști, studenți. În prim plan apărea importanța deosebită pe care o reprezenta această chestiune pentru societatea românească. Astfel, Nicolae Iorga, bun cunoscător al realităților, sublinia: *„Mândria și puterea morală a unei nații nu stă atât în elementele materiale de care dispune [...], cât în legătura sufletească dintre membri actuali ai nației și peste vremea lor, dintre aceștia și înaintași”*. Regina Maria constata că *„populația era neomogenă, noi elemente trebuiau tratate cu tact pentru a fi atrase spre noi, pentru a fi gradual absorbite într-un singur stat”*. Interesante și relevante sunt observațiile generalului Alexandru Averescu: *„Când după victoria bravilor noștri soldați am putut să vedem visul nostru de aur realizat, atunci s-au înfățișat românismului mai multe probleme, dintre care cea mai de capetenie este unificarea sufletească a țării în cuprinsul noilor hotare”*.

La întrebarea dacă se putea realiza unitatea sufletească în primii ani după război, răspunsurile erau diferite și ele „balansau” între speranțe și incertitudini. Unii se arătau optimiști, în vreme ce alții erau rezervați, considerând că drumul spre acest obiectiv era lung și greu, cu mari dificultăți și multe

dezamăgiri. Ce căi trebuiau urmate pentru a se realiza unitatea sufletească? Opiniile convergeau spre importanța care revenea măsurilor în plan politic, administrativ, social, alături de care un rol la fel de important îl aveau cultura, școala, arta, presa. Era evidențiată contribuția pe care puteau s-o aducă preoții, cadrele didactice, îndeosebi învățătorii, oamenii de cultură, ziariștii, studenții, diverse instituții, alături de măsurile guvernanților. Nicolae Iorga considera că unirea politică din 1918 trebuia consolidată prin unirea culturală, astfel încât *„fiecare român să se poată înțelege cu alt român în ceea ce privește lucrările cele mai sfinte ale neamului întreg”*, iar politicianul basarabean Ion Pelivan susținea că „soluția” pentru a se realiza unitatea sufletească era ca cetățenii României Întregite să se cunoască mai bine prin carte, învățătură și cultură și astfel vor constata că sunt frați cu vederi și însușiri comune.

În Basarabia, înfăptuirea unității sufletești era îngreunată de mai mulți factori: urmările Primului Război Mondial, urmele lăsate în planul mentalității de stăpânirea străină, dificultățile economice, lipsa unei unități administrative, legislative și monetare (acestea s-au realizat treptat), criza morală, atitudinea minorităților, abuzurile și dificultățile din administrație și justiție, neconcordanța dintre graba cu care oamenii cereau reforme și legi noi și încetineala cu care guvernanții le aplicau (exemplu: reforma agrară), nivelul diferit de cultură, patimile politice, dificultățile materiale, unele influențe externe care se resimțeau mai ales în rândul minorităților, politica revizionistă promovată de Bulgaria, Ungaria și Rusia Sovietică, pasiunile politice, problema recunoașterii internaționale a Marii Uniri, etc. Populația dintre Prut și Nistru privea, în

general, cu speranțe către România Mare, dar unii se mențineau într-o anumită expectativă. Urmările stăpânirii rusești erau evidente atât în rândul oamenilor fără prea multă știință de carte, cât și a intelectualilor. Un aspect imediat era acela că basarabeni „erau mai subțiri cu o foarte aproximativă cunoaștere a limbii române”. În acest teritoriu, mulți dintre localnici aveau un orizont cultural modest, căci aici erau cei mai mulți analfabeți (94%), față de 60% în Bucovina, 43% în Vechiul Regat și 40% în Ardeal, iar această realitate îngreuna accesul la informația corectă, la cunoașterea proiectelor de legi, etc. Un rol important în răspândirea noutăților îl aveau învățătorii, preoții, notarii, jandarmii și mai ales ofițerii români pe care localnicii îi considerau „singurii apostoli ai românismului”. Procesul de rusificare lăsase urme evidente, încât Ion Inculeț afirma că românii din Basarabia fuseseră puși să asimileze „o cultură străină sufletului lor”.

La sate, unde trăia majoritatea populației, problema esențială era în proprietărea cu pământ. Sub influența revoluției ruse și din cauza faptului că 95% din țărani erau lipsiți de pământ, s-a trecut la ocuparea moșiilor prin forță. Sătenii se considerau îndreptățiți să primească pământ și aveau acum mentalitatea unor oameni liberi. „Te duci la țară – scria ziarul „Sfatul Țării” – și găsești cetățeni în loc de robi. Oamenii care discută, în loc de spinări curbate. Țăranii cer pământ în loc de a cădea în genunchi”. Prin reforma agrară din anii 1918-1921 au apărut în Basarabia atitudini și aspirații noi: marea proprietate a scăzut substanțial, de la 44,1% la 8,5%, s-a micșorat dependența celor săraci față de marii proprietari, a scăzut importanța dijmei și a învoielilor agricole, s-a accentuat împotrivirea marilor proprietari ruși față de reformă, etc. Mentalitatea țărănimii era influențată și de dificultățile materiale specifice anilor 1918-1921, când se resimțeau distrugerile și pagubele războiului, lipsa inventarului agricol, inflația, insuficiența unor produse de strictă necesitate (sare, petrol, porumb), sărăcia, lipsa banilor și a locuințelor, abuzurile administrației, etc. Presa, dezbaterile din parlament, rapoartele autorităților locale, arătau starea de neliniște a populației, determinată de greutățile materiale, mai ales în zonele sărace sau în cele puternic lovite de război (Basarabia, Dobrogea, Vechiul Regat).

Unii dintre cei nemulțumiți de greutățile vieții nu mai aveau răbdare să aștepte trecerea timpului pentru redresarea situației. Așa de pildă, în Basarabia – scria ziarul „Sfatul Țării” – populația „vrea ca în momentul de față să fie bine. S-a săturat de atâtea nevoi. Această stare de nemulțumire, susținută

de cei ce în dorul lor arzător pentru cele vechi se folosesc de orice mijloc, ține masa în statornică încordare de nervi”.

Un factor care „torpila” înfăptuirea unității sufletești era rezistența unor minoritari față de noile realități românești. Această rezistență se manifesta în modalități diferite: incitarea populației (făcută îndeosebi de către unii ruși și evrei bogați) împotriva unirii și discreditarea românilor „prin orice mijloace”; sprijinirea de către ofițeri, preoți și foști mari proprietari ruși a restaurării Rusiei țariste prin trimiterea de ajutoare generalilor Denikin și Kolceag (care luptau contra regimului bolșevic) și prin răspândirea unor publicații și cărți editate la Berlin, Paris, Praga, Varșovia; denigrarea românilor făcută de anumiți redactori ai ziarelor rusești basarabene („Viața Basarabiei”, „Basarabia liberă”, „Besarobskii Craj” etc); încercările unor școli particulare rusești, ucrainene și evreiești de a încuraja rusificarea basarabenilor; atitudinea iritantă a unor ofițeri ruși (practicarea jocurilor de noroc, furturi, beții) „motivată” de supărarea că nu se mai puteau întoarce în Rusia din cauza revoluției bolșevice, etc. Pentru a-i aduce pe acești minoritari la sentimente mai bune, presa românească le cerea „să fie cetățeni buni și credincioși și să nu umble cu dedesubturi politice în sufletul lor”.

Dar în calea realizării unității sufletești existau și alte obstacole. Astfel, unii dintre cei care în timpul războiului „s-au destrăbălat în moravuri”, acum nu se puteau adapta la noua realitate și nu-și puteau „veni în fire”. La acestea se adăugau dificultățile din administrație și justiție. Spre exemplu, existau funcționari ruși care blocau inițiativele luate la nivel central, iar în birouri și în redactarea actelor oficiale continuau să folosească limba rusă (chiar și după 1 aprilie 1919 când s-a introdus obligativitatea limbii române în corespondența zemstvelor). Până la formarea funcționarilor români basarabeni, au fost aduși funcționari din Vechiul Regat, unii din aceștia având o atitudine incorectă, recurgând la abuzuri, afaceri, etc. Nu trebuie omis faptul că o stare de tensiune o reprezenta refuzul unor funcționari și magistrați (îndeosebi ruși), de a depune jurământul de credință față de statul român. De aceea, din Vechiul Regat au fost trimiși juriști care să contribuie – declara Vespian Erbiceanu – la „despotmolirea vieții juridice basarabene din fâgașul copleșitor de mentalități străine”.

Toate aceste realități îi făceau pe unii basarabeni să se considere persecutați și nedreptățiți, în vreme ce alții priveau cu speranță spre statul român. În conștiința populației avea loc un proces treptat de limpezire a aspirațiilor și de „decantare” între trecut și prezent. Este sugestiv modul

în care ziarul „Sfatul Țării” prezenta starea de spirit din Basarabia: „*Prin luptă grea cu noi înșine, înțelegem să ne lămurim asupra unor lucruri și ne lămurim cu greu, fiindcă mintea noastră, sufletul nostru, încă nu este cu totul al nostru*”. Același ziar îi îndemna pe oameni la toleranță, la înțelegere, la eliminarea răului și la unitate sufletească: „*Trebuie să alegem cu înțelepciune bătrânească, fără patimi, neghina de grâu, [...] și să păstrăm numai ce-i bun și mai ales ce se potrivește cu firea noastră*”.

Mentalitatea basarabenilor era influențată și de schimbările în plan politic: succesiunea guvernelor, adoptarea votului universal (1918), încercarea partidelor din Vechiul Regat de a înființa organizații dincolo de Prut, etc. În teritoriul dintre Prut și Nistru exista o rezistență față de partidele „răgățene”, determinată de mai multe cauze: dorința de a avea liniște „netulburată de valurile patimilor din Regat”, o anumită neîncredere în complicatele sisteme de intrigi și în „bizantinismul întortocheat” specifice regățenilor, marea încredere în politicienii locali, etc. Atitudinile și aspirațiile populației erau influențate și de contextul extern, căci anii 1918-1921 au însemnat nu numai bucuria pentru înființarea României Mari, ci și grija pentru nerecunoașterea de către Rusia Sovietică a apartenenței Basarabiei la România.

Dar dincolo de aceste dificultăți, trebuie subliniat faptul că legislația adoptată de guvernanți în anii 1918-1921, acțiunile culturale, contribuția intelectualității, a unor ziare, a studenților, a școlii, a armatei sau a bisericii vor facilita parcurgerea unor „pași” către unitatea sufletească. Însă drumul către realizarea acestui obiectiv „de căpetenie” era lung și cerea nu numai răbdare, toleranță, acțiuni convergente sau o politică înțeleaptă, ci mai ales cerea timp. Sunt elocvente câteva opinii. Basarabeanul Ion Pelivan afirma că „*unificarea sufletească nu se face la doi, trei ani; pentru aceasta trebuie generații întregi*”, iar Alexandru Averescu opina: „*Unificarea sufletească nu se face de azi pe mâine: va trebui muncă îndelungată și plină de patriotism. Vor contribui armata, biserica, școala, vor contribui diferite instituții de stat*”. El atenționa că „*toate acestea vor da roade numai în măsura în care bărbații politici vor ști să îmbrățișeze în toată măreția ei această înaltă chestiune*”. În mod asemănător, Nicolae Iorga sublinia că după anul 1918, înaintea poporului român se afla „*uriașa operă de restabilire materială, de dreptate și de înălțare morală, de unificare sufletească pe care o vor avea s-o îndeplinească fiii, nepoții și strănepoții noștri*”. Treptat, se va realiza o tot mai evidentă apropiere sufletească între Vechiul Regat și teritoriile unite, depășindu-se astfel multe din „barierele” trecutului.

(continuare de la pagina 155)

Marii mitropoliți de la Târgoviște ai Renașterii românești ortodoxe (2)

Și dacă vom releva, cu toată opoziția negatoare neomarxistă a unora, că, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea se prefiguraseră deja câteva din condiționalitățile specifice Renașterii și pe meleagurile noastre, cum ar fi apariția tiparului, și, ca atare, a producției masificate de carte, Târgoviștea deținând primarul pe acest duct, a învățământului de tip umanist, și a afirmării **conștiinței de neam**, Biserica Ortodoxă din Țara Românească asumându-și misiunea întru unionism bisericesc în Transilvania, această evoluție premodernă a românilor și a Vetrei lor de obârșie și de trăire avem satisfacția de a o fi pus în lumina **adevărului istoric**. Iar **Renașterea ortodoxă românească**, izvorâtă din tiparnița de la Mănăstirea Dealu, însă și din **facerile** cultural creștine ale unor

mari și înțelepți ierarhi de la Târgoviște, ne-a fost, ne este și ne va fi mereu strălucita pecete a afirmării identității noastre ca neam încă din veacurile premodernității europene.

(Surse bibliografice: **George Coandă** – „Istoria Târgoviștei. O Cetate Eternă a românilor”, ed. V, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2021; „Enciclopedia orașului Târgoviște”, ed. II, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2012; **Ioan C. Filitti** – „Vlădica Luca, strămoș al poetului buzoian Vasile Cîrlova (1809-1831)”, București, 1935; **Nicolae Iorga** – „Istoria Bisericii Ortodoxe Române și a vieții religioase a românilor”, Paul Editions, București, 2021; **George I. Negulescu** – „Ștefan I-u, Mitropolitul Ungrovlahiei”, ediție revăzută, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1900; **Mircea Păcurariu** – „Istoria Bisericii Ortodoxe Române”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, vol. I-II; București, 1992; **Ioan-Aurel Pop** – „Scurtă istorie a românilor”, ed. II, Ed. Litera, București-Chișinău-Cluj, 2021; **Nicolae Stoicescu** – „Matei Basarab”, Ed. Militară, București, 1982)

DE LA HRANA TRUPULUI LA HRANA SUFLETULUI

În zilele noastre, echilibrul dintre trup și suflet pare tot mai greu de menținut. Trăim într-o lume a exceselor – fie că este vorba de consumul material (mâncare, tehnologie, bani), fie de căutarea exagerată a satisfacției spirituale prin metode rapide, uneori superficiale.

Pe de o parte, avem acces la mai multă hrană fizică decât oricând, dar adesea mâncăm nesănătos sau din plictiseală, nu din nevoie. Pe de altă parte, mulți dintre noi ne hrănim sufletul doar prin divertisment de suprafață, fără să căutăm profunzime în artă, lectură, conversație sau introspecție.

Odinioară, un om echilibrat trebuia să știe să-și hrănească atât trupul, cât și sufletul. Poate de aceea, munca și hrana fizică erau mereu însoțite de credință, recunoștință, tradiții și ritualuri menite să păstreze armonia dintre om și natură, dintre viața materială și cea spirituală.

În gândirea tradițională, trupul și sufletul erau văzute ca fiind interconectate. Un trup bine hrănit fără un suflet îngrijit era considerat un dezechilibru, iar excesul material fără bogăție spirituală era adesea condamnat. De aceea, înțelepții satului spuneau adesea că „nu doar pâinea ține omul, ci și credința, cinstea și vorba bună”.

Folclorul a fost întotdeauna calea cea mai bună de răspândire a acestor reguli de viață în comunitățile rurale de odinioară. Pentru omul modern, conectat la nou, vorbele păstrate din bătrâni sunt, uneori, doar expresii lipsite de sens, pe alocuri absurde. Însă, dacă încercăm să privim lumea de altădată cu înțelegere, vom observa că, de-a lungul timpului, pe cale folclorică s-au transmis anumite prescripții de viață ce sunt valabile și astăzi în societatea modernă. Odinioară, femeile spuneau: „Furca nu se lasă goală, că nu rodește cânele” (aceasta fiind o

expresie ce îndeamnă cu multă dibăcie fetele tinere și femeile la hărnicie). Tot prin intermediul folclorului s-au transmis și alte prescripții convingătoare pentru acele vremuri. Astfel: „Când se face o bortă într-o oală, să n-o ții, ziceau bătrânele, că se risipește familia”.

„Să nu muști de unde a mai mușcat altul, că te muști cu acela și-ți va fi dușman”.

Sfaturi bune, pline de adevăr, eficiente reguli de igienă ce sunt și astăzi binevenite în familie sau comunitate. Sfaturile bătrânești își au rădăcina în lumea folclorică, această lume fiind permanent în armonie cu omul.

„Lumea de altădată a satului avea o infinită armonie a solidarității”, spunea Ovidiu Papadima în lucrarea sa „O viziune românească a lumii” (Editura Seculum O.I., 2009).

Animalele, plantele, lucrurile, astrele și stihiiile sunt într-o permanentă legătură magică cu omul, o imensă fraternitate spirituală la care participă omul împreună cu absolutul.

Un gând, un lucru, un gest au avut întotdeauna, în satul de odinioară, semnificații magice ce puteau schimba destinul omului. Astfel, lingurile rămase murdare în oală se ceartă și tulbură somnul oamenilor; mușcătura după care mănânci îți poate învenina soarta în lume; iar zgomotul maturii pe pat trezește ceartă și gălăgie între vecini.

Omul de odinioară a respectat tot ceea ce natura i-a oferit, încercând să-și regleze viața în funcție de generoasa sa ofertă: bătrânii spuneau: „E bine să mergi la fântână cu o oală curată, pentru că altfel fuge izvorul ori seacă”. Tot ei mai spuneau că: „Este păcat ca femeia să umble cu părul despletit, că se încălcește vântul în părul ei”.

Astăzi, există nenumărate informații despre alimentație. Dincolo de cercetările

actuale în domeniu, dincolo de cărțile de bucate, unele mai sofisticate decât altele, există omul, locuitorul unui spațiu geografic, indiferent de zonă, cu preferințele sale culinare, cu știința sa de a prepara mâncarea, cu opțiunile sale de gust, moștenite din familie. Actul de a găti, aparent banal, este de fapt un ritual familial, în care se împletesc în mod armonios spiritul, gustul și bucatele pentru realizarea ospățului desăvârșit. Fiecare mâncare are un gust particular, chiar dacă rețeta este asemănătoare. Fiecare mâncare are secretul său, pe care-l regăsim sub sintagma „Ca la mama acasă”.

Hrana trupului și hrana sufletului sunt profund interconectate. Pentru omul de la sat, mâncarea nu este doar o necesitate biologică, ci și un act sacru, un prilej de comuniune cu familia, natura și divinitatea. În viziunea tradițională, tot ceea ce ajunge pe masă este un dar de la Dumnezeu. Rugăciunea de dinainte și de după masă este o expresie a recunoștinței pentru roadele pământului.

Postul are un rol esențial în viața țaranului român, fiind o modalitate de purificare atât fizică, cât și spirituală. Prin abținerea de la consumul alimentelor de origine animală și prin rugăciune, omul disciplinează trupul și întărește sufletul. Pâinea și vinul sunt alimente sacre, având semnificații religioase profunde. Pâinea este văzută ca fiind „trupul lui Hristos”, iar vinul ca „sângele Său”.

Pentru țaranul român, hrana trupului și hrana sufletului sunt două fețe ale aceleiași realități. Trupul are nevoie de hrană ca să fie sănătos, dar fără hrana spirituală – credința, rugăciunea, comuniunea – viața nu are sens. Prin echilibrul dintre cele două, omul păstrează armonia cu natura, cu sine și cu Dumnezeu.

Despre alimente și alimentație, despre ce mâncăm, când și cum ne hrănim, există astăzi nenumărate informații. Dincolo de cercetările actuale în domeniul alimentației și de cărțile de bucate, unele mai sofisticate decât altele, există omul, locuitorul unui spațiu geografic, cu preferințele lui culinare, cu știința de a prepara mâncarea și cu opțiunile sale de gust, simțite, învățate și moștenite din familie.

Actul de a găti, aparent banal, este de fapt un ritual familial, în care se împletesc armonios spiritul, gustul și bucatele, pentru realizarea ospățului desăvârșit.

Fiecare mâncare are un gust particular, chiar dacă rețeta este asemănătoare. Fiecare preparat are secretul său, păstrat în memoria celor care l-au gustat, sub sintagma „ca la mama acasă”. Acest gust unic reprezintă un tezaur de valori spirituale și identitare, pe care îl regăsim ori de câte ori ne aducem aminte de bucătăria bunicii și de preparatele sale.

Fiecare sat, fiecare comunitate deține un adevărat univers gastronomic, începând cu „pâinea noastră cea de toate zilele” și terminând cu sofisticatele rețete îmbogățite de-a lungul timpului cu mirodenii și bunătăți „venite de peste mări și țări”.

Ca exemplificare a celor spuse, vă supun atenției prepararea „plăcintei pe piatră”, o plăcintă din Ardeal, ce se cocea odinioară într-o piatră cioplită special. Această „piatră de plăcintă”, cum era numită, era nelipsită din zestrea fetei de măritat. Bătrânii spuneau: „Nicio fată nu se mărită fără lespede de ei”, poate de aici și expresia „a da piatra din casă”. Lespedea de piatră era mare cam cât o roată de car, săpată asemenea unei tigăi, și își avea locul în curte, pe pirostrie, acolo unde gospodina fierbea și magiunul.

Plăcinta se făcea din aluat de pâine proaspăt preparat, subțiat cu lapte, ouă și unt, apoi lăsat o vreme la dospit. Peste piatră și sub ea se făcea un foc bun, iar când jarul era bine încins, piatra se curăța, se mătura și se ungea cu untură. În „tigaia” de piatră încinsă se turna aluatul gata dospit, formând lipii rotunde și subțiri, care se coceau foarte repede pe ambele părți. Acestea se ungeau cu untură pentru a deveni fragede, apoi se umpleau cu brânză, urdă, varză călită, cartofi sau ciuperci prăjite în untură cu ceapă și paprica. După ce se împătureau bine, se mai încălzeau un pic, cât să frigă și să te ții de gură... Gospodinele de pe Valea Arieșului spuneau că „nimic nu coace mai bine ca lespede”. În unele case și astăzi sunt păstrate pentru gătit lespezi de diferite mărimi, realizate de meșterii pietrari de odinioară.

Țăranul de altădată acorda multă atenție culturii grâului, porumbului și cerealelor în general. Grâul era considerat „cinstea mesei”. Cu un adevărat respect pentru acesta, femeile pregăteau din făina sa colacii de sărbători, pasca și cozonacii, iar din boabe, coliva pentru cei adormiți. Din țărâțe se făcea borș sau se hrăneau animalele. Pâinea se dăruia femeii care

năștea, iar la nuntă, se oferea mirilor pâine îndulcită cu miere, ca să le fie viața bună ca pâinea și dulce ca mierea.

Alături de mâncare, băutura are în cultura tradițională simbolistica ei. Vinul, născut din seva viței de vie, este mai mult decât o simplă băătură; el este o punte între natură și om, între pământ și spirit. Din cele mai vechi timpuri, vinul a fost nelipsit la marile sărbători, la nunți, botezuri și praznice, fiind considerat un semn de belșug și prosperitate. În satele românești, tradiția „paharului de cinste” încă se păstrează, marcând respectul și ospitalitatea gazdei față de musafiri. De la ospetele medievale până la mesele de familie din zilele noastre, vinul este un catalizator al bucuriei și convivialității.

Considerat simbolic „apă vie” sau „licoare a tinereții”, vinul a fost perceput, încă din vechime, ca „sângele recreat de către teasc” – un semn al victoriei asupra scurgerii timpului. Această băătură a zeilor, denumită în credința creștină „sângele Domnului”, a fost dintotdeauna consumată cu plăcere. I.D. Sârbu, în romanul său „Lupul și Catedrala”, oferă o frumoasă lecție despre băutul vinului: „Vinul nu trebuie băut niciodată în pripă. Dacă-ți apleci urechea peste gura ulcelei, poți auzi cum sfârâie. Există un stadiu de manie al vinului turnat în cupă. Trebuie lăsat să se liniștească, să se împace cu lutul ars al ulcelei. Grecii vechi știau asta: îndoiau vinul cu apă, soarele cu luna, memoria cu uitarea. Grecii beau ca să poată filozofa mai liber... Romanii ca să poată face politică sau ca să poată uicide fără remușcări. Noi... le cam amestecăm... bem să uităm filozofia, să uităm politica... și să putem uicide pe cel mai mare și mai periculos dușman: luciditatea noastră...”

Vinul este, fără îndoială, un dar al viței de vie, dar și o moștenire culturală de preț. El simbolizează dăruirea naturii, munca omului și bucuria împărtășită. Prin fiecare pahar de vin, regăsim o poveste, un colț de pământ roditor și un moment de comuniune cu tradițiile și oamenii din jurul nostru. În esență, vinul nu este doar o băătură, ci o expresie vie a legăturii dintre natură, artă și sufletul uman.

Legătura dintre hrana trupului și hrana sufletului la țaranul român este profundă și încărcată de semnificații spirituale. Pentru omul de la sat, mâncarea nu este doar o necesitate biologică, ci și un act

sacru, un prilej de comuniune cu familie, natură și divinitate.

În viziunea tradițională, tot ceea ce ajunge pe masă este un dar de la Dumnezeu. Rugăciunea de dinainte și de după masă este o expresie a recunoștinței pentru roadele pământului. Se spune adesea că „Dumnezeu a lăsat hrana pentru trup și credința pentru suflet”,

Postul are un rol esențial în viața țaranului român, fiind o modalitate de purificare atât fizică, cât și spirituală. Prin abținerea consumului alimentelor de origine animală și prin rugăciune, omul disciplinează trupul și întărește sufletul. Alimentele de post (pâinea, mălaiul, legumele, fructele) sunt văzute ca fiind mai „curate”, mai aproape de esența divină.

În comunități tradiționale, perioada postului era foarte importantă, fiind considerată o nevoie duhovnicească, urmând exemplele proorociilor Vechiului Testament, ale Mântuitorului și ale sfinților care au postit, în rugăciune și milostenie. Și astăzi, postul este înțeles ca o abținere de la hrană îmbelșugată și gătită laborios, de la carne și produse lactate, uneori chiar și de la untdelemn și vin. Sfinții Părinți extind postul și către faptele duhovnicești, precum înfrânarea limbii, a gândurilor păcătoase și a patimilor, așa cum spunea un pustnic, „în zadar se abține omul de la carne, dacă îl „mănâncă” pe aproapele său... prin faptele rele pe care le face.

Pâinea și vinul sunt alimente sacre, având semnificații religioase profunde. Pâinea este văzută ca fiind „trupul lui Hristos”, iar vinul ca „sângele Său”. De aceea, la mesele de sărbătoare, ele sunt prezente și consumate cu respect. De asemenea, pâinea și sarea oferite oaspeților au valențe augurale, exprimând bucurie și urări de bun venit, pecetluind totodată legături spirituale între gazde și oaspeți. Atitudinea românului față de oaspeți este bine cunoscută și frumos oglindită în poezia *Ospitalitate* a poetului Horia Nițulescu.

„Bine-ați venit, prieteni, aici, în pragul meu!
Brumată zace-n fețe prelunga voastră cale.
Să vă dezleg, acum, cureaua la sandale.
V-oi omeni, pe urmă, cu ce-o da Dumnezeu.
Pentru neveste-am lapte, muls proaspăt în șiștar
Și faguri noi în străchini, din florile de-acum;
Iar pentru noi, o bute cu flăcări de cotnar:
Să stingem crunt arșița pârdaľnicului drum”.

PANDEMIE CU OAMENI DE ZĂPADĂ...

Înainte partidei cu Academica Clinceni, disputată pe teren propriu, la Buftea, antrenorul Emil Săndoi este intervievat la sport.ro și dă de înțeles că Neicuțescu și Chechez ies deocamdată din vederile lui, evident era vorba de prezența lor ca rezerve, deoarece niciunul nu fusese titular în vreun meci de campionat. Pentru primul, Săndoi a invocat motive de kilograme în plus, la celălalt neseriozitate. Apoi, doi dintre cei trei jucători intrați pe teren la finalul victoriei de la București cu Dinamo, Fomba și Diaz, ca și Adrian Ioniță sunt depistați pozitiv cu Covid 19. Unsprezecele de bază era intact, cu specificarea că a revenit Neguț după suspendarea de o etapă, iar pe „banca suspinelor” erau în premieră nou-veniții Kocic și Mitrea, alături de Dinu Moldovan, Martac, Atanase, Șerban, Yameogo, Berisha și Costea. Chindia a început al doilea meci oficial jucat în Ilfov exact ca Expresul de Buftea, spulberând Academica în primele 30 de minute, cu Daniel Popa pe post de locomotivă. În minutul 25, Iliuță de Pietroșița a marcat spectaculos la centrarea lui Vadim Rață, pentru ca două minute mai târziu să paseze ideal pentru Cristi Neguț, care a marcat primul său gol în campionat. Era 2-0, un scor neverosimil de început de partidă, între două echipe aflate pe poziții de play-off, după ce în vara lui 2019, promovaseră la braț în prima ligă. De-abia la 15 minute după pauză, Clinceniul reușește să marcheze prin argentinianul Juan Bautista Cascini, care a reapins speranțele trupei lui Ilie Poenaru, dar nu a fost suficient, ai noștri reușind să controleze finalul, să închidă culoarele și să ne determine să visăm în continuare la play-off. La 2-1, realizăm rocada cu Clinceniul, noi pe 5, ei pe 6, noi neînvinși în noul an, ei fără victorie în 2021. La final, jucătorii celor două formații au pornit un scandal la marginea terenului, Mario Dulca i-a pus mâna în gât lui Cascini, moment în care jucătorii celor două formații s-au aprins. Mihai Costea a avut și el o reacție nervoasă, fiind stăpânit cu greu de coechipieri.

Ilfoveanul Markovic acuză, apoi, că de când a intrat pe teren, Căpușă nu l-a scos din „țigan”, aceasta fiind

scânteia care a aprins mocnit spiritele încă din timpul meciului. Arbitrul le-a arătat cartonașul galben lui Dulca și Cascini, iar ceilalți jucători au fost trimiși la vestiare. Despre momentul de nervozitate, declarația meciului a avut-o Cristian Neguț: „Sincer, nu știu! Eram în spate, îmi făceam rugăciunea de mulțumire, eram în genunchi, mă rugam și n-am văzut absolut nimic”. Concluzia partidei a avut-o antrenorul Emil Săndoi: „Mai e mult până departe, obiectivul rămâne salvarea de la retrogradare. Nu pune nimeni presiune suplimentară pe umerii jucătorilor. La Târgoviște nu avem un buget fantastic, dat tot ce s-a promis, s-a dat. Așteptăm să vedem unde jucăm acasă, ar fi bine să ne întoarcem la Ploiești”. Până la o plecare din „casa” ilfoveană sau o reîntoarcere, Chindia consemna prima victorie ca gazdă, într-un meci oficial, la Buftea.

A.F.C. CHINDIA TÂRGOVIȘTE - ACADEMICA CLINCENI 2-1(2-0)

Au marcat: DANIEL POPA, min. 25 și CRISTIAN NEGUȚ, min. 27, pentru Chindia, respectiv JUAN BAUTISTA CASCINI, min. 60, pentru Academica.

A.F.C. CHINDIA: Aioani – Căpușă, Pițian, Iacob, C. Dinu – Cr. Neguț, Rață, Dulca, D. Dumitrașcu – D. Florea (min. 68 Berisha), D. Popa (min. 90+2 M. Costea). Antrenor: Emil Săndoi.

ACADEMICA: Vâlceanu – Pashov (min. 46 Moulin), Jutric, Gardoș, Dobrescu (min. 83 Dumitriu) – A. Popa, Cebotaru (min. 59 Markovic), Cascini – Cordea (min. 83 Achim), Chunchucov, Andronic (min. 19 Pîrvulescu). Antrenor: Ilie Poenaru.

Daniel Popa și Mario Dulca

A arbitrat la centru Marian Barbu (Făgăraș), ajutat la cele două linii de Imre Laszlo Bucsi (Sfântu- Gheorghe) și Stelian Slabu (Brașov). Rezervă: Lucian Rusandu (Sfântu Gheorghe). Observatori: Dan Victor Berbecaru (Râmnicu Vâlcea) - C.C.A. și Eduard Alexandru (Ploiești) - L.P.F.

În echipa etapei a 18-a Casa Liga I este desemnat atacantul Daniel Popa cu motivarea „Trece printr-o perioadă foarte bună din carieră. A înscris un gol, al patrulea în ediția curentă, apoi i-a pasat decisiv lui Neguț”. Și aici merită o precizare. Era demn de amintit că, la Târgoviște se cristaliza un 11 fără jucători străini, după o perioadă de un an și jumătate când, între titulari au fost Yameogo, Dangubic, Ivancic, Diallo, Berisha, pe moldoveanul Rață e greu totuși să-l catalogăm „stranier”, știți și dumneavoastră de ce. Adevărul este că se profila o echipă doar cu jucători români, între care 5 erau dâmbovițeni, era o situație îmbucurătoare după experimentele cu fotbaliști de peste hotare care nu au convins. Părea că, la Chindia, perioada de experiențe de peste mări și țări se încheia. Nu și la Clinceni, de exemplu, unde în minutul 46 a intrat pe teren o nouă achiziție străină, un jucător francez, cu un nume ce te ducea cu gândul la celebrul Moulin Rouge, Moară Roșie, poreclit Micul Pitbull. Omul era departe de ce îi trebuia echipei ilfovene, ca să o spunem drept. Moulin Thiebault era mai mult Moulin Cassé, o moară spartă, strică, ori... casată. „Academicienii” din Clinceni ne spuneau că o să mai auzim despre el, părerea mea era că nu, era încă un francez de mână a patra într-o aventură prin fotbalul românesc...

La două zile după meciul cu ilfovenii, suporterii echipei noastre au fost prezenți duminică, 24 ianuarie, la antrenamentul fotbaliștilor, desfășurat la terenul sintetic de la Complexul Turistic de Natație, din zona fostei zone de agrement „Crizantema”, fanii mulțumindu-le jucătorilor, antrenorilor și conducerii clubului pentru prestațiile de la începutul anului și clasarea pe poziția a cincea în Liga I.

În plină pandemie de COVID-19, a avut loc play-off-ul Campionatului Național de Fotbal Tennis, la care a participat gruparea dâmbovițeană Pro-Activ Târgoviște, finanțată de Mirel Fleancu și Lorin Petrescu, clasată pe poziția a doua, vicecampionă a României, cu 23 de puncte, un exemplu și pentru fotbaliștii seniori, juniori și copii de la

Cristian Neguț

Chindia. S-a concurat la simplu, dublu și triplu, pentru ca mai apoi, în funcție de rezultatele înregistrate, să se stabilească clasamentul final. Cele două etape de play-off/play-out ale Campionatului Național de Seniori, ediția 2020, s-au desfășurat la Târgoviște și Lupeni. Pro-Activ a înregistrat rezultate bune, a reușit să se claseze pe

podium la fiecare probă. Primul loc a fost ocupat de Comexim Lupeni, din județul Hunedoara, cu 27 de puncte, iar podiumul a fost completat de C.S.U. Ploiești, cu 18 puncte. Formația târgovișteană s-a mișcat bine la proba de simplu, acolo unde a încheiat faza play-off-ului pe locul secund, cu 19 puncte. Pro-Activ a terminat la un singur punct în spatele liderului Comexim. Podiumul a fost completat de Gomboș Târgu Mureș, cu 17 puncte, iar pe locul 4 a terminat C.S.U. Ploiești, cu 16. Situația s-a repetat și la proba de dublu, acolo unde Pro-Activ a adunat tot 19 puncte și a încheiat această fază pe locul 2, în spatele celor de la Comexim, care au strâns 20 de puncte. Podiumul național a fost încheiat de Victory Cluj-Napoca, cu 17 puncte, iar pe 4

a fost C.S.U. Ploiești, cu 16 puncte. La triplu, Pro-Activ a încheiat competiția pe locul 3, cu 18 puncte, în spatele celor de la Victory Cluj-Napoca și Comexim. C.S.U. Ploiești a încheiat competiția pe 4, cu numai 16 puncte.

Înainte meciului din deplasare cu Hermannstadt, șefii Chindiei anunță că după peregrinările pe la Giurgiu și Buftea revenim pe stadionul „Ilie Oană” din Ploiești pentru disputarea meciurilor considerate pe teren propriu, cu speranța că în curând suporterii vor fi din nou în

*Mirel Fleancu
și Lorin Petrescu*

Stadionul în reconstrucție

tribune, alături de echipă. Până atunci, cei care doreau să susțină echipa, chiar dacă porțile arenelor sportive rămăneau închise în pandemie, erau invitați să-și achiziționeze nelimitat bilete virtuale la prețul de 5 lei bucata pentru partide disputate „acasă”. În tot acest timp, edilul -șef al orașului, Daniel Cristian Stan, anunța că la stadionul „Eugen Popescu” continuau lucrările de montare a structurii metalice a noii tribune, iar în paralel, se lucra și la vechea oficială, cuprinsă între Casa Armatei și Alea Coconilor.

Jucăm la Mediaș cu Hermannstadt, fără Mario Dulca și Daniel Florea suspendați, cu Mihai Costea și Valmir Berisha titulari, o partidă pe care nu doream să o pierdem, în condițiile în care sibienii, cu un nou antrenor, Liviu Ciobotariu, la o altă încercare în Liga I, erau în coada clasamentului. Totuși, gazdele au deschis rapid scorul prin Goran Karanovic, care a reluat mingea cu capul în plasă, în minutul 18, puțin cu umărul, puțin cu mâna, profitând și de marea neatenție a lui Aioani. Am continuat în aceeași notă repriza, cu sibienii mai sprinteni, deși jucau cu Dâlbea care avea aproape 40 de ani și Addae, zis Tataie sau Moș Martin, un jucător bun poate la sumo, nicidecum la fotbal. După pauză, muștruluiți de Emil Săndoi, ai noștri joacă ofensiv și în minutul 50 reușesc egalarea printr-o fază ca la handbal, cu Tiberiu Căpușă pe semicerc, în rol de finalizator. Puteam să mai marcăm, dar și gazdele au fost pe punctul să-și adjucece cele trei puncte, dar s-a încheiat egal la unu. Era același teren

de la Mediaș, unde tot cu un egal, 2-2 cu Gaz Metan, în vara anului 2019, începuse parcursul în liga I pentru Noua Chindie. Atunci eram conduși cu 2-0, dar am revenit, marcând prin Mihai Neicuțescu și Ovidiu Bic, așa cum la sfârșit de ianuarie 2021 egalam cu Hermannstadt. Echipa municipiului Sibiu rămânea fără victorie după șapte etape și cu un pas spre liga a doua, Chindia era la a opta partidă fără eșec și pe locul 6, ultimul din play-off. Cear mai fi de amintit? Debutul lui Milan Kocic la Chindia în minutul 77, nu și în prima ligă unde avea meciuri jucate la Voluntari și faptul că Tiberiu Căpușă era la primul său gol în prima divizie, în timp ce Karanovic, cu goluri în elită pentru Sepsi, inclusiv în poarta noastră, era la prima reușită pentru echipa de pe Cibin.

Ne părea rău de Liviu Ciobotariu, tatăl lui Denis, cel care jucase în 2018, inclusiv în barajul cu Voluntari, când a adus egalarea cu un gol spectaculos în meciul de la Târgoviște, dar cămașa ne era mai aproape. Unde pui că următoarea partidă o jucăm „acasă”, tocmai cu campioana C.F.R. Cluj, la care evolua și... Denis Ciobotariu! În echipa etapei a 19-a Casa Liga I este desemnat Tiberiu Căpușă: „Mai bun de la meci la meci! Fotbalistul, împrumutat de la Viitorul, a marcat primul său gol în CASA Liga 1 și este unul dintre cei mai spectaculoși fundași laterali ai competiției”.

F.C. HERMANNSTADT - A.F.C. CHINDIA 1-1(1-0)

Au marcat: GORAN KARANOVIC, min. 18, pentru Hermannstadt, respectiv TIBERIU CĂPUȘĂ, min. 50, pentru Chindia.

Spectatorii obișnuiți cu frigul

Liviu și Denis Ciobotariu

HERMANNSTADT: Cristiano - Opruț, Vieira, Matrigardi, Mățel - Pires (min. 72 Aralica), Dâlbea, Sîntean (min. 56 Petrescu), Addae, Mayoral - Karanovic (min. 72 Joalisson). Antrenor: Liviu Ciobotariu.

A.F.C. CHINDIA: Aioani - Căpușă, Pițian, Iacob, C. Dinu - Cr. Neguț, Rață, D. Dumitrașcu, M. Costea (min. 71 Yameogo) - Berisha (min. 77 Kocic), D. Popa. Antrenor: Emil Săndoi.

A arbitrat la centru Lucian Rusandu (Sfântu Gheorghe), ajutat la cele două linii de Valentin Avram (București) și Alexandru Vodă (Alba Iulia). Rezervă: Florin Mihai Marcu (Oradea). Observatori: Cornel Sorescu (Pitești) – C.C.A., Aurel Beldeanu (Craiova) – L.P.F.

Cât privește minunile Ligii I, consemnăm una de la Sepsi Sf. Gheorghe, unde la ultimele două meciuri susținute pe teren propriu, cele cu Astra Giurgiu, scor 4-1 și cu F.C. Voluntari, 1-1, au fost spectatori în tribune. Da, da, vorbesc

despre inedita idee a suporterilor de a-și arăta sprijinul față de echipă și care, profitând de zăpada căzută și de frigul care era crunt în reședința Covasnei, și-au realizat oameni de zăpadă în tribună, echipați corespunzător, cu fularele lui Sepsi. Cum s-a reușit mobilizarea? „În situația actuală, chiar dacă nu putem fi fizic în peluze, putem demonstra că suntem alături de echipă. Haideți să umplem

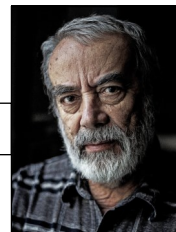
stadionul cu oameni de zăpadă! Suporterii echipei Sepsi OSK roagă pe toată lumea, că în cursul zilelor de joi și vineri, oricine poate să se ducă la stadion și să construiască un om de zăpadă, pe care să îl așeze pe scaunele stadionului. Sperăm că material o să fie berechet, nu contează dacă omul de zăpadă este mare sau mic, slăbuț sau plin, numai să fie OM DE ZĂPADĂ. IMPORTANT, omul de zăpadă trebuie să poarte o eșarfă sau panglică, orice în culorile roșu și alb. Aceste creații se pot amplasa oriunde în tribune, în afara sectorului principal. Hai la muncă! Noi o să fim acolo!” au scris suporterii covăsneni pe pagina lor de Facebook.

Zis și făcut, fanii au venit în ajutor și a fost pentru prima dată în România, când în plină pandemie, tribunele erau multicolore în alb și roșu, pline cu oameni și totul a fost regulamentar. Au fost oameni de zăpadă, unii cu mască anticovid, alții doar cu fular!

Reviste primite la redacție

1. *Caligraf*, anul XXV, nr. 1-2(272-273), ianuarie-februarie 2025, Alexandria, redactor-șef Florea Burtan, secretar general de redacție Stan V. Cristea;
2. *Convorbiri literare*, anul CLVII, nr. 3(351), martie 2025, revistă a Uniunii Scriitorilor din România, fondată de Societatea Junimea din Iași, la 1 martie 1867, director Cassian Maria Spiridon, redactor-șef Mircea Platon;
3. *Nord literar*, anul XXIII, nr. 2(261), februarie 2025, apare sub egida Consiliului Județean Maramureș și a Uniunii Scriitorilor din România, Baia Mare, director Gheorghe Glodeanu;
4. *Vatra veche*, lunar de cultură, anul XVI, nr. 1 (193), ianuarie 2025, redactor-șef Nicolae Băciuț;
5. *Argeș*, serie nouă, anul XXV (LIX), nr. 1 (511), ianuarie 2025, editată de Consiliul Local Pitești, Primăria Municipiului Pitești, Centrul Cultural Pitești, apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România; redactor-șef Leonid Dragomir, secretar de redacție Simona Fusaru, consilier editorial Nicolae Oprea;
6. *Luceafărul de dimineață*, revistă de cultură a UR, nr. 2(1176), februarie 2025, București, director Dan Cristea, secretar general de redacție Aurel Maria Baros;
7. *Bucureștiul literar și artistic*, revistă fondată la 1 octombrie 2011 de Coman Șova și

- Florentin Popescu. Apare lunar. Anul XV, nr. 3-4(162-163), martie-aprilie 2025;
8. *Sud*, revistă editată de „Asociația pentru Cultură și Tradiție Istorică Bolintineanu”, anul XXX, nr. 1-2(286-287), ianuarie-februarie 2025, apare din anul 1996, publicată cu sprijinul Primăriei și Consiliului Local Bolintin-Vale, director fondator Constantin Carbarău, redactor-șef Vasile Grigore;
9. *Actualitatea literară*, revistă a Uniunii Scriitorilor din România, anul XIII, nr. 130, mai -iulie 2024; Lugoj, director Nicolae Silade;
10. *Cafeneaua literară*, nr. 6 (256), iunie 2024, editată de Centrul Cultural Pitești, sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești; director, Virgil Diaconu, redactor-șef, Marian Barbu;
11. *Spania literară*, revistă de cultură. Apare la Getafe – Madrid, ediție specială de Ziua Națională a României, anul II, nr. 12, 2024. Editor Nadia Fărcaș;
12. *UZP*, revistă a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, nr. 36, 2024, editor Benone Neagoe;
13. *Ex Ponto*, text/imagini/metatext, anul XXII, nr. 3-4(82-83), iulie-decembrie, 2024, Constanța, redactor-șef Ovidiu Dunăreanu;
14. *Neuma*, revistă de cultură, anul VIII, nr. 11-12(85-86), noiembrie-decembrie 2024, Cluj-Napoca, apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, director Andreea H. Hedeș.

CUM SĂ „CITIM” O PICTURĂ (3)

Spuneam mai devreme că linia plastică este un element de limbaj de o mare expresivitate, cu ajutorul căreia putem comunica o mulțime de trăiri; încerc acum să mă gândesc la un copil de doi sau trei ani cărui i se pune în față o coală de hârtie și un instrument de desen, de exemplu un creion și este lăsat să se joace cu ele să se exprime, am zice noi. Dată fiind vârsta și experiența lui de viață, mișcărilor îi vor fi necontrolate, haotice, neintenționate, el va face pe foaia de hârtie, o „mâzgălitură”. Dacă-l întrebi ce a desenat acolo, vei avea surpriza să-ți spună că el a „desenat” o casă, sau o floare, sau un porumbel, ceva de genul ăsta, chiar dacă desenul lui nu seamănă cu ceva anume: pentru un adult, desenul lui pare că nu ar avea nicio legătură cu realitatea. Surpriza cea mai mare ar fi ca, la o zi sau chiar mai multe, după ce copilul a realizat „mâzgălitura”, întrebat fiind ce a reprezentat acolo, să repete și să-ți spună tot ce ți-a spus și prima dată. Astfel că nu greșim dacă spunem că liniile acelea sunt percepute, atât în mintea copilului care desenează, cât și a adultului, ca niște coduri. Liniile drepte, pentru un adult - de exemplu, semnifică (reprezintă) continuitatea, dacă sunt verticale semnifică înălțarea, stabilitatea; dacă sunt orizontale semnifică liniște, calm, armonie, dacă sunt înclinate sugerează instabilitate, mișcare, acțiune, agitație.

Liniile curbe (ondulate) deschise sugerează mișcare; liniile frânte deschise, ori închise (de forme poligonale), în baza experienței de viață a noastră, a oamenilor, sugerează duritate, precizie, rigoare, neliniște, agitație.

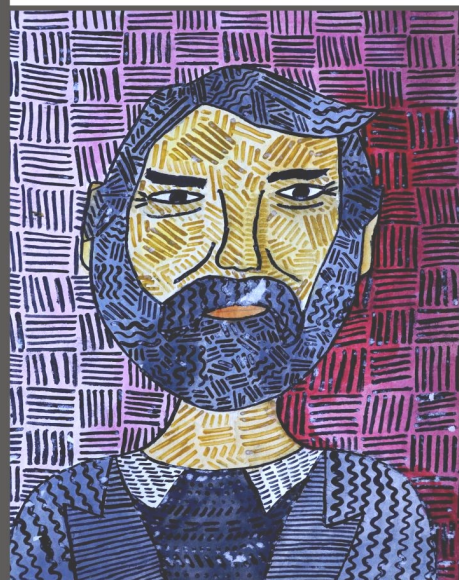
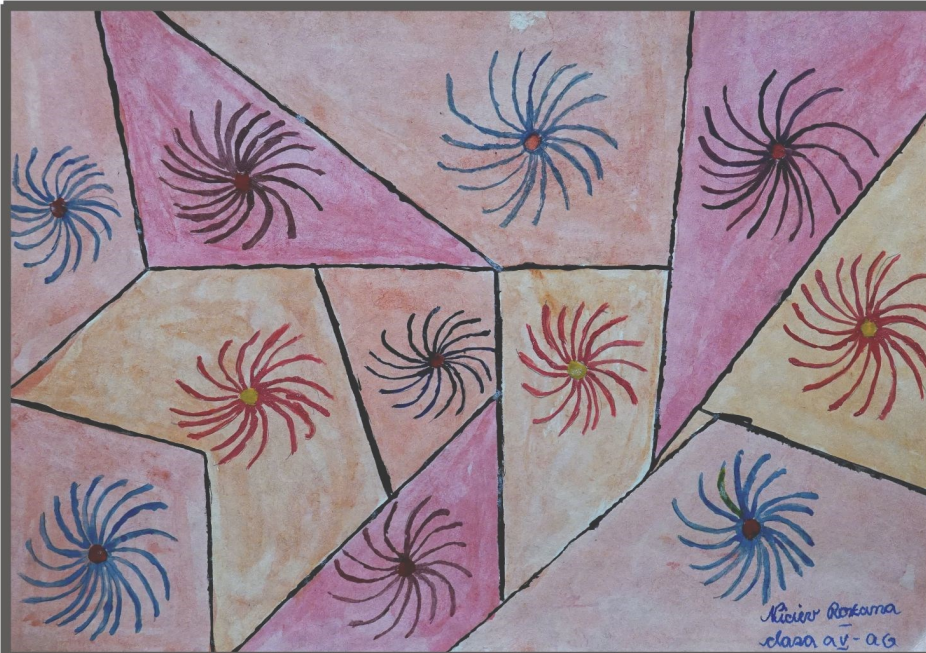
Dacă liniile curbe deschise sugerează mișcare, liniile curbe închise sugerează forme închise: obiecte sau fenomene, cum ar fi de exemplu forme de nori sau, cum ziceam, forma unui măr. Ca și liniile drepte, liniile curbe pot fi de mai multe feluri: întrerupte, uniforme ca grosime sau culoare (modulate). De mare efect plastic, într-o lucrare, sunt combinațiile de linii: linii drepte cu linii curbe sau cu linii frânte. Modularea unei linii indiferent dacă este dreaptă, sau curbă, înseamnă neuniformitate de-a lungul acesteia, neuniformitate care poate fi de grosime, de culoare sau mixt.

Linia nemodulată, adică uniformă pe întreg traseul ei, creează un efect de siguranță, de precizie, rigoare, spre

deosebire de linia modulată care este mult mai expresivă, mai armonioasă, mai poetică am putea zice. Când e vorba de imagine plastică, oriunde în lumea asta, nu are cum să lipsească linia ca element constructiv sau decorativ, indiferent dacă este vorba de picturi clasice, moderne sau desene rupestre paleolitice reprezentând oameni, vânători, animale în mediul lor natural. Un exemplu impresionant, aş putea spune chiar un model pentru creatorii de astăzi, este acela al vaselor, figurinelor și obiectelor de la Gumelnița, de acum cinci – șapte mii de ani, de pe teritoriul actual al țării noastre, în decorația cărora linia a avut un rol decorativ preponderent. Și evident, nu putem trece cu vederea nici obiectele ceramice produse de-a lungul timpului și chiar în prezent, în vetre culturale din țara noastră, unde încă funcționează centre active de olărit ca Vădastra, Cucuteni, Horezu, Marginea, Baia Mare etc.

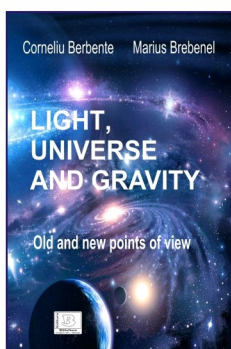
În pictură, în plastică în general, mai există și altfel de linii, altele decât cele pe care le-am amintit aici. E vorba de acele linii cu rol compozițional, linii vizibile, altele linii invizibile sau unele doar sugerate. Acele linii care unesc două sau mai multe elemente, de forță și de interes compozițional ale compoziției, ca de exemplu, privirea, ochii unui personaj dintr-o compoziție, sau chiar din afara compoziției, spre locul unde se îndreaptă privirea acestuia. Adevărul este că pentru oricine, fie și numai pentru copil, desenul cu o simplă linie, al unui simplu măr, înseamnă mult mai mult decât o linie curbă închisă, pentru că el semnifică un volum. Iar o încrengătură de linii simple, o „mâzgăleală” făcută doar cu o linie trasată cu creionul pe o coală de hârtie sau pe un zid, poate fi poarta prin care am putea, pe măsura înțelegerii noastre, să pătrundem în alte „lumi”.

Pata plastică (pata de culoare), este un alt element de bază, important de limbaj plastic. Poate fi definită ca o suprafață mai are sau mai mică, de o formă anume, sau de o formă oarecare. Poate fi cromatică sau acromatică (necolorată). Colorate în culori deschise, galbene, oranj – petele sugerează lumină, căldură apropiere; colorate în culori reci (albastru, verde, violet) petele creează impresia de depărtare. (va urma).

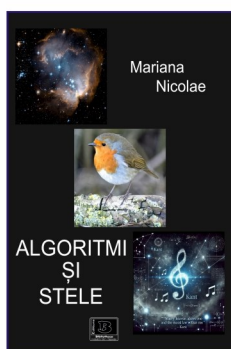

Lucrări realizate de elevi din clasele V-VIII – Școala Nr. 10 Târgoviște – (foto: Ion Mărculescu)

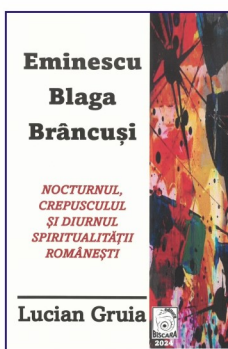
Cărți primite la redacție

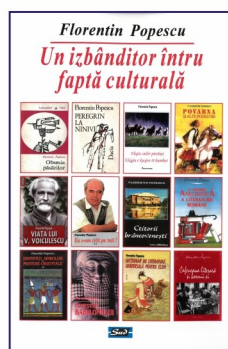
Corneliu Berbente, Marius Brebenel, *Light, Universe and Gravity*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2025

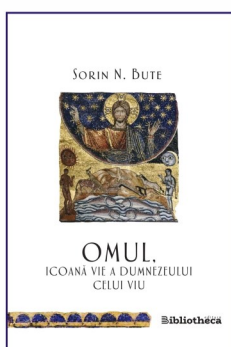
Mariana Nicolae, *Algoritmi și stele*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2025

Lucian Gruia, *Eminescu, Blaga, Brâncuși – Nocturnul, crepusculul și diurnul spiritualității românești*, București, Editura Biscara, 2024

Florentin Popescu, *Un izbânditor întru faptă culturală*, Bolintin Vale, Editura Sud, 2025

Sorin N. Bute, *Omul, icoană vie a Dumnezeului celui viu*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2025

Mihai Marian, *Creaturi matematice reci*, Bistrița, Editura Charmides, 2024

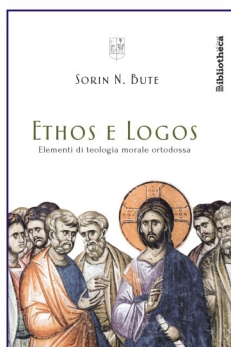
Nicoleta Laura Enache, *Gib Mihăescu – limbaj, stil și narațiune*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2025

Ion Roșioru, *Unsprezece ani cronicar la revista „Bucureștiul literar și artistic”*, București, Editura Rawex Coms, 2025

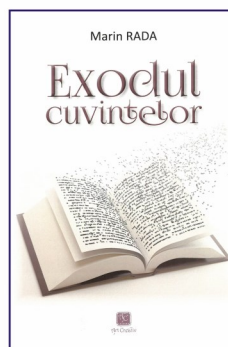
Octav Lica, *Strada zorilor (proză)*, Apahida-Cluj, Editura Neuma, 2024

Sorin N. Bute, *Ethos e Logos. Elementi di teologia morale ortodossa*, Târgoviște – Editura Bibliotheca, Fabriano-Italia – Edizioni Montefano, 2025

Ion Dogioiu, *Labirint, ediția a II-a revăzută și adăugită*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2025

Marin Rada, *Exodul cuvintelor*, București, Editura Art Creativ, 2025

Revista se distribuie în Târgoviște, la Editura **Bibliotheca** (str. Nicolae Radian, bl. KB2/3, 130062) și online, comenzi la biblioth@gmail.com. Abonamentele se fac prin poștă la redacția din Târgoviște și la Editura **Bibliotheca**.

Redacția Târgoviște – Editura Bibliotheca, str. Nicolae Radian, bl. KB2/3, 130062, tel/fax 0245212241; mobil 0761136921; e-mail: biblioth@gmail.com; www.bibliotheca.ro

Redacția Chișinău – str. 31 August 1989, nr. 89, tel. 0037322234313; 0037369 129478, e-mail: filip.iulian@gmail.com

Redacția Cernăuți – 5800, Ucraina, Cernăuți, str. Goethe, nr. 8, ap.6, vasiletarateanu@yahoo.com

Revistă editată de SC Bibliotheca SRL
biblioth@gmail.com • www.bibliotheca.ro
 Tiparul la Biblioprint Târgoviște

